ISSN 1302 - 6938 72

GÜNEY

72

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

nisan · mayıs · haziran '15
nîsan · gulan · hezîran '15
5 tl · 5 euro

1915 – 2015
ERMENİ HALKININ ACI DOLU YÜZ YILI…
TÜRK DEVLETİNİN İNKÂR VE YALAN DOLU YÜZ YILI…

Şimdi yüzleşme zamanı!

Ermeni Soykırımını Anlatan Görgü Tanıkları – I
Kar yağıyor Nisan'da
"Hrant cinayetinde TC devleti beyaz berelidir!"
O güzel Yaşar Kemal, o beyaz ata binip gitti!
İnsan Haklarıyla İnsandır!
Franz Kafka - IV. Bölüm
Sokağın adaleti ve sanatın misyonu

SEMPOZYUM

1915-2015... 100 YIL YETER!
TARİHLE YÜZLEŞME ZAMANI
1915'TE NE OLDU? ADINI KOYALIM!
SOYKIRIMININ SONUÇLARI...
NE YAPMALI?

Güney Kültür Sanat Edebiyat dergisi Ermeni soykırımının 100 yılında; soykırım, sonuçları ve ne yapmak gerektiği ile ilgili olarak bir sempozyum düzenliyor.

KONUŞMACILAR:

PAKRAT ESTUKYAN
(Agos Gazetesi)

AYDIN ENGİN
(Gazeteci)

AYŞE HÜR
(Araştırmacı-Yazar)

YETVART DANZİKYAN
(Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni)

ÇETİN DESDE
(Güney Dergisi)

TARİH: 12 NİSAN PAZAR 2015
SAAT: 12.00-18.00
YER: TAKSİM HİLL OTELİ TERAS KAT

Düzenleyen:

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Fatih Mah. Bahçeyolu Cad. No: 11/4
Esenyurt/İstanbul
Tel.: 212 / 620 67 57 veya 0535 484 13 44
www.guneydergisi.com
mail@guneydergisi.com
guneydergisiistanbul@gmail.com

güney'den sizlere

Merhaba...

Önce bir düzeltmeyle başlayalım: Geçen sayımızın künyesinde Genel Yayın Yönetmenimiz Sayın İlyas Emir'in ismi diğer değişiklikler yapılırken bir dikkatsizlik sonucu yayınlanmamıştır. Redaksiyon ve teknik servis olarak düzeltir, yanlışlıktan dolayı Sayın İlyas Emir'den özür dileriz.

*****

Gönderilen yazılarla ilgili de bir kaç şey:

İsimle yayınlanan yazılar Yazı Kurulu'nun görüşleri değildir. Biz çoğulculuktan yana olduğumuz için bir dizi yazı çiziyi içeriğiyle hemfikir olmasak da yayınlıyoruz… Künyede belirttiğimiz üzere "GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir", imzalı yayınlanan yazılar yalnızca yazarını bağlar, Yazı Kurulu'nun görüşlerini yansıtmaz.

Bir kez daha bilinsin istedik...

*****

Bu sayımızın kapak konusu Ermeni soykırımının 100. yıldönümüne ayırdık. Derya Gümüş arkadaşımız "Şimdi yüzleşme zamanı" diyor. Yine tanık anlatımlarına yer verdik sayfalarımızda.

Kafka dosyamızın son bölümünü yayınlıyoruz bu sayımızda. Mehmet Desde arkadaşımız insan hakları üzerine yazdı. Temel Demirer arkadaşımız "Sokağın adaleti ve sanatın misyonu"nu irdeliyor yazısında...

İlgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

*****

Bu sayımızda daha fazla ürün yayınlamaya özen gösterdik.

Yeni ürünlerinizle, yeni sayımızda buluşmak üzere...

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Genel Yayın Yönetmeni:
İlyas Emir

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Fatih Mah. Bahçeyolu Cad. Ülbeği İş Merkezi
No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com
guneydergisiistanbul@gmail.com

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok
No: 215-216-239 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 30 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, daha sonra da web sitemizde bulunan Talep Formunun doldurulması ve bize ulaştırılması gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax:02191/460 15 20
Cep: 0170 99 49 83

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
IBAN: DE40340500000000037325
BIC: WELADEDRXXX

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

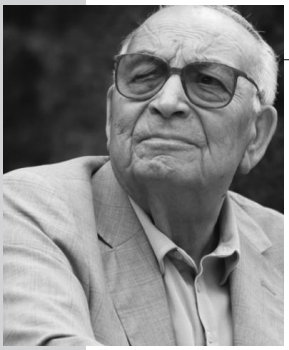

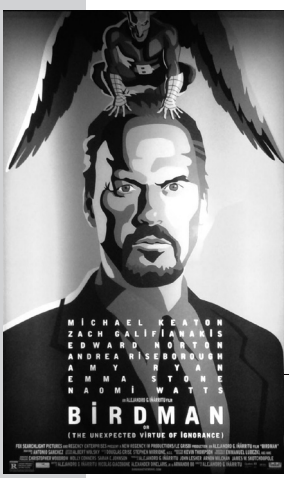

	3	güney'den	*GÜNEY*
	5	sizlerden güney'e	
haber	**7**	Aachen'de 8 Mart kutlaması	*GÜNEY*
kapak	**8**	Şimdi yüzleşme zamanı!	*Derya GÜMÜŞ*
şiir	**11**	Ölüm Şarkısı	*Nevin KOÇOĞLU*
tiyatro	**12**	Kar yağıyor Nisan'da	*Gülfer UĞUR*
haber	**14**	"Hrant cinayetinde TC devleti beyaz berelidir!"	*GÜNEY*
kapak	**18**	Ermeni Soykırımını Anlatan Görgü Tanıkları – I	*H. DEMİRCİYAN*
yitirdiklerimiz	**32**	Yaşar Kemal'in anısına...	*GÜNEY*
yitirdiklerimiz	**34**	O güzel Yaşar Kemal, o beyaz ata binip gitti!	*Seyit H. ÖZDEMIR*
güncel	**36**	Sancılarımız	*Makbule BAKIRCI*
şiir	**37**	Özgecan'a	*Halil ÇAMAY*
şiir	**37**	Firkat	*Birsen İNAL*
öykü	**38**	Talih Kuşu	*Necla A. AYTUNA*
şiir	**39**	Bir özgürlük seferindeyiz	*Velat A. EMİRHANOĞLU*
deneme	**40**	Yergili anlatımların tarihçesi ve anlamları	*Fevzi Kartal*
şiir	**42**	Ben de Charlie'yim!	*Kemal YALÇIN*
karikatür	**45**		*Mehmet BOĞATEKİN*
deneme	**46**	Xerîbî	*Selahattîn ÇAM*
dosya	**48**	Franz Kafka - IV. Bölüm	*Yavuz AKÖZEL*
güncel	**59**	Ah Osmanlıca, İlle de Osmanlıca!...	*Vildan SEVİL*
röportaj	**63**	Toplumsal Olayların Sokak Fotoğrafçısı Ali Osman Abalı ile röportaj	*Cihan Barış BUDAK*
şiir	**66**	Susuş	*Gökmen SAMBUR*
deneme	**67**	"Sokağın adaleti ve sanatın misyonu"	*Temel DEMİRER*
deneme	**76**	İnsan Haklarıyla İnsandır!	*Mehmet DESDE*
öykü	**80**	Şeko	*Haydar Doğan*
kitap	**82**	"Aşk Dediğin Haram Olur"	*Halil ÇAMAY*
	83	„Asîman tune li ba min"	*Sema GÜLER*
deneme	**84**	Nımrud yanarken	*TEFO*
şiir	**85**	Büyük Kaçgun	*Orhan BAHÇIVAN*
şiir	**85**	Kiraz Kuşları	*Gökhan KUZLAK*
haber	**86**	"Annemin Şarkısı" (Klama Dayika Min) GKM'de sinemaseverlerle buluştu	
şiir	**87**	TÊN BI SER ME DE	*Selahattîn ÇAM*
sinema	**88**	Sinema Notları	*Anuş PAZARCIYAN*
karikatür	**98**	Karikatür	*Meray ÜLGEN*
şiir	**99**	Zafer kazandırmış çocuklar	*Levent UĞUR*

sizlerden güney'e

Değerli dostlar merhaba!

Yeni bir yılı daha karşılıyoruz. Bir yanımız özgürlüğe susamış, diğer yanımız yaşanabilir bir dünyaya.

2015'in bu susamışlığımızı her açıdan gidermede önemli bir dönemeç olmasını diliyor, anlamlı güzelliklerin yaşanıp solunduğu nice yıllarda sürüp giden bir yayın yaşantısı temennisiyle…

Sevgi ve selamlarımla, dostlukla…

Hasan Gülbahar
2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishane, A-2 OSMANİYE

Merhaba değerli Güney emekçileri,

Zaman, güç yetmez sular gibi akıp gidiyor elbet. Sanki içimize dolar gibi besleyip büyütüyor özlemleri! Bir mavi sevda gibi duldasında bekliyoruz yıldızların ışığı ve kavuşmalara esen rüzgarın serinliğiyle..

Sersala We piroz be!
Selam sevgiler

Naki Demir
1 Nolu F Tipi Hapishane
C-8-91 SİNCAN/ANKARA

Bütün zorlukları aşarak
Sömürüye ve zulme karşı
Özgürlük ve adalet
Kavgamızı büyüttüğümüz
Bir yıl dileğiyle
Yeni Yılınızı kutluyoruz.

Tahir Laçin, Deniz Bakır
1 Nolu F Tipi Hapishane
C-74 SİNCAN/ANKARA

Değerli Güney çalışanları,

Mezopotamya coğrafyasında yaşayan tüm halkların özlem duyduğu savaşsız, sömürüsüz, özgürlüğün, sevgi ve mutluluğun hayat bulduğu bir dünya ümidiyle, yeni yılınızı en sıcak duygu ve coşkumla kutluyor, selam, sevgi ve saygılarımızı iletiyorum.

2015 yılı tüm ezilen ve sömürülenlerin kurtuluşuna vesile olmasını diliyorum.

Nice özgür yıllara…

M.Zeki Deniz
F Tipi Kapalı Hapishane, B1-6/51 BOLU

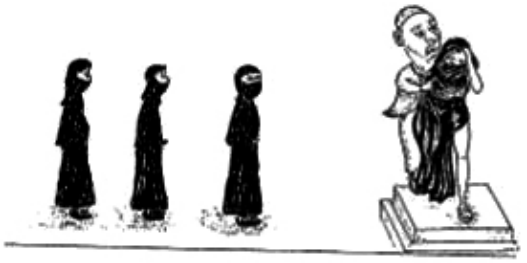

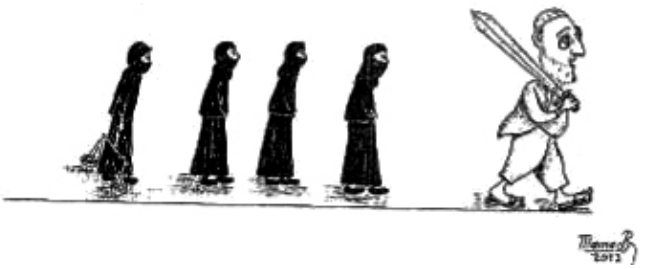

Karikatürler:
Mehmet Boğatekin

Sevgili dostlar Merhaba

Yeni yılınızı içten dileklerimle kutluyor, 2015 yılının ülkemize ve bütün Ortadoğu coğrafyasına barış ve özgürlük getirmesini diliyorum.

Selam ve sevgiler

Mehmet Boğatekin
1 Nolu T Tipi Hapishane
C-5 PTT Cezaevi Şub.
KOCAELİ

Merhaba sevgili dostlar!

Gönderdiğiniz Güney dergisi 71. sayısı, yani Ocak, Şubat, Mart aylarını kapsayan sayıyı aldım. Ayrıca çalışmama yer verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Her zaman ki gibi nitelikli ve oldukça yoğun bir sayı olmuş.

…

Çalışmalarınızda başarılar dilerken, elinize, emeğinize, yüreğinize sağlık diyorum.

Başarılarınızın devamını yürekten diliyorum.

Özgür zamanlarda buluşmak dileğiyle.

Selam, sevgi ve saygılarımla.

Seyit Oktay
E Tipi Hapishane
D-3 ÜMRANİYE/İSTANBUL

Merhabalar

2015 yılının zalimlerin zulmüne, haksızlıklarına ve adaletsizliklerine karşı ezilenlerin direnişinin ve dayanışmasının gelişeceği ve tüm dünyaya ilan edeceği bir yıl olması dileğiyle yeni yılınızı kutluyor mücadelenizde başarılar diliyoruz.

Süleyman, Murat, Rauf
Cihat Özdemir
F Tipi Hapishane
C-7 KIRIKKALE

Merhaba Güney emekçileri,

Hepinizin yeni yılını kutluyorum. Yeni yılın mücadele ve umudu büyüttüğü bir yıl olmasını diliyorum.

Ortadoğu'da artan vahşet elbette ki karşılığını buluyor ve bu da hepimize daha çok sorumluluk yüklüyor. Her yeni yıl, bu sorumlulukları gözden geçirip daha çok güçlenmek için bir dönemeç olarak ele alındığında, bizler açısından politik bir önem de arzetmektedir. Böylece her yeni yıl, yeni bir dönemece dönüştürülebilinir ve daha hızlı yol alınabilir.

Hepinizi dostça selamlıyorum.

Sedat Ot
2 Nolu F Tipi Hapishane
C-69 SİNCAN/ANKARA

Karikatürler: Mehmet Boğatekin
1 Nolu T Tipi Hapishane
C-5 PTT Cezaevi Şub.
KOCAELİ

Aachen'de 8 Mart kutlaması

Güney Dergisi yazarı, gazeteci Seher Yeğin'in yaptığı konuşma ilgiyle dinlendi...

Irkçılığa Karşı Enternasyonal Platform Aachen'in düzenlediği, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinliğine, çevre illerde bir çok etkinlik olmasına rağmen 100'e yakın Kürdistan'lı, Türkiye'li ve Alman katıldı.

Etkinlikte 8 Mart'ın önemi ve son zamanlarda Türkiye'de yaşanan kadın cinayetleri tartışıldı. Program, 8 Mart 1857 yılında dokuma fabrikasında çalışan emekçi kadınların başlattığı grev sonucunda katledilen emekçiler ve tüm özgürlük mücadelesinde yaşamını yitiren devrimci işçi emekçiler için 1 dakikalık saygı duruşu ile başladı.

Erdoğan Egemenoğlu'nun sesinden Nazım Hikmet'in "Bizim Kadınlarımız" şiiri dinletildi.

Türkçe, Kürtçe ve Almanca selamlama ve açılış konuşması yapıldı.

Güney Dergisi yazarı, gazeteci Seher Yeğin konuşma yaptı. Seher Yeğin, tarihten günümüze kadar başta Kürdistan ve Türkiye olmak üzere dünya genelinde kadınların sorunlarını ele aldı. Seher Yeğin, asıl sorunun kadın sorunu olmadığını, asıl sorunun sistem sorunu ve sistemin yarattığı erkek sorunu olduğunu belirterek, kadınlar üzerindeki şiddete karşı nasıl mücadele yöntemlerinin kullanılacağı üzerine açıklamalarda bulundu. Sözlerine şöyle devam etti: "Tarihi, insanlığın ezilmişliği kadar eski bir sorundan söz ediyoruz. Yani cinselliğin, ezilmişliği problemi, insanlığın ezilmişliği kadar eskidir. Bundan dolayı kadınlar tarihin ezilen en eski sınıfıdır. Kadın ezilen en eski sınıf olurken, ezen ise kapitalist ataerkil sistemin kendisidir. O yüzden de bu sorunu ele alırken, sistemin çözümlenmesi ve bu sisteme karşı mücadele yöntemlerinin aranması gerekir. Toplumun kadını da erkeği de bu sistemden nasibini almıştır. Kadın bu kölelik ve ezilmişliği içselleştirerek nasibini almış, erkek de aynı şekilde kendisine biçilen rolleri içselleştirerek nasibini almıştır" dedi.

Sanatçı Ali İhsan Doğan Kurmanç - Zazaki ve Türkçe ezgileriyle müzik dinletisi sundu. Ayrıca Alman Gitar hocası Ulrike Hilles'in gitar dinletisi dinleyicilerin büyük beğenisini aldı.

Hüseyin Üstündağ, Dilan ve Rojda'nın güzel sesleriyle verdikleri müzik dinletisiyle etkinlik son buldu.

09.03.2015
Aachen'den Güney okurları

1915 – 2015
ERMENİ HALKININ ACI DOLU YÜZ YILI…
TÜRK DEVLETİNİN İNKÂR VE YALAN DOLU YÜZ YILI…

Şimdi yüzleşme zamanı!

D erya GÜMÜŞ

Hiç düşündünüz mü; "'Hiç'e yolculuk nedir?" diye? Ölüme yolculuğun bir başka adıdır Ermeni tarihinde 'hiç'!

Ermeniler yaşadılar 'hiç'e yolculuğu... Hem de acı bir şekilde!

Kadınıyla, çocuğuyla, yaşlısıyla onbinlerce Ermeni gerçekte ölüm yolculuğunu, Osmanlı paşalarının adlandırdığı üzere 'tehcir' (göç) olarak yaşadılar... Suriye'nin Deyr el Zor çöllerine doğru bu zorunlu yolculukta onbinlerce Ermeni kadını, çocuğu, yaşlısı bu ölüm yolculuklarında askerlerin, yerel çetecilerin tecavüzüne uğradı, işkence gördü, katledildi. Sayısız Ermeni açlıktan, susuzluktan, hastalıktan kırıldı.

Kuzey'de, Karadeniz'de de 'hiç'e yolculuk, ölüme yolculuk vardı, Osmanlı-Türk paşalarının Alman dostlarının yardımıyla yazdıkları Ermenilerin "kaderinde". Trabzon'da, Samsun'da, Ordu'da... Ermeniler kayıklara doldurularak "nakil" adı altında denize döktürülmüşlerdi. Bunu da görgü şahitlerinin anlatımlarından okumak mümkün...

Elbette sadece 'hiç'e yolculuk' yoktu tarihin sözkonusu kesitinde...

Ermenilerin bulundukları yerlerde katledildiği belgelerle, anlatımlarla belgelidir. Bulundukları yerleşim birimlerinde, evlerinde, yurtlarında katledilenler, kiliselere toplanıp Ermenileri yakılarak imha edilen Ermeniler...

Çetelerin saldırıları sonucu katledilen Ermeniler...

Açlıktan, susuzluktan, hastalıktan kırılan Ermeniler...

Çok küçük bir kesim dışında Ermeniler bu yolculuğa direnemediler. Osmanlı güçlüydü, acımasızdı! Dahası herşey planlanmıştı, İttihat ve Terakki Paşaları tarafından! Çetelesi bile tutulmuştu ve bu çetele 1918 Kasım'ında İttihat ve Terakkicilerin yerine gelen Osmanlı hükümeti tarafından kurulan bir komisyon tarafından Mayıs 1919'da açıklanmıştı. Sözkonusu komisyonun verdiği bilgilere göre 800 bin Ermeni hayatını kaybetmişti. Daha sonraki yıllarda yeni kurulan Türk devletinin Genel Kurmayı Birinci Dünya Savaşı'nda kayıplar üzerine yayınladığı bir kitapta *"800.000 Ermeni ve 200.000 Rum katl ve tehcir yüzünden veya amele tabularında ölmüştür."* denmiştir.

Bu ölümlere 1918 sonrası açlık, hastalık ve katliamlar sonucu Kafkasya'da hayatlarını kaybedenler dâhil değildir. Tüm rakamlar toplandığında Ermeni'lerin kayıp sayısı 1 milyona ulaşır.

Bu sayılar katliamcıların verdiği bilgidir. İstenirse Osmanlı-Türk belgelerinde mevcuttur; tabii temizlenmediyse!!!

'Afedersiniz, Ermeni dediler!!!'

Osmanlı barbarlığının bu 'tehcir' siyasetine Türk ve Kürt emekçiler de yardım ettiler, bu siyasetini hayata geçirdiler, soykırımın maşası oldular... Bunu uyguladılar, çünkü Osmanlı'nın katliam tezgâhı 'gâvur Ermeni' üzerine kuruluydu. Müslümanlık islama inananlara 'gavur'a karşı savaşmakla cennet vaad ediyordu. Bu öte tarafa yatırımdı. Dünyalık için ise elkoyulan Ermeni malları, evleri, tarlaları, altınları vb. vardı! Nitekim boşaltılan Anadolu'da Ermenilerin mallarına Türkler, Kürdistan'da Kürtler el koydular. Ermenilerin yarattığı zenginliğin üstüne oturdular.

Ne pahasına?

Tarihin en barbar soykırımlarından birisi olan Ermeni soykırımının tarihi sorumluluğunu ve utancını taşıma pahasına!!!

Anadolu'nun en kadim yerleşik halklarından birisinin Anadolu'da, Suriye çöllerinde, Karadeniz'de... yok edilmesi pahasına!!!

Ermeni halkının kültür eserlerinin, sanatının, mimarisinin, müziğinin... yok edilmesi pahasına.

Türk, Kürt, Çerkes... müslüman halkları Ermenilere düşman etme, halklar arasına çitler çekme, zaten varolan şovenizmi daha da azdırma... pahasına...

Öyle ki, bu ülkede ' Ermeni' kelimesi küfür olarak kullanılagelmiştir, bugün de kullanılmaktadır. Hem de ülkenin cumhurbaşkanı tarafından... 'Afedersiniz, Ermeni dediler!!!' cümlesinin cumhurbaşkanı tarafından sarfedildiği ve buna karşı birşeyin söylenmediği, tam tersine bunun alkışlandığı bir ülkede yaşıyoruz.

Bu anlamda 'Ermeni sorunu' denilen şey öncelikle 'Türk sorunu'dur! Türk şovenizminden kendisini ayırıp ayırmama sorunudur. Önyargılardan kurtulup kurtulamama sorunudur!

Devletten beklenti mi?

Elbette, her vatandaş gibi bizim de bu devletten bu konuda beklentilerimiz vardır, taleplerimiz vardır. Taleplerimiz vardır da, taleplerimizi karşılayabilecek komplekslerinden kurtulmuş bir devlet var mıdır?

"Her Ermeni bir belgedir!!!"

Birinci Dünya savaşi ertesinde çöken Osmanlı Devletinin yıkıntıları üzerinde inşa edilen yeni Türkiye Cumhuriyeti için "Ermeni Sorunu" diye bir sorun yoktur.

İnkar siyaseti vardır bugüne dek sürdürülen!!!

Türk hakim sınıflarının siyaseti, Ermeniler üzerindeki soykırımın inkârına ve Kürt ulusunun ve başta Hıristiyanlar olmak üzere dini ve ulusal azınlıkların, soykırımdan kurtulan az sayıdaki Ermeninin, Pontus Rumunun, Arapların, Romanların, Asurilerin vb. ulusal ve dini haklarının reddine, müslüman Türk olmayanların üzerinde ulusal ve dinsel baskılara dayanıyordu. İstisnasız her hükümet bu siyaseti uyguladı Cumhuriyet tarihi boyunca!

Bu genel siyasette temel taş, Ermeni soykırımına yaklaşımdır. "İnkar" ise bu yaklaşımın en temel siyasetidir.

Ermeni soykırımı sonrasında tüm iktidarlar ağızbirliği etmişçesine sorunu gözlerden gizlemeye, yok saymaya, gerekçelerle sorunu "sorun olmaktan" çıkarmaya çalıştılar, çalışıyorlar.

Her soykırım sözcüğünün başına "asılsız" ibaresi eklemekle sorunu "çözmeye" çalışıyorlar. Öyle bir hastalıklı durum ki, saldırgan bir şekilde Milli Güvenlik Kurulu bünyesinde "Asılsız Soykırım İddiaları ile Mücadele Koordinasyon Kurulu" adı altında bir komisyon bile kurdular!!!

İsme dikkat eder misiniz?!! "Asılsız" mutlaka olmalı!!! Olmazsa; soykırım "iddiaları" "iddia" olmaktan çıkabilir!!!

Olur ya?

Hayır, olmaz, olamaz!!! Soykırım "iddiaları" "sözdedir", "asılsızdır", "sözde ve asılsız kalmaya devam edecektir!"

Türk hakim sınıfları, onların siyasetçileri genlerinde varolan ırkçılıktan, gericilikten kurtulmadığı sürece Ermeni sorunu konusunda "asılsız", "sözde" gibi sözcüklere ihtiyaç duyacaklardır.

Binbir dalavere ile sorundan hep kaçtı Türk devleti.

Şark kurnazlığıyla sorunu boğuntuya getirmeye, unutturmaya çalıştılar.

Bunun en son versiyonları AKP hükümetleri tarafından ortaya atılan "tarihi tarihçilere bırakma" şarlatanlığıdır. Bir de "belgeleri konuşturma" modası piyasaya sürüldü 'Ermeni sorunu'nun "çözümü konusunda... Şu sözler bu ülkenin cumhurbaşkanına aittir (parantez içindeki notlar bana aittir):

"Ey Ermeni diasporası, ey Ermenistan yönetimi, (Hitap şekli bile problemli!!! Bir Ermeni siyasetçinin dediği gibi "Diaspora" diye sesleniyorsanız, acaba hiç kendinize soruyor musunuz, bu insanlar neden dünyanın her yerine nar taneleri gibi dağılmış durumda.") gelin buyurun, bizim arşivlerimiz. Belgeler burada. Bizim şu anda milyonu aşmış, şu anda tasnifi yapılmış belgelerimiz var. (Evet, tasnifi yapılmış, yani ayıklanmış, kontrol edilmiş!!! – BN) Senin ne kadar belgen var? Sen de belgeleri koy. Ülkeleri dolaşıp, oralarda para yedirmek suretiyle, oralarda lobiler oluşturmak suretiyle, ahlaki olmayan yollara tenezzül etmek suretiyle, (Hangi ahlaktan bahsediliyor?!!! Ahlaklı bir ülke yöneticisi eğer ahlaklı ise gerçekleri kabul eder, soykırımdan dolayı özür diler!!!) Türkiye'nin aleyhinde (Ya kimin aleyhinde olacaktı?!!! Soykırımı yapan Papua Yeni Gine değil ki, onlar aleyhinde olsun!!!) yapacağınız kampanyalardan bir şey kazanamazsınız. Biz sadece kendi milletimiz son 100 yılda yaşadığı acıların peşine düşsek Ermeni iddialarından kat ve kat daha fazla söyleyecek sözümüz, soracak hesabımız çıkar. (Söyleyecek sözünüz, soracak hesabınız çıkar mı bilmem ama varsa acılar, dök ortaya, onlar üzerine de konuşalım!!! Mesela son yüz yıl içerisinde örneğin Kürtler üzerinde baskı ve katliam uygularken "çektiğiniz acılardan" başlayabiliriz!!!)" (Erdoğan'ın, "100. Yılında Dünya Savaşının Belgeleri" konulu Dünya Arşiv Yöneticileri Kongre ve Sergisi'nin açılışında yaptığı konuşmadan... 19 Mart 2015, Gazeteler)

Bu kadar şoven bir ağıza sahip bir devletin yöneticisinin hüküm sürdüğü bir ülkede inkar yanında belge fetişizmi günümüzde soykırımı sürdürmenin başka bir yoludur. Oysa bir Ermeni siyasetçinin dediği gibi "dünyanın değişik bölgelerine dağılmış nar taneleri" gibi "Her Ermeni bir belgedir!" (Murad

Mıhçı, HDP milletvekili aday adayı)

Bu kadar şoven bir ağıza sahip bir devletin yöneticisinin hüküm sürdüğü bir ülkede devlete "Soykırımı tanıyın!" çağrısı yapmak bugün abes gibi görünebilir, saçma gelebilir...

Ama biz bu "abesle iştigal edeceğiz", bu "saçmalığı" yineleyeceğiz!!!

Yüz yıllık suskunluk yeter!!!

Osmanlı devletinin mirasçısı TC devleti derhal ve kayıtsız koşulsuz soykırım suçunu kabul edip tarihi sorumluluğu üzerlenmelidir. Kuzey Kürdistan-Türkiye'deki Ermeni Cemaati için tam hak eşitliği sağlanmalı; Ermeni cemaati tanınmalı ve desteklenmelidir. Ermeni düşmanlığı üzerinde yükselen ırkçılığa ve şovenizme derhal son verilmelidir. Ermeni soykırımı sırasında sürülen, öldürülen, ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan tüm Ermenilerin bugünkü haleflerinin ülkelerine geri dönme hakkı tanınmalıdır! Batı Ermenistan'ın ayrılma hakkı tanınmalıdır. Haydutça el konulmuş Ermeni mülkleri geri verilmeli veya tazmin edilmelidir. Türk devlet okullarında Türk egemenlerinin soykırımcı politikası hakkında doğru bilgilerin öğretilmelidir. Doğrudan mirasçısı olmayan Ermeni mülklerinin tazminatı Ermenistan Cumhuriyetine ödenmelidir. Ermenistan/Türkiye sınırı beklemeksizin açılmalı; Ermenistan Cumhuriyeti ile dostça komşuluk ilişkileri geliştirilmelidir!

Yalnızca bu taleplerin kayıtsız koşulsuz savunulması ve uygulanması yoluyla Türkiye'deki, diasporadaki, Ermenistan'daki Ermeni halkı ile halkların kardeşliği sağlanabilir. Ama herşeyden önce Ermenilerden özür dilenmeli, soykırımla yüzleşilmelidir.

Sadece Türk devletinin görevi değildir soykırımla yüzleşme görevi...

Türk, Kürt, Çerkes... Kısaca katliamlardan çıkarı olan, bunun için katliamlara katılan, soygun, kırım ve talanda yer alan, bu tarihsel suça ortak olan halklar da bugün 100. yılında soykırımla yüzleşme görevine sahiptir. Ve bilinmelidir ki, devletin adım atması için ön şart da budur. Hrant'ın dediği gibi, belirleyici olan soykırımın halkların vicdanında mahkûm edilmesidir.

Yüz yıllık suskunluk yeter!!!

Soykırımla 'yüzleşme' zamanı!

20 Mart 2015 ✎

Ölüm Şarkısı

✎ *Nevin KOÇOĞLU*

Dokunduğunuz yerde kan var
kuşkusuz bir ıstırap…
Atların taşıdığı o soysuz Ayıb
ve on beş nesil kayıp!

Şüphesiz çığlığın çığlığı yitirdiği yol çok uzun
ölümün biriktiği yer çok karanlık…
Ve nefeslerin birbirine sarıldığı,
esirgeyicinin görmediği derin o yarık!

İşte gecenin iz sürücüsü ve ahşap çatkı
ve kendir ve boyun ve kibrit suyu…
Kemiklerden süzülen küllü ayrılık
büyülerinizi bozduğunuz o taştan sandık

Kurumuş kan üstüne serdiğiniz seccade
defalarca kulaklarınızı kırbaçlayan şarkı…

Burada duvara kazıdığınız baba
ve her gece boynunuzdan öpen İsa…

Ey güneyimin kederli kızı
saçların avuçlarında mı hâlâ?

✎

Kar yağıyor Nisan'da

Gülfer UĞUR

"Kar yağıyor Nisan'da" - bu başlık altında ve 40 gün boyunca Berlin Maksim Gorki Tiyatrosunda Ermeni Soykırımının 100. Yıldönümü konulu çeşitli sanat aktiviteleri gerçekleşiyor. Tiyatro, film, fotoğraf, öykü, şiir... Birçoğu Ermeni edebiyat ve sanatçının konuyla ilgili eserlerinin sergileneceği 40 gün.

Açılış, 7 Mart'ta "Musa Dağ – Direniş Günleri" adlı tiyatroyla yapıldı. Dünyanın çeşitli yerinden pek çok Ermeni edebiyatçı ve sanatçının da hazır bulunduğu bu akşamda tiyatronun genel yönetmeni Shermin Langhoff 100. yılında Ermeni soykırımının halen resmen kabul edilmemiş olmasını ve Almanya'nın sorumluluğunu sorgulayan kısa ama taleplerinde açık ve kararlı bir açılış konuşması yaptı. Ardından, soykırımın tarihini kendi ailesinin hikayesiyle birleştirip anlatan gazeteci Harout Ekmanian konuştu. Londra'da yaşayan avukat ve gazeteci Ekmenian'ın büyük anne-babası önce Halep'e kaçarak soykırımdan kurtulmuşlar. Ve babası Kobane doğumluymuş. "Yüzyıl oldu, değişen bir şey yok!" vurgusunu yapan Ekmenian, bununla salt soykırımın inkârını dile getirmiyor, bugün Kobane'de, Irak'ta, Suriye'de yaşanan kırımlara, Ezidilerin Sincar dağlarına kaçışına da atıfta bulunuyordu.

Etkileyici konuşmasından özellikle iki şey aklımda kaldı: Ekmenian; "Yüzyıl oldu, Ermeni soykırımı hâlâ inkâr ediliyor" dedikten sonra, yakın geçmişte Türkiye'ye gittiğini ve orada "tiksindirici" bir "acımız ortak" söylemiyle karşılaştığını ve bunun yüzleşmeden ne kadar uzak olunduğunun göstergesi olduğunu söylemesiydi. Hem de nasıl tiksindirici!!! Soykırımı gerçekleştirenlerle, soykırıma

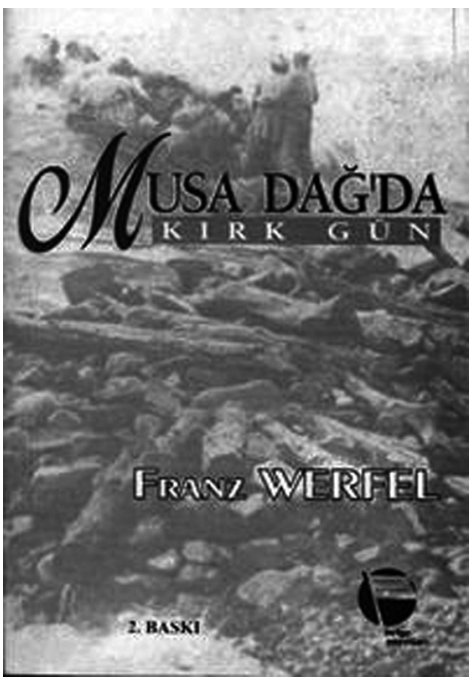

Kitabın Yazarı: Franz Werfel
Kitabın Yayınevi: Belge Yayınları
Basım Tarihi: Ekim 2003

uğrayanların acıları nasıl ortak olabilir ki?!!! Düpedüz riyakârlık, "acınızı paylaşıyoruz" adı altında yüzleşmekten ve sorumluluk üstlenmekten kaçmak ve sonuçta inkârın devamı!

İkincisi, Ekmenian konuşmasında, yakalandığında "Katil ben değilim, odur!" diye haykıran genç Ermeni'ye atıfta bulunarak, Ermeni soykırımının baş sorumlularından Talat Paşa'nın Alman Kayzerinin emriyle Berlin'e kaçmasına yardım edileceğine, zamanında tutuklanıp yargılanmış olsaydı, Sologhmon Tehlirian onu "katletme durumunda olmazdı" diyerek özelde Almanya'nın ve genelde de soykırımına gözlerini ve kulaklarını kapayan dünyanın sorumluluğuna dikkat çekti.

Ekmenian günümüz dünyasında yaşanan bütün felaketlere, savaş ve kırımlara rağmen nihai olarak „barış ve adalet için mücadele edenlerin daha güçlü" olduğuna dair inancını dile getirdi ve konuşmasını ırkçılığa karşı mücadele, insan haklarının ve onurunun yeniden kazanılması için mücadele çağrısıyla sonlandırdı.

Dünyaya soykırımı duyuran roman!

100. yıl aktivitelerinin Franz Werfel'in Musa Dağ romanına dayanan bir tiyatroyla başlatılması son derece iyi bir seçimdi. O roman ki, 1933 yılında yayınlandığında kısa bir zaman sonra Hitler faşizmince yasaklanmış ve yakılmış, buna rağmen kurtarılabilen az sayıdaki kitap Toplama Kamplarında elden ele dolaşırken Yahudi insanlara direniş için umut ve güç vermiştir. O roman ki, İngilizce ve Fransızca dillerine çevrilerek dünyaya Ermeni soykırımını duyurmanın önemli bir aracı olmuştur. O roman ki, soykırımdan kurtulan ve diasporada yaşayan Ermenilere soykırım belleğini zinde tutma, lanetleme ve kimliklerini araştırma konusunda ilham kaynağı olmuştur.

Nerdeyse bin sayfalık romanında Franz Werfel, tehcir ve soykırımdan kaçarak Musa Dağ'a sığınan ve silahlanarak Osmanlı/Türk askerlerine karşı direnişi örgütleyen beşbin Ermeni'nin hikâyesini anlatır. Romanın kahramanı tehcir ve soykırımın başladığı dönemde tesadüfen yurtdışından köyüne ziyarete gelen Gabriel Bagradiyan Ermeni köylülerini kadere boyun eğip Türk askerleri tarafından öldürülmeyi beklemektense direniş için kazanmaya çalışır. Gabriel'in büyük ikna çabası sonuçta başarılı olur, köylüler, direnişi ve Musa Dağ'da kolektif yaşamı örgütlemeye koyulurlar. Musa Dağ'daki yeni yaşamın yeni kurallara ihtiyacı vardır: Alınan ilk karar "özel mülkiyet"in kaldırılmasıdır!

Tiyatro değil, sanki tarih dersi!

Yönetmen Hans-Werner Kroesinger romanı tiyatrolaştırmaktan çok romanın iskeletini almış, özelde direnişin, Almanya'nın sorumluluğunu ve Türk paşaların soykırımı nasıl savunduklarını gözler önüne seren bölümlerine ağırlık vermiş. Ve bütün bunları, İstanbul'un Bizans'tan alınmasından, 1898'teki katliama, 1. Dünya Savaşına, 1915 soykırımı ve bu soykırım karşısında Almanya'nın tavrının belgelenmesine dek bir tarih anlatımının içine oturtmuş. Romanın anlatım tarzına ve bölümlerine sadık kalmamış, bilakis ne romanın kahramanı Gabriel Bagradian'ın hikayesi tam anlatılıyor ne de romandaki aşk hikayesi. Lirik hiçbir şey yok tiyatroda.... Bunun yerine beyine kurşun gibi işleyen sözlere ve arşivden çıkarılan belgelerin okunmasına dayalı, klasik tiyatronun ötesinde bir şey! Bir nevi tarih dersi! Başdöndürücü hıza rağmen, aydınlatan, hatırlatan, bütün radikalliğiyle sorumlulukları sorgulayan bir "belgesel-tiyatro".

Sahnede öyle çok fazla bir şey de olmuyor. 3 kadın ve 3 erkekten oluşan ekip, esasta konuşuyor, metinleri ve belgeleri okuyorlar. Herşey çok çıplak, çok yalın! Dosyalarla dolu raflar, arşiv sahnesi... Herşey belgeli... Alman imparatorluğunun Osmanlı imparatorluğuyla işbirliğini, planlanan soykırımdan haberliliğini, konsoloslarının verdiği raporları dinliyoruz. Arşiv'de tehcir ve soykırımın çekilmiş slaytları da yeralıyor. Fakat, slaytlar gösterilmiyor, vahşetin hiçbir resmini göremiyoruz, oyuncunun anlatımından biliyoruz. Korkunç resimler! Dedik ya söze dayalı bir tiyatro.

Almanya perspektifiyle yapılmış, soykırımda Almanya'nın sorumluluğunu radikal biçimde sorgulayan bu tiyatronun ilham kaynağı olması ve ülkelerimizin perspektifiyle, sorgulamada aynı radikallikle uyarlanarak sahnelenmesi temennimizdir.

12 Mart 2015, Berlin

"Hrant cinayetinde TC devleti beyaz berelidir!"

HRANT DİNK KATLEDİLİŞİNİN 8. YILDÖNÜMÜNDE KÖLN'DE ANILDI

Hrant Dink, katledilişinin 8. yıldönümünde 25 Ocak 2015 tarihinde Köln Alte Feuerwache'de yapılan bir panelle anıldı. Panel geçen yıl olduğu gibi bu yıl da Türkiye-Almanya Kültür Forumu ve Alman-Ermeni Toplum Kurumu tarafından düzenlenmişti. Toplantıya yaklaşık olarak 250-300 kişi katıldı. Topantıya katılanların önemli bir bölümü Almanya'da yaşayan çeşitli ülkelerden (Türkiye, İran, Irak, Suriye Ermenistan) göç etmiş, Ermeni ulusuna mensup insanlardan oluşuyordu. Toplantının diğer katılımcıları, Türk, Kürt ve Alman kökenli insanlardı.

Toplantıya konuşmacı olarak yazar **Doğan Akhanlı**, Taraf Gazetesi yazarı **Hayko Bağdat**, Alman Ermeni Toplumu adına **Raffi Kantian**, Hrant Dink'in felsefe öğretmeni yazar **Mıgırdiç Margosyan**, yazar **Günter Wallraff**, Avukat **İlias Uyar** davet edilmişlerdi. Toplantı çok iyi düzenlenmişti.Toplantı Almanca olarak yapıldı. Türkçe yapılan konuşmalar hemen Almancaya çevrildi.

Toplantının belirli bölümlerinde piyano eşliğinde kimi Ermeni kökenli opera sanatçılarının sundukları müzik dinlentileri toplantıya ayrı bir renk kattı.

Toplantıya katılan tüm panelciler bir noktada birleştiler. Bu çok olumluydu. O da; Alman devletinin başından itibaren, Ermeni Soykırımı'nda suç ortağı olduğu; başından itibaren soykırımın örgütlenmesinden –devlet düzeyinde– bizzat haberdar oldukları, devlet mütteffikleri –Osmanlı Türk Devleti– ile ilişkileri bozulmasın diye buna sessiz kaldıkları düşüncesinin açık bir biçimde vurgulanmasıydı. Alman Devleti'nin bugün de özde bu tavrından vazgeçmediği, bir dizi tarihi belgeye rağmen Osmanlı Türk Devleti'nin, Ermeni Soykırımı'nı devlet olarak gerçekleştirdiğini, soykırımı devlet olarak tanımamaları aynı siyasetin devamı olduğunun çok açık bir biçimde vurgulanması dikkat çekiciydi.

Konuşmacı **Raffi Kantian**, Alman-Ermeni Toplum Kurumu olarak bu bağıntıda bir dizi girişimlerde bulunduklarını, bu konuyu bir dizi Alman parlamenterleriyle konuştuklarını anlattı. Ama Alman devletinin bu konuda ikiyüzlü bir siyaset izlediğini vurgulamayı da ihmal etmedi.

Konuşmacı yazar **Günter Wallraff**, Alman Sıhhiyeci (Sanitäter) Armin T. Wegner'in 1919'da Amerikan Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson'a yazdığı açık mektuptan (Armin T. Wegner Offener Brief an den US-Präsidenten Woodrow Wilson) uzunca bir altıntı okudu. (Armin T. Wegner 1915/16'da Alman Sıhhiyeci asker Osmanlı Türk ordusunda görev yapıyordu. Ermeni halkına yapılan soykırımın canlı tanığıydı.) Armin T. Wegner bu mektubunda Osmanlı Türk devletini bir anlamda Amerikan cumhurbaşkanına şikayet ediyor. Armin T. Wegner, bu mektubunda Osmanlı Türk devletinin Ermeni halkını kadın-erkek-çocuk demeden nasıl vahşice katlettiğini uzun uzun anlatıyor. Yazar Günter Wallraff bu mektubun da Ermeni Soykırımı'nın tarihi bir belgesi olduğunu, bunun mutlaka okunması gerektiğini belirtti.

Toplantıya Konuşmacı olarak davet edilen Hrant Dink'in felsefe öğretmeni ve arkadaşı **Mıgırdiç Margosyan**'ın konuşması çok olumlu bir konuşmaydı. Bu konuşmayı uzun aktarmak yerinde olur...

Hocamız, Mıgırdiç Margosyan aynen şunları söyledi: "Evet Hrant Dink benim öğrencimdi. Benim Hrant Dink ile ilişkilerim, yani öğrenci-öğretmen ilişkilerim dışında bir de arkadaşlık ilişkim vardı. Biz Aras Yayıncılık'ı Hrant'la birlikte kurduk. Aras Yayıncılık yirmi yıl önce kurulmuştu. İste bu yayıncılığı Hrant Dink'le ve bir kaç arkadaşımla birlikte kurmuştuk. Daha sonra Hrant Agos'u arkadaşlarıyla kurdu aldı yürüttü. Benim bu saatten sonra size Hrant'ı anlatacak durumum yok.Sanıyorum sizlerde bu saatten sonra Hrant'ı en az benim kadar tanıyorsunuz. Okudunuz ve biliyorsunuz. Hrant belki hepimize bir yol gösterdi. Cesaretiyle. Fakat biz Hrant'ın cesaretini hep kendi bakış açımızla değerlendirdik. Ne yapılabilirdi? Ben Türkçeden bir tabirle başlamak istiyorum: "Can çıkmadan, huy çıkmaz!" Türkiye'de bir zihniyet var. Yüz senedir, bu zihniyet hüküm sürüyor. Çeşitli versiyonlara giriyor, çeşitli renklere giriyor, sonra tekrar yeni bir baskı, yeni bir baskı, yeni bir baskı. Ama kökende değişen birşey yok. Zihniyette bir değişiklik yok. Gerçekten yüz senedir değişmeyen bir zihniyet var. Mesela biz Türkçede "sözde" kelimesini, Ermeni soykırımı lafı geçtiği her yerde; "sözde Ermeni soykırımı" şeklinde kullanılır. Eğer hoşunuza gitmiyorsa, "sözde adam", "sözde mahalle", sözde bilmem ne kelimesini kullanırsınız. Ama zaman içinde bu "sözde" kelimesinin su kaldıramayacağı anlaşıldı. Olunca, yavaş yavaş, siga, siga, gamas, gamas denmeye başlandı. Yani soykırım kavramı; sağda-solda ufak ufak söylenmeye, yazılmaya, telaafuz edilmeye başlandı. Ben çocukluğumda, Diyarbakır'da hiçbir zaman soykırım lafını duymadım. Soykırımı yaşayan dedem ve nenem hep kendi aralarında konuşurlardı. Hep kafilelerden bahsederlerdi. Kafilede nerdeydin kivrem sen kaç yaşındaydın, kivrem sen anneni ne zaman kaybettin gibi bahsederlerdi. Onlar kafilede, kafile halinde yürüye yürüye bir meçhule doğru gittiler. Onun için ben yaşamımda soykırım tabiriyle yetinmiyorum. Benim için çok daha önemli kafile. Çünkü soykırım bir anda olur biter, ama kafileler halinde yürüyeceksiniz çoluk-cocuk bir meçhule gideceksiniz. Onun için herkes istediği kadar "sözde" ya da sözdesiz kelimesini kullansın, benim için önemli olan kafiledir. Ve bu kafile bugün de devam ediyor. Hrant'la birlikte bir tarih düştük. 1915 dedik, işte o kafile 2015'te de devam ediyor. İşte bu bir acıdır. İki gün evel bir dostumla burada (Köln'de) Gestapo'nun işkencehanesini gezdik, ama benim dikkatimi bir şey çekti. Öğretmenler öğrencileri getirmişler ve orada onlara anlatıyorlar, yani kendi ecdatlarının neler yaptıklarını onlara güzel güzel anlatıyorlar ve o öğrenciler de dinliyor. Güldüm, ve şöyle bir düşündüm. Dedim ki Türkiye'de okullarda, öğretmenler alacaklar öğrencileri, yarın gidip de şöyle oldu soykırım, böyle kafileye çıkıldı, şu oldu bu oldu diye anlatacaklar! İnanın böyle birşey Türkiye'de –ben 77 yaşıma giriyorum– olabileceğine hiç inanmıyorum.

Gaspedilen mal varlığımızın bir kısmını lütfen vermeye başladılar. Bir tane veriyorlar, dünya kadar propaganda yapıyorlar. Kimin malını kime veriyorsun? Bakın, zihniyet aynı, değişen bir şey yok. Bakın bizim derdimiz farklı. Bizim katakulle yapma derdimiz yok. Biz neysek oyuz. Ama biz neysek o olmakla beraber, illa siz o değilsiniz, busunuz diye bize birtakım şeyleri empoze etmeye çalışıyorlar. O zihniyetin değişmediğine bir şey daha ekleyeyim: Biliyorsunuz bir ülkenin İçişleri Bakanı, bir yerde o ülkenin de zihniyet olarak temsilcisidir. Eğer siz Ermenileri telin etmek için Taksim'de bir miting düzenliyorsanız, ve o hemen yanınızda, "Hepiniz Ermenisiniz, hepiniz piçsiniz!" diye yazıyorsa ve o Bakan orada konuşuyorsa, o zihniyetin ne kadar değişmediğinin de bir aynasıdır."

Toplantının bir başka anlamlı konuğu da Türkiye'de yayınlanan Taraf gazetesinin yazarı **Hayko Bağdat**'tı. Hayko Bağdat çok anlamlı bir konuşma yaptı. Hayko Bağdat şunları söyledi:

"Sevgili dostlar, ben son günlerde birşey düşünüyorum. Ne yapıyoruz biz? Yani ne yapıyoruz? Neyle mücadele ediyoruz? Olacak mı gerçekten? Ne olacak ki zaten? Ne olunca oldu diyeceğiz? Bu olmasını istediğimiz şeyin karşısında hangi bedelleri ödemeye hazırız? Ne zamandan beri? Kaç zamandır uğraşıyoruz bu işle? Biz kimiz? Kendimizi nasıl tarif ediyoruz? Baktığımız zaman sanki hepimiz akrabayız. Hepimizin bir ilişkisi vardır. Yolda görsek, sarılıyoruz birbirimize. Hangi aidiyetlerimizle birbirimizle bu ilişkileri kuruyoruz? Kafayı bunlara taktım. Bıraktım yazıyı çiziyi; televizyon tartışmalarını falan. Bunları düşünüyorum. Ve düşünürken şu geliyor aklıma. Her çocuğa hazırlanır gibi hazırlandı ailem ben doğmadan önce. Her çocuğun doğumuna hazırlanır gibi. Biz nasıl hazırlanıyoruz çocukların doğumuna? Patik örüyoruz. Odasını boyuyoruz. Onların yatacağı yeri hazırlıyoruz. Sonra en kutsal saydığımız bir şeyi onun tepesine asıyoruz. Nedir o? Ayeti kelime, Zülfikar kılıcı, İsa,

Meryem, Marx. Her neyse. Melek, Meryem Ana, Madonna. Ne isterseniz söyleyeyim. En kıymetli saydığımız şeyi, çocuk doğduğunda, kafasını kaldırdığında, o açılmamış gözleriyle; onu görsün istiyoruz. Ve kadim topraklarımızda, Anadolu'da, binlerce yıldır yaşadığımız topraklarımızda; hepimizin o kutsallarından var. Ne onlar? Mesela benim için ne asmıştı annem oraya? Meryem mi? Galiba Yorgi'ydi! Büyük Ada'da olan, Aya Yorgi. Yılanı böyle mızraklan durduran. Çocukken o kutsalı gördüğümüzde, ilk düşündüğümüz şey; başımız sıkışırsa ona gideriz. Bak annem hasta olduğun zaman, ilk yakaracağın kutsal, bebekliğinde senin için annenin astığı tablodur. Annem iyileşsin lütfen. Sonra büyüyoruz, sokağa çıktığımızda o tartışılmaz kutsalların, hakkında, aleyhinde hiçbir şey söyleyemeyeceği o kutsalların lanetli olduğunu anlatırlar sana. İsa lanetli, Zülfikar kılıcı lanetli, öbürü kötü, bu bilmem ne. Ve kimlikler çatışmaya başlıyor. Hepimiz aslında tartışmasız bir şekilde iyi olduğunu bildiğimiz o kimliğimiz, sokakta bir diğerinin, hasmı ve düşmanı haline gelmiş Anadolu topraklarında. Niye? Çünkü adaletin olmadığı yerde, kimlikler katilleşirmiş. Onu öğrendik biz hep beraber. Nasıl anlatayım size? Bir sürü şey geldi ya başımıza. 5-6 Eylül, Madımak, 1915, Varlık Vergisi, Roboski, 1990'daki faili meçhuller, Berkin Elvan, felaketler geldi başımıza. İnsanlar öldürüldü devlet talimatıyla. Adalet yok hiç bir yerde. Failler kimdir bilmiyoruz. Nerde ulan bu katiller? Kim bunlar? Bilmiyoruz. Kimileri katilin cinayeti işlemesindeki hafifletici sebeplere aşık olmuş. Amalarla başlıyor. Yani 1915'de bu oldu, ama siz de Rus üniforması giymeseydiniz. Madımak'ı yaktılar, ama Aziz Nesin de Allaha küfretmişti galiba. Roboski'dekiler kaçakçıymış üstelik! Peki katil? Yok, adalet yok. Eee gidelim bir aleviye soralım, Madımak Oteli'nde canı yanmış bir aleviye; diyelimki ben robot resmini çizecem, bana bir tarif et, neye benziyordu seni yakan? Alevi adalet olmadığı için, katili somut olarak göremediği için; Madımak Oteli'nin camından bakmakla cezalandırılmış! Baktığı yerde şunu söylüyorsa; çengel sakalı vardı, paltoları vardı, başörtüleri vardı. Katil o! Kürde soruyorlar. 90'larda beyaz toroslara senin çocukları bindiren kimdi abi? Kimdi onlar? Robot resmini çizecem. Diyor ki bıyıkları vardı aşağıya kadar ve torosun arka camında Türk bayrağı vardı. Anahtarında da üç hilal vardı galiba. Ermeniye soruyorlar; seni dipçiklerle çöle iten kimdi? O da birşeylere benzetiyor. Yaşadığımız topraklarda aidiyet duyduğumuz kimliklerimiz bir diğerinin katili, kimilerinin kahramanı, kimilerinin katili. Peki Hrant abi bir Ermeni meselesi mi güdüyordu, soykırımı ispatlamaya mı çalışıyordu? Zannetmiyorum! Hrant abi bir şey önerdi bize. Abi bu katilin adı var adı. Cismi var. Şahsı var. İşaret parmağınla gösterirsin. Katile, katil diyelim hep birlikte. Ermeniyi öldüren Türke, Türkü öldüren Kürte, Kürtü öldüren bilmem kime. Bırakın bunları. Katillerin böyle meziyetleri olmaz. Katiller kendi kimlikleriyle anılmaz. Dünyada soykırım adı altında bir devlet yargılanmaz. Bir millet yargılanmaz. Katiller münferittir! Onların adını koyalım. Onları gösterelim. Onlara hiç benzemediğimizi anlatalım. Biz o katillerden yana değiliz. Katile, katil diyelim olsun bitsin! Beraber yaşarız belki o zaman. Belki Türk o zaman biraz nefes alır. Türke de yazık. Çünkü bu anlattığım katil öyle bir şey yapmış ki, cinayet mahalinde hep onun kimlik kartını bırakmış. Cinayet mahalinde tüm cinayetleri, onun adına işlediği bir kimlik var. Türk, sunni, erkek, müslüman. Ve katili bulma fikriyle ilgili teklif çok riskli bir teklif. Çok sıkıntılı bir teklif. Neye benziyor biliyor musunuz? Şimdi Hollywood filmleri var, yeni versiyon. Sürprizli bir gerilim filmi. Adam eve taşınıyor, karısı ve iki çocuğuyla. Adamın zaten karısıyla dertleri var, karısının psikolojik sorunları var, adam işten kovulmuş, çocukların ders problemleri var. Ama bu ev onlara iyi gelecek. Bahçesi var, mutfağı var, adamın çalışma odası var. Çocuklar için salıncak var. Bu ev çok iyi. Daha sonra evde olmaması gereken şeyler olmaya başlıyor. Durup dururken bir gürültü, bir ses, camın kırılması, ışığın kendiliğinden açılması. Çocuklar korkuyor. Tam rahat edeceklerine; herifin psikolojisi bozuluyor. Doktora gitmek zorunda kalıyor. Ve sinema salonu hep beraber o sesi çıkarana çok kızıyoruz. Nerden çıktın sen şimdi? Film devam ederken, böyle sonlarına doğru; sürpriz olacak ya, birşey oluyor bir çekmece açılıyor, bir fotoğraf çıkıyor ortaya. Şeyi anlıyoruz, o evi korkutan ses; aslında daha önce bu evde öldürülmüş birini bodrumda gömmüşler. Ve ev sakinlerine katili anlatmaya çalışıyor, katili tarif etmeye çalışıyor. İki nedeni var; bir tanesi usulüne göre gömülmemiş, bedeni bodrum katında çukurda; duası yapılmamış, taşı yapılmamış; ikincisi katil serbest. Sonrasında filmde, o sesten korkan ev sahiplerine kızmaya başlıyor tüm sinemadakiler. Ya anlasana, sana bir şey anlatmaya çalışıyor. İyi birşey istiyor. Senle bir derdi yok. Çocuklarına zarar vermeyecek, ama evet çıkardığı sesler korkutucu, evet şu anda çocuklarını rahatsız etmiş olabilir. Senin için iyi bir şey anlatmaya çalışıyor. Dinlesene o sesi. O sesi duyduğun zaman, işimize yarayan bir bilgi var orda. Katili bulacağız. O evdekiler rahat edecek. Hiç

kimse bahçesinde mezar taşı istemez, ama bodrumunda olmasındansa daha iyidir. Usulüne göre gömülmüşse daha iyidir. Çünkü bodrumda ceset var. Nasıl huzurlu yaşayacağız?

İşte Hrant'ın çıkardığı ses buydu. Bütün sinema salonundakilerin –Türkiye'dekilerin– Hrant'a kızmalarının nedeni buydu. Katili bulmaya çalışıyordu. Somutlaştırmaya çalışıyordu. Katilleri tarif etmeye çalışıyordu. Bir de şunu söylemek istiyorum. Biz doğuluyuz. Alman taklidi sakın yapmayın; Köln'de yaşıyorsunuz diye. Hepiniz doğulusunuz. Bugün Pazar ayinine gittik. Bir Katolik kilisesinde. Ayinden sonra yemeğe gittik. Lahmacun soğan vardı. Biz doğulular, Ermeniler, Kürtler, Suryaniler ölülerimizi usulüne göre gömme konusunda hassasız. Mesela bir müslüman cenazesi düşünelim: Hoca soruyor nasıl bilirdiniz diye, cemaat iyi bilirdik diye cevap veriyor. Sanki İsa peygamberi gömüyoruz. Yani herif sanki dünyanın bütün iyiliklerini yapmış ve öldüğü için yıkılmışız. Hakkınızı helal ediyor musunuz diye sorduğunda hoca; herkes 'helal olsun' diye bağırır. Sonra tabutu taşımak için bir kapışma, bir kapışma, kavga çıkar. Biz doğulular ölülerimizi usulüne göre gömmeye çok önem veririz.

İşte Hrant abi, bu topraklarda usulüne göre gömülmemiş ölüleri; usulüne göre gömmeyi önerdiği için öldürdüler onu. Türkiye'de usulüne göre yaptığımız tek cenaze töreni ona yaptığımız cenaze töreniydi. Hrant'ı usulüne göre gömdük. Ama olmadı. İçimiz rahat etmedi. Çok kötü olduk. Çoook koydu bize. Anlaşılmaz ve tarif edilmez, bir acımız var. 1915'in izi mi daha ağır, yoksa Hrant'ın acısı mı, diye sorulsa; ben derim ki Hrant'ın acısı. Birşey oldu bize. Onun hepimize iyi gelen o önerisi, ona nasip olması. Onun önerdiği cenaze töreninin ona nasip olması. Çok fazla geldi bize. Hrant'ın ölümünün ardından ben şöyle bir şey yazmıştım: 'Utanıyorum! Öldürülecek ikinci bir Ermeni olmamasından utanıyorum!' Şimdi biz bize konuşuyoruz. Zalimler ve katiller duymasın; gerekirse öldürülecek Ermeni olmayı göze almaktan gurur duyarım."

Daha sonra Hayko Bağdat, Hrant Dink davasıyla ilgili bazı somut bilgiler verdi. Bu bağıntıda şunları söyledi: "Ben Hrant'ın cenaze töreniyle 'Ne cenaze töreniydi ama..', 'O ne kalabalıktı ama...' gibi övünmenin doğru olmadığını düşünüyorum. Biz ölümlerle övünemeyiz. Arkadaşının cenaze törenindeki kalabalıkla övünene ayıp olsun. Davanın teknik yönüyle ilgili şunu söyleyebilirim: Hrant Dink cinayeti sekiz yıl boyunca, memleketteki iktidar kavgaları içerisinde, devlet içi dengeler içerisinde malzeme yapılmaya çalışılmış bir cinayettir. Üç temel bakış açısı var: Birincisi: Hrant'ı ergenekoncular öldürdü. Ergenekoncular, Özel Harb Dairesi'nin; Genelkurmay'ın onun hakkında yayınladığı; işte Sabiha Gökçen bildirisinden sonra harekete geçti, o bildiriden bir gün sonra Agos basıldı, bir gün sonra dava açıldı, bir gün sonra bir şey oldu ve çok hızlı bir biçimde Hrant ölüm sürecine götürüldü. Bu iddia doğru olabilir mi? Elbette. Bunda şüphemiz yok. İkinci ihtimal, Hrant'ı AKP ve Cemaat'e yakın olduğu iddia edilen bürokratlar, öldürmek isteyen Ergenekona yol verdiler, o cinayete yol verdiler, belki daha sonra başlatacakları Ergenekon operasyonu içerisinde, böylesi bir cenazeyle toplumda eski devlete karşı bir öfkeyi körüklemek amaçlanıyor olabilir. Onun malzemesi yapılmak isteniyordu. Toplumda bir zemin yakalamak için buna yol verildi. Üçüncü ihtimal, AKP'de burda masum; Cemaat'e mensup olduğu söylenen bürokratlar hem AKP'yi hem de eski devleti tasfiye edeceklerdi gibi iddialar. Hepsi olabilir. Hepsinin toplamıdır. Hrant Dink cinayetinde TC devleti beyaz berelidir. Genelkurmay'ı, istihbaratı, emniyeti, bürokratı, Mit'i aklınıza gelebilecek bütün kurumlarıyla. Hrant Dink cinayeti örgütlü veya örgütsüz olsun, o Samsun'da polisle fotoğraf çektiren beyaz bereli kadro var ya; işte devletin genel fotoğrafı budur. Katil bellidir. Fakat gelişme yoktur. Şu ana kadar hakkaniyetli bir gelişme yok. Durum budur."

Toplantıda yapılan konuşmalar kısaca böyleydi. Başta da belirttiğimiz gibi, konuşmacıların sonuçta bir düşünce üzerinde birleşmeleri, yani 1915'de Osmanlı Türk devletinin yaptığının soykırım olduğu, bu soykırım zihniyetinin bugünde hüküm sürdüğü, Hrant Dink cinayetinin bu zihniyetin yaşadığının açık bir örneği olduğu, Alman emperyalist devletinin de bu soykırımda suç ortağı olduğunun açık bir biçimde vurgulanmasının, Alman devletinin bu konuda ikiyüzlü bir siyaset izlediğinin belirtilmesi çok olumluydu.

Bizim bu toplantıda yapılan konuşmalara müdahale etme, eleştirme, katkı yapma imkanımız olmadı. Fakat biz düşüncelerimizi hem açtığımız küçük bir yayın masası ile ve dağıttığımız Almanca-Tükçe bildiri, kitap ve broşürlerle; ilgi duyan insanlara ulaştırmaya çalıştık.

Başarı dilekleriyle..

Toplantıya katılan
"Herşeye Rağmen" Dergisi taraftarları

Ermeni Soykırımını Anlatan Görgü Tanıkları – I

H. DEMİRCİYAN

Ermeni soykırımının 100. yıldönümüdür bu yıl. Bu soykırımın hâlâ bir bütün olarak Türk burjuvazisi tarafından inkârını bir kez daha lanetliyoruz.

Bu soykırımını inkâr edenlerin suratlarına tarihi gerçekleri birkez daha çarpmak için dönemin görgü tanıklarının ifadelerinin doğruluğunu dosta düşmana birkez daha ilan ediyoruz. Bu amaçla yayınladığımız aşağıdaki anlatımların Ermeni soykırımının yalnızca küçük bir bölümü olduğunun da bilincindeyiz.

Aşağıdaki Ermeni soykırımını anlatan görgü tanıkları ifadelerini derleyen eser Verjine Svazlian'a (Verjin Sivaslıyan) aittir. Eserin adı: **Ermeni Soykırımı / Hayatta Kalan Görgü Tanıklarının Anlattıkları**. (Erivan, EC UBA "Gitutyun" Basımevi, 2000, 500 sayfa). Bu yazımızda başvuruduğumuz eser ise yukardaki kitabın Türkçeleştirilmiş ve "**Ermeni Soykırım ve Tarihsel Hafıza"** ismi ile internette yayınlanmış özet halidir.

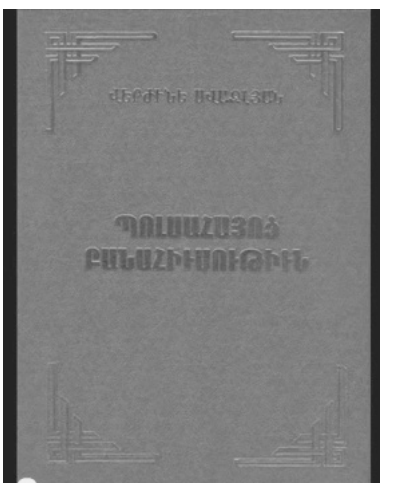

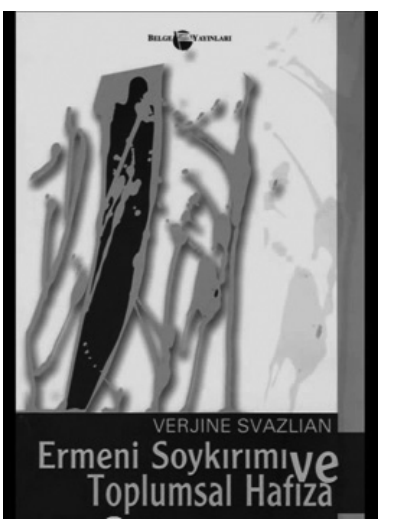

Verjine Svazlian'a göre "*çeşitli dillerde yayımlanmış resmi belgelerin yanısıra, halk tarafından söz konusu olayların doğrudan etkisi altında anlatılanların da önemli bir tarihi belge değeri vardır. O kitlesel siyasi cürümün nesnesinin Ermeni halkının ta kendisi olması nedeniyle, ve nasıl ki her suçun aydınlanmasında tanıkların verdiği ifadeler belirleyici rol oynuyorsa bu vakada da, görgü tanıklarının anlattıklarını temel almak gerekmektedir. Bu anlatımlardan her biri Ermeni Davası'nın adil bir biçimde çözümlenmesi ve Ermeni Soykırımı'nın tanınması çalışmasında hukuki açıdan kanıt değeri taşımaktadır.*"

İşte tarihi sorgulamada kanıt değeri taşıdığına inandığımız için; biz de, görgü tanıklarının anlatımlarına ayrı bir değer verdiğimizin altını çizmek istiyoruz.

Sivaslıyan'a göre *"O trajik olayların görgü tanıklarından birçoğu 1920'li yıllardan itibaren düzenli aralıklarla Diaspora'dan sovyet Ermenistanı'na dönmüş ve kendi evvelki memleketlerini simgeleyen yeni inşa edilmiş yerlere yerleşmişlerdir."*

Burada aktardıklarımız 1955 yılından itibaren, yaklaşık 50 yıl boyunca, Sivaslıyan'ın deyimiyle *"halkın kullandığı dile sadık kalarak"* Ermeni Soykırımı'ndan kurtulmuş görgü tanıklarının ve hayatta kalanların ses kayıtlarının ve anlattıklarının yazıya dökülmüş halidir.

Anlatımların orijinalleri Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Ermeni Soykırımı Müze-Enstitüsü'nün arşivlerinde saklanmaktadır.

Kitaptan öğrendimiz kadarıyla anlatımlar Batı Ermenistan'ın, Kilikya ve Anadolu'daki 70 yerleşim yerinden zorla tehcir edilen, Doğu Ermenistan'a ve Diaspora'ya yerleşen (Yunanistan, Fransa, İtalya, Almanya, ABD, Suriye, Lübnan, Irak, Mısır, Balkan ülkeleri, Türkiye) Ermeni Soykırımı'ndan kurtulmuş görgü tanıklarının anlattıklarıdır. Ermenice ve Türkçe şarkılarla tamamlanmış, gerçeklenmiş ve teyit edilmişlerdir.

Verjin Sivaslıyan'a göre; "*Bu hatıra ve şarkılar tarihin kavranma-*

sı açısından ve **olayları kanıtlayan belgeler** *ve birincil başvuru kaynakları olarak büyük önem taşımaktadırlar."* Madem ki, o tarif edilemez ıstırapları Ermeni Ulusu'nun kendisi çekmiştir, o halde o kitlesel cürümün nesnesi de bu ulusun parçalarıdır, ta kendisidir.

Ve nasıl ki her suçun aydınlatılmasında şahitlerin anlattıkları belirleyici rol oynuyorsa, aynı şekilde bu vakada da soykırımdan kurtulan görgü tanıklarının ifadelerini temel alınmak zorundadır.

Verjin Sivaslıyan'ın anlattığına göre; *"Henüz Sovyet Ermenistanı'nda Ermeni Soykırımı'ndan açıkça bahsetmenin imkânsız olduğu 1955 yılından itibaren, ve soykırımdan kıl payı kurtulmuş, sürgün edilmiş ve vatanlarına dönüş yapmış görgü tanıkları haksız bir biçimde iftiraya uğrama ve sürgüne gönderilme korku ve dehşeti içinde yaşarlarken, Erivan H. Abovyan* Pedagoji Enstitüsü'nde öğrenci olan ben her türlü zorluğu hiçe sayıp halkın sözlü geleneklerine ait o tür konuların tarihbilimsel açıdan ve olayları kanıtlayan belgeler olarak değerlerini iyi bilerek başlangıçta batı Ermenisi olmanın dürtüsüyle ve kendi şahsi inisyatifimle, 1960 yılından itibaren ise Ermenistan Bilimler Akademisi Arkeoloji ve Etnografya Enstitüsü'nün şemsiyesi altında, başka bilimsel çalışmalara paralel olarak, yazın yakıcı sıcağında, kışın dondurucu soğuğunda, mahalle mahalle, köy köy yayan gezerek Ermeni Soykırımı'ndan mucize eseri olarak kurtulmuş görgü tanıklarını arayıp bularak, onlara incelikle yaklaşarak, ek sorular sorup onların dikkatini dağıtmadan, aksine doğrudan doğruya edindikleri izlenimleri serbest bir şekilde ifade etmelerine izin vererek, onların anlattıkları, o zamana kadar ne Ermenistan'da ne de Diaspora'da yayımlanmış tüyler ürperten anıları, sözlü olarak aktarılmış tarihsel içerikli etkileyici hikâyeleri ve muhtelif tarihi şarkıları yazıya döktüm."* [Svazlıyan, 1984, 1994, 1995].

Resmi devlet anmaları ilk defa 1965 yılının 24 Nisanında başlar. O güne kadar Soykırım anmaları evlerde ve kiliselerde yapılmaktadır.

Bahsi geçen eserde başvurulan görgü tanıklarının sayısı soykırımdan kurtulmuş 600 kişidir.

Kitapta yeralan önemli bir ayrıntı da; Türkiye'den, Yunanistan'dan, Fransa'dan, Suriye'den, Lübnan'dan, Irak'tan, Mısır'dan, Balkan ülkelerinden ve Amerika'dan düzenli aralıklarla bugünkü Ermenistan'a göçetmiş ve kendi evvelki memleketlerinin hatıralarını simgeleyen, Erivan yakınlarında yeni inşa edilmiş mahallelere yerleşmişlerdir. Bu mahalle ve yerleşim birimlerinin isimleri :

Aygestan, Sari Tağ, Nor Butanya, Nor Areş, Nor Kilikya, Nor Arabkir, Nor Zeytun [Süleymanlı], Nor Kharberd [Harput], Nor Sebastiya [Sıvas], Nor Malatya, Nor Kesarya [Kayseri], Nor Hacın, Nor Maraş [Kahramanmaraş], Nor Ayntap [Gaziantep], Nor Musa Ler [Musa Dağ], Nor Yetesya [Urfa]). Ayrıca Eçmiadzin, Armavir, Ararat, Talin, Hıraztan, Gümrü, Vanatsor vb. dir.

Görgü tanıkları; Jön Türklere bağlı zaptiyelerin kendilerini gelişmiş ve zengin memleketlerinden nasıl zorla sürgüne gönderdiklerini ve kendi ebeveynlerini ve yakınlarını kendi gözlerinin önünde insanlık dışı bir biçimde nasıl parça parça ettiklerini, annelerinin, kız kardeşlerinin ve ablalarının namusunu lekelediklerini, yeni doğmuş bebekleri taşlarla ezdiklerini anlatmaktadırlar…

Jön Türk hükümeti liderlerinin (Talat, Enver, Cemal, Nazım, Bahaittin Şakir) önderliğinde sergilenen vahşet (vergi toplama, seferberlik, silah toplama, zorla sürgün, katliam ve kıyım), o liderlerin ıssız çöllere (Deir-es-Zor, Ras-ül-Ayn, Rakka, Homs-Hama, Meskene, Suruç) doğru organize ettiği zorunlu tehcir, Ermenilerin çektiği anlatılması imkânsız eziyetlerdir; bitkin düşecek derecede uzun yürüyüşler, susuzluk, açlık, salgın hastalıklar, ölüm dehşettir.

O dönemde Batı Ermenilerinin farklı kesimlerinin kendi temel yaşamsal haklarını müdafaa etmek için zulme karşı haklı ve şerefli mücadeleleri (1915 Van Muharebesi, Şatakh [Çatak], Şebinkarahisar ve Sasun'da [Sason] ölüm kalım mücadeleleri, Musa Dağ, Urfa [Şanlıurfa] ve daha sonraları 1920-21'de Ayntap [Gaziantep] ve Hacın muharebeleri) görgü tanıklarının anlattıkları anıları da yansımaktadır. O savunma muharebelerinin Ermenilere göre ulusal kahramanları (Şebinkarahisarlı Andranik Ozanyan, Vanlı Armenak Yekaryan, Büyük Murad (Hambardzum Boyacıyan), Musa Dağlı Yesayi Yakupyan, Urfalı [Şanlıurfa] Mıkırtiç Yotınyeğpayryan, Ayntaplı(Gaziantep) Adur Levonyan, Zeytunlu [Süleymanlı] Aram Çolakyan, ulusal intikamcı Soğomon Tehleryan) ve toplumsal kitlelerle kaynaşarak mücadele etmiş, şehit düşmüş, veya direnerek hayatta kalmış başka birçok tanınmış veya meçhul Ermeni evladı da burada aktarılan anılara yansıtılmıştır.

Verjin Sivaslıyan'ın anlattığına göre; görgü tanıklarından her biri anılarını kendine has Ermenice konuşma tarzıyla, çoğu zaman lehçe veya yabancı kelimelerle karışık Ermeniceyle, bazen de Türkçe, Kürtçe, Fransızca ve Almanca anlatmıştır.

Bu girişten sonra tanıklara başvurabiliriz:

Tanıklar anlatıyor

Verjin Sivaslıyan Soykırımdan önceki duruma ilişkin olarak anlatılanları şöyle aktarmaktadır:

Artavazd Kıtratsyan'ın (1901, Adapazarı doğumlu) anlattığı "*ister Ermeni olsun ister Türk, insan insan olmalıdır*".

Tercanlı **Arakel Tagoyan** (1902 doğumlu) Ermenilerin Türk ve Kürt ahaliyle iyi komşuluk ilişkilerine tanıklık etmiş, özellikle de Muş'un Aziz Karapet Kilisesi'nin ziyaret edildiği günlerde: "*…hacılar haricinde Türk ve Kürt nüfus da toplanıp bizimle kurban eti yer, bizimle sevinir, şarkı söyler ve dans ederdi…*"

Soykırımdan kurtulan Ermeniler sıradan Türk halkına karşı nefret duyguları beslememektedir:

"*… Şunu da söylemeliyim ki bütün Türkler kötü değildir; onların içinde de iyileri vardır. O Jön Türklerin tertiplediği bir olaydı; yoksa halk iyiydi ve biz Türklerle hep iyi ilişkiler içerisindeydik. Şu da bir gerçek ki, onların arasında da iyi insanlar bulunmaktadır*" dedi Artvinli **Nektar Gasparyan**(1910 doğumlu)

Verjin Sivaslıyan anlattılanların doğruluğu konusunda söyledikleri:

"Özellikle, kendileri, ***soykırımdan kurtulanlar anlattıklarına karşı ahlaki sorumluluk ve görev bilinci hissetmişlerdir****. Onlardan* ***birçoğu hatıralarını bize aktarmadan önce haç çıkarmış veya yemin etmiştir****. Yemin ise kutsal bir sözdür, sahteciliğe müsaade etmez.*"

Mesela Erzurumlu **Loris Papikyan** (1903 doğumlu) anısını anlatmaya başlarken: "*Önce belirteyim ki, eğer bilinçli olarak olayları ve simaları süsleyerek anlatırsam, lanetleneyim ve herkesin hakaretine maruz kalayım.*"

Verjin Sivaslıyan: "*Hafızasız insan yoksa* **hafızasız ulus** *da* **yoktur**. *Zira hafıza insanın ya da halkın yaşadığı yıllardan ibaret olan hayatıdır; onun geçmişi, onun tarihidir.*" Bu bağlamda O doğruları söylemektedir: O gün bugündür Türk burjuvazisi topyekün bu hafızanın silinmesiyle uğraşmaktadır.

Ermeni Soykırımı doğrudan doğruya görgü tanıklarının duyu organları tarafından algılanmış ve bütün bunlar ***silinemeyecek şekilde onların hafızalarına kaydedilmiştir***.

Soykırımdan kurtulan Artvinli **Nektar Gasparyan**'ın (1910 doğumlu) itiraf ettiği gibi: "*…80 yıldan fazla zaman geçti, ama genç yaşta ölen babacığımı, anneciğimi, dayımı, komşularımızı, ninemi ve vahşice katledilip bizi sahipsiz ortada bırakan bütün akrabalarımızı bugüne kadar unutamıyorum. Kendi gözlerimle gördüğüm o dehşet verici manzaraları bütün hayatım boyunca hep hatırladım ve asla rahat edemiyorum. O kadar gözyaşı döktüm ki…*" [Sv. 2000. Gth. 74, sayfa 157].

Ayntaplı [Gaziantep] **Vergine Gasparyan** (1912 doğumlu) aynı şekilde anlattır: "*…Türkler babam Grigor'u, annem Dudu'yu, erkek kardeşim Hakob'u ve kız kardeşim Nuritsa'yı gözümün önünde boğazladılar. Ben bütün bunları kendi gözlerimle gördüm ve şimdiye kadar unutamadım…*" (Soykırımdan kurtulan kişi ağlamaya başladı ve artık anılarına devam edemedi- V. S.) [Svazlian. Kişisel arşiv, yayımlanmamış konular.]

Tıpkı soykırımdan kurtulan Sasunlu Şoğer Tonoyan'ın (1901 doğumlu) gözyaşlarıyla bize iletiği ağıt gibi [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Gece gündüz ağlamalar sızlamalar duyuyorum,
Rahatım yok, huzurum yok, uykum yok,
Gözlerimi kapayınca, hep ölüler görüyorum,
Milletimi, dostlarımı, toprağımı ve evimi kaybettim
[Sv. 2000. Gth. 343, sayfa 414]

Tıpkı Harputlu **Yeğsa Kayacanyan**'ın (1900 doğumlu) acıyla anlattığı gibi: "*…Şimdi 7 hanelik aileden bir tek ben sağ kaldım…*"

Malatyalı **Vergine Nacaryan** (1910 doğumlu) da şöyle dedi: *"…Bizim sülalemiz çok büyüktü; yaklaşık 150-200 kişiydik. Dayılarım, halalarım, amcalarım vardı. Hepsini Der Zor (Suriye) yollarında katlettiler. Üç kişi kaldık: ben, annem ve erkek kardeşim.*"
[Sv. 2000. Gth. 125, sayfa 239-240].

Palulu **Hazarhan Torosyan** (1902 doğumlu) da şöyle anlatır: "*Bu kadar sene geçti; ama bugüne kadar geceleri hala uyuyamıyorum, olan bitenler gözlerimin önüne geliyor; ölüleri, sağ kalanları sayıyorum.*"
[Sv. 2000. Gth. 120, sayfa 232].

Muşlu **Hırant Gasparyan** (1908 doğumlu) anlattığı hatıranın sonunda o niteliğin altını özellikle çizdi: "*…Bütün gördüklerimi, kendi gözlerimle görmüş olduklarımı anlattım size. Bütün gördüklerim gözlerimin önündedir. Khınus'tan [Hınıs] hiçbir şey getirmedik; sadece canlarımızı kurtardık. Sülalemizde 143 kişi vardı. Bir kız kardeşim, bir erkek kardeşim, annem ve*

ben kurtulduk" [Sv. 2000. Gth. 12, sayfa 71].

Burada Zeytunlulara has gururlu bir tavrı olan 90 yaşındaki **Karapet Tozluyan**'ın (1903 doğumlu) sözlerini hatırlatmak yerinde olur. Gerçi o okuma yazma bilmiyordu, ama anılarını ve şarkılarını unutmamak için "*her akşam uyumadan önce dua eder gibi*" mırıldanmış. Dolayısıyla o, "*yazıya dökülsün, unutulmasın ve gelecek nesiller de öğrensin*" diye aklında tuttuklarını kutsal bir şefkatle bize aktardı. [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Ermeniler ağlasın, amansız katliam
Çöle çevirdi güzel Adana'yı,
Ateş ve kılıç ve zulümle talan,
Rupinyan ülkesini, ah! etti harap.
Silahsız Ermeni bir anda,
Kılıçla vurulup, düştü kalabalığın önüne,
Yok oldu, kilise ve okul alevlerde,
Acımasızca öldürüldü, sayısız Ermeni.
Yoksun bıraktı, acımasız Türkler,
Evladı anadan, gelini kocadan,
Hurdahaş ettiler, neye rastladılarsa,
İçtiler, kandılar Ermeni kanıyla.
Üç gün, üç gece, içeriden ateş,
Dışarıdan ise düşmanın kılıç ve mermisi,
Sildi Ermenileri yeryüzünden,
Kan akıyordu Ermeni sokaklarından.
[Sv. 2000. Gth. 342, sayfa 413-414].

Soykırımdan kurtulmuş ve ünlü bir edebiyatçı olmuş Erzincanlı **Garnik Stepanyan**'ın (1909 doğumlu) anlattığı anının son sözleri de manalıdır: "*…1915'te ulusumuza ve sülalemize yapılanlar korkunçtu. Sülalemizdeki 100'den fazla kişiden topu topu 15 kişi kurtuldu. Annemin sülalesinden gelen herkes ya katledildi, ya da diri diri toprağa gömüldü. Diyorlar ki, onların üzerindeki toprak hareket ediyordu. Felakete Stepanyanlar, dört halamın ailesi de kurban gitti. O tam bir katliamdı. Hep düşünüyorum acaba olanları unutabilir miyiz diye, ama bizim unutmaya hakkımız yok, çünkü biz sayıca azız. İntikam çağrısı yapmıyorum, ama unutmamızı da tavsiye edemem. Ermeni Ulusu kendi gözleriyle gördüklerini unutamaz ve Avetis Aharonyan'ın da dediği gibi: 'Bunca kötülüğü unutursa evlatlarımız, bütün dünya ayıplasın Ermenileri.'* "
[Sv. 2000. Gth. 95, sayfa 202].

Verjin Sivaslıyan'ın *„**soykırımdan kurtulanların anlattıkları anılar birbirlerine tıpatıp benzemektedir;** zira farklı mekânlarda, farklı cins ve yaş gruplarının (genç erkek, kadın, en yaşlı, orta yaşlı ve genç nesiller) anlattıkları anılar, birbirlerinden bağımsız olarak, tarihi bir dönemin gelişmelerini, benzer tarihi olayları ve simaları, gördükleri ve hissetikleri aynı dehşet verici manzaraları ve vahşeti hemen hemen aynı şekilde tasvir etmektedir. Bu anılar biraraya gelerek birbirlerini teyit etmekte, birbirlerinin devamını teşkil etmekte, tamamlamaktadır;"* değerlendirmesine katılmamak mümkün değildir.

Bu şarkılar kendi temalarının orijinalliği ve fikirsel içerikleriyle Ermeni folklorunda sadece bir yenilik olmayıp, aynı zamanda o şarkılar sayesinde söz konusu tarihsel dönem kendine özgü yönleriyle yeni bir şekilde algılanmaktadır. ***Bu tür şarkılar ve türküler de tarihsel gerçekliğe doymuş olup, gerçek belge değeri taşımaktadır***.

O şarkıların her satırı ve deyimi bütün bir resim, kitlesel trajedinin tüyler ürperten bir sahnesidir; hıçkırıklarla dolu nakaratlar ise şiirsel, imgelerle ifade edilen bir düşünceyi tamamlamaktadır.

Tarihsel nitelikli şarkılar sadece Ermenice değil, Türkçe olarak da bestelenmişlerdir; zira söz konusu tarihi ve siyasi şartlarda Osmanlı Türkiyesi'nin bazı bölgelerinde Ermenice konuşmak yasaklanmıştı.

Uzun süre bir arada yaşamış iki halkın tinsel kültürlerinin etkilerini ve etkileşimlerini de imkânsızlaştırmakla birlikte, , "Ermenice kelime telaffuz edenlerin dillerini kestiklerine dair hikâyeler bulunmaktadır; dolayısıyla Kilikya'nın bazı şehirlerinde (Sis, Adana, Tarson [Tarsus], Ayntap'ta [Gaziantep]) ve onların çevresinde yaşayan Ermeniler kendi ana dillerini unutmuşlardı" [Galustyan 1934, sayfa 698.] Veya "Türklerin zulmü o kadar büyük oldu ki, Ermenice konuşan Ayntap [Gaziantep], Küçük Asya'nın diğer belli başlı şehirleri gibi, Türkçe konuşur oldu. Ermenice diline son kesin darbe Ermenice konuşanların dillerini kesen yeniçerilerden geldi"
[Sarafyan 1953, sayfa 5.]

19'uncu asrın sonunda ve 20'inci asrın başlarında etnolog-folklorcu Sargis Haykuni kendi döneminde yaşayan batı Ermenilerinin siyasi, ekonomik ve dini durumunu tasvir ederken şöyle yazmış: "*…Ermenice Türk mollalar tarafından yasaklanmıştı ve Ermenice 7 kelime bir küfür addedildiğinden, bunun için 5 koyunluk bir ceza öngörülmüştü*"

[Hayguni 1895, sayfa 297.]

Yazıya dökülen bu anılarda da Kütahya, Bursa, Adana, Kesarya [Kayseri,] Eskişehir ve başka yerlerde yaşayan Ermenilerin genelde Türkçe konuştuğuna dair birçok hikâye vardır. Soykırımdan kurtulan Adanalı **Mikayel Keşişyan**'ın (1904 doğumlu) anlattıklarına göre:

"*Zaten Ermenice konuşmak ve öğrenmek yasaklanmıştı; buna karşı gelenin sadece dilini kesmekle kalmaz, başkalarına Ermenice öğrettiğini itiraf etsin diye aynı zamanda koltuklarının altına haşlanmış sıcak yumurta da koyarlardı. İtiraf etmesi durumunda da götürüp asarlar veya öldürürlerdi*"

[Sv. 2000. Gth. 182, sayfa 318].

Küçük bir Ermeni halk şarkısı da bu hususu anlatıyor [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Okula girip, öğretmeni tuttular,
Vay, aman!
Ağzını açıp, dilini kestiler,
Ah, aman!
[Sv. 2000. Gth. 352, sayfa 415]

Batı Ermenistan'dan, Kilikya ve Anadolu'da Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı 70'ten fazla yerleşim yerinden tehcir edilmiş, soykırımdan kurtulanları kapsamaktadır; bu yerleşim yerlerinden bazıları şunlardır: Sasun [bugün Sason], Muş, Bitlis, Şatakh [Çatak], Van, Beyazıt, Iğdır, Alaşkert [Eleşkirt], Kars, Artvin, Ardahan, Baberd [Bayburt], Şebinkarahisar, Sebastiya [Sıvas], Erzurum, Khınus [Hınıs], Yerzınka [Erzincan], Dercan [Tercan], Kamakh [Kemah], Arapkir, Kharberd [Harput], Kıghi [Keği], Palu, Malatya, Tigranakert [Diyarbakır], Merdin [Mardin], Adıyaman, Yetesya [Şanlıurfa], Zeytun [Süleymanlı], Fındıcak, Hacın, Maraş [Kahramanmaraş], Ayntap [Gaziantep], Musaler [Musa Dağ], Kesab, Beylan, Dörtyol, Adana, Hasan Bey, Tarson [Tarsus], Mersin, Konya, Ordu, Niğde, Kesarya [Kayseri], Tomarza, Everek, Afyonkarahisar, Eskişehir, Zmyurniya [İzmir], Yozgat, Sivrihisar, Stenoz, Amasya, Samsun, Adapazarı, Nikomidya [İzmit], Partizak [Bahçecik], Bursa, Bandırma, Bilecik, Kastemuni [Kastamonu], Çanakkale, Rodosto, İstanbul, vs.

Harputlu **Sargis Khaçatıryan** (1903 doğumlu) anlattığı: "*…hatırlıyorum da, 1908 tarihinde Türkiye'de ihtilal olduğunda, insanlar sokaklarda şarkı söylüyorlardı*" [Sv. 2000. Gth. 110, sayfa 222].

Kalkın, hey vatandaşlar!
Sevinelim yoldaşlar!
İşde size hürriyet:
Yaşasın Osmanlılar!
[Sv. 2000. Gth. 337, sayfa 412]

Soykırımdan kurtulan Bitlisli **Hımayak Boyacıyan** (1902 doğumlu) ise anısını anlatırken şöyle der: "*1908'de Hürriyet ilan edildiğinde, başlangıçta herkes Ermeni ve Türk'ün kardeşçe beraber yaşayacağı konusunda hemfikirdi. Hatta köyümüzde şölen oldu ve tüfekler ateşlendi…*"

[Sv. 2000. Gth. 17, sayfa 77].

19'uncu yüzyılda doğmuş Sasunlu [Sason] görgü tanığı **Yeğyazar Karapetyan** (1886 doğumlu) geçmişin tarihi olaylarını hatırlayarak şöyle diyordu: "*…1908'de ilan edilen Hürriyet bütün siyasi mahkûmları özgürlüklerine kavuşturdu; artık Ermeni, Türk ve Kürt hepsi de eşit haklara sahip olacaklardı. Her yerde sevinç çığlıkları duyuluyordu. Hürriyet yasasıyla Ermenilerin küçük düşürülmesine, dövülmesine, soyulmasına, küçümsenmesine, küfürlere ve soyguna maruz kalmasına son veriliyordu. Bu tür davranışları sergileyen kişi en ağır cezalara çarptırılıyor, hatta idama mahkûm ediliyordu. Her iki halka da tam güvence veriliyordu: Ermenilere serbestçe oy verme, kendi temsilcilerini seçme ve önerme hakkı veriliyordu. Bu batı Ermenilerinin yaşamında bir yeniden doğuş idi…*"

[Sv. 2000. Gth. 1, sayfa 42].

Ancak Türkiye'de Meşrutiyet'in ilanının üzerinden henüz bir yıl bile geçmeden, 1894-1896 yıllarında Abdülhamit'in düzenlediği katliamlardan kurtulmuş olan Adana ve çevresindeki, Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı köyler, İttihatçı nefretinin hedefi haline geldi.

1909 yılında, kutsal Paskalya haftasının, 1-3 Nisan günleri, Adana çevresiyle birlikte alevler içindeydi. Kana susamış kalabalık Adana'nın Ermeni mahallelerine ve çevre köylere saldırıyor, bütün dükkânları yağmalıyor, kadın çocuk demeden silahsız ve korumasız Ermenileri katlediyordu. Kurban sayısı 30. 000'e ulaşmakla kalmıyor, " ayrıca "*katliamların yerel makamların bilgisi dahilinde ve emriyle düzenlendiği apaçık ortadadır.*"

[Adana felaketi 1919. Sayfa 28.]

Bu katliamı anlatan Türkçe halk şarkısı da o ta-

rihi ve siyasi gelişmelerin doğrudan etkisi altında bestelenmiştir:

Hey, çamlar, çamlar, alaçık çamlar!
Her güneş vurunca sakız damlar,
Sakız damlarsa, yüreğim ağlar,
Adana ırmağı sel gibi akar,
İşte geldim sana, kıyma Adana!
Of, of, işte gördüm sizi, kıyma çocuklar!
Adana köprüsü tahtadır, tahta,
Ermeni muhaciri gelir bu hafta,
Adana ırmağı leş ilen kanlar!
Kaldırın leşleri: Adana kokar,
İşte geldim sana, kıyma Adana!
Of, of, işte gördüm sizi, kıyma çocuklar!
[Sv. 2000. Gth. 340, sayfa 413].

Adanalı görgü tanığı **Mikayel Keşişyan** (1904 doğumlu) üzüntüyle anlattığı:

"*1909 yılında yapılan Adana katliamı sırasında ben 5 yaşındaydım. O dehşetli geceye Türkçe 'Camuz dellendi'* ('manda delirdi') *adı verildi; zira gerçekten de Sultan çıldırmıştı. Onun emriyle insanları boğazladılar; 30. 000'e yakın Ermeniyi katlettiler; evleri yakıp yıktılar, küle çevirdiler. …Herkesi toplayıp Adana ırmağına götürdüler; Sultan Hamit'e haber gönderdiler, 'bütün Ermenileri toplayıp ırmak kenarına getirdik, emir bekliyoruz' diye. Bir tarafta su, öbür tarafta ateş. Babam beni kucaklamıştı. Olanları omuzunun üzerinden seyrettiğimi hatırlıyorum. Annem de bizimleydi, bizi ırmağın kenarına doldurmuşlardı. Sultan'dan emir geldi: af emri. Bize de 'Padişahım çok yaşa! ' dedirttiler. Eve döndük; ama öldürülenler, öldürülmüştü*" [Sv. 2000. Gth. 182, sayfa 318].

Adana katliamı sırasında sayısız Ermeni şehri ve köyü yakılıp yıkılıyordu. Musa Dağ, Dörtyol, Hacın, Sis, Zeytun [Süleymanlı,] Şeyh Murat, Fındıcak ve diğer bazı yerleşim yerleri ise, kendilerini kahramanca savunarak on binlerce Türkün saldırısını durduruyor ve katliamlardan kurtuluyordu.

Büyük Felaket'in başlangıcıydı. O fırsat Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde yaratıldı. Türkiye savaşa yayılmacı emellerle ve Ermenileri yok etmeye yönelik canavarca bir planı gerçekleştirmek amacıyla girdi. İstila amaçlı o savaş da halk şarkılarında sanatsal yansımasını bulmuştur

Pencereden kar geliyor,
Bak dışarı kim geliyor?
Ölüm bana zor geliyor,
Uyan, sultan, zalım sultan!
Kan ağlıyor bütün cihan!
Aman! Aman! Mayrik! 5
[Sv. 2000. Gth. 338, sayfa 412].

6 Ağustos 1914 günü Türk-Alman İttifak Antlaşması İstanbul'da imzalanır… İmzalanan antlaşmanın 6 maddesinden biri de şöyleydi: *"Almanya Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu sınırlarının, Rusya'da yaşayan Müslüman nüfusla Türkiye'nin direkt teması sağlanacak şekilde düzeltilmesini şart koşacaktır"* [Lazyan 1942. Sayfa 78.] Yani Ermenistan'ın ortadan kaldırılma antlaşması.

1915 yılının Şubat ayında, "İttihat ve Terakki" partisi Türkiye Ermenilerinin tehcir ve katliamını organize etmek için "Üçlü İcra Komitesi" adında özel bir komisyon (Bahaittin Şakir, Dr. Nazım, Mithat Şükrü) kurar… Jön Türk Hükümeti'nin İçişleri Bakanı Talat Paşa özel bir emir vermişti: *"Türk topraklarında Ermenilerin yaşama ve çalışma hakkı tamamen iptal edilmiştir. Buna göre, Hükümet beşikteki bebeklere bile acınmamasını emrediyor…"* [Nersisyan 1991. Sayfa 564- 565].

İttihat'ın İcra Komitesi o tehcir ve katliamı ordu veya polis gücünün eliyle gerçekleştirmek yerine, bu işi hapisanelerden salıverilen suçlulara, katillere, Kürtlere, Çerkezlere ve Çeçenlere havale ederek gerçekleştirmeyi öngörmekteydi.

Savaş Bakanı Enver Paşa'nın özel emri doğrultusunda gözden uzak, gizli yerlerde öldürüyorlardı.

"*…1914 yılında Türkiye genel seferberlik ilan etti…*- diye anlatır Harputlu **Sargis Khaçatıryan** (1903 doğumlu), - *Ermeni gençlerini Türk ordusuna aldılar. Götürüp amele taburlarında çalıştırdılar; sonra hepsini de öldürdüler*"

[Sv. 2000. Gth. 110, sayfa 223].

Harputlu **Sargis Martirosyan** (1903 doğumlu) ise daha detaylı bir şekilde anlatır: "*Birinci*

Dünya Savaşı'nda Ermenileri askere aldılar; yaklaşık 300. 000 Ermeni genci orduya gönderildi. Başlangıçta, bunların eline silah verildi; ama sonra Enver Paşa demiş ki: 'Biz yol yapacağız; çalışan ellere ihtiyacımız var. ' Fakat aslında onları kendi kazdıkları çukurlara atmış, öldürmüşlerdir"

[Sv. 2000. Gth. 111, sayfa 224].

Soykırımdan kurtulan Tokatlı **Annik Marikyan**'ın (1892 doğumlu) aktardığı, o tarihi koşullarda bestelenmiş şarkı hayatta kalan görgü tanıklarının

söylediklerinin kanıtlarından:

[şarkının orijinali Ermenicedir]:

Elime silah vermediler, amele taburuna yazdılar,
Tokat'ın Yatmış köyü dört günlük mesafedeydi
Yatmış'ın taşlarını kırmak gerekiyordu…
Gidiyorum, gidiyorum, ben askere gidiyorum
Taş kırmaya ben gidiyorum

[Sv. 2000. Gth. 295, sayfa 404].

Amele taburunda çalışanların sonu ise önceden belliydi: Ölüm. Palulu **Hazakhan Torosyan** (1902 doğumlu) gözyaşlarıyla bunları hatırladığı.

[Şarkının orijinali Ermenicedir]:

Askerleri götürdüler Palu'ya,
Analar-bacılar oturup ağladılar,
Orada askerlere çok çukurlar kazdırdılar,
Sonra da askerleri oraya gömdüler!

[Sv. 2000. Gth. 296, sayfa 405], işte Erzurum'da doğmuş ama Harput tehcirine katılmış **Harutyun Grigoryan** (1898 doğumlu) anlattığı:

"*Harput tehciri sırasında ben 17 yaşındaydım. İyi hatırlıyorum: davul çalınıyor, şehirde tellal geziyor ve şöyle diyordu: 'Seferberliktir, savaş çıkacak. ' Sonra dediler ki Ermenileri tehcir edecekler. Şehirde aramalar başladı; sözde silah arıyorlardı; ama aslında tam bir soygun yapıyorlardı; para bulduklarında kendilerinin oluyordu. Soğan ayıklamak için kullanılan bıçağı bile topladılar. Silahını teslim etmeyenin tırnaklarını çekiyorlardı; dövüyor ya da silah satın almak için para istiyorlardı… Şehirde ve köylerde zengin Ermenileri hapisanelere doldurdular. Halk çobanını yitirmiş koyun gibi oldu. Birkaç önde gelen kişinin ayaklarına nal çaktılar; birkaçının da dişlerini çektiler; hapistekiler işkencelere dayanamayarak kendilerini ateşe verdi. … Türk ordusundaki Ermeni askerlerin de silahları ellerinden alınmış ve bu askerler öldürülmüşlerdir. Önce, cepheye göndermek üzere onları topladılar; cepheye gönderecekleri yerde amele taburları oluşturdular ve buralarda da Ermeni asker kürek mahkûmlarının hayatını yaşadı. Acımasız komutanlar, bedel ödeyenler ve ödemeyenler arasında ayrım yapmadan, Ermenileri yol yapımında çalıştırdılar. Onları etrafları süvari zaptiyelerle sarılı olarak saatlerce aç, susuz yürüttüler. Askerlere hakaret etmeye ve onları yaralamaya başladılar; bu daha sonra darbelere dönüştü. Parçanc ve Kesirik yolu üzerinde bir su kaynağına yaklaştıklarında, iki bin kişiye su içme izni verilmedi; itaatsizlik edenin kafasına tüfek kabzası iniyordu. Onların hemen hemen hepsi yok edildi; kurbanların cesetleri de toplu bir mezarın içine atıldı. Diyarbakır'a gönderilen iki bin işçiye de aynı şekilde muamele ediyorlardı. Harput'un Ermeni öğrencilerini ve silahları ellerinden alınmış askerleri, onlara işkence yapmak maksadıyla, Kızıl Konak'ta toplamışlardı. İşkenceye maruz kalmış bu insanların cesetleri üst üste yığılmış ve kokmuştu. Her köşede kan, kusmuk ve dışkı vardı. Yerde yatanlar harp meydanına serilmiş cesetlere benziyorlardı. Bu şekilde, birbiri ardından, bir taraftan köylerden ve kasabalardan getirilmiş rüştünü ispat etmiş insanları ve yaşlıları Kızıl Konak'a attılar, diğer taraftan da tutuklananları Urfa'ya, güya demiryollarında amele olarak çalışmaya gönderdiler. 14 Temmuz 1915 tarihinden sonra bütün Ermeni gençleri mezbahaya gönderilmişlerdi…*"

[Sv. 2000. Gth. 89, sayfa 187-188].

Soykırımdan kurtulanlardan birisi olan Yozgatlı **Veronika Berberyan** da (1907 doğumlu) Türk Seferberliği'nden bahseder:

"*…Cumartesi günü, akşama doğru bütün erkekleri Türk ordusuna göndermek üzere toplamışlar; fakat orada Ermenileri Türklerden ayırmışlar. Ermenilerin haklarını savunma konusunda tam yetkili kılınmış olan dedem, Papaz Hakob Berberyan Ermenilerin silah altına alınan Türklerden ayrıldığını görünce demiş ki: 'Niçin Ermenileri ayırıyorsunuz? ' Türk binbaşı şöyle cevap vermiş: 'Papaz Efendi, Ermeniler yol yapmaya gidecek, Türkler ise Rus cephesine. ' Ertesi gün Pazardı. Dedem Kutsal Ayini bitirmiş ve daha yeni eve gelmişti. Nefes dahi alamadan kötü haber bize ulaştı. Artin Ağa'nın oğlu değirmenciydi; sabah kalkıp çalışmaya gitmiş, değirmenin yanında bir sürü insan kafatası, ayaklar, eller görmüş. Dili korkudan tutulmuş bir halde, nefes nefese koşarak eve dönmüş ve gördüğünü anlatmış. Artin Ağa oğluyla birlikte gelip dedeme dedi ki: 'Dün akşam askere götürülenleri gece vakti boğazlamışlar. ' Dedem şöyle cevap verdi: 'Gidin, Kaymakam'a şikâyet edin. 'Artin Ağa Kaymakam'a şikâyet etmeye gitmiş; ama o gece artık eve gelmemiş. Ertesi gün, Pazartesi, iki Türk jandarması coplarla geldi. Başka zaman, evimize jandarma geldiğinde kibarca, Papaz Efendi'nin giyinip kendileriyle gitmesini söylerlerdi. Bu defa, geldiler ve kaba bir üslupla dediler ki: 'Haydi! Kalkın! '. Dedemi Kaymakam'ın yanına götürdüler. Dedemle beraber oranın önde gelenlerini, tüccarlarını, aydınlarını da götürmüş-*

lerdi. Bir Türk dedeme demiş ki: 'Papaz Efendi sonun yaklaşıyor, söyleyeceğin bir şey var mı? ' Dedem diz çöküp dua etmiş. Oradan bir Türk askeri baltayla bir darbe indirmiş, dedemin kafası yerlerde yuvarlanmış. Akıllı dedemin kafasıyla başlamışlar futbol oynamaya…" [Sv. 2000. Gth. 214, sayfa 353-354].

"*Katliamdan önce Türk zaptiyeler gelip silahları topladılar. Zengin Karapet Efendi'nın oğlu demiş ki: 'silahımız yok. ' Zapiyeler arama yapmış, silah bulmuş ve onun tırnaklarını çekmiş, kollarının altına da haşlanmış yumurta koyarak bağlamışlardı*" diye ekler aynı **Veronika Berberyan**

[Sv. 2000. Gth. 214, sayfa 353-354].

Harputlu **Hakob Holobikyan** (1902 doğumlu) Türk zaptiyelerin babasından nasıl silah talep ettiklerini tekrar hatırlayarak şunları anlatır:

"*…Babamdan olumsuz cevap aldıklarından, ona kırbaçla vuruyorlardı; sonunda babamı sürükleyerek hapishaneye götürdüler. O zulümleri yaptıkları sırada annem 'caniler! ' diye bağırdı. O kelime için annemi boş bir eve kapattılar. Biz üçümüz, ben, kız kardeşim ve erkek kardeşim yalnız kaldık. Ben annemin arkasından koştum; kapının çatlağından baktım; annem bana: 'Oğlum, Grigor amcanızın evine gidin! ' dedi… O günlerde Grigor amcam belediye başkanı sıfatıyla henüz işinin başındaydı. Onun canını bağışlamışlardı. Aracılık etti, ki bu rüşvetsiz olmazdı, ve babamı eve getirdik; kurtuldu. Babam yürüyemediğinden, demirci arkadaşlarından Levon Khoçikyan onu sırtında eve getirdi. Annem de kapatıldığı yerden eve döndü. Babam işkenceden sonra yüz üstü yatıyordu; sırt üstü yatamıyordu. Babam Türk cellatların gece ne tür kötülükler yaptıklarını anlattı. Asık suratlı birisi olan Ahmet Onbaşı işkence etmek için babamı hapishane hücresinden işkence odasına getiriyor; yüzüstü yatırıyor; her iki yanında duran polisler palamut ağacından yapılmış coplarla emir bekliyorlar. Babamdan tekrar Mauser, Mossin tüfekleri, revolver vermesini istiyorlar. 'Ver! ya da yat! Başlayın vurmaya! ' diye emir veriyor onbaşı. Kırk darbeden sonra oturtuyorlar. Ahmet Onbaşı diyor ki: 'Silahlarını getirmek istemiyor musun? ' Babamın anlattığına göre, Ahmet Onbaşı yanına kilise ve okulun müzik öğretmenini, Armenak Petrosyan'ı oturtmuştu; yani kendisinden sonra sıra ona gelecekti. 'Malim Efendi silahım yok. ' Yeniden kırk darbe indirirler, ve aynı soruyu yöneltirler. Cevap yine aynı olur.*

Üçüncü defa yatırmadan evvel sorar: 'Söyle kimin silahı var? ' Babam ispiyon olamazdı.

Bilse bile söylemezdi. Yüz yirmi darbeden sonra yarı ölü halde tutukevine sürüklerler. İşte babamın anlattıkları…" [Sv. 2000. Gth. 109, sayfa 220].

Batı Ermenileri arasında yaygın olan aşağıda verdiğimiz Ermeniceyle karışık Türkçe şarkıda Türk askeri görevlisi Ermeni gencine sorar:

- Ulan gâvur, doğru söyle:
Sende martin varımış?

Ermeni genci bunun iftira olduğunu addederek inkâr eder,

- Hayır, efendim! İftiradır:
Bilmem, görmedim,
Bilmem, görmedim.

Ama sonra, gizlice Ermenice ekler [bu kısım Ermeniceden tercüme edilmiştir]:

Duvardan asılıdır, söylemem,
Ermeni Ulusu'na ihanet etmem.
[Sv. 2000. Gth. 323, sayfa 408].

Vesika almış, zorla silah altına alınmış Ermeni gencinin içine doğuyor ki, "*buna ölüm yolu derler, " "Ermeniler orada çoktur*":

Ana! uyandır beni, gideyim talime,
Aynalı-martini alayım elime,
Gitmeye doğru vatan yoluna,
Buna ölüm yolu, derler,
Allah saklasın!
Ermeniler çokdır, derler,
Allah kurtarsın!
[Sv. 2000. Gth. 301, sayfa 405].

Odalar yaptırdım bir ucdan uca,
İçinde yatmadım bir gün, bir gece,
Konma, bülbül, konma mezar taşına,
Neler geldi Ermeninin başına!
Tüfeğim çadırda asılı kaldı,
Ceyizim sandıkta basılı kaldı,
Konma, bülbül, konma mezar taşına,
Neler geldi Ermeninin başına!
[Sv. 2000. Gth. 459, sayfa 431].

Ve silah altına alınmış Ermeni genci de acımasız Çerkez'den canına kıymaması için rica ediyor; zira onun "*yeni nişanlısı*" dul kalacaktır:

Kıyma, Çerkez, kıyma tatlı canıma!

Yeni nişanlım var karalar bağlar…
[Sv. 2000. Gth. 311, sayfa 406].

"*Nişanlısı*" ise İstanbul'un kavrulmuş tuzlu fıstığı gibi "*tuzlu gözyaşı*" döküp onun yokluğu nedeniyle ağlamaktadır.

Tuzlu olur Stanbul'un fıstığı,
Taşdan olur Ermeninin yastığı,
*Kör olsun şu meydanın dostluğu.**
Aldılar nazlı yarımı, duyan ağlasın,
*Aman! Aman! Mayrik! ***
[Sv. 2000. Gth. 338, sayfa 413].

* 1908 yılında kabul edilen Osmanlı Anayasası'nı kastediyor. O Anayasa Türkiye'de yaşayan bütün halklara, din ve millet ayrımı yapmaksızın, formalite icabı, "Özgürlük, Adalet, Kardeşlik, Eşitlik" sözü veriyordu…

** Marik Ermenice anne demektir.

Hapishane ve zindanın yanı sıra, Ermeni asker her an ölüm tehlikesiyle de karşı karşıyaydı:

Varın, söyleyin anama: damda yatmasın;
"Toros oğlum gelir diye" yola bakmasın,*
Anama deyin: bohçami açmasın;
Çuha şalvarıma uçkur takmasın,
Ğayrı ben sılama varamaz oldum,
İskuhi10 nişanlımı göremez oldum,
Daracık sokakdan geçemez oldum.
[Sv. 2000. Gth. 335, sayfa 412].

* Ermenice isim

Ve Ermeni askerin anası da seferberliği lanetliyor; o seferberlik daha çok bir katliamı andırıyor; zira ilkbaharın gülleri ve bülbülleriyle Ermeni gençler de gittiler; ama bir daha dönmemek üzere.

*Atımı bağladım delikli taşa, **
Kör olasın sen, Enver Paşa!
Ermeni cahil kalmadı,
Gitti gül, gitti bülbül, ne diyelim!
İster ağla, ister gül, ne diyelim!
[Sv. 2000. Gth. 448, sayfa 428].

* Delikli taş: Ermeni köy evinin girişine yakın bir yerde, atın yularını bağlamak için duvara mıhlanmış taş halka.

Ermenilerin nefreti kademeli olarak artarak alay seviyesine yükselmiş; kısa ve öz kelimelerle Talat Paşa'nın dış görünümü kabaca tarif edilmiş ve bu onu ruhen de tarif etmiştir:

Talat Paşa eşek gibi,
Bıyıkları yular gibi…
[Sv. 2000. Gth. 453, sayfa 428].

24 Nisan 1915 Cumartesi gecesi;

İstanbul'da yaşayan 273 önde gelen sima zorla karakola götürülüp, bunu müteakiben Mezopotamya çöllerine sürgüne gönderilerek yok edildi. Osmanlı Meclisi üyesi, hukukçu yazar Grigor Zohrap, şairler Daniel Varujan, Siamanto, yazar ve doktorlar Ruben Zardaryan, Ruben Sevak, Hovhannes Tılkatintsi, Melkon Gürcüyan, Yeruhan, Sımbat Bürat, Tigran Çöküryan, Nazaret Tağavaryan ve daha birçok ünlü sima İstanbul'dan, Sıvas'tan, Diyarbakır'dan, Merzifon'dan, Erzurum'dan, Kayseri'den, İzmir'den ve Ermenilerin yaşadığı diğer yerlerden Çankırı ve Ayaş çöllerine sürülmüş ve katledilmiştir. Bu tarih Soykırımın başlangıç tarihi olarak kabul görmektedir.

Soykırımdan kurtulan Adapazarlı **Mari Yerkat** (1910 doğumlu) onlar hakkında şunları anlatır:

"*…Bizi Eskişehir'e götürüp bir hana doldurdular. Bizimki gibi kirli ve karanlık olan yanımızdaki hana da, İstanbul'dan sürgün edilmiş bütün aydınları getirip doldurdular.*

Onların kolalı yakaları , kravatları vardı; ama üstleri başları zaten yırtık pırtıktı, lime lime olmuştu. Biz her gece onların ağlama sızlama seslerini ve feryatlarını duyuyorduk; zira Türk zabitler ve zaptiyeler onları şiddetle dövüyordu. Birkaç gün sonra onların hepsini de götürdüler. Onları işkencelerle öldürdüklerini duyduk"

[Sv. 2000. Gth. 226, sayfa 366].

Batı Ermenilerinin korkunç halini Van'ın Hayots Dzor bölgesindeki Kem köyünde doğmuş **Sirak Manasyan** (1905 doğumlu) şöyle anlatır:

"*4 Mart 1915 günü, toplum ve siyaset adamı İşkhan Bey'i, bize komşu, Hirç köyünde öldürdükleri haberi ulaştı. O, Türklerin Cevdet Paşa aracılığıyla büyüklerimizi çağırdıkları ve başlarını yedikleri dönemdi. O korkunç günlerde, İşkhan Bey'i aniden öldürüp kuyuya atarlar. Bununla da yetinmeyerek onun iki çocuğunu da diri diri kuyuya atarlar. Biz, bunu duyunca, vatandaşlarla birlikte çok korktuk; Türklerin saldırısına hazırlanmaya başladık.*

5 Mart 1915 günü güçlü bir topçu ateşi duyduk. Halk meydanda toplandı ve gitti kiliseye doldu. Türkler zaten önceden seferberlik ilan edip, bü-

tün gençleri götürmüşlerdi. Genç kalmadığı için, bizimkiler mevkilerini terkedip komşu köylere gitmek zorundaydılar. Biz Kükyants Ermeni köyüne gittik. Orada birkaç bin kişi vardı; bizi samanlıklara yerleştirdiler. Her gün, Türkler Ermenileri tutup gözlerimizin önünde asıyor ya da boğazlıyorlardı. Onlardan biri de amcam Petros'tu. O rençperdi. Petros'u o halde görünce onu tanıyamadık… Bizi özel bir samanlıkta tecrit ettiler. Kapıyı kapattılar ve bir de bekçi koydular. Biz o korkunç olaylardan dehşete kapılmış bir halde, o köyden kaçmak istiyorduk. Samanlıkta hayvan yemi bile yoktu. Ben dışarı kaçıp köye gitmeyi başardım. …Ertesi gün, sık ormanlarla kaplı dağlara çıktık. Kırkır Dağı'nın yamacındaydık. Köyümüzün bulunduğu yer öyle bir yerdi ki, biz dağın yamacında yaşıyorduk. Yakınlardan korkunç Şağbat ırmağı ve Şamiram kanalı geçiyordu. Biz dağın tepesine tırmandık; ormanın içinde, Türklerin ve Kürtlerin hayvanlarımızı, yataklarımızı, iç çamaşırlarımızı nasıl yağmaladıklarını, her sabah Türk çocukların gelip bir hedefe ateş etmeye başladıklarını gördük. Türkler uzaklaştığında çocuklarımız inip yaklaştılar ve o hedefin dedemin kafası olduğunu gördüler. Vicdansız Türkler dedemi canlı canlı toprağa gömüp kafasını dışarda bırakmış durmadan ateş ediyorlardı. Köye döndüğümüzde, dedemin kokuşmuş cesedini zar zor gömdük. 1915 yılını unutamam; o zaman biz dağlardan, köylerden geçtik; Mart ayıydı, yağmurlu, tipili korkunç bir soğuk hüküm sürüyordu. Varak'a götüren son köy, Pertak'tı. Biz orada, sokaklarda şişmiş ve çürümüş, çıplak, öldürülmüş insanlar gördük. Pis kokuyorlardı. Biz Varak'a giderken bütün bunların arasından geçtik. Gün ağarırken, Varak dağlarında mevzilenmiş olan Türkler bizi görerek üzerimize ateş etmeye başladılar. Halk dehşete kapılmış ağlıyordu. … Biz kaçarak Van'a yaklaşıyorduk. Geceleri yol alıyorduk, çünkü gündüz vakti bizi takip ediyorlardı. Van'a yaklaşıp şehir içine gireceğimiz sırada, Türkler bizi durdurup erkek aramaya başladılar. Dürbünle seyreden Van kahramanları başladı ateş etmeye. Türklerden bazıları yere yığıldı, bazıları da kaçtı ve biz kurtulduk. Van'a girdik.

…Van'da bizi okul binasına yerleştirdiler. Her sabah Van'ın nefesli çalgılar bandosu müzik çalarak dolaşıyordu, çocuklar da arkasından. Zaten Van savunması başlamıştı. Bir Ermeni biz çocuklara dedi ki, 'gidin mermi toplayıp getirin, ki yenilerini yapsınlar. Biz gidip mermi topladık ve getirip atölyeye teslim ettik. Van'da ve Aygestan'da çatışmaların şiddetlendiği gün geldi. Oraya toplanan Vaspurakanlılar büyük bir irade gücüyle hem Aygestan'ı, hem de Van'ın merkezini, Kağakamec'i savundular. Bizimkiler hem Aygestan'da, hem de Kağakamec'te zorlu çarpışmalara girdiler. Türkler Rus Ordusu'nun Salmast'tan Van'a doğru geldiğini duyarak panik içinde uzaklaşmaya başladılar. Bizimkiler saldırarak, sadece Türkleri imha etmekle kalmayıp, top, mermi, vs. gibi büyük bir ganimet de ele geçirdiler. 6 Mayıs günü Van Kalesi üzerinde Ermenistan bayrağı dalgalandı. Vaspurakanlılar Rus birliklerini ve Antranik Paşa komutasındaki Ermeni gönüllülerini büyük sevgi gösterileriyle karşıladılar

[Sv. 2000. Gth. 30, sayfa 101-102].

Hovhannes Tumanyan ve Aleksandr Şirvanzade dehşet veren manzaralara şahit olurlar.

Hovhannes Tumanyan anılarında şöyle yazıyor:

'…Fırsat buldukları her yerde Ermenileri katletmişler; özellikle de erkekleri; güzel kadınları da yanlarında götürmüşler. Ve vakit bulduklarında, Rus Ordusu'nun ve Ermeni gönüllülerin dehşeti çok yakınlarda olmadığı zaman, barbarca eğlenceler icat etmişler; çarmıha germişler, canlı insanların vücutlarının çeşitli kısımlarını keserek çeşitli şekillerde oyunlar oynamışlar: kişinin yarısını bakır kaba koyup belden aşağısını pişirmişler ki, canlı olan diğer yarısı görsün ve acı hissetsin… Kızgın demirlerle vücudun çeşitli kısımlarını kesmiş ve ateşte kavurmuşlar; canlı canlı kavurmuşlar. Ebeveynlerinin önünde çocuklarını boğazlamışlar; çocukların önünde de ebeveynlerini…"

[Tumanyan 1959. Sayfa 212-213].

Van'da, Şatakh'ta [Çatak] ve diğer yerlerde kahramanca yapılan savunma muharebeleri, İttihat Hükümeti'nin uyguladığı şiddete baş kaldıran batı Ermenilerinin haklı bir isyanıydı, onların dünyadaki büyük devletlere yönelttikleri şikayet sesiydi. Aşağıdaki küçük halk şarkısı parçası da bunu doğruluyor [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Van küçük bir şehir ilçeleriyle,
Yüz bin cesetle doldu,
Ova kırmızı kanla boyandı,
Bulutlar, gök ve yıldızlar gürleyerek
Öyle bir bağırıp emrettiler ki,
Duysun Avrupa ve Amerika.

[Sv. 2000. Gth. 532, sayfa 444].

Sasun'un Şenik köyünden görgü tanığı **Khaçik Khaçatıryan** (1900 doğumlu) aynı şekilde anlatır:

"*Türk Ordusu geldi; yaklaşık 60. 000 kişiydiler. Gelip köyü kuşattılar. Bizimkiler direndiler. Türk Ordusu iki defa köye girdi. Her iki defasında da bizim fedayiler ve silahı olanlar onları geri püskürttüler. Fedayilerimiz köyün merkezinde toplanmışlardı. Ondan üç gün önce halkımız köyden çekilmiş, çocuklar ve kadınlarla birlikte Andok'a gitmişti. Ben de onlarla gittim. Temmuz'un başında Andok'a gittik. Ne ekmek, ne su vardı; sadece tuzsuz et bulunuyordu; tuz da yoktu. 45 gün kadar orada kaldık. Savaşanlar savaştı. Türk Ordusu Andok'a geldi. Orada da çarpıştılar. 45 gün sonra ekmeğimiz, erzağımız bitti. Ekmek yoktu. Sadece kavrulmuş un kalmıştı. Türk Ordusu gelip Andok'u istila etti; vadiler çocuk cesetleriyle doldu. Anneler çocuklarını kurtaramadılar. Türkler ve Kürtler ateş ediyorlardı; bir mermiyle on kişi yere düşüyordu. Kaçan, kurtuldu. Gelinleri götürdüler. Irmağın suyu o kadar çok insan götürdü ki. . . Sonunda, mermi harcamamak için halkı dağın tepesinden ırmağa atıyorlardı…*"

[Sv. 2000. Gth. 2, sayfa 53].

Sasunlu başka bir görgü tanığı, **Yeğyazar Karapetyan** (1886 doğumlu) o tarihsel olayları daha ayrıntılı bir biçimde şöyle yorumlar:

"*Kürtler tarafından Ermenilere karşı düzenlenen saldırılar sözde gayri resmi nitelik taşıyordu; ancak genel kanı, bütün bunların hükümetin verdiği tavsiyeler üzerine yapıldığı yönündeydi. Bunun en güçlü kanıtı ise Ermenilerin şikâyetlerine kulak asılmaması, başvurulara cevap verilmemesi idi. Servet Paşa Jön Türklerdendi; bölgenin komutanıydı ve İslam'a sadıktı. Dolayısıyla onun da diğer bölgelerdeki Paşalar gibi görevini yerine getirmesi gerekmekteydi. 10 Haziran gününden itibaren Kürt aşiret reisleri birçok atlıyla beraber sağdan ve soldan Muş'a giriş yapıyor, emirler alıp evlerine geri dönüyorlardı. Kürtleri silahlandırmak için her gece yük arabalarıyla şehir dışına silah ve mermi taşınıyordu. Ermeni katliamını başarıyla tamamlamak için hükümet tarafından özel bir plan yapılmış, köyler taksim edilmiş, saldırı günü ve saati öyle bir incelikle belirlenmişti ki, Muş ovasındaki 105 köyün tamamının imhası, tek bir çocuğun bile canı bağışlanmadan, bir gün içinde tamamıyla sonuçlandırılacaktı.*

Köylerin taksimi aşağıdaki şekilde yapılmıştı: Muş'un sağ tarafındaki köylerden başlayarak Meğraget nehrinin doğduğu yere kadar olan bölgedeki 35 köyde yapılacak katliamlar Hacı Musabek'e bırakılmıştı; onun emrinde 3500 kadar Kürt piyade ve atlı vardı. Şehrin kuzeybatı kısmındaki 15 köyde düzenlenecek katliamlar ise Fatkanlı Sleman Ağa'ya bırakılmıştı; onun emrinde ise silahlı 1000 Kürt vardı. Aziz Karapet civarındaki 20 köyde düzenlenecek katliamlar, çete lideri yardımcısı Jön Türk Raşid Efendi'ye bırakılmıştı; onun 500 kişilik bir süvari çete gücü bulunuyor, onlara Aziz Karapet Manastırı'nda bulunan birlikler ve Ziyaret Köyü'nde oturan Müdür de kendi jandarmalarıyla katılıyordu. Ovanın kuzeydoğu bölümünde bulunan 15 köyde düzenlenecek katliamlar Cıbranlı Dırboyi Cıntı'ye, Kolotoyi Zuber'e ve Ağçan Müdürü'ne bırakılmıştı; onların emrinde binin üzerinde Kürt jandarma vardı. Ovanın doğu kısmında, Çıhur'a bağlı yirmi köyde düzenlenecek katliamlar Şeyh Hazret'e bırakılmıştı; onun emrinde ise Zilan ve Kosur Kürtlerinden oluşan 1200 atlı vardı. Bu düzenli güçler dışında her Müslümana, rastladıkları Ermeniyi acımadan öldürüp yok etme görevi verilmişti. Mevcut durum aniden değişti. Ermeniler artık köyden şehre gidip geri dönemez oldu. Türkler rastladıkları Ermenileri aşırı derecede dövüp işkenceye maruz bırakıyorlardı.

Ölüm vakaları da oluyordu. Bazen yetişkin kadınlar çok gerekli bir şeyi getirmek için şehre gidiyorlardı; onlar da yolda eziyetlere ve onur kırıcı küfürlere maruz kalıyorlardı. Halk endişeye kapılmıştı; insanların gözüne uyku girmiyordu; halk rahat edemiyordu.

22 Haziran günü Bakranlı Kürtlerden 100 atlı geceyi Kırınkan Gölü Dağı'nda geçirdi. 23 Haziran günü onlardan 10 atlı köyümüze geldi ve köyün önde gelenlerinden 10 tane koyun, 60 okka un ve 10 tane de keçeden yapılmış cüppe vermemizi istedi. Onlar bütün bunları herhangi bir itirazla karşılaşmadan bedava aldılar ve Havatoriklileri eskiden beri tanıdığından mıdır, vicdan azabından mıdır bilinmez, Tamoyi Ali şöyle konuştu: 'Ermeniler, ben sizin tuzunuzu ekmeğinizi çok yedim. Şimdi size bir gerçeği söylemem gerekiyor: Sultan'dan, Osmanlı toprağında yaşayan bütün Ermenileri kesmemiz gerektiğini bildiren bir emir geldi. Şimdi siz ayağa kalkıp uzaktan Slivan Ovası'na bakarsanız, buğday tarlalarındaki başakların büyümüş, birbirlerine yaslanmış olduğunu görürsünüz; ama orada bir serçe dahi göremezsiniz. Orada benzeri görülmemiş bir ıssızlık hüküm sürüyor. Biz o bölgenin Ermenilerini tamamıyla katlettik. Şimdi de hükümet Muş Ovası'nda ve Sasun'da yaşayan Ermenileri de katledelim diye bizi buraya çağırdı. Bura-

larda da katliamın başlamasına birkaç gün kaldı ve İsa Mesih'in adını ağzına alan kişinin bu topraklarda canlı kalmaması gerekiyor. ' Kürtler istediklerini alıp gittiler; biz ise düşüncelere daldık… Böylece, yüzyıllar boyu bu topraklara ve bu sabana bağlı kalmış, Ermenilerin yoğun olduğu bu bölge bir gün bir gece içerisinde insanların yaşamadığı ıssız bir yere dönüştü. Onun asıl sahipleri, 105 köyün 70. 000-80. 000 kişiden oluşan her iki cinse mensup Ermeni nüfusu ise acımasız Türklerin ve Kürtlerin eliyle, canavarca bir operasyon sonucunda kılıçtan geçirildi, ateşte yandı ve suda boğuldu. Onların milyonlara varan serveti talan edildi. …28 Nisan günü Vardavar dini yortusunun Pazar günüydü; Ermeni Ulusu'nun mutlu bayramı; fakat ne yazık ki o gün Muş Ovası'ndaki Ermeniler için 'mardavar' (insan yakma) gününe dönüştü. "

[Sv. 2000. Gth. 1, sayfa 44-45].

Yukarda bahsi geçen Vardavar gününü Muşlu **Şoğer Tonoyan** (1901 doğumlu) da şöyle anlatır:

"1915 yılının Vardavar günü katliam yapıldı. Türk askerleri Dağıstanlı Çeçenler getirip bizi katlettiler. Bizim köyü yağmalamaya geldiler; koyunları, mandaları ve malları alıp götürdüler. Güzel olanları götürdüler. Halamın bir oğlu vardı; o gece gündüz benim yanımdaydı; onu da götürdüler. Erkek kalmadı. Küçük büyük herkesi toplayıp, Avzut köyünün ahırlarına doldurdular, ateşe verip yaktılar. İnsanları Malkhas Mardo ahırlarına doldurdular; ahırların etrafını ot yığınlarıyla çevirdiler; üzerlerine de petrol döküp ateşe verdiler. Ailemizden 60 kişi o ahırlarda yandı. O gördüğüm günü, lao, düşmanım görmesin. Sadece ben ve erkek kardeşim kurtulduk. Önce, güzel gelinleri ve kızları götürüp Türkleştirdiler; ne kadar genç erkek-bebek var idi ise annelerinin kucağından kapıp zaptiye yapmaya götürdüler. Duman ve ateş ahırı sardığında, millet başladı öksürmeye ve boğuldu. Anneler çocuklarını unuttu, lao, gerçek bir Sodom-Gomor durumuydu. Yanan insanlar koşuşturup, duvarlara çarpıyorlardı; yere düşen kendi çocuklarını ayakları altında çiğniyorlardı. O gün kendi gözlerimle gördüğümü, lao, dağlardaki kurtlar görmesin. …Diyorlar ki, o günü gören Türk molla, dayanamadı, kendini astı. O karışıklıkta insanların büyük bir kısmı boğularak öldü. Ahırın çatısı çöktü; çöktü, ölülerin üzerine düştü. …Keşke ben ve küçük kardeşim de yanan 60 kişi gibi yansaydık da o imansız insanların acımasız ve Allahsız kanununu görmeseydik. Köyümüzü, Vardenis, Mışakhışen, Ağbenis, Avzut, Khıvner ve çevredeki diğer köylerin bütün sakinlerini ahırların içinde yaktılar. O gördüğüm günü benim düşmanım görmesin… Ahırın kirişleri yanınca, dam çöktü; ahırın üstünde bir gedik oluştu; alev ve duman o delikten dışarı çıktı; bize de hava geldi. Artık hava alabildiğimizden, ben ve amcamın kızı Areg bilincini kaybetmiş olan erkek kardeşimi elinden kolundan tutarak kaldırıp dama çıkardık. Ben ve Areg de yanmış kirişlerin, cesetlerin üzerine basarak o

gedikten dışarı çıktık. Dışarı çıktığımızda, Türk askerlerin çember oluşturmuş dans edip eğlenmekte olduklarını gördük. Onların söylediği şarkı bugüne kadar kulaklarımda çınlar:

'Yori yavrum yori! ' [yürü yavrum yürü] deyip kılıçlarını birbirlerine çarptırarak dans ediyorlardı"

[Sv. 2000. Gth. 8, sayfa 61].

Ermeni Soykırımı'nın karanlıkta kalmış kısımlarına ışık tutan tarihçi, Profesör Vahakn Dadrian Muşluların çektiği tarif edilmesi imkânsız eziyetleri anlatırken şunların altını çiziyor:

"…Gerçekten de, Muş Şehri'nin ve Muş Ovası'nda bulunan 100'e yakın köyün 90. 000'e yakın bütün Ermeni nüfusunun katledilmesi Ermeni Soykırımı'nın en dehşet veren ve aynı zamanda da en tüyler ürperten bölümlerinden biri oldu. Üç olay Muş katliamına bu açıdan kendine özgü bir nitelik kazandırmıştır: ilk olarak, Türk Ordusu, Kürt çeteleri ve Osmanlı Hükümeti'nin yönetici kadrosu el ele vererek İttihat'ın korkunç planının gerçekleştirilmesine katkıda bulundular; ikinci olarak, o ordunun verdiği hizmet olağan dışıydı; şöyle ki, 10-20 tabur Harput'tan özel olarak oraya getirilmiş ve o taburlar bir top ağıyla Muş'un Ermeni mahallelerini kuşattıktan sonra, korkunç bir gürlemeye neden olan top atışlarıyla o mahalleleri yerle bir etmişler ve Ermeni nüfusu kendi evlerinin yıkıntıları altında yok etmişlerdir; halbuki sadece birkaç ev tahkim edilmiş ve silahlı direniş göstermekteydi; üçüncü olarak, Muş Ovası'nın 70. 000-80. 000'e varan Ermeni nüfusunun ezici çoğunluğunu, yani kadınları, çocukları ve yaşlıları samanlıklara ve ahırlara tıkarak hepsini ateşe verip diri diri yaktılar…" [Dadrian 1995. Sayfa 14].

Bu tarihi olaylarla ilgili olarak şu halk şarkısı da bestelenmiştir [şarkının orijinali Ermenicedir]:

…Sasun bölgesi ormanlarıyla,
Çevrili sur gibi yüksek dağlarıyla,
Hep karşı koydu Türk Ordusu'na,
Sıcak kan kokar Sasun.

[Sv. 2000. Gth. 531, sayfa 443].

Şoğer Tonoyan (1901 doğumlu) kendi bestelediği ağıtta özetlemiştir [orijinali Ermenicedir]:

Sahipsiz bıraktık Muş'un güzel ovalarını ve çayırlarını / Kutsal konutlarımızı, evlerimizi, damlarımızı ve vatanı / Kiliseler ve manastırlar, kitaplar, kanunlar ve İnciller / Sahipsiz kaldılar, kaldılar, düştüler itin ağzına...[Sv. 2000. Gth. 557, sayfa 453].

Göç gerçekten de bir trajediydi. Vanlı **Varduhi Potikyan** (1912 doğumlu) o dehşet veren kargaşalığı acıyla yeniden hatırlar:

"*…Ah düşmanım bile o günü görmesin. Vay! Keşke o gün kara olsaydı. Biz gelip Berkri köprüsünün yakınına ulaştık. Birden millet 'kaçın! ' diye bağırdı. Karanlıkta, Bekri vadisinin dar bir vadi olduğunu gördük; ırmağa ulaşmadan Kürtler saldırdı. Ermeniler kaçarken ayakları kayıyor ve ırmağa düşüp boğuluyorlardı. Kimisi hayvan sırtında ırmağı geçmek istiyordu, kimisi suya girince, akıntı onu sürüklüyordu. Bağırıyor, inliyor, ağlıyorlardı. Kürtler üzerimize ateş ediyorlardı. Anne çocuğunu unuttu…*" [Sv. 2000. Gth. 49, sayfa 128].

Aşağıdaki renkli halk şarkısı göçün o korkunç izlenimlerinin doğrudan etkisi altında bestelenmiştir [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Berkri'nin kara dağından Türk aşağı indi,
Binlerce ceset yerlere serildi,
Mahvolasın sen, vicdansız Berkri nehri,
Binlerin kanını içtin sen.
[Sv. 2000. Gth. 344, sayfa 414].

Daha sonra meşhur bir kimyacı olan Vanlı **Ağasi Kankanyan**'dan (1904 doğumlu), nasıl göçettiklerini anlatmasını rica edildiğinde, o geçmişini üzüntü ve gözyaşlarıyla tekrar yaşayarak, şöyle anlatıyordu:

"*…Iğdır'a varana kadar yağmurun ve güneşin altında, çamurlar içinde, yarı aç ve susuz on günlük yol katettik. Yolda, Kürtler sık sık saldırıyor, insanları katledip soyuyordu. Bu olaylar özellikle yığılmaların olduğu Bandimahi Köprüsü (Berkri) yakınında cereyan etti. Türklerin eline geçmemek için nice anneler çocuklarını kucaklamış vaziyette o köprüden suya atladı. Yolda öldürülenleri ve ölenleri yol kenarında bırakıyorlardı; çoğu zaman üstlerini toprakla örtmüyorlardı. Ben gömülmemiş ceset görmekten o kadar etkilendim ki, yüreğime bir hüzün çöktü ve bu durum bugüne kadar da sürüyor*"
[Sv. 2000. Gth. 28, sayfa 98].

Şatakhlı [Çatak] **Hayrik Muradyan** (1905 doğumlu) aktarmıştır [şarkının orijinali Ermenicedir]:

Ay Surmalu! Can Surmalu!
Yok artık çan sesi, yok Ermeni dili,
Döndün yuva yıkan kurtlarla dolu ormana,
Okullarıyla zengin, kalabalık ilçe.
[Sv. 2000. Gth. 559, sayfa 453].

Kilikya Ermenileri de korkunç bir kâbus yaşamıştır.

Kilikya'daki Ermeni köyleri ve kasabaları Hacın ve Zeytun'dan Dörtyol'a kadar yayılıyorlardı. Bu köylerin sakinleri ipek dokumacılığı, halıcılık, dokumacılık ve diğer ulusal zanaatlarla iştigal etmekle birlikte, yeni nesil orada faaliyet gösteren Ermeni ve yabancı okullar ve kolejler sayesinde oldukça iyi eğitim görmüştü.

25 Mart 1915 günü Askerler Manastır'ı top ateşine tutmaya başlar.

Zeytunlu müdaafiler, Panos Çakıryan komutasında, az sayıdaki mermilerini tutumlu bir biçimde kullanarak ateşe karşılık verirler.

"*…Manastır Zeytun'un tam karşısındaydı, "* -diye anlattı **Karapet Tozluyan** (1903 doğumlu)- "*biz Zeytunlular durmuş seyrediyorduk. Bir de baktık ki birkaç asker Manastır'ı yakmak için tenekeyle gazyağı götürüyor. Ama, eşkıyalar Manastır'ın içinden onları vurup öldürdüler…"*
[Sv. 2000. Gth. 139, sayfa 262].

1915 ilkbaharından itibaren Kilikya'da Ermeni tehciri ve kıyımı başlar. Ardı ardına Maraş [Kahramanmaraş], Ayntap [Gaziantep], Hacın, Antiok [Antakya], İskenderun, Kesab ve Ermenilerin yaşadığı diğer bölgeler boşalmaya başlar.

Sürgünlük çıktı, köy boşaldı,
Benim kıymetli malım Türklere kaldı,
Çoluk-çocuk yolcu olduk,
Alan-talanı başladı.
[Sv. 2000. Gth. 366, sayfa 418].

Johannes Lepsius "*Ermenistan Katliamları*" başlıklı gizli raporunda Zeytun tehcirinden bahsederken şöyle diyor:

"Bütün Zeytunlu Ermeni nüfusun tabi tutulduğu sürgün kısa bir süre içerisinde, halkın birbirini takip eden kervanlara bölünmesiyle gerçekleştiril-

di. Onlar yaklaşık 20.000 kişiydiler. Şehrin 4 mahallesi vardı. Şehrin sakinlerini birbirleri ardından, çoğu zaman kadın ve çocukları erkeklerden ayırarak götürdüler. Her meslekten birer kişi olmak üzere sadece 6 Ermeni şehirde kalabildi. Sürgün haftalar sürdü. Mayıs'ın ikinci yarısında Zeytun tamamıyla tahliye edilmişti. Zeytun sakinlerinden 6-8 bin kişi Konya ve Ereğli arasındaki Karapınar ve Süleymaniye isimli bataklık bölgelere, 15-16 bin kişi de Mezopotamya ovasında bulunan, Fırat nehri üzerindeki Deir-es-Zor'a gönderildi. Sonu gelmek bilmeyen kervanlar Maraş'tan, Adana'dan ve Halep'ten geçti. Yiyecek yetersizdi, onları bir yere yerleştirmek hatta sürgünü tamamlamak için bile hiçbir şey yapılmadı…"

[Galustyan 1934, sayfa 178].

"*Ermenilerin yok edilmesi, Alman yöntemi, Türk işi*" adlı çalışmasında Fransız siyaset yazarı René Pinon, "*Ermeni Tehciri sadece sinsice gizli tutulmuş bir ölüm fermanıydı*", diye yazmıştır.

[Pinon 1916. Sayfa 27]

Basenli [Pasinler] **İşkhan Haykazyan** (1909 doğumlu) düşüncelerini şöyle paylaşır:

"*Bazen geçmişte yaşadıklarımı düşünüyorum; Türklerin silahsız Ermeni Halkı'nı nasıl acımasızca katlettiklerini. Doğrudur, savaşta* (İkinci Dünya Harbinde) *biz de dövüştük, insan da öldürdük; ama o bir savaştı, her iki tarafın da silahı vardı. Ermeni Halkı ise o zaman tamamen korumasız ve silahsızdı. . . "*

[Sv. 2000. Gth. 93, sayfa 199].

Ermeniler hem memleketlerinde, hem de sürgün edildikleri yerlerde katlediliyorlardı:

Mezopotamya'nın uçsuz bucaksız çöllerinde, özellikle de Rakka'da, Havran'da, Ras-ül-Ayn'de, Meskene'de, Suruc'da, Deir-es-Zor'da ve başka yerlerde. Sürgünün sebebiyet verdiği mahrumiyetlere katlandıktan sonra çöldeki Arapların yanında varlığını sürdüren Beylanlı **Martiros Güzelyan** (1898 doğumlu) kendi geçmişini büyük bir öfkeyle hatırlar:

"*Türklerin yatağanı Ermeni ocaklarını darmadağın etti. Varımızı yoğumuzu çaldılar; evimizi barkımızı alt üst ettiler; bizi de Arabistan çöllerine sürdüler; aç, susuz, dilenerek gidiyorduk; nereye gittiğimizi biz de bilmiyorduk…*"

[Sv. 2000. Gth. 175, sayfa 314].

Nikomedyalı [İzmit] **Muşeğ Hakobyan** (1890 doğumlu) sürgün yollarında çektiği eziyeti benzer bir derin üzüntüyle hatırlar:

"*Evimizi yıktılar, içindekileri de çaldılar, hayvanlarımızı sürüp götürdüler. Sürgün yolunda emir geldi: kişi başına birer altın toplansın diye… O kadar acımasızdılar ki, bizi yormak için geçtiğimiz yoldan bizi geri döndürüp yeniden dağlardan vadilerden geçiriyorlardı ki, yorulup kırılalım. Zaten ne ekmek vardı ne de su…*"

[Sv. 2000. Gth. 228, sayfa 368-369].

Bursalı görgü tanığı **Davit Davtyan** (1908 doğumlu) anlattığı: "*…sülalemiz 62 kişiden ibaretti. Sadece 4 kişi geri döndük. Bazılarını askere aldılar ve orada katlettiler; bazıları sürgün yollarında öldü, katledildi. Büyük zorluklarla ordudan firar eden dayımı takip edip öldürdüler. Babam da ordudan firar etmiş ve Mütarekeye kadar Konya'daki bir çiftlikte saklanmıştı. Annem, kız kardeşim, büyükbabam sürgün yollarında bitlerden dolayı tifoya yakalandılar. Konya'nın kurak ovalarında aç susuz yürüyorduk…*" [Sv. 2000. Gth. 235, sayfa 372].

Afyonkarahisarlı **Sümbül Berberyan** (1909 doğumlu) 80 yaşında anlattıkları;

"*Ben babamı hatırlamıyorum. Türkler onu öldürmüşlerdi. Dayımı da işkencelerle öldürmüşlerdi. Ağabeyimi askere aldılar. . . Sonra erkek kardeşimi de götürdüler. Sonradan duyduk ki, onları 17 Ermeni gençle birlikte gece vakti öldürüp köyün köprüsünün altına atmışlar. Öyle ki, sürgüne gittiğimizde yanımızda hiç erkek kalmamıştı. Der Zor'da 5 teyzemi de kaçırıp götürdüler; sonra da görelim diye onların kafalarını kesip süngülerin üzerine diktiler. Onların cesetlerini de Fırat Nehri'ne attılar. Annemin halasının sadece yarısını bulduk; onu annem gömdü… Herkesi katlettiler; kimseyi sağ bırakmadılar. Ağlamaktan annemin gözleri kör oldu…*"

[Sv. 2000. Gth. 200, sayfa 335- 336].

26 Ekim 2014

Gelecek sayıda devam edecek

YÜREKLİ BÜYÜK ROMANCI YAZAR

Yaşar Kemal'in anısına...

Onu okumak yaşanılanı anlamaktır!

O Çukorova'da İnce Memed, Ege'de Troyalı halk ozanıdır!

O doğa aşkıyla sarmaş dolaş bir barış güvercinidir!

O üzerinde yaşadığı ülkesi için büyük umutlar besleyendir! Umudunu kesmeyendir!

"Ben hiçbir zaman ülkemden hiçbir biçimde umudumu kesmedim. Yani umudumu kesmek değil, büyük umutlar besliyorum. Çok olanakları olan bir ülke. Kültür olanakları, insan olanakları, doğa olanakları, gelir olanakları... Çok olanağı olan bir ülke. Ben Türkiye'den çok şey bekliyorum. Yani insanlığa büyük fayda bekliyorum. Zarar değil..." diyendir!

6 Ekim 1923'te Osmaniye Kadirli / Hemite'de dünyaya gelen büyük ustayı 28 Şubat 2015 günü 92 yaşında kaybettik. Halklarımızın başı sağolsun!

O da 92 yıllık yaşam sürecinde birçok devrimci demokrat yazarımız gibi hapisliği, yargılanmayı genç yaşlarda tadanlardandır. TC devletinin ge-

rillalara sığınak olduğu için Kuzey Kürdistan'da 10 milyon hektar ormanı yaktığı 90'lı yıllarda, barış yanlısı Yaşar Kemal 1997 yılında Alman Der Spiegel dergisinde yazdığı "Yalanlar Seferi" adlı makalesinde bölücülük yaptığı gerekçesiyle yargılanmış, 18 aylık cezaya mahkum edilmiş ve bu defa mahkumiyeti ertelenmiştir.

Efsane Romancı Yaşar Kemal'in bu yargılanma karşısındaki barış savunucusu tavrı; "Beni sansüre mahkûm ediyorsunuz inadına yazacağım, inadına konuşacağım!" olmuştur.

Yaşar Kemal'i okurken insan anlatılan dönemi yaşıyor duygularına kapılır. O romanlarında hayatın içindedir! Hayatın kendisini anlatır! Büyük insanlığın dertlerini anlatır!

Örneğin "Bir Ada Hikayesi" dörtlüsünde, savaşalardan, kırımlardan sürgünlerden arta kalan insanların, Yunanistan'a mübadele ile gönderilen Rumların boşalttığı bir adada yeni bir yaşam kurma çabalarını anlatır. Daha fazlasını Yaşar Kemal'in eserlerinden okuyarak öğrenmek mümkündür!

Egemenlerin zulmüne karşı direniş ve ezilenlerin özgürlük ve barış istemlerini dillendiren yaşamı ve eserleri önünde saygıyla eğiliyor, yürekten gelen Merhaba şiiriyle onun eserleriyle yaşayacağına vurgu yapıyoruz.

Merhaba (Dünyanın Ucunda)

Dünyanın ucunda bir gül açılmış
Efil efil esen yele merhaba
Karanlığın sonu bir ulu şafak
Sarp kayadan geçen yola merhaba

Gün be gün yüreğim ulu yalımda
Engel tuzak kurmuş bekler yolumda
Zulümlerde işkencede ölümde
Bükülmeyen güce kola merhaba

Acıda kahırda çekmiş geliyor
Güneşten boşanmış kopmuş geliyor
Bir ışık selidir sökmüş geliyor
Nazım usta coşkun sele merhaba

Alınacak Anadolu'nun öcü
Yerde kalmıyacak çekilen acı
Açıldı geliyor şafağın ucu
Şu doğdu doğacak güne merhaba

Selam olsun dört bir yana merhaba
Akan kana düşen cana merhaba
Hesap sorulacak güne merhaba
Türküler söyleyen dile merhaba

Yaşar Kemal'in 92 yıla sığdırdıkları:

Kitapları: Öykü 1952 - Sarı Sıcak 1975 - Bütün Hikâyeler Roman 1955 - İnce Memed, 1955 - Teneke, , 1960 - Orta Direk, 1963 - Yer Demir Gök Bakır, 1968 - Ölmez Otu, 1969 - İnce Memed, 1974 - Akçasazın Ağaları / Demirciler Çarşısı Cinayeti, 1975 - Akçasazın Ağaları / Yusufcuk Yusuf, 1976 - Yılanı Öldürseler, 1976 - Al Gözüm Seyreyle Salih, 1978 - Kuşlar da Gitti, (uzun öykü) 1978 - Deniz Küstü, 1980 - Yağmurcuk Kuşu / Kimsecik I, 1982 - Hüyükteki Nar Ağacı, 1984 - İnce Memed, III. Cilt, 1985 - Kale Kapısı / Kimsecik II, 1987 - İnce Memed, IV. Cilt, 1991 - Kanın Sesi / Kimsecik III, 1997 - Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana / Bir Ada Hikayesi I, 2002- Karıncanın Su İçtiği / Bir Ada Hikayesi II, 2002 - Tanyeri Horozları / Bir Ada Hikayesi III, 2012 - Çıplak Deniz Çıplak Ada / Bir Ada Hikayesi IV, 2013 - Tek Kanatlı Bir Kuş, br> Çocuk Romanı 1977 - Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, Çeviri 1977 - Ayışığı Kuyumcuları (A. Vidalie; Thilda Kemal ile), Röportaj 1955 - Yanan Ormanlarda 50 Gün, İst.: Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1955 - Çukurova Yana Yana, 1957 - Peribacaları, 1971 - Bu Diyar Baştan Başa, 1974 - Bir Bulut Kaynıyor, 1978 - Allahın Askerleri, 2011 - Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, 2013 - Çocuklar İnsandır, Deneme-Derleme 1943 - Ağıtlar, Adana: Halkevi, 1961 - Taş Çatlasa, 1974 - Baldaki Tuz, (1959-74 gazete yazıları) - Gökyüzü Mavi Kaldı, (halk edebiyatından seçmeler, S. Eyüboğlu ile) 1980 - Ağacın Çürüğü: Yazılar - Konuşmalar, (der. Alpay Kabacalı) 1985 - Yayımlanmamış 10 Ağıt, 1997 - Sarı Defterdekiler: Folklor Derlemeleri, (haz. Alpay Kabacalı) 1995 - Ustadır Arı, İst.: Can, 1995 - Zulmün Artsın, 2009 - Binbir Çiçekli Bahçe, Destansı roman 1967 - Üç Anadolu Efsanesi, 1970 - Ağrıdağı Efsanesi, 1971 - Binboğalar Efsanesi, 1972 - Çakırcalı Efe, Şiir 2010 - Bugünlere Bahar İndi,

Anısı önünde saygı ile eğiliyor; "uğurlar olsun yüce çınar" diyoruz!

01.03.2015

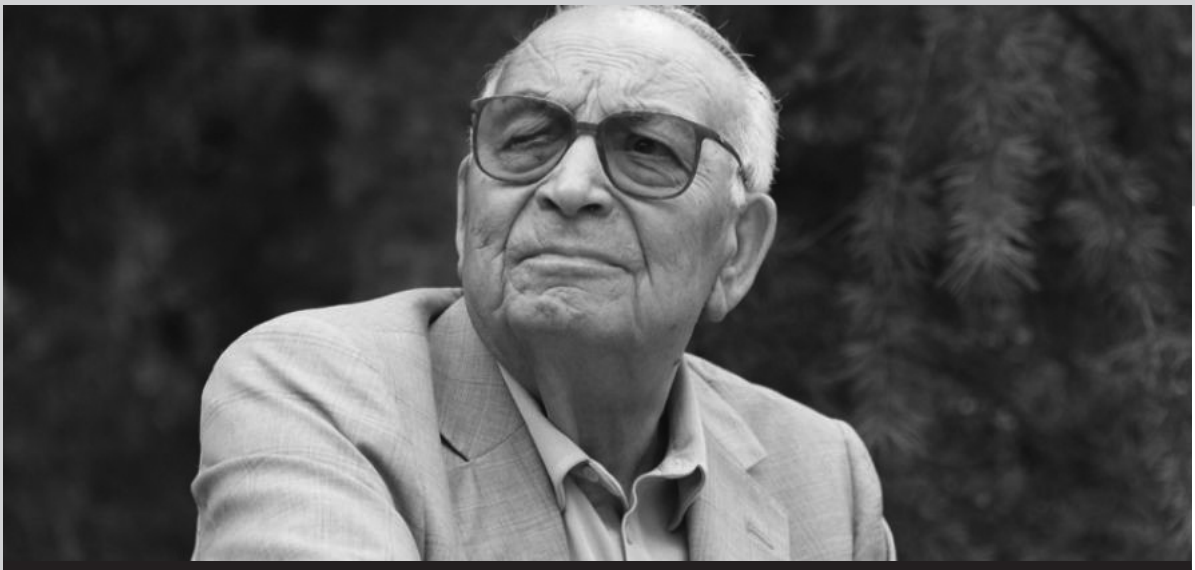

O güzel Yaşar Kemal, o beyaz ata binip gitti!

Seyit Harun ÖZDEMIR

Yüzyılımız dünya edebiyatının en önde gelen yazarlarından olan sevgili Yaşar Kemal'i ne sayfalarca yazılan veya yazılacak olanlar, ne de binlerce defa söylenecekler anlatabilir.

Yaşar Kemal gibi bir yazar, devrimci aydınların toplumsal inanç ve sorumlulukları doğrultusundaki tarihsel onurlu başkaldırıların sembolüdür. O umudun, sevginin, özlemin, hüznün ve yürekli bir kavganın yazarıydı. Ondaki yürek bir annebabanın yüreği kadar şefkatli ve samimi, Spartakus kadar cesur ve erdemli, özgürlük ve bağımsızlığa hasretle tutuşan bir yürektir. Elli yıl boyunca birlikte yaşadığı yoldaşı Thilda'sına duyduğu sevgisiyle o aşkın da öğretmenidir... Yüzyıllardır baskı ve zulüme karşı olanların yanında zalimin karşısında, haklının saflarında dimdik durabilmeyi yaşamının sonuna kadar başarmış ender devrimci aydınlarımızdandır.

Yaşar Kemal ne bir generalin apoletindeki yıldıza sığındı ne de padişahım çok yaşa dedi. Mutlulukla arasındaki uzaklığı dünya nimetlerinden yoksunluk diye kabul edip hiçbir zaman kaderkısmet deyip inanmadığı tanrıların üstüne yıkmadı. Çoğunluğun şarkısını dilinden asla düşürmedi. Onun için yazmak bir olanaktı bir kurtuluştu; başkaldırmak, isyan etmek için doğmuştu. Yapılan tüm haksızlık ve zorbalıkları, gerici yobazlıkları en onurlu etik duruşuyla asla vazgeçmemenin direnciyle yazdığı ve dünyada 29 dile çevrilmiş olan başta "İnce Memed" olmak üzere "Yer Demir Gök Bakır", "Akçasazın Ağaları", 'Sarı Sıcak', 'Ölmez Otu' ve elliye yakın roman, öykü, derleme, şiirle yargılayacaktı feodalizmin çarpık düzenini. Başta feodalizmin olmak üzere, resmi ideolojinin ve burjuvazinin başında Demokles'in kılıcı gibi duracaktı sonuna kadar.

Yaşamının gidişini etkileyebilecek önemli kararlarında hiçbir zaman keşke dememiştir, yazar için önemli olan da budur bence. "Küçük dünyada büyük hayalleri olana deli derler "; O'na da deli demişler hatta Madımak'da olmayıp yakılmayışına hayıflananlar da olmuştur. Toplu iğneyle kuyu kazarak, yenilgiyi, acıyı, mücadeleyi, kaybı yaşamış olan, diplerden çıkış yolunu küçük bir çocuğun kollarını açtığı kadar açıp "Ya hep beraber ya hiç birimiz" demiştir.

On yedi yaşından beri sosyalist olan ilk işkence tezgahından 1950'de geçen Yaşar Kemal, "Yüzde yüz bağımsızlıktır sosyalizm. Kişi bağımsızlığı, ülke bağımsızlığı, politik bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık, özellikle de kültürel bağımsızlık der, sosyalizmin başka bir anlamı yok benim için. Bu çağa gelinceye kadar kültürler birbirlerini beslemişler, yok etmemişlerdir. Oysa çağımızda, kültürler kültürleri yok etmek için, bilinçli olarak kulla-

nılmışlardır emperyalistler tarafından. Benim için dünya bin çiçekli bir kültür bahçesidir; bir çiçeğin bile yok olmasını, dünya için büyük bir kayıp sayarım" demiştir.

Yapıtlarındaki çarpıcı mesajlarla bizlere, zulme karşı başkaldırmayı bir gelenek haline getirmeyi öğretmiştir. İnsan olmak ve insana ait değerleri kabul ederek mücadele etmek. Despot iktidarlar kendilerini sorgulamayan, itiraz etmeyen ve sözlerini söylemeyen kitleler isterler... Bedeli ne olursa olsun tarihte aynı toprakların insanı olan Yılmaz Güney gibi Yaşar Kemal gibi değiştirme ve dönüştürme mücadelesinin devamcıları olacaktır. Yılmaz Güney gerçek bir İnce Memed'dir, Marksist-Leninist bilinciyle Yılmaz Güney pratik kavgası veren bir İnce Memed'dir. Dünyada hiçbir zaman zalimler eksik olmayacaksa İnce Memedler de var olacaktır. İnce Memed'in bir bölümünde, köylülere ve İnce Memed'e yaptığı zulüm ve eziyet karşısında, onu kasabada öldürmeye giden İnce Memed'e Abdi Ağa şöyle der; "Ne değişir ki? Ben ölünce yeni bir ağa gelir", İnce Memed ise şöyle bir yanıt verir, "Merak etme, o zaman da yeni bir İnce Memed gelir" diyerek tüfeğini doğrultur ve tetiğe basar. İnsanları acıya mahkum edenlere ve buna seyirci kalanlara karşı dünyanın her yerinde İnce Memedler, onlara anlayacakları dilden yanıt vereceklerdir. Daha güzel, kardeşçe, eşit bir yasam düşüyle boyun eğmeyip, diz çökmeyenlerin başkaldırısıyla yazılacaktır gerçek tarih.

"Bütün Türkiye Yaşar Kemal'in köyü gibi olsun"

"Halka kim zulmediyorsa, etmişse, halkı kim eziyor, ezmişse, onu kim sömürmüş, sömürüyorsa, feodalite mi, burjuvazi mi, halkın mutluluğunun önüne kim geçiyorsa ben sanatımla ve bütün hayatımla onun karşısındayım. Ben etle kemik nasıl birbirinden ayrılmazsa, sanatımın halktan ayrılmamasını isterim. Bu çağda halktan kopmuş bir sanata inanmıyorum." diyebilecek kadar mangal gibi bir yüreğin sahibiydi Yaşar Kemal.

Nerede ne zaman olursa olsun hiçbir zaman politik düşünce ve tavrından asla odun vermedi. Yaşar Kemal her yerde bir Yaşar Kemal duruşu sergiledi.

"Ben bu memlekette bir Kürt köyünde doğdum, Türk köyünde büyüdüm. Bu Hemite'de en sevgili çocuk bendim… Bir kez bile bana 'Sen Kürtsün' diye laf söylemediler… Hiçbir köylü ben Kürdüm diye dışlamadı. Biz cennette büyüdük. Hiçbir kötülük görmedim... Şimdi bağırıyorum yine buradan ve Türkiye bunu dinlesin, Türkiye bilsin, bütün Türkiye desin ki; 'Bütün Türkiye Yaşar Kemal'in köyü gibi olsun."

"Alevileri çok seviyorum" diyen Yaşar Kemal, "onlar zulüm gördüler, onları öldürdüler, onları dövdüler. Yine de o sevgi dininden vazgeçmediler" dedi. Yaşar Kemal tüm dünyaya ait ortak bir kültürün hazinesidir. Gelecek kuşaklar da onu bizler gibi bağrına basıp severek hak vereceklerdir. Kendine ait bir roman dili soluğu ile kendi sesini yaratmış olan Yaşar Kemal'in kendisidir. Türkiye ve dünya kapsamında çok sayıda önemli ödüllerin sahibi olan Yaşar Kemal'deki başkaldırı düşüncesinin kökeninde insan özgürleştirilmesi yatar. Sağlam, dimdik, ihaneti lanetleyen enternasyonalist sosyalist duruşu ile İsveç Nobel jürisini ürkütmüştür. Onlara yine en isabetli göndermeyi kendisi yapmıştır; "Benim gibi komüniste Nobel vermezler" diyerek.

Yaşar Kemal 1970/1980-1990 'lı dönemlerde bir çok aydının korkup yazamadığını yazmış, söyleyemediğini söylemiştir. Ayrıca bugüne kadar Nobel sahibi kaç yazar Yaşar Kemal'den daha derin ve duyarlı insanın ve doğanın olağanüstü dili olabilmiştir? O Anadolu, Ermeni-Kürt köklerinden beslenen gerçeklerin ozanıdır. Toplumun vicdanı olması korkutmuştur birilerini… Cumhuriyetin ilk yıllarında bir Türkmen köyünde tek Kürt ailenin çocuğu olarak doğan Yaşar Kemal, yapıtlarında Ermeni geçmişini yansıtmıştır. Yüzüncü yılını dolduracak bu 24 Nisan'da Ermeni katliamı. Yaşar Kemal'in, Ermeniler için yazdıklarının en ünlü olanı, "O iyi insanlar, o güzel atlara binip gittiler" ile yeniden saygıyla anıyorum zorla göçe zorlanıp tüm katledilenleri...

Çocuklarınıza Yaşar Kemal'i, Nazım Hikmet'i, Aziz Nesin'i, Homeros'u, Şeyh Bedrettin'i Mahirleri, Denizleri, İbrahimleri, Mazlumları, Hrant Dinkleri, Yılmaz Güney'leri anlatın; anlatın ki, büyüdükleri zaman çocuklarınızı masallara inandırıp kandırmasınlar...

Ezilen halkların sesi olduğun için, Çukurova'da ırgatların nasırlı ellerindeki pamuğun sesi olduğun için, açlık grevlerindeki insanların sesi olduğun için; dünya literatüründe çok önemli bir iz bıraktığın için teşekkürler... Köyüne benzeyen güzellikler içinde ol, gökteki yıldızlara eklenen halkların kardeşi YAŞAR KEMAL!!! ✎

Sancılarımız

Makbule BAKIRCI

Saat 7'de dersim var koşarak tramvaya yetişiyorum Gazi Muhtardaki durakta inecek ve derse girecektim. Yine geç kaldım evet... Bu alışkanlık mıydı, yok günlük telaşımın beni koşturmasından öte bir şey değildi. Sonunda oturmuştum bir yere cama dalmış yorgunluğumu dinliyordum ki diğer duraktayız... İnenler binenler ve bekleyenler takılıyor gözüme. Otuzbeşlerinde bir kadın ve yanında iki oğluyla birlikte endişeli gözlerle bakıyor etrafına... Belki de bana öyle geliyor ama kadın gerçekten farklı. Herhalde Mersin'de yaşanan olay canımı çok sıkmış diyorum her şeyi buna yormaya başlıyorum galiba. Paltosuna öyle sıkıca sarılmasına sebep soğuk değil sanki. Korkmuş olmalı. Halbuki saat o kadar geç değil, bitmemiş işlerin telaşı var gözünde, alması gereken çok önemli bir şeyi unutmuş gibi bakıyor ve o gözler sabit değil çok fazla oynuyorlar yuvalarında, onlar pek huzurlu gelmedi bana, o kısacık bir dakikalık bekleyişte onlara daha fazla anlam yüklemiştim aslında. Duraktan çıkarken bir an kendime geldim ve kafamı çevirdim karşımda oturan genç adamlar, kadınlar, öğrencileri gördüm ama asla göz göze gelmeyerek herkes mi utanıyordu ne? Olamazdı! Çoktan unutmuşlardır ve günlük telaşlarına boğulmuşlardır, benim şimdiki halim gibi ve bu halimden utanarak sıyrılıyorum gün içindeki basit sorunlardan.

Bir an kendimi yokluyorum üstümdekiler havaya göre seçilmiş kalın bir kazak ve boynumu burnuma kadar örten bir atkıyla sarmışım. Herhalde o da bu havada kalın giyinmişti, belki o da üşüyerek camdan dışarı bakıyor ve yarın ne yapacağını hatta eve geçip günün yorgunluğunu nasıl atacağını düşünüyordu ha ne dersiniz? Ya da sıcak bir şeyler içip ısınmaktı düşündüğü, belki yeni basılmış bir kitap ya da yeni yapılmış filmleri takip edecekti belki de şöyle bir ayaklarını uzatıp ülkenin gündemini takip etmek için, haberleri açıp bakacaktı yarın o gündeme düşecek aşağılıkça bir olay ve yanan cesedinin haber olacağını bilemeden. Bir an yapacak ne çok şeyi olduğunu düşünmüştür. Birden irkiliyorum olayın sonunu düşününce benim başıma gelmemiş olduğunu düşünüp rahatlarken bu bencillik ve bu düşüncemden aynı zamanda utanarak karşımdaki kadınla göz göze geliyorum. Ellerinde poşetleri olan şehrin yerlilerinden olduğu anlaşılan bu kadınla bakışıyoruz, o an üstündeki kıyafetlere takılıyorum oldukça ölçülü kimsenin ilgisini çekmiyor ne de huzurlu hareket edip sakince iniyor geldiği yere bir an özeniyorum onun o sakin ve de her şey yolundaymış gibi davranmasına. Güzel diyorum mutlu bir kadın evet.

Sonra ayakta bekleyen bir adamın o korkusuz ve meydan okuyan bakışlarını fark ediyorum o kısacık anda kaçırıyorum gözlerimi bir suç işlemiş gibi, yine ne giymiştim diye zihnimde üstümdekileri düşünüyordum. Çünkü bu bakışlarda her an başına gelebilir ya da "bakın biz bu kadar güçlüyüz" der gibiydi. Galiba tek güvenli yerin evim olduğunu bir kadın olarak yapacaklarımı sınırlamalıyım, akademiyi bırakmalıydım. Bu saatte dışarılarda ne yapıyordum ki herkes gibi bir erkekle evlenecektim ve o beni koruyacaktı! Tek dünyam o olacaktı ve ben çocuklarını büyütüp, onun hayatını kolaylaştıracaktım belki de doğru olan bu diyorken bir yanım, birden sinirleniyor daha bir hızlı yürüyorum kendine gel diyor öteki yanım. Sanki biz daha da küçülmüştük, zayıflamıştık Özgecan'dan sonra, tam tersi olması gerekirken, onlar da aksine güç almıştı. Ya da güçlerini kanıtlamanın verdiği bir övünç vardı yüzlerinde. Neredeydi o ince fikirli dostum aynalara bakmaya utanan o erkek mert yoldaşım bir tek o muydu? Ve neyse ki iniyorum şimdilik dönüşü düşünmeliyim 9.30'da o yolu

Özgecan'a

Halil ÇAMAY

Bulutlar kirlenmiş! Gördüm
Akşamüstü, göç ediyorlardı
Masum bir göğe…

15. 02. 2015

nasıl geçireceğimi düşünerek yürüyorum akşamın bu saatinde Mersin'de olmayarak, ama bir o kadar da orda yaşayarak, utanarak ve çekinerek yaşıyorum bu birkaç günü. Başıma gelebilecek her tehlikeden tek sorumlu ben olarak yürüyorum, ya da "Bu saatte dışarıda ne işi vardı? Hak etmiştir mutlaka" dedikleri bir kadın olarak yürüyorum.

Acaba erkek olsaydım nasıl bir ruh haline bürünürdüm bilemiyorum herhalde kıymetli bir yoldaşımın aynaya bakmaya utanıyorum deyişindeki o titrek seste aldığım hüzün ve kahırdı, bana bunları düşündüren.

Evet haklıydı belki de utanması gerekiyordu birilerinin ve utanması gerekiyordu Mersin'in dahası insanlığın utanması…

Bu utançla yok olması gerekiyordu birçok şeyin.

21.02.2015

Firkat

Birsen İNAL

firkat
kirlenmiş geceye
gecenin kahpe vaktine
tüküreyim mi kirve ?

önce masumluğunu bıçakladılar
sonra da sesini kıstılar
lal ettiler şakıyan dillerini
dokundurdular namuslu ellerini
tüm namussuzluklarına
lal, kör ve sağırdı
artık Firkat

masumiyet hırsızlarına
namussuzlukların kahpe vaktine
tüküreyim mi kirve ?

önce sorgusuz "kahpe" dediler
sonra da namussuzluklarına meze yaptılar
yaraladılar
kan içtiler kana kana
kül yerine ateş bastılar yaralarına
direndi nafilece buna Firkat
iş başındaydı kör bir cellat

çekildi yargısız dara
yıkıldı dar bir sokağa

çıktı deliğinden
kör bir yılan
değişti üstünü kahpece
gecenin en namussuz vaktinde
çıkmadı sabaha Firkat

önce karıncalar sardı
sonra yağmurlar yıkadı
ve
güneş doğdu cansız bedenine
parladı anlı pür-i pak

ah kirve ah
topladı gözlerini
anasız ve amansız
karanlık bir gecenin kahpe bir vaktinde
söyleyemedi
lal edilmişti Firkat
kimdeydi acep kabahat ?

yargısız infazcılara
tabut altındaki cellatlara
tüküresim gelir be Firkat
evrenin bu kahpeliklerine ...

Talih Kuşu

Necla Antep AYTUNA

Arka sokaklara girmeliyim, daha hızlı, daha hızlı, ha gayret, yaparsın aslanım...

Tüm gücünü kullanarak sokağın köşesini dönerken nerdeyse duvara çarpacaktı. *Arkamdalar mı hâlâ...* Bakamazdı. *Talih kuşu bi de beni bulsa...* Yönüne aldırmadan, rastgele koşuyor, koşuyordu...

Üstündeki baskıyı artıran dar bir sokakta. Parke taşlarını ayaklarının altında hissediyor, sanki tabanları erimiş. Siyah beresini çıkartarak ellerini dizlerine koydu. Soluklanmalıydı. Kamera gibi tarayan gözleri yarı loş sokakta gezinirken kabarıp inen göğsünü ve alnından, sırtından akan terleri hissediyordu.

Gözüne kestirdiği ışığı yanmayan eve vardı, cebinden maymuncuğu çıkarıp kapıyı kolayca açtı, içeri girip iki eliyle, tebdirli, sakin kapıyı kapattı. Önüne gelen merdivenlerden yavaşça çıkıp sokak lambasının aydınlattığı odaya girdi. Perdenin arkasından sokağa baktı, bekledi. Nefesi düzene girdi. Kimse yoktu, sokak iti bile. *Kaybettirdim kendimi.*

Pencereye bakan koltuğa oturdu, yorgundu. Gözlerini kapattı bacaklarını uzattı, elleri ceplerinde. *Ev sahibi bu akşam gelecek mi? Ya da içerde uyuyor mu?* Kuşkuyla kalktı, elleriyle yoklayarak dikkatlice basarak odaya girdi. Kısa aralıklarla el lambasını yakıp bakındı her yere. Mutfağa geldi. Buzdolabını açtı, kapakta bir paket süt ve su, küçük beyaz plastik tabakta peynir parçaları, iki dilim ekmek poşette, bir domates, iki konserve kutusu, üç kırmızı biber... Peynir sararmıştı. *Uzun zaman gelmeyecek mi? Yoksulluk kokusu alıyorum her yerde, aynı babamın evi gibi... Böyle kokan evim olacağına evsiz olayım...*

Önce suyu sonra sütü içti, tetikte beklerken koltukta sızmıştı.

Tilki uykusundan uyandı. Nerdeyim? Ne yapıyorum? Hatırladı. Düşünmeye başladı: *Ne olacak şimdi? Başımı sokacak bir yer bulmuşum, daha ne isterim! Burada kalacağım. Cigara bulsam bi köşede, çıkmam bugün, dolaptakiler yeter.* Odaları dolaşmaya başladı, önce yırtılarak açılmış filtresiz bir paket buldu demir yatağın başucundaki rafda, radyonun yanında. Uzun zamandır görmediği beş para etmez bir telefon. İki kapılı formika dolabın zaten kilitlenemeyen kapısını ayağıyla açtı. Daktiloya benzer bir makina yanında bond çantayı gördü, heyecanla alıp yatağın üzerine koydu. Kilitli değildi. *Bond çantaya kitap kim koyar ya! Para olur, uyuşturucu olur, ne biçim bir adam bu!* Raflarda temiz ama eski giysiler... Sarı kağıtlar istiflenmiş... Dolabın üstünde yıpranmış, rengi kaçmış boş bir bavul... Yatağı kaldırdı, altına baktı, yastığın yüzünü çıkardı, yorganı yokladı. Bir şey bulamadı.

Hava iyice aydınlanmıştı. Bir sigara yaktı, derin bir nefes aldı, *Ohhh...* diyerek üfledi. Dumanı izledi. Kalktı. Zar zor yaktığı ocağa is içindeki çaydanlığı koydu. Kaplamaları kabarmış, yer yer dökülmüş dolapların birinde çayı buldu. İki kaşık atıp demledi. Teneke kültablasını alıp sert minderli sedire uzandı, elini başının altına koyup etrafı incelemeye koyuldu. Asılı duran bağlama, yüreğinin tellerini sızlattı. Ağacın altında çalar söylerken görmüştü onu, köyün en güzel kızını... Tarlaya giderken başını çevirip bakmış, ışıltayan kara gözleriyle içinin yağı eritmişti. *O da sevdalısına mı çalıp söyler?*

Çerçeveli siyah beyaz fotoğraflar, geçmişten gelen görüntüler. Köyde gördüklerine benziyor. Dedesine el öpmeye gidilen, nefret ettiği bayram günleri... Sürekli aynı laflar, küfürler, bağrışmalar... Kaçtım da kurtuldum... *Anamın sözüne uysam okulda, babama uysam tarlada sürünecektim...*

Sinema afişine benzer renkli kağıtlar, kırmızı yıldız, anlamadığı şekiller... *Ne bunlar, bedava verseler almam, çöpten mi toplamış, ne boktan bir ev burası... Buldun da bunuyorsun! Bi gün voleyi vuracaksın oolum sen...* Beyazlığı kalmamış perdeler, bir ayağı bantlanmış sehpa ve üstünde eski model televizyon. Önünde eprimiş kilim serili. Duvarda siyah metallerin tuttuğu iki sarı raf, bir sürü kitap, çok okunmaktan mı, okuyucunun savrukluğundan mı bilinmez kapağı sayfaları yıpranmış. Kim okur bu kadar kitabı... Birini aldı, sayfaları karıştırırken hiç resim olmadığını gördü, fırlatıp attı bir köşeye. Yerde adını hiç duymadığı gazeteler, yığılmış. Kan gölünde belliki öldürülmüş birinin resmi; büyük harflerle yazılı bazı kelimeler... İşkence, yargısız infaz... *Kışın yakıyor mu bunları? Soba nerede acaba? Giderken alayım bir tomar.*

Çayı bulabildiği en büyük bardağa doldurdu, gazete serili sehpanın üzerine koydu, bir dilim ekmeği iştahla yedi. Üstüne bir sigara daha... *Boş gezenin boş kalfası daha ne ister? Karnım tok, üstüm*

pek... Kapalı dam altında olmak iyiymiş...

Pantalonunun ceplerini boşalttı, çaldığı paraları saydı. *Allah kahretsin! Siktiri boktan bi iş yapmışım.* Sinirli sinirli kendine iş aradı, bakındı. Banyoda, mutfakta damlayan musluk yoktu. Paçaları çamur içindeki siyah pantalonunu ve gömleğini yıkayıp sandalyeye astı. Keşke televizyonu açabilsem diye düşündü. *Sessiz izlesem olmaz mı? Ne akıllı adamsın...*

Sırtını dayamış, bacaklarını uzatmış, oturuyor olmanın keyfini sürüyordu. Ekranda konuşanların dudak hareketlerine bakıyordu. Anlamayınca sıkılıyor, kalkıp kanal değiştiriyordu.

Birden dikleşti, dinledi. Ayak sesleri... Yaklaşıyor... Merdivenleri çıkıyor...

Hemen televizyonu kapattı, kültablasını sedirin altına sürdü, giysilerini toparlayıp banyoya saklandı. Kapı gıcırdayarak açıldı, yavaş yavaş yürüyen, aksayan ayak sesleri... Dolap kapakları açıldı... Anlayamadığı sesler... Kapının deliğinden bir şeyler görmeye çalışırken bir bavul geçti önünden. Bekledi. Kapının kilitlendiğini duydu, sakin adımlarla gidip perdenin arkasından baktı; külüstür, motoru çalışır bekleyen arabaya binen sakallı esmer kara kuru bir herif. *Bu sokağa nasıl girmiş, iyi şöförmüş vesselam...*

Derin bir nefes aldı. Dönmemek üzere gittiğini anlamıştı. A*nan seni kadir gecesi doğurmuş oolum... Hep böyle dört ayak üzerine düşersin. Beklenen talih kuşu geldi! Artık benim de bir evim var...* Sigarasını içerek televizyonu izliyordu. Öyle rahatladı ki sesini bile açtı. Macera filmi izlerken domatesle biberi son dilim ekmeğine katık etti. Yarın sabah, fazla uzaklaşmadan mahalle bakkalından yiyecek içecek, bir de amerikan sigarası almaya karar verdi. *Ciğerlerim bayram edecek...*

Uykusu gelince gidip yatağa yattı. Ne kadar uyudu, sabah mı olmuştu anlamadan gürültüye uyandı. Ahşap kapı yumruklanıyordu, sıçradı: "Polis, aç kapıyı". *Şimdi boku yedik, nasıl buldular beni bu delikte derken* bir manga polis kapıyı kırarak içeriye doluştu. Her tarafı zapt ettiler, kaçacak delik kalmadı. Maskeleri, silahlarıyla tam teçhizatlılar... Elleri havada bekliyordu. Biri hemen bileklerini arkaya alıp kelepçeleri taktı. Basit bir hırsız için bu kadar tantanaya ne gerek vardı, diyemeden alıp götürdüler. Kapıdan çıkarken tüm kitapların, afişlerin, gazetelerin toplandığını, torbaya doldurulduğunu gördü.

Ekim 2011 ✎

Bir özgürlük seferindeyiz

✎ *Velat Azat EMIRHANOĞLU*

Biz
Sığınabileceğimiz gün ışıltısı kalmadıysa
Ateşten geriye kalan her şeye dokunuruz
Sonrasında büyüyen sesimizin uçurumunda
Gidip de dönmeyenlerin gözlerine yakalanırız

Küle
Aşkın tenhasına
Ve zalimin şahını devirerek
Dağlara yakalanırız

Biz
Bir kadının talan edilen dilinden korkmayız
Biliriz ki dirilmemiz gereken bir rahim varsa
Yaşadığımız yerle sürüldüğümüz toprak gibi
En sancılı olduğumuz kavgalardan geçerken bile
Hiç kimsenin yüzüne benzemeyiz

Küle
Aşkın tenhasına
Ve zalimin şahını devirerek
Dağlara benzeriz

Biz
Bir kuşun kanat çırptığı dorukları
Sevmekten ve öpmekten geliyoruz
Kendimizi o kadar çok terk ettik ki
Ensemizden vuran rüzgarın sesine
Esmer tenli düşlerimizin resmini çizeriz

Küle
Aşkın tenhasına
Ve zalimin şahını devirerek
Dağlara çizeriz

Biz Köyleri yakılmış çocukların kara lastikleriyiz
Anlıyoruz ki nereye gitsek
Kalmamıza değecek bir özgürlük seferindeyiz

✎

İRONİ YAZIDA, HİCİV (SATIRE) ŞİİRDE VE SATIRIQUE KARİKATÜR'DE;

Bu yergili anlatımların tarihçesi ve anlamları

Fevzi KARTAL

Anlatım biçimleri ta eski çağlardan bu yana, ilk başlarda dilin gelişmediği çok çok eski zamanlarda ilk insanlar çeşitli sesler çıkararak, çeşitli jestüel hareketler yaparak iletişim kurarlarmış ne düşündüğünü ne demek istediğini başkasına ya da bir topluluğa konuşma dili olmadığından böyle yaparlarmış. Örneğin üzüntüyü, sevinci, korkuyu, tehlikeyi belirtmek için her duruma uygun olan biri birine diğerine benzemeyen çeşitli anlatım biçimleri ile kendilerini ifade ederlermiş. Daha sonraları insanoğlu geliştikçe dilde de ilerleme başlamış, konuşmayı öğrenmiş ve de bu yolla türleri arasında iletişimi sağlamış. Kendisini ifade etmek ve başkalarına bir şeyler analtmak için kafa yoran insanlık çeşitili figürler icat etmiş . Yazının MÖ 3500 yıllarında Sümerler ve Mısırlıların birbirlerinden habersiz icadından sonra sözlü anlatımın yanına çeşitli figürlerle belirtilen anlatma biçimlerinin yanı sıra yazı yoluyla da iletişim gerçekleşmiş. Yazının icadından öncede sözlü iletişim ve anlatımla başkalarının da anlaması için tanrılara, aşka, doğa ve doğa olaylarına destanlar yazılmış, ki bu destanlar ezberlenerek babadan –kıza–oğula, [harf sırasına göre yazar isek kıza-oğula olması gerekir, ki böylecede kızlara haksızlık etmemiş oluruz], geçmiş. Yazının gelişip devasa boyutlar kazanması ile birlikte destanlar, şiirler yazıya dökülmüş resimli anlatım, çizgili anlatım hele de kağıdın, matbanın icadı ile birlikte büyük bir gelişme sağlanmış ve karikatürel anlatım biçimleri de Satirique (karikatür yolu ile yerme anlatımı) ortaya çıkmış ve de günümüzde olağan üstü bir gelişme kazanmış teknik ve teknolojinin de sayesinde yazmadan tutalım, karikatüre varıncaya kadar bu konularda çeşitli araç ve gereçler yaratılmış. Yazıda ironi içerikli yazıların yanı sıra, şiirde de zamanla giderek çoğalan satire yani hiciv (yergi) içerikli anlatım ya da ifade biçimleri gelişerek günümüze kadar gelmiş. Karikatürde satire'den beslenerek satirique sanata dönüşmuş, ki bu nedenle karikatür yoluyla yapılan yergiye satirique adı verilmiş. Yani nasıl ki resim yapmaya resim sanatı diyorsak, karikatür yollu yergiye de satirique (yergi sanatı diyoruz). Örneğin Türkiye'deki Gırgır mizah gazetesi gibi. Bu yazının konusu satire yerme ya da satirique (yerme sanatı) olacağından tarihten günümüze az bir alıntı ile ironi yazı, satire şiirler ve karikatür üzerinde durarak satirique sanatının üzerinde becerebildiğim kadarıyla durmaya çalışacağım.

Ve önce karikatürden başlayarak Charlie Hebdo' dan başlayalım. Tekrara yer vermeksizin kısacası yergili analtım biçimleri sözlü, yazılı, şiirli olduğu gibi özellikle batı toplumlarında karikatürle okuyucuyu güldürerek bir mesaj verilmek istenilir, ki batı kültüründe okuyucuyu güldürerek yapılan yergi sanatının önemli bir yeri vardır, ki hemen hemen bütün gazetelerde az da olsa bir karikatüre rastlanır. Nerede ise bir şehrin semtine ait olan iki ayda bir yayınlanan birkaç sayfayı geçmeyen gazetede bile karikatür vardır. Hatta bazı bildirilerde bile karikatüre raslanır. Özetle yergi sanatı karikatür olarak batı toplumlarının olmazı ise olmazıdır desem öyle sanıyorum abartmış olmam diye düşünüyorum. Charlie Hebdo'nun Türkçe anlamı şudur; Charlie hem eski Fransa Cumhurreisi Charles De Gaulle ile dalga geçmek için (Türkiye de RTE ile dalga geçse bir gazete maazallah en az on beş bin polis ile baskın düzenlemesi emri verir(!) Charlie' den türetilmiştir hem de adını 1969'da Amerikalı desinatörcü Charlie BROWN'dan alır. Charlie Hebdo sınırsız liberté d'expression (ifade özgürlüğünü) savunuyordu. Eğitimci bir arkadaşımın anlattığına göre ekonomik sorunlar da yaşıyorlarmış gazete çok satmadığından dolayı, sadece Çarşamba günleri haftada bir satış. Hebdo Yunanca bir kelime olup Fransızcası hebdomadaire' dir (haftalık gazete). Charlie Hebdo kendisini alt başlık olarak Jurnal Satirique bir gazete olarak tanımlar. Okuyucunun hoşgörüsüne sığınarak tekrara yer verirsem satirique satire sözcüğünden türetilmiştir. Satire Latincede taşlama yergi analamına gelmektedir. Satirique kelimesinin Türkçede karşılığı bir kimseyi, bir toplumu, bir düşünceyi, bir nesneyi (…) yermek için yazılmış yazı ve ya söylenmiş söz demektir. Charlie Hebdo 1960 yılında Hara Kiri adı ile yayın hayatına başlamıştır. Bu Gırgır gazetesi Fransa devleti tarafından 1961-1966 yılları arasında bir çok defa yasaklanmış; fakat her defasında yeniden yeniden yayın hayatını

sürdürmüş. 1970' te ölen De Gaulle hükümeti ile bu 68 kuşağının gazetesinin arası hiç iyi değilmiş. Charles De Gaulle'ün ölümünden on gün sonra bir diskotekte yangın çıkması sonucu 146 kişi ölür. Gazete şu başlığı atar "Bal tragique à Colombey- 1 mat" (Trajik dansta -1 ölü) . Bu başlıktan dolayı gazete o zamanın iç işleri bakanı tarafından yasaklanır. Yer yer devletin, yer yer muhafazakârların, Hristiyan din adamlarının, aşırı sağın hışmına uğrar. Satirin amacı okuyucuyu güldürerek okuyucuya verilen imajı deforme etmektir. Okuyucu gülerek o imajın özünü anlar. Satirik yolla okuyucu o imajın özünü anlamasına sürüklenmek istenilir.

Satire sanatının şiirde başladığı yıllar MÖ 218-234 yıllarında Grek şairi Archiloque de Paros ile başladığı sanılır. İslam coğrafyasın da da yergili analtım şiirinede yer verilmiştir ki aşktan, doğaya, hükümdarlara ve yaradan üzerine varıncaya kadar hiciv (yergili) şiirler yazmışlardır. Bunlardan bir tanesi İran'da Selçuklular döneminde yaşamış MS 1044-1136 Perslere göre Pers, Türklere göre Türk soyundan gelme Selçuklu, Araplara göre Arap asıllı, Batılı yazarlara göre ise Pers; bilgin, filozof, matematikçi… vbg. Ömer HAYYAM şu çook uzun şiirinde şöyle der; Hayyam'ın da dahil aşağıdaki şiirlerin çok çok uzun olduklarından gazetede belki yer azlığı nedeniyle tamamını vermeyip sadece ya başlangıç kıtalarını ya da şiirlerin son kıtalarını aldım. İsteyen İnternet' ten bu şairlerin şiirlerine bakabilirler.

(…) Aşk ki Tanrı belası başıma konar / İyilik ve kötülük Tanrı hükmüyse / Neden kulu mahşerde sorguda sınar / Tanrım sen yarattığın her çamura bakarsın. / Her yapacağımı bilir çok önceden yazarsın./ Tüm günahlarımızın kararı senden madem / öyleyse niçin bizi kıyamette yakarsın /

Şiirde böyle bölgemizde ve dünyamızda deyim yerinde ise ardı arkası gelmeyen hiciv anlatımlar olduğu gibi yazı yoluyla da yine bölge ve dünyamızda ironi analtımlar aşka, doğaya ve hatta kutsal kitaplarda, (yazıdaki yergi anlatımın adı ironi'dir) anlatımlar olmuştur. İroni anlatımının kutsal kitaplarda da olduğu bu kitapları okuyanların bilgisi dahilindedir, ki sırasıyla Tevrat, İncil ve Kuran. Kuran'da Müslümanlığı kabul etmeyen İslam peygamberinin amcası Ebu LEHE' e karşı Tebbet Suresi ironi içeriklidir. Yani yergilidir, birileri yerilmektedir ve de LEHEB şöyle yerilmektedir Tebbet Suresi'nde «Ebu Lehebin elleri kurusun, kurudu da. Malı ve kazandığı kendisine fayda vermedi. Alevli ateşe yaslanacaktır. Karısı da, boynunda bir ip olduğu halde ona odun taşıyacaktır».

Kutsal kitaptaki ironi ye kısaca değindikten sonra asıl konumuz olan Satire ve satirique sanata döner isek, yine Orta çağda Türk asıllı Selçuklular döneminde yaşamış Kaygusuz ABDAL'daki şiirlerde de satire (hiciv anlatım) açık bir şekilde göze çarpar;

«Katran kazanını döküver gitsin / mümün olan kullar didara yetsin / emreyle yılana tamuyu yutsun / söndür su ateşi bundan sana ne

Sefil düştüm bu alemde naçarım / Kıldan köprü yaratmışsın geçerim / Şol köprüden geçemezsem uçarım / geçir kullarını bundan sana ne (…)».

Yine aynı dönemlerde yaşamış Türk asıllı Yunus EMRE'de şiirinde şöyle demektedir

«(…) Geçmedimi intikamın öldürüb / Çürütüb, gözüme toprağ doldurup / Hiç Yunus'tan değdi mi sana ziyan? Bir elde kadeh, bir elde Kuran; / Bir helaldir işimiz, bir haram, / Şu yarım yamalak dünyada / Ne tam kafiriz, ne tam Müslüman!/

Pir Sultanı, Köroğluyu, Karaca Oğlanı ve nicelerini nasıl unuturuz (…).

1600'lerde Osmanlı dinastisini hiciv şiirlerle yeren Nefi Efendi' yi hiç unutmak olurmu;

«Halife-i Müslimin» olan Padişah'a methiyeler de düzen Nefi'nin günün birinde onu hicvedeceği kimin aklına gelirdi? Padişah'a karşı yazdığı alaylı ve yergili hicivinden dolayı 26 Ocak 1635' te idam edilmeden önce Nefi' ye saldıran Şeyhülislam' a karşı Nefi bir şiirinde şöyle demektedir:

«Müfti efendi bize kafir demiş/ Tutalım ben o na diyem Müslüman/ Lakin varıldıkta ruz-ı mahşere/ İkimizde çıkarız orada yalan(…)».

Daha sonraları tahta geçen 4.Murad Han Nefi -i Baş Katipliğe tayin etti fakat kimseye ilişmemesini söyledi. Her ne kadar Nef-i, Padişah'a bu konuda söz verse de, yaradılışı icabı, kalemini durduramayıp Sadrazam Bayram Paşa hakkında şu hiciveyi yazar:

«Gürcü hınzırı, a Samsun-ı muazzam, a köpek/ Nerde sen, nerde Sadrazamlık, a köpek/ Vay ol devlete kim ola mürebbisi anun / Bir senin gibi deni cehl-i mücessem, a köpek…».

Cumhuriyet döneminde de onlarca isimlerini bildiklerimiz, bir de Anadolu da ve Mezopotamya coğrafyasında halk şairlerini unutmayalım, yüzlerce hiciv yani yergici şairler vardı ki, sırasıyla T. Fikret, N. Hikmet, A. Kadir, A. Arif, A. Nesin ve de niceleri (…).

Ya unutulanlardan nasıl söz edemeyiz yeri geldiğinde ve N. Rahmi Karatay Cumhuriyetin ileriki yıllarında 1. Dil Kurultayına davet edilir fakat daha soraları sivri dili yüzünden M. Kemal O'nu hiç bir toplantıya

davet etmez. Karatay bir hicivinde şöyle der:

«Devletin sofrasına çökmüşler devlet gibi/ Kapışırlar babadan kalma bir servet gibi/ Bütün hısım akraba aramızda set gibi/ Karşıdan bakıyoruz biz üvey evlat gibi/ Başlarında kel olsa bize yaldız görünür/ Komşunun tavuğu kaz karısı kız görünür!»

Devrin siyasilerine verir veriştirir N. R. Karatay:

«Süründük bu kadar yıl Aydın'da, Muş'ta, Van'da/ Kahve gibi kavrulduk, dövüldük bu havanda/ Şöyle bir yaşamadık Karlisbat'ta Lozan'da/ Fakat arılar gibi çalıştık bu kovanda,/ Balı kaymağı sizin, bize acı soğan mı?/ Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?»

Latin kaynaklarına göre Satire anlatımını yaratan Caius Lucilius MÖ 180 ya da 148 Lucilius olarakta anılan İtalya' nın güneyinden Sicilya' ya kadar yayılan büyük topraklara sahip olan bir aileden gelme bir şair olduğu belirtilmekte. Satirin yani yergili analtımın Latin kültüründe, uygarlığında çok önemli bir yeri vardır. Lucilius, Sénatoriale (seçkin ve zengin yöneticiler sınıfı analmında), Chevalier (atlı ve o dönemin en iyi silahları ile donatılmış atlı süvariler) askeri birliklerinde kalarak kariyerini yükseltmeyi istemez ve de Cursus Honorum'u (askeri kariyer nişani) red ederek topraklarıyla ilgilenmeyi yeğler. Cursus Honorum'u kabul etmek Antik Roma'nın organı Magistrature'e girmeye hak kazanmak demekti. Magistrature Antik Roma'nın Anayasası'nın yüksek hakimler kurumunu teşkil ediyordu. Numance'a (Numantia) karşı savaşmayı da red ederek topraklarında kalır ve o zamanın yazarları ve satire şiir yazanlar ile tanışır ve de kendisini de satire sanatı dalında geliştirerek kesin olarak bilinmemekle otuz kitapta toplanan 1378 şiir yazar. Yazdığı şiirler Latincenin İtalya kolu dili ile yazıldığı için bu gün bu dil ölü diller arasındadır. Latin kökenli Satire şiirler yazan bir çok şair vardır. Grek ve Latin litaratüründe, ve hatta Perslerde de satire şiirler yazan şairler vardır ki İranlıların Greklerle ilişkileri uzun bir dönem olmuştur, satire'li anlatım öteden beri var olarak günümüze kadar gelmiştir.

16. yüzyıldan sonra da karikatür alanında satirique sanatı başlayarak gelişme göstermiştir. Her türlü baskı ve 'kelle uçurmalara' rağmen bu satirique sanat devam etmiştir. Bugün Latin kökenli halklarda satirique sanatı kabul görerek bu halklarda içselleşmiştir. Sadece Fransa'da 4 milyon insanın sokağa dökülmesi bundandır sanırım ve de satirique gazetenin şu sıralar on milyona doğru satış yapması… "Zaten kapitalist sistem bizi gülmez hale getirmiş", [Avrupa toplumlarında insanların suratları asıktır, ki bu nedenle dışardan bunları güldüren araçlara ihtiyaç vardır herhalde. Yazarın notu- FK], "ki hiç değilse bu gırgır gazetelerine bakarak en azından biraz gülebiliyoruz" bir Fransız arkadaşımın dediği gibi…

Bu konuya kafa yorarak kütüphanede ve imkânlarımın dahilinde bir araştırma yaptım. Türkçe kaynaklarada bakarak özellikle Fransızca kaynaklardan peygamberlerin temsili resimlerinin verilmesi 16. yüzyıldan sonra yasaklanmış; fakat bu tarihten önce varmış ve de çeşitli kutsal ve antik mekânlarda bu resimler varmış. Osmanlılarda da varmış.

Türkiye'de olduğu gibi resmi tarih önceleri Türk-İslam şimdilerde İslam-Türk; Batı da da 'özgür üni-

Ben de Charlie'yim!

Kemal YALÇIN

Kalbim Paris'te atıyor bugün,
Paris özgürlüğün başkenti,
Paris barbarlığa karşı,
Kardeşliğin sesi bugün.

On binler, yüz binler, milyonlar,
Avrupalı, Asyalı, Afrikalı,
Hıristiyan, Müslüman, Musevi,
İnanan, inanmayan,
Dinli, dinsiz,
Genç yaşlı, kadın erkek,
Çocuklar babalarının omuzlarında,
Çocuklar annelerinin ellerinde,
Bebekler bebek arabalarında
Sessiz, cesur, bilinçli
Yürüyorlar, akıyorlar
Güneşle toprak,
Yeryüzüyle gökyüzü arasında.

Ben bugün Paris'te
Komünarlarla kolkola yürüdüm.
Ben bugün Volter'le,
Viktor Hugo ile,
Şeyh Bedreddin ile,

Ben bugün Sokrates'le,
Giordano Bruno ile
Omar Hayyam ile
Ben bugün
Turan Dursun'larla
Pir Sultan'larla
Nazım Hikmet'lerle,

Ben bugün
Paul Eluard'la,
Pablo Neruda ile,
Jean-Paul Sartre ile
Aynı yolda,
Aynı safta
Yürek yüreğe yürüdüm
Özgürlük, kardeşlik, eşitlik için.

Ben bugün Allah adına canımı alan,
Allah adına kalemimi kıranlara karşı
Dünya ile birlikte,
Geçmişten bugüne,
Bugünden yarınlara yürüdüm.

Ben Museviyim,
Ben Hıristiyanım,
Ben Müslümanım,
Ben Fransız,
Ben Alman,
Ben Ermeni,
Ben Süryani,
Ben Kürt,
Ben Türk
Ben Polis Ahmet,
Ben Charlie,
Ben özgürlüğüm bugün!

Moskova'da Gorki Parkında yürüyenler,
Buenos Aires'te "Ben Charlie'yim!" diyenler,
Berlin'de dayanışma şarkıları söyleyenler…
Dünya sizlerle birlikte güzel,
Hayat sizlerle umutlu bugün.

Bugün dünya avuçlarımda bir damla su,
Bugün dünya gözlerimde bir damla yaş,
Bugün dünya evrende uçan bir beyaz güvercin.

Paris yobazlığa karşı bilimin,
Savaşa karşı barışın,
Nefrete karşı sevginin sesi,
Paris özgürlüğün başkenti,
Paris dünya,
Dünya Charlie bugün.

Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik,
Geçmiş değil,
Hayatın kendisidir bugün.

Bochum, 11 Ocak 2015 ✎

versite' alanları içerisinde değildir, yanlıdır, ben merkezcidir, Örö-Merkezcidir… Bu nedenle bazı veriler bilimsel midir, değil midir ben bu konuyu doğru analizler yapan F. Başkaya' lara, T. Demirer'lere, T. Timur, O. Tiftikçi, S. Amin, S. Özbudun, M. Bayraktar... burada adlarını belirtmediğim yazarlara bırakıyorum!

Yine bu kaynaklara göre Yahudilerin Tanrısı YAHVE'nin temsili resminin, Karikatür değil –karikatür farklı bir durum yazının ilerleyen bölümünde konuyu karikatür olayını daha da elimden geldiğince izah etmeye çalışacağım– yapılmaması Yahudilerde varmış ve de bu alışkanlık Müslümanlara Yahudilikten geçmiş. Yani Yahudilerde Tanrıları YAHVE'nın temsili resmini yapmıyorlarmış aynı Müslümanlarda olduğu gibi... Fakat Peygamberlerinin David, Habbacuq Samuel vb. temsili resimlerini yapıyorlarmış. Hristiyanlar da yaradan Trinité yani üç aziz ulu kişi Fransızcası Père-Fils- Saint Esprit (Baba- Oğul -Aziz ruh) şeklindedir ve Hristiyanların kutsal mekânlarını gezenler bilirler Saint Esprit bir çeşit Colombe (güvercin) biçiminde temsili resimedilmiştir. Bu güvercin resminin mecazi anlamı, Hristiyanlıkta, saf, temiz anlamındadır da, Fils yani İsa peygamber, ki zaten İsa'nın temsili resimleri vardır. Budizm ve benzeri dinlerde zaten Buda yol gösteren, aydınlanmacı, ışık saçan analamındadır, heykelleri vardır(…)

Müslümanlara göre Müslümanlıkta ne Yaradan'ın ne de Peygamber'in temsili resmi yokmuş, yoktur da. Fransız kaynaklara göre Osmanlılarda 16. yüzyıla kadar Müslüman Peygamberinin temsili resmi varmış. Tabi Müslümanlıkta hiçbir zaman Yaradan'ın temsili resmi yoktur.

Dünyada yirmi milyondan fazla olan ve Türkiye'de asli unsurlardan olan Alevi dininde de –Alevi yazarlarının bir çoğu kendilerini farklı ve apayrı bir din olarak görüyorlar– Peygamberlerinin temsili resimleri vardır.

Ortadoğu coğrafyasının asli unsuru Ezidi inancının da bu konuda ne dediğini yazmaz isek haksızlık etmiş oluruz. Ezidiler de tavus kuşuyla temsilleştiriyorlar. Bir din, Saint Esprit' yi Colombe'la resimleştirip, simgeliyorsa; başka birinin de tavus kuşuyla simgeleştirmesi neden olmasın?…

Satirique yergi sanatı genellikle gazetelerde işlenir. Karikatürün ilk başlangıcı 17. yüzyıldır. Karikatürün altın yılları olarak belirtilen bu yüzyılda karikatür sanatı İngiliz desencilerinde etkisiyle büyük bir ivme kazanmış. Devasa ulaştığı nokta 19. yüzyıldır. Fransa da Charles Philipon tarafından çıkarılan [1830] La Caricature adlı satirique gazete daha sonraları Charivari adlı gazetedir. Bu gazetedeki karikatürist DAUMIER Kral Luis Philippe' i bir çürümeye yüz tutmuş armuta benzeterek 'File Vite' yani 'Va Vite' (Türkçede "çabuk git", "cehennem ol git" anlamında) Aller (gitmek) fiilinin 3. tekil şahıs Il va' dan türetilerek yapılmış bir benzetme. Daumier hapse atılır. Daha sonraları 1870'li yıllarda 3. Cumhuriyet'le birlikte basına özgürlük verilir ve karikatür alanında 'sınır tanımazlık' başlar.

İkinci Dünya Savaşı'nda, yakın tarihe geçelim, halkın harekete geçmesinde karikatürün büyük bir faydası olur. 1968 Gençlik Hareketi ile birlikte yergi sanatında büyük bir patlama yaşanır ve artık karikatürde kimler satirique sanatıyla yerilmez: Kendi din adamlarından tutunuz, kendi papazları, kendi peygamberlerinin karikatürünü dahi yaparak bunları yergilerler.

Bunların bir çoğu İslam Peygamberinin temsili resminin yapılmasının Müslümanlara göre yasak olduğunu bilmezler; kendi peygamberlerinin karikatürünü yapıyorlar; belki bundan dolayı…

Basın alanında olduğu gibi, karikatür alanında da her türlü yerginin kısıtlanması ifade özgürlüğünü kısıtlama olarak görülüyor ve de öyle yergiler yapılıyor ki; İslam dünyasının, politik-İslam taraftarlarının, Batıda muhafazakâr, Hristiyan din adamları ve aşırı sağın kaldıramadığı karikatürler fakat günümüz, buraların kanunları bu durumu fikir özgürlüğü olarak görüyor ve hiç bir ceza ile karşılaşmıyorlar…

Kendi ülkelerinin Cumhureislerini dahi rezil edercesine satirique sanatla yerden yere vuruyorlar. Bunlar bu karikatürlerin yapılmasına ceza vermiyorlar ve halkın çoğu bu karikatürleri normal görüyor. Türkiye' de, İslam dünyası, bir vatandaş birisine şaka yollu "benimle sıttı sene konuşma" dediğinde, bunu küfür anlayarak kavgaya tutuşabiliyor. Sıttı Arapçada 60 sene demekmiş eğer arapçası doğru ise. Şimdi böylesi bir coğrafyanın politik-İslamı, Peygamberini gülerek şaka yollu hicivlemesine çok çok kızar(…). Yani gülerek hicivlemeye bile tahammül yok!..

Değişen bir şey yok, bunlar yine hicivlemeye devam ediyorlar… Dünyamızda zaten farklı farklı medeniyetler vardır, birisi Tanrısını temsili resmini çizerek, yergi sanatı ile yerer; birisi yermez… Bir halk deyiminde olduğu gibi 'El ağzı çuval ağzı'dır, ki kapatmaya çalıştığınızda işin içerisinde çıkamazsınız, ki basın da böyledir. Müslüman medeniyetine göre İslam Peygamberinin temsili resmi ve karikatürü yapılamaz diyelim; ama din, inanç gelenek, görenek, kültür farklılıklarından dolayı dünyamızda farklı farklı medeniyetler uygarlıklar, vardır. Bence bu medeniyetleri birbirlerine karşı anlayışsız kılan nedenlerden bir tanesi de devletleşmiş dinlerdir, ki hele de araya muhafazakârlar, aşırı ırkçılar, dini politikaya alet edenler girince ok yaydan çıkıyor… Örö-merkezci devletler yer yer dini de politikaya alet ederek dünyamızın sınırlarını cetvelle çizmediler mi? Bir zamanlar yaptıkları talanı ve vahşeti din adına yaparak yapmadılar mı?

Daha sonraları bu vahşeti ulus devlet adına ve bu ulus devletin dini adına yapmadılar mı? Türkiye Cumhuriyeti Türk-İslam, şimdilerde İslam-Türk adına Kürtlere her türlü kepazeliği reva görmüyor mu? Kürtlerin doğal hakkı olan dili bile yasak… Ermeniler, Yahudiler farklı etnisitelerden, dinlerden olduğu için soykırıma uğratılmadı mı?

Ne Örö-Merkezci barbarlarla ne de Doğu Despotçularla insanlık düzlüğe çıkamaz. Medeniyetler arasındaki çelişkiler uzlaşmaz değildir. Yeterki Doğu-Batı sentezi ile ortak değerler ve hoşgörüler yakalansın. Sorun çıkmaz. Ki, bu çelişkiler uzlaşmaz çelişkiler değildir. Bence sorun şurada kaynaklanıyor "en iyi din benim dinim öyleyse sen gel benden ol" ve zorlama yaklaşımıdır. Tekrara kısaca yer verme gereği duyarsam; kendi Peygamberini sınırsız bir şekilde yeren birisi haydi haydi başkalarınında Peygam-

berini yerecektir. Eğer karikatürde her türlü yergiyi doğru buluyorsa ve de kendi devletinin yasaları fikir özgürlüğü diye müsade ediyor ise karikatürcüleri öldürmek neyi çözer? Kocaman bir hiç. Öyle ise şu ya da bu şekilde ifade özgürlüğünü kanıksayıp KALEME KARŞI KALEM İLE MÜCADELE EDİLMELİDİR!!! İnançlısı, inançsızı, dinlisi, dinsizi yereni, yermiyeni herkes kendinden mesuldür. Her kim olur ise olsun kaleme kurşun sıkmamalıdır!!! Medeniyetler uzlaşır çelişkileri, [S. P. Huntigton'un Medeniyetler Çatışması değil. Huntigton, Pozitivizm bakış açısı ile baktığı için koskoca medeniyetlerin uzlaşır çelişkilerini uzlaşmaz göstererek Örö-Merkezci bir bakışla ve de buna ek olarak 'Yeni Dünya Düzeni' denilen aslında eskinin devamından başka bir şey olmayan Pozitivist aslanla koyunun çelişkisi gibi doğa yasaları ile açıkladığından Medeniyetler Çatışması diyor], ancak ve ancak fikir özgürlüğü ile önlenir. Kör ve terörist eylemlerle hiçbir yere varılmaz, ki ister devlet terörü ister bireysel terör olsun!!! Charlie Hebdoya karşı yapılan eylemden bu yana Fransa da İslamophobie (İslam karşıtları) tarafından Müslümanlara karşı 116 (bu gün 24 Ocak 2015 itibari ile) şiddet eylemi gerçekleşmiş. Neo-Liberal Hollande hükümeti eğer doğru ise fırsattan istifade, zaten anti emekçiler ve anti yoksul yasaları böylesi dumanlı havalarda çıkarılır, çalıştığı halde az bir gelire sahip olan çalışanlara Ekonomi Bakanlığı tarafından verilen 1000.- € ya kadar olan yardım parasal miktarını düşürmenin hesabını yapıyormuş. Bu yardımları alanların oranı hiç de az değilmiş.

26 Ocak 2015'te Fransız iş yasalarında var olan sözde işçi hakları yasalarının kaldırılması için Fransa parlamentosunda fikir alışverişi olacak . Fikir alışverişinden sonra eğer bu yasalar çıkarıldığında iş kapasitesi düşüklüğü olanlara iş verme toleransı tanıma zorunluluğu kaldırılacak; iş enspektörlerinin patronlar üzerine kontrol yetkisi kaldırılacak; İş doktorlarının iş görme kapasitesi düşük olanlar yani engelliler, (Türkiye de sakat diyorlar – tamamen insani değil böyle demek), için 'bu işçi ancak şu ya da bu işi yapabilir' sağlık açısından önerilerinin pek bir fonksiyonu olmayacak, iş görme kapasitesi düşük olanlara kolaylık tanınma zorunluluğu ortadan kalkacak, kaçak işçilerin hiçbir güvenceden faydalanmadan çalıştırılmalarına göz yumulacak, işten çıkarmalar kolaylaştırılacak, gece vardiyasında çalışanların gece çalıştığı için verilen yüzdelik olarak fazlalık ücretlerinde azalma olacak, çocuk yaştaki işçilerin tehlikeli işlerde çalıştırılmasına kolaylık sağlanacak… Ve özetle 1800'lü yıllar (19. yüzyıllar) endüstriyel barbarlığına doğru bir gidişat mı olacak? Bakalım! Görelim!

Karikatür: Mehmet Boğatekin

Ben diyorumki kapitalist ve emperyalist politikalardan dolayı birkaç tane karikatürcü hedef tahtasına konamaz ve de eğer tabir uygun olur ise "Pireye kızıp yorgan yakmaya benzer" mi diyelim?

Fikir özgürlüğü sayesinde insan ve insanlık doğruları bulur. Bu kör eylemin sayesinde yine bizim başımıza neo-liberaller gelecek ya da aşırı sağcılar belki gelecek. Sondajların sonuçları yine bu neo-liberallerin hükümet olacağı şeklinde, sağ ya sol denilen neo-liberaller...

Bu kör eylemden dolayı Hollande ın côte de la popularité'si halk nezlinde kabul görmesi, "meşruiyeti" % 21 artarak % 40'lara çıkmış. Uyguladığı neo-liberal politikalar sayesinde yüzde 20'lerin altına düşmüştü. Başbakanın da meşruluğu yüzde 17 artarak yüzde 61'lere çıkmış. Ha! Şunu da eklemeyi uygun buluyorum. Charlie Hebdo'da çalışan, öldürülen beş karikatürcüden birisi Arap kökenli, birisi Polonya, diğeride İspanya Katalan kökenli imiş... ✎

Xerîbî

Selahattîn ÇAM

Dilgerm piştî bîst û çar saetan gihîştibû vî bajarî. Riya çardeh saetî lê bûbû bîstî û çar saet.Qeza û belayên ku bi ser wî û rêwiyên otobusê de hatibûn; riya wan dirêj kiribûn.Bîstî û çar satên wî bi dijwarî debas bûbû. Gerîdeya wan di kaş re çûbû xwarê. Rêwî yên ku miribûn, ên ku birîndar bûbûn û gihandibûn nexweşxaneyên nêz. Hevalê Dilgerm ê rêwîtiyê Yuksel jî birîndar bûbû û neçûbû hewariya bavê xwe; lewra ew jî li nexweşxaneyekê de dihatin derman kirin. Dilgerm pir xemgîn bû bi birîndariya hevalê xwe.

Dema ku otobusa wan ji rojhilat de gihîşt perê bajêr, hêj roj nû derketibû û ser bajêr ronî dikir. Tirîjên rojê dabûn paceyên avahiyên bilind û paşta bi ser otobêzê de direşandin. Ev bajar jî wek bajarê wî yê rengin Amedê di deştê de bû. Lê li dora vî bajarî qet beden tune bûn; Dilgerm werg dizanibû ku bajarên mezin tev bi sûr û bedanan tên parastin. Lê ev bajar bê sûr û derî bûn. Bêyî beden ev bajar heta niha çawa hatibû parastin. Gotina diya wî ya ku ji bo kesên temen dirêj digot, ket bîra wî: " Qey emrê wî hidik e, hevalê bedenê ye. " Xwe bi xwe fikirî ku li vî bajarî ji temen dirêjiyê re çi dibêjin. Di pacayê re li roja ku hinek bilind bûbû nêrî : Roj ne bi ser çiya ve, bi ser deşta rast ve bilind bûbû. Bi bîr anî ku rewşenbîrê navdar Qedrî Can jî di sibeheke zû de hatiye vî bajarî. Otobus dema di ber dar û avahiyan re derbas dibû, wek dinya bi ser wî de xirab bibe û bê. Ji teyba erebê strana Xezalê bilind bû:

Xezal Xezal! oy hayê, hayê.

Îro min dîbû mala Xezala min bar kir çû zozanan oy cefayê!

Şewtê kulê dilêm pir bûn xezalê hay.

Ez ê van kul û dilêm heya îdare bûye ji te re bibim,

Cem aşiq û cem hozanan, oy cefayê!

Gelî gundiyan û cîranan ma hûn qey nizanin,

Rûkê xezala min sor bûne ji kut û matê lolo ramûsana oy.

Xezala min xeyîdiye gelî gundiyan û cîranan,

Ez nizanim çima va qîza seba çi ye hoy nayê rayê.

Xezal biyan e oy xezal, xerîbî zor e, oy cafayê,

Belê meriyê li welatê xerîb kor e xezal, oy cafayê! Vî deng û awazê ew biribû deşt û zozanên welat û di nav xeyal û nigaşan de wenda kiribûn. Bi dawîbûna stranê erebeya wan rawestiya û mawên bi dengê xwe yê bêaheng dîsa qîriya : " Rêwiyên hêja û delal! Rêwêtiya me bi dawîbû. Ji we hemûyan re rojên xweş û baş." Bi vê qîrîna mawên, Dilgerm jî wek rêwîyên din ket nav tevgerê û pihêt xwe ji otobusê avêt xwarê. Herkesê/î dadabû çente û walîzên xwe û ber bi hezkiriyên xwe ve dilezandin. Lê ê wî tu nasekî û hezkirineke/î wî di vî bajarî de tune bûn. Tu kes li benda wî nebû.Di cihê xwe de sekinî li şadûmana rêwiyan mat mayîbû.Di dilê xwe de got: " Di nav van rêwîyan ê herî dilteng û neşad ez im."

Piştî ku hemûyan walîzên xwe hildan, wî jî dada walîzê xwe yê kesk û sor ê ku berî rêwîtiya xwe ji çarşiya Şawitî kirîbû. Ew jî meşiya lê bê dil û bê xwestek; lingên wî ew pêşte nedibir.Li erebeyeke biçûk a bi sê tekel siwar bû; erebokê wek helîkoptereke deng derdixist û Dilgerm gêj dikir. Dilgerm çavên xwe girtibûn û ketibû newal û geliyên bêbinîyên Karazê. Di qijeqija germa havînê de ji Dîyarê Kevirê Hûso tev û keriya pez, xwe gihandibû Goza Çelo. Daqulê ava ku mîna qeşa ya ji bin Zinarê Hêlîna Qertel deketibû bûbû; lê hê dil û cegera xwe hênik nekiribû û dilê xwe di xewn û aşopan de rihet nekiribû, bi dengê mawên re li xwe varqilî: " Em hatin rawestgeha dawî; ji kerema xwe re peya bin." Di hiş û mejiyê wî de vê hevokê " Ji kerema xwe re peya bin" wek guleyê tifinga Xalê Berzo cih girt. Xwe bi xwe got, riya min jî bi dawî bû.Mîna rêwîyên dinan ew jî peya bû. Lê nizanibû bi ku derê ve here.

Li ber girekî ku di navenda bajêr de serê xwe bi hewa de bilind kiribû de peya bû. Vî bajarê ku di deşteke bê ser û bind de hatibû avakirin de, ev gir çi bû? Di dibistana seretayî de jê re hatibû gotin ku girên di rasta deştan de bilind dibin, mirovan bi tûrikan ax kişandine û pêk anîne. Ku wiha be gelo însanên wê demê çend salan ax kişandine, bo vî girî. Bi van fikrên di zarokiya wî de pê re mabûn bi hevraza gir re naperûçkîya, heta gihîşt lûtkeya gir nefes lê çikiyabû. Qafeke raçavê xwe kir, li ber maseyeke li ser kursiyekî rûnişt. Kursî û maseyên vir, ne wek ê welatê wî biçûk û nizim bûn; ji erdê bilind bûn.Li derodora xwe nêrî. Qesta nasek û dostekî kir. Lê mixabin li vî welatê xerîb, her tişt û her kes jê re biyanî bû. Ji maseya nêzî wî ve dengekî ku jê re nas bû bihîst. Du mirovan bi zimanê wî bi hev re, mijûl dibûn. Hinek guhên xwe miç kir xwest guh bide vî zimanê ku pir bêriya wî kiribû.Lê wan dît ku yek dixwaze wan bişopîne. Dengê xwe nizim kirin û sohbeta xwe bi pistepist berdewam kirin. Wî dixwest bi wan re bikeve nava sohbetê; lewra bi rojan bû ku bi vî zimanê xwe yê xweşik neaxîvîbû. Lê wan nedixwestin ku kes bi wan bihese. Wan xwe ji Dilgerm vedişartin. Wan nizanibûn ku ew bi hesre-

ta zimanê xwe yê şîrîn e. Berê xwe ji wan zivirand û li cadeya ku di bin gir de derbas dibû nêrî. Mirov mîna çemê Dîcleyê ku ber bi cizîra Botan warê evîndaran Mem û Zînê ve bi bezê diherikiyan.

Êdî Dilgerm ji rûniştina vir kerixî. Ramiya û got: " Ez xatir ji maseya xwe bixwazim û rabim; ez ê rabim, lê bi ku derê de herim." Rabû di serejêrê re bi lez xwe gihand rawestgehê. Dîsa li erebeya sê tekel a li ser singê wê "Baxê Meram" nivîsî bû siwar bû û xwe spart demê.Di paceya gerîdeyê re li derve dinêriya, dîregên elektrîgê û darên ku li kêleka rê bûn, wek şerîda fîlmê Sînemaya Dîlanê, di ber çavên wî re derbas dibûn.Çavên wî li rê li dîreg û daran, guhên wî li strana ku ji dengvedana erebê bilind dibû." Damda bacaları adam sandım." Fikirî û got:" Stranên vir jî naşibin ê welatê min." Niha ez li qehweya Fîsqeya ya ku bi ser Dîcleyê ve ye bûma û min guhdariya strana Eyşe Şanê ya "An mirin an Diyarbekir" bikirina. Û li jêr li Hewselê temaşe bikiriyama" Di nav xeyalên xweş ên bihuştî de xwe li nav Baxên Meramê dît.Herçendî vir jê re biyanî bû jî, ciheke xweş bû ku dişibiya Hewselê. Dengê çûkên cur be cur ji darên kevnarên yên dîrokî bilnd dibûn. Dilgerm bi dengê kotelan xwe li nav bexçeyên Newala Kûr didît; bîna gul û kulîlkan ew dibirin bax û bexçeyên Poxingan û Kaniya Bîyê. Di nav vî baxî de li hemberî xwe dilbereke ku dişibiya horiyan dît.Dîlberê bi rindiya xwe Bexçeyê Meramê dixemiland ; porê wê yê kej ê ku ruyê wê yê genimî wek cotên dûpişkan dinixaftin, çavên wê yên hingivîn, hiş û aqilê Dilgerm ji serê wî biribû û tayîş kiribû.Bi saetan li vê rindiya wê bi heyranî û dilxweşî temaşe kir.Wiha mitrî xweşiya xweza û rindiya vê horiyê bûbû ku xeribiya xwe ji bîr kiribû.Gotina xwarziyê xwe bi bîr anî:" Dawî li her tiştê xweş ê ku mirov jê têr nabe tê." Fikirî ku êdî vê dema xweş bihele û here nav bajêr.

Dîsa berê xwe da rawestgeha erebeyên sêtekel ku here nav şar. Dema di ber Girê Eladîn re derbas bû, di ber xwe de got ji diyarê vê girê, li rojavabûne temaşekirin tiştekî pir xweş e. Ez ê di ber êvarê de bêm vir. Wek min li Diyarê Gund li rojê temaşe kir; li vir jî bi kêfa dilê xwe lê binêrim. Hineke di nav bajarê ku jê re biyanî bû geriya. Di pêş xwe de, Muzeya Mewlana dît. Ket nav tûrîstên îtalî, fransî û spanyolî û xwe bi wan re avêt hundîrê muzeyê. Newaya ku ji tirbê bilind dibû, demeke ew bir Çemê Dêrûnê, Serêkaniyan, Newala Guran. Şivanên gundê wî wiha bi dilsojî li bilûrê dixistin û dil û cegera bêrîvanan diperitandin. Xwe bi xwe got: "Gelo ev dengê mistîkê ku ji kûr ve tê, ji heft sed salî heta niha qet ranewestiyaye û bênavber hatîye?" Di nav van hestan de mîna ku ji xwe de here û dengê ser kaniyê û ber tenûrê di guhên wî de olan didan. Dema ku li xwe varqilî, têgihîşt ku ev der ne gundê wî ye û ev ne dengê jinên ser kaniyê û ber tenûran in. Dengê jinên Ewropî bû, zimanên wan jî dişibiya ê dayika wî. Hinek bên hat ber, hêz ket qudûmê wî û ronî kete çavên wî.

Bi van xeyalên qutbûyî û mejiyê tevlîhev ji deriyê muzeyê derket û bê armanc meşiya. Dîsa hat ber girê ku sibeha zû hatibûyê. Êdî roj li ber ava bû. Dema ku li Diyarê Gund roj diçû ava bi bîr anî. Xwe da cihê bilind ê gir û berê xwe da roja pîroz. Roj sor bûbû, mîna cemaxê agir.Hêdî hêdî xwe ber bi asoya ku ezman hembêz kiribû ve kişand. Roj li vir ne wek li welatê wî di nav çiyayên ku asîman radimûsan de diçû ava û xatir ji xwezayê dixwest. Roj di deşta bê serobin de bê hes wenda bû. Bîstek li sorahiya şopa rojê temaşe kir. Ew bi vê sorahiyê re çû Diyarê Gund, Binê Tihokan û ket nav xeyalên bihuştî. Dixwest ku di nav van aşopan de bikeve xew û qet şiyar nebe. Lê êdî tariya şevê kirasê xwe li vî bajarê xerîb kiribû û serma û seqema êvarê laşê wî ditevizand.

Êdî roja Dilgerm bi dawî bûbû. Geşt û gera wî ya îro qediyabû. Bêdil û bê hewes ber bi otelê ve meşiya. Bidiyarketina otelê ve li hemberî xwe awêneyake mezinker a ku tevahiya laşê wî nîşan didan de li xwe nêrî. Ji xwe tirsiya. Çavên wî ji bêxewiyê sor bûbûn wek cemaxên agirê tenûra xaltîka Dilşayê.Ji roja ku ji bajarê xwe derketibû û heta niha rast û dirust ranezabû û nenivîyabû. Tenê çend caran serê wî ji bê hemdî li paldanka otobusê ketibû û çavên wî çûbûn ser hev. Porê wî gijomijo bûbû dişibiya deviyên Pehnava Hewriyan. Çavên wî di kûr ve çûbûn.

Dilgerm xwe bi qewî avêt ser nivînên xwe yên ku li ber pencereyê bûn. Û di paceyê re li tirba Şems nêrî. Fikirî ku Şems jî ji welatekî dûr hatiye vir û li vî bajarê xerîb hatiye kuştin; cesedê wî li xerîbiyê maye, ne kesekî û ne jî xizmên wî tên ziyaretiya wî.Gelo ez ê jî wiha bim. Bi van hestên tevlîhev serê xwe da ser balgîfê û guh da strana ku ji radyoyê bilind dibû.

"Seyah oldûm, gezdim şû alemî
'Ez bûm seyah, geriyam li cîhanê,
Bir dost bulamadım,
Min dostek û nasek nedît,
Gun akşam oldu. "
Roj li min bû êvar."

Mîna ku ev beste ji bo wî bêçêkirin. Lewra wî jî dostekî nedîtibû îro. Yek peyvek bi kesî re neaxivîbû. Lihîv li xwe pêça û çavên xwe girtin.Di ber çavên wî re serboriyên wî yên van sê rojan, bi beza hespê rewan derbas dibûn….

Mersîn.15 Gûlan 2014

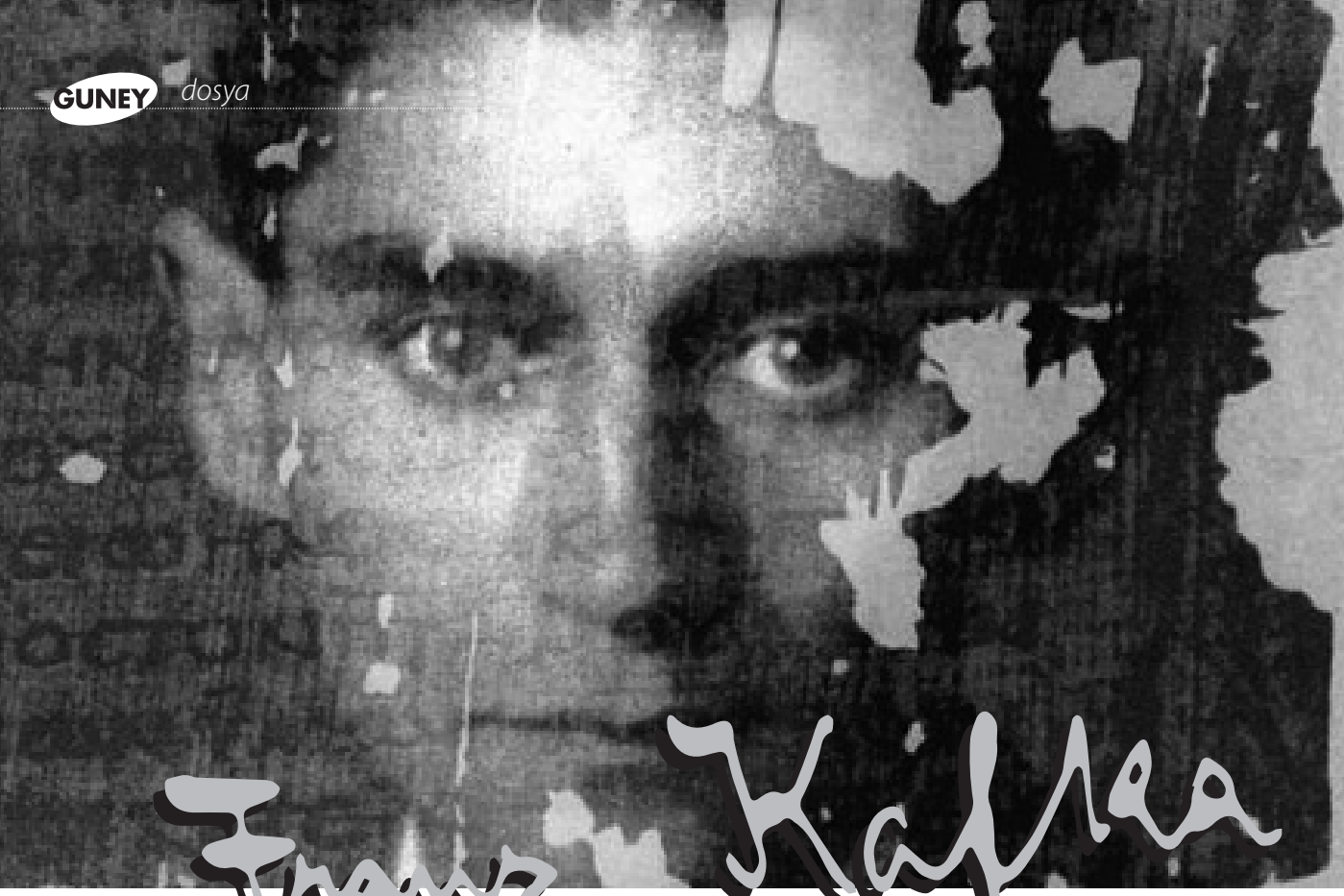

Franz Kafka

KLİDAS (SESSİZLİĞİN DEVİ)

Franz Kafka üzerine hazırladığım yazıya kendimden kattığım çok az şey var. Bu değerli yazar üzerine gerçekten çok önemli ve detaylı araştırmalar, çalışmalar yapılmış. Benim yaptığım şey bu araştırma ve çalışmalardan öne çıkanları ve kendi açımdan en önemli olanları sentezimle beraber okuyucuya sunmak. Hepsi bu!

IV. BÖLÜM

Yavuz AKÖZEL

Kafka'da Kadın ve Üç Baş Yapıt: Şato, Dava, Amerika

"Kitap dediğin, bir balta olmalıdır, içimizdeki donmuş denizi kırmaya yarıyan"
(Kafka, Oscar Pollek'e 1904 yılında yazdığı mektuptan)

Kafka önemli yapıtlarında ele aldığı 'kadın' kahramanları hep fahişelerden seçmiştir. Aslında kendi özel yaşamında da fahişelerin önemli bir yeri vardır, dolayısiyle yapıtlarında kurguladığı sahneler, yarattığı fahişeler kendi gerçeğinin birer parçasıdır. Prag'ın genelev kadınlarına, sokak fahişelerine özel bir ilgi duymuştur. Bunların yanı sıra kadına karşı Kafka'da özel bir zaaf vardır. İki kez nişanlanıp ayrıldığı Felice Bauer'in arkadaşı (Felice ile henüz nişanlıyken) İsviçreli Grete Bloch ile ilişkisi, Weimar'a Max Brot ile Goethe evini ziyarete gittiklerinde (29 Haziran 1912) Goethe evinin (Müze) sorumlusunun 16 yaşındaki kızı Margarethe Kirchner'i ayartıp hemen ilişkiye geçmesi, öykülerini Almancadan Çek diline çeviren ve evli olan Milena (1896-1944 Ravensbrück Toplama kampında böbrek rahatsızlığından ölüyor-öldürülüyor)'ya aşık olup ayartması, 'Babaya mektup'u yazmaya vesi-

le olan Julie Wohryzek (1891-1944 Auschwitz'de Konzentrationslager'(Temerküz kampı –DN)de Yahudi olduğu için katledildi.) ile nişanlanlanması, ölümüne yakın günlerinde ise kendisinden 15 yaş küçük Dora Diamant (1898-1952) ile birlikteliği…

1908'de Kafka Max Brot'a şöyle yazmaktadır:

"Dün bir otelde bir fahişeyle birlikte oldum. Hemen bana sevecenlikle dokunacak birisini aramam gerekiyor. Hâlâ melankolik olabilmek için çok yaşlı bir birisiydi. Orospularla ilişkilerin, diğer sevecen ilişkiler gibi olmamasına şaşırmasa da üzülüyordu. Beni pek avutmadığı için, ben de onu avutmadım." (K.Wagenbach, Kafka, S 88)

Kafka yakın ilgi ve yabancılaşmamış ögeler aramaktadır kadında. Onun için esas olan kadının fahişeliği değil kişiyle ne dereceye kadar neyi paylaşabildiği sorunudur. Yabancılaşmış bir şehirde bu meselede bakir kalmış bir kadın arayışı içerisindedir. Bu kadınlar yazdığı öykü ve romanlarında vardır. Şato'da Frieda, Klamm adındaki bir bürokratın (Şato görevlisi) metresi. Ama K. ilk görüşte Frieda ile ilişkiye geçiyor ve ayartıyor! Ki K.'nın Frieda'yı ayartması Şato'nun görevlisi olan Klamm'ı karşısına alması ve yapmak istediği görevinin de böylece askıya alınması anlamına geliyor. Tıpkı Dava romanında olduğu gibi.

.

"**K.: »Aklımdan neler geçirdiğimi iyi anladınız,« dedi.»Benim niyetim de buydu! Klamm'ı terkedip benim sevgilim olmanızı istiyorum. Bitti artık gidebilirim.« Sonra: »Olga!« diye bağırdı. »Eve gidiyoruz!« Fıçıdan uysalca indi Olga; ama etrafını alan tanıdıklarından kendini hemen kurtaramadı.**

Bu sırada Frieda tehdit edercesine K.'yı süzüp: »Sizinle ne zaman konuşabilirim?« dedi yavaşça.

»Burada gecelemem olası mı?« diye sordu K. »Evet !« dedi Frieda. »O halde şimdi gitmeyip kalsam? »Şimdilik Olgayla gidin, ben de buradakileri göndereyim. Sonra tekrar gelirsiniz.«

»Pekâlâ!« diyen K., Olga'yı beklemeye başladı sabırsızca. Ancak köylüler bir türlü rahat bırakmıyorlardı kızı; onu aralarına alıp bir dans tutturmuşlar, çember gibi dönüp duruyorlardı.

…..

»Böylelerini de hep benim başıma bela ederler!« dedi Frieda dudaklarını kanatırcasına ısırıp. »Bunlar kim?« diye sordu K. »Klamm'ın hizmetçileri!« dedi beriki. »Bunları sürekli yanında dolaştırır, benim de canımı çıkarırlar.

….Defalarca bu adamları getirmemesini rica ettim Klamm'dan. Bu heriflere katlanmaya mecbur muyum?

…Klamm'ın gelmesine yarım saat kala, bir bakarım bu adamlar sığır sürüsü gibi sökün eder. Ama şu hallerine bakın, yalnızca ahıra yaraşırlar.

…. »Klamm seslerini duymuyor mu bunların?« diye sordu K. »Nerede!« dedi beriki. »O uyuyor.« »Uyuyor mu« dedi bağırırcasına K. »Delikten baktığımda masada oturuyordu ve uyanıktı.« »Yine öyle,«dedi Frieda. »Siz baktığınızda da uyuyordu, öyle olmasaydı sizi baktırır mıydım?

Onun uyuması böyledir. Ağalar o kadar çok uyurlar ki, inanmazsınız. Hem o uyumazsa bu adamlarla nasıl bir arada olabilirdi?

……Otelci henüz salondan çıkmamıştı ki, elektrik düğmesini kapatan Frieda hemen K.'nın yanına geldi.

»Canım sevgilim!« dedi fısıltıyla. Fakat K.'ya dokunmadı hiç; sevgiden sarhoş gibi, sırtüstü uzanıp kollarını açtı. Mutluluk yüklü sevgisi gözüne zaman zaman bitimsiz görünüyordu." (Şato, S.43)

Kafka'nın kadın kahramanlarının bir özelliği de hem açık sözlü hem de oldukça isterikli ve şuh olmalarıdır. Sözgelimi Leni, avukatın yanına gelen tüm suçluları yakışıklı bulmakta ve onlarla ilişkiye girmektedir.

Frieda ise K.ile daha ilk buluşmalarında onunla hemen sevişmekte, Klamm'ın onu çağırmasına 'K.ile beraberim' yanıtını umursamaz bir edayla vermektedir.

Kafka cesur ve girişken kadınlara hem saygı hem de hayranlık duyar. Kızkardeşi Ottila'yı babası Herman Kafka'ya başkaldırabildiği için ve kendinden emin aynı zamanda oldukça cesur ve elinden iş gelen bir yetenek olduğu için çok sever. Şato romanında titizlikle ele aldığı Amelia'ya kızkardeşi Ottila'nın o isyankâr, kendine güvenen, girişimci özelliklerini yükler. Amelia romanda boyun eğmenin reddini, insansal haysiyeti, isyanı temsil eden bir üstün kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine düşüncelerinden ve eylemlerinden ötürü engellerle karşılaşmaktan asla çekinmeyen ve korkunun üzerine atılan Emma Goldmann'a özel bir ilgi duy-

maktadır. Kafka genel olarak romanlarında betimlediği 'kadın' tiplemesinde sistemin klasik ahlaksal anlayışının da çizdiği sınırları yok saymakta, arzularımızı sürekli denetim altında tutmaya çalışmamızı bizden talep eden burjuvazinin genel geçerlilikteki ahlak anlayışına karşı uygunsuzluk edimi sunmaktadır.

Dava'da nasıl ki yargının üst organlarına ulaşmak olanak dışıysa Şato'da da hem Şato'ya

hem de şatoyu temsil eden bürokratlara ulaşabilmek olanak dışıdır. Bırakın üst yöneticileri sıradan görevlilere dahi ulaşmak oldukça zor ve sıra dışıdır. Şato sıradan gösterişsiz bir binadır ama gizemli bir görünüşü vardır. Bu tür bir şatoyu daha iyi anlıyabilmek için en iyisi bir alıntı vereyim:

"Avrupa tarihinde yönetici sınıflar "şatolar"da yaşayıp hüküm sürmüşlerdir. Kitabın anlamına yol gösteren bu ipucunu görmezden gelmek deliliktir. Ve Kafka'nın şatosunun gerçek bir şatoya benzemeyişine aldanmamalıyız. Hakiki modern şatolar şato gibi olmak zorunda değildir. Prag şatosu buna örnektir. Bunun daha da bariz bir örneği Dublin Şatosudur. Kafka'nın zamanında burası İngilizlerin İrlanda'daki yarı askeri yönetiminin can damarıydı. Leopold Bloom'un kentine gitmiş bütün ziyaretçilerin bildiği gibi bu şato resimli kitaplardaki "şatolar"a hiç benzemez. Ama bir şatodur, şato denmiştir ve şato işlevi görmüştür, yani modern bir güç ve denetim merkezidir." (J. Haves, Hayatınızı Mahv etmeden Önce Kafka Okumalısınız, S.220)

Tüm köy halkı Şato'nun hizmetinde ve görevlilerinden hem çekinmekte hem de onlara karşı derin bir saygı duymaktadırlar. Çünkü Şato'nun bürokratik totaliter yönetimi köy halkını hem korkaklaştırmış hem de kişiliksizleştirmiştir. Tüm köy halkı kendilerini şatonun birer hizmetçisi (siz kölesi anlayın) olarak duyumsamakta; sadık bir köpek gibi hizmet etmektedirler. Köy halkı içerisinde şatonun kurmuş olduğu itaatkâr düzene ve köleliğe başkaldıran yine Şato'nun yetkili görevlisi Klamm'ın yavuklusu Frieda olmuştur. (Yani bir kadın). Frieda'nın başkaldırısı kadın-erkek ilişkilerindeki statükocu belirli kurallara yönelmesinden ötürü sistemin ahlaksal anlayışına bir başkaldırı olarak da algılanabilir.

Dava'da olsun Şato'da olsun K. çözümlemesi gerekli yaşamsal öneme haiz meseleleri bir kenara itip kadınlara yöneliyor. Burada aslında yine sistemin ahlaksal anlayışına karşı bir direniş, başkaldırı var. Sistem bireylerin tek tek herşeyini olduğu gibi (tin de bunun içerisinde) ahlaklarını da denetim altına almak istemesine inat Kafka'nın bu ahlaksal denetim surlarının dışına çıkması, adeta sistemin oldukça hassas bir konudaki feodal dogmalarıyla alay etmesi olarak da yorumlanabilir.

Kafka, Havva'nın edep yerindeki incir yaprağını hiç düşünmeden çekip atmıştır.

Dava'da Josef K. amcasıyla birlikte gittiği avukatın bürosunda kendisiyle ilgili can alıcı so-run konuşulurken o kendisine ilişkin bu can alıcı konuya tamamen ilgisiz davranıyor ve odayı terkederek avukatın bakıcısı olan Bayan Leni'nin yanına gidiyor. Sonra?

…. .."**Leni onun başını kendine çekti, üzerinden eğildi, boynunu öptü, saçlarını bile ısırdı. 'Beni onunla değiştiniz,' diye bağırıyordu zaman zaman, 'Görüyorsunuz işte, sonunda yine de beni onunla değiştiniz!' O sırada dizi kaydı ve kız küçük bir çığlık atarak halının üstüne düştü, K. Onu tutmak için sarıldı ve Leni'ye doğru çekildi. 'Artık bana aitsin,' dedi kız."** (Dava, S.104,105)

Tabii ki Dava kadın sorunsalı değildir. Bu sorun romanın içerisinde göze batan bir diğer olgudur. Davada vurgulanan ana tema yine kapitalist devlet sisteminin ve onun bir kurumu olan yargı organının olağanüstü eleştirisi, bunun karşısında çaresiz kalan insanın düzen tarafından nasıl köpekleştirildiği (yasalar karşısında nasıl uysallaştırıldığı) ve tükenmişliğidir.

Romanda Kafka, "**iktidar sadece suçlar ve ceza verir. İnsanlar tabii ki kendini savunabilir ama insan kendini ne kadar kusursuz savunursa savunsun mahkûm olmaktan kurtulamaz**." diye yazar.

Aslında K. suçsuzdur ve yargı tarafından ne ile suçlandığını bile bilmemektedir. Ama egemen güçler egemenliklerini sürdürebilmek için suçlular yaratmak ve ceza vermek zorundadırlar.

Buna gereksinimleri vardır.

Kafka'nın şöyle bir aforizması vardır: **" Kafesin biri bir kuş aramaya çıktı."** (Aforizmalar. S.20)

İktidar elindeki kafese tıkacak bir insan avına çıkmıştır.

İktidarlar ceza vermek için suçu icat etmişlerdir. İnsanların suç işlemeleri için de şeytanın dahi aklı-

na gelmeyecek yöntemler bulup çıkarır. Suçu icat eden egemen güçler insanları sindirebilmek için de 'islah etme' 'düzeltme' kisvesi altında idam, işkence, tutsak etme, göz hapsinde tutma, sürgün, zorunlu çalışma gibi her türden 'ceza' icat etmişlerdir. Bütün mesele insanları düşünmeyen, uyuşuk, aptal, itaatkâr birer köleye dönüştürmektir. Görünüyor ki bunda da oldukça başarılıdırlar.

Bunun içindir ki Kafka'nın gözlemleri ve imgeleri doğrudur, gerçektir diyoruz.

Kafka'nın Dava'daki yargı organları neyse Georg Orwell'in 1984 adlı yapıtındaki Büyük Birader de o'dur. Her iki yazar da sanal bir iktidarın insanlar üzerindeki korkunç baskısını kara bir mizahla dile getirirler.

Baskının insansal yaşamın her yönüne ilişkin kural ve yöntemleri geliştirilmiştir. 1948'lerde bu tema üzerine G.Orwell'in yazdığı **Bin Dokuz Yüz Seksen Dört** gerçekten ilginçtir.

1984 yapıtını Türkçeye kazandıran Celal Üster'in kapsamlı açıklamasından sadece bir bölümünü yazmakla yetineceğim.

"Çoğunluk ne der?"

"Burada ilginç olan, Orwell'in Büyük Birader'in gözünün hep insanların üstünde olduğu bir toplum düzenini anlatırken, bize bugün yaşadığımız toplumda hep duyduğumuz bir kaygıyı da anımsatmasıdır:

İktidarı ellerinde tutanlar uyguladıkları baskıların da ötesinde, 'başkaları ne der ?'kaygısı… Düşünmenin, yerleşik anlayışa karşı düşüncelerimizi dile getirmenin, alışılmış davranışlara aykırı davranışlarda bulunmanın, dahası egemen ahlaka ters düşen aşklara kapılmanın eşiğine geldiğimizde, 'Çoğunluk ne der?' sorusunu aklımıza düşüren kaygı... Okyanusya'da simgeleşen egemen toplum düzeni, bir anlamda, mahalle baskısı'nın siyasal iktidarı ele geçirmiş bir yansıması, sistemleştirilmiş bir biçimidir belki de…

İnsanların Okyanusya'daki yaşamlarına bir karabasan gibi çöken korku, kaygı ve tedirginlik, benim aklıma hep Franz Kafka'nın Dava adlı romanını getirmiştir. Banka memuru Joseph K.'nın bir sabah tanımadığı kişilerce uyandırılarak bilmediği bir suçtan tutuklanmasıyla başlayan, gizlerle dolu bir yargı düzeneğinin içinde yitip gitmesiyle süren Dava'nın satırlarında dile getirilen elle tutulmaz, gözle görülmez korkulu düş, Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'ün sayfalarında tüm bir toplumun yaşamak zorunda kaldığı somut bir düzene dönüşmüştür sanki. (Celal Üster, Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, S.18-19)

Kafka'nın 'Dava' romanın'da anlatılmak istenen bir şey daha var ki onu da buraya not düşmekte yarar görüyorum:

Josef K. başına gelen bu anlaşılmaz olaya giderek alışır ve bu fevkalade durum Josef K. için olağan bir duruma dönüşmüş olur. Kabullenilmesi gereken bir yazgı olur aynı zamanda.

Kapitalist sistemin insanlara, toplumlara vermek istediği ve vermede de oldukça başarılı oldu- ğu görünmeyen, elle tutulmayan ama var olan bir gerçektir bu.

Kapitalizmin insanlığa sunduğu sömürü, adaletsizlik, çarpık ilişkiler, haksız savaşlar, doğanın katledilmesi vb. gibi insanların yoğun protestolarına uğrayan olgular güncelliğini yitirdikten

sonra sönüp gitmekte ve günlük olağan yaşam kesitleri durumuna dönüşmekte, onları artık bir yazgıyı kabul eder gibi kabul etmekteyiz.

Kafka Dava romanında bu acı gerçeği 'onursuzluk' olarak değerlendirmektedir.

Josef K. cellatlarının yanında öfkesiz, isyansız, itirazsız ölüme doğru giderken içinden şöyle fısıldar kendi gerçeğini: **'Bir köpek gibi !'**

Franz Kafka'nın birçok öykü ve romanında "köpek" gönüllü köleliğin, otoriteye ve efendilere körce itaatin, boyun eğişin alegorik figürüdür. Böylesine bir gönüllü köleliği, körce itaati, boyun eğişi aynı zamanda bir **'utanç'** olarak değerlendirir Kafka.

"Ama beylerden birinin eli K'nın gırtlağına sarılırken, diğer bıçağı yüreğine sapladı ve iki kez çevirdi. K., kaymakta olan gözleriyle yüzünün hemen yakınında beylerin yanak yanağa dayanmış olarak kararı izlemelerine baktı. "Bir köpek gibi" dedi. Sanki utanç, ondan sonra da hayatta kalacaktı." (Kafka. Dava, s.224)

Kafka 'Dava' romanını Ağustos 1914'te yazmaya başlıyor. Birinci emperyalist paylaşım savaşı ise 28 Temmuz 1914'te başlıyor. Yani romanın yazılmaya başlamasından ancak birkaç gün önce. Kafka cepheye, canlarını feda etmeye büyük bir istemle giden gençlerin –bu gönüllü kölelerin– durumları ile Josef K.'nın kendi infazının gerçekleşmesi için infaz yerine istemle gidişi bir referans, bir çağrışım oluşturmuyor mu?

Amerika

Kafka, bitmemiş Amerika (Yitik) romanı nın ilk yedi bölümünü 1913'de yazıyor. Son bölümünü de 1914'de bitiriyor. Yine de roman bitmiyor, yarım kalıyor.

Roman bitmemiş olmasına karşın Kafka'nın bence önemli bir romanıdır. Romanda 1912'lerin Amerika'sının makyajsız yüzünü gerçekçi bir bakış açısıyla yansıtırken yine düşündürücü

ve çarpıcı bir metafor denklemi kuruyor ve ironik bir anlatımla şöyle yazıyor:

"Hizmetçinin birini ayartıp, hamile bıraktığı için, yaşama koşulları elverişsiz ailesinin Amerika'ya gönderdiği on altı yaşındaki Karl Roosman, hızını düşürmüş bir gemiyle New York limanına yanaştığı anda, kaç vakittir seyrettiği Özgürlük Tanrıçası'nı yoğunlaşmış gün ışığında gördü. Anıtın kılıçlı eli daha da tepelere uzanıyor, bedeninin çevresinde özgür rüzgârlar esiyordu.

'Ne kadar da yüksek!' dedi kendi kendine Karl." (Kafka, Amerika, S.5)

Newyork'taki özgürlük heykeli 1886'da Chicago'da 4 devrimcinin idam edilişinden (*) kısa süre sonra dikilmiştir. Böylesi bir çakışma üzerine Rus anarşisti Kropotkin New York lima-nındaki görkemli anıtı **"Cinayet tanrıçası heykeli"** olarak tanımlamıştır. Kafka'nın, Kropot-

kin'in bu göndermesini okuyup-okumadığını bilmememize karşın nerdeyse aynı duyguları paylaştıkları ve benzeş tespitlerde bulundukları anlaşılmaktadır.

Kafka daha romanın başında Amerika'nın kandırmacacı özgürlüğünün ve demokrasisinin ne olduğunu kendine özgü bir ironi ile olağanüstü betimliyor. Sayfalar dolu yazı yazılsa Kafka'nın bu tek dizeyle ulaştığı açımlamaya ulaşılamaz. Kafka ironisinin karakteristik özelliğidir bu. Özgürlük heykeli ile simgelenen Amerika demokrasisinin gizini heykelin elinde tuttuğu meşaleyi kılıca dönüştürerek burjuvazinin bu özgürlük ve demokrasi aldatmacasına son verir.

Romanda işçi mahalleleri ve bu insanların otorite'nin kolluk güçlerine karşı olan nefretleri

dile getirilir. Bu Amerika'nın geleceğine ilişkin de önemli bir ipucudur aslında: Ezilen halkla- rın yönetenlere olan güvençsizliği ve nefretinin varacağı nokta!

" Sere serpe giden boş sokaktan aşağı : »Yakalayın !« diye bağıran polis, bu sözü düzenli aralarla yineliyor, zinde ve formda olduğunu belli ederek koşuyordu. Buraların işçi mahallesi olması Karl için şanstı, işçiler polislerden pek hoşlanmazdı çünkü. Kaldırımlarda işçilerin ara ara durup kendisini izlediğini fark etti Karl. Polis de bu arada: »Yakalayın! Bırakmayın!« diyerek işçilere de sesleniyor, copunu sürekli elinde tutuyordu." (age, S.141)

Amerika'daki halkın içinde bulunduğu sefalet, yabancılaşma, çığ gibi büyüyen işsizlik, kapitalist ilişkilerin insanları nasıl ötekileştirdiği, acımasız, duyarsız ve giderek barbarlaşan bir toplum durumuna getirdiği çarpıcı betimlemelerle anlatılırken bu batağın içerisinde bu kişiliksizleştirilmiş, yabancılaştırılmış toplum içerisinde filiz veren savaşım içerisindeki olumlu insan portreleri de bize yeniden geleceğe ilişkin umut kaynağı oluyor.

Kadınlı erkekli milyonlarca sefalet içerisindeki insanın kapitalizmin sermaye sahiplerine kendi çıkardıkları yasalara dayanarak ayrıcalıklı bir hak olarak verdiği kişisel tiranlıklarının altında nasıl hor görüldüklerini, köle olarak kullanıldıklarını, dışlandıklarını, sömürüldüklerini ironik bir dille anlatmaktadır. En önemlisi de hiçbir sosyal güvence olmadan halkın bu silüetsiz tiranlarca nasıl ölüme terkedildikleridir.

"Gayri meşru bir çocuk olarak doğmuştu. (Therese) Babası inşaatlarda çalışıyordu, ilkin babası Amerika' ya gitmiş, sonra karısıyla kızını da getirmişti, fakat gelenler yorucu işlerden çökmüş bir kadınla bakımsız bir çocuk değil, apayrı kişilermiş gibi, hiçbir açıklama yapmadan Kanada'ya göçmen olarak gitmiş, ondan bir daha haber alamamışlardı, bu da olağandı, çünkü annesiyle kendisi Doğu New York'ta insanların yığınlar halinde yaşadığı viranelerdeydiler, izleri bulunamıyacak kadar kaybolup gitmişlerdi.

Therese bir gün, Karl yanıbaşında dikilmiş caddeyi izlerken, annesinin ölümünden konu açılmıştı. Annesiyle bir kış gecesi (yaklaşık beş yaşındaymış o günlerde) ellerinde çıkınları, barınacak bir yer aranıp durmuşlar. Önceleri elinden tutuyormuş annesi, tipi varmış ve ilerlemek hiç de kolay değilmiş o yollarda; bir an gelmiş annesinin elleri tutmaz olmuş…

…. Annesi o sırada iki gündür işsizmiş, metelik bile kazanamamış, bu yüzden boğazların-

dan hiçbir şey geçmeden bütün günü üç geçirmişler...

...Ancak ertesi sabah bir inşaatta iş verileceğine dair vaatte bulunulmuş annesine; annesi ise gün boyu kendisine açıklamaya çalıştığı üzere, bu fırsatı tepeceğinden korkuyormuş, çünkü epeyce dermansız hissediyormuş kendini; sabah vakitlerinde avuç dolusu kan kusup, gelip geçenlerin dikkatini çekmiş; istediği tek şey sıcak bir yer bulup başını sokmakmış... Fakat aynı gece, aradıkları hiçbir yerde bu isteklerine kavuşamamışlar. Apartman kapıcıları bu berbat havada kısa süreyle de olsa sığınabilecekleri kapı girişlerinden onları kovarak uzaklaştırmamışsa, buz kesilmiş daracık koridorlardan hızlı adımlarla geçmiş, yüksek katlara tırmanmış, avluyu gören küçük terasları dolanmış, önlerine çıkan kapıları çalmış, kimileyin hiç kimseye bir şey söyliyecek cesareti bulamamış, kimileyin de önlerine çıkan herkese yalvarıp yakarmışlar; annesi birkaç kez dermansız kalıp boş bulduğu merdivenlere çökmüş, ondan uzak kalmak ister gibi görünen Therese'yi çekip kucağına almış, canını acıtacak kadar bağrına basmış onu.

… Yanından geçtikleri odaların kapıları içerdeki kasvetli havayı salmak için aralanmış gibi duruyor, bir yangın dumanını andıran sisler arasından bir insan karartısı beliriyor, kapıda durup hiç konuşmuyor ya da birkaç kelimeyle defolup gitmelerini buyuruyormuş." (age. S.102-103)

(*) 1 Mayıs 1886'da 8 saat işgününün yasallaşması için başta Chicago olmak üzere Amerika'nın birçok yerinde mücadele başlatıldı. Gösteri ve grevlere en az beşyüz bin kişi katıldı. Sokak çatışmalarında çok sayıda polis ve gösterici öldü. Anarşistler bu mücadelede doğrusu önder konumundaydılar ve devrimci eylemlerin motoru oldular. Bu grev ve eylemlerde yüzlerce işçi tutuklandı, tutuklanan işçilerden sekizi yargılanmak üzere seçildi.

Louis Lingg tutuklandıktan bir gün sonra intihar etti. Diğer tutuklular Albert R.Parsons, August Spies (sosyalist işçi gazetesinin yayıncısı ve başyazarı), Georg Engel ve Adolf Fischer asılarak idam edildiler.

1889'da toplanan İkinci Enternasyonal'de Fransız bir işçi temsilcisinin önerisiyle 1 Mayıs gününün tüm dünyada birlik, mücadele ve dayanışma günü olarak kutlanmasına karar verildi.

Kafka bu gerçekleri oldukça yalın bir dille motiflerken yeni umut pencereleri de açıyor ama her umut penceresinin arkasında korku ve karasızlığın kepenkleri odaya saçılan aydınlığı aniden zifir karanlığa boğuyor. Kafka'da olan bu ikilem onun açmazıydı ve bu açmaz onu karamsarlığa doğru iteleyip durdu. Durum böyle olunca da varoluş onun için bir ilerleme değil hep yeniden tekrar olarak gerçekçiliğinde yansıdı... Yeni şeylerin doğabileceğinin düşünü hiç kurmadı. O'nun tek eksikliği buydu.

Aslında buna 'eksiklik' demek de tek boyutlu verilen bir yargı oluyor. Bizim Kafka'yı bu anlamda yargılamak gibi bir lüksümüz yok. Aslında o belki de böyle yaparak okuyucunun bizzat kendisinin yargıya varmasına, düşünmesine hatta adaleti, özgürlüğü aramasına ön ayak oluyor. Okuyucunun en az kendisi kadar düşünü yetisine sahip olduğu yargısından yola çıkıyor.

Kafka'nın taraf tutan bir yazar olduğu, ezilen, sömürülen ve köleleştirilen halkların yanında olduğu hatta bununla da yetinmeyerek yazılarını onların gözüyle, onların bakış açısıyla görüp yazdığı gerçeği var.

Ceza Sömürgesi

Kafka, 'Ceza Sömürgesinde' öyküsünü 1914'de Amerika'nın hemen ardı sıra yazmıştır.

Emperyalist devlet aygıtının görünmeyen cani yüzünü ve adalet anlayışını oldukça anlamlı imajlarla anlatıyor.

Öykü Fransızca konuşulan bir sömürgede geçmektedir. Hükümlü üstlerine saygısızlıktan ve hakaretten ölüme mahkûm edilmiştir. Ölümü gerçekleştirecek olan bir makinedir. Makine çölde etrafı kayalarla çevrili bir çukur alana kurulmuştur. Burada aptal görünümlü saçı başı darmadağınık olan elleri, ayakları, boynu zincire vurulmuş hükümlü, hükümlünün zincirlerini taşıyan bir asker, makineyi gözlemlemeye gelen görevli (araştırmacı) ile makineyi kullanacak olan o makinenin de yapılışında bizzat bulunmuş ve yapılışında emeği geçmiş bir subay vardır.

Hükümlü öylesine aptal görünüşlüdür ki **"sanki etraftaki dağlarda koşması için özgür bırakılırsa, infaz başlamadan yalnızca ıslıkla çağırmanın yeterli olacağı itaatkâr bir köpeğe benziyordu."** (Kafka, Bütün Öyküler, S.124 – Sürgün Kolonisinde) diye betimler Kafka. Hükümlü ve asker tek kelime Fransızca bilmemektedir. Demek olu-

yor ki hükümlü de, hükümlünün zincirlerini taşımakla görevli asker de Fransa'nın sömürgesi olan ülkeden devşirilmiş, o ülkenin özgürlük savaşımına karşı, kendi halkına karşı kullanılmaktadır. Kafka onun içindir ki bu hükümlüye bir 'aptal' ve 'uysal köpek' görüngüsü vermiştir. Subay araştırmacıya makinenin özelliklerini anlatır. Önceleri ilgisiz olan araştırmacı (Araştırmacı makine üzerine rapor verecek olan yetkili kişidir, Avrupa'dan, sömürgeci ülkeden gelmiştir.) subayın anlatılarına giderek ilgi göstermeye başlıyor çünkü bu ölüm makinesi gerçekten ilgiyi çekecek özelliklere sahiptir.

Subay makineyi icat eden komutanın kendi elleriyle çizdiği makineye ilişkin teknik resimleri

çıkarıp araştırmacıya gösteriyor: **"Araştırmacı, 'Komutanın kendi çizimleri mi' diye sordu 'O zaman, her şeyi o mu birleştirdi? O bir asker mi, hâkim mi, teknisyen mi, kimyager mi, yoksa teknik ressam mıydı?'**

Subay uzak ve donuk bakışlarla başıyla onaylıyarak, 'Aslında hepsiydi' dedi." (age, S.128)

'Aslında hepsiydi!' Makineyi (otoriteyi) oluşturan karmaşıklığın bir tarifini vermiyor mu?

Burjuva otorite aslında senin, benim, onun oluşturduğu ama oluştuktan sonra denetimini yitirerek oluşturanları da aşmış, görünmeyen gizli bir güçe; yaratanını yiyen bir canavara dönüşmüş şey değil mi?

Sonra subay makinenin mahkûmun işlediği suçun mahiyetine göre 12 saat süren bir işkence

sonucu ölümü gerçekleştirirken suçlunun bedenine de suçla ilgili iğneler batırılarak yazı yazmaktadır. Bu hükümlünün bedenine de **üstlerinize saygı gösterin** diye yazılacaktır. Tüm burjuva iktidarların halktan istediği yegane şey itaat, boyun eğme, isteneni koşulsuz kabul etme ve saygı değil midir? Ve burjuva otoritenin kurduğu adalete ilişkin tüm organlar bu istemleri gerçekleştirmek için yok mudur?

İşkence ise bir barbarlık olan emperyalizmin asla vazgeçemiyeceği bir özelliğidir. Ayrıca mahkûmun sırtına iğne ile 'üstlerinize saygılı olun' diye acılar çektirilerek kanlar içerisinde yazdırılması, faşizmin Yahudi ve Çingene katliamında tüm Yahudilere, Çingenelere yine acı çektirilerek dövme yapılıp numaralandırılmalarını anımsatmıyor mu?

Öyküde sömürge halklarına da önemli bir eleştiri yöneltilmekte onlar sistemin görüngüsü olan sömürgeci otoriteyi öylesine içselleştirmiş, benimsemişlerdir ki sistemin dışına çıkılabileceğini ve bu esaretten kurtulmak için bir şeyler yapılabileceğini hayal bile edememektedirler.

(Kapitalizm insanları kendisine dahi yabancılaştırdıktan sonra 'özgürlük' söyleminin niteliğini de kendisine göre düzenlemektedir. Özgürlük insanın canını kurtarabilme, başkalarına gereksinim duymadan yaşayabilme ile eşdeğerde bir özelliğe bürünmektedir. Artık bir tek BEN için yaşama, varolma kaygusu egemendir. Bir başkasının yaşamı, sefaleti vb. kişi için hiç de önemsenecek şeyler değildir. Kendisine dahi yabancılaşmış insan için ötekiler hayda hay yabancıdır. Bu bir ahlak çöküntüsüdür elbetteki ve kapitalizmin tüm haksızlıklarına, zulmüne, sömürüsüne ve cinayetlerine sessiz kalma, korkma, umursamama gibi önemsenecek olguları yansıtmaktadır.

Hükümlünün zincirlerini taşıyan asker de Fransızca bilmemekte o da tıpkı hükümlü gibi sömürge halkındandır, o da tıpkı hükümlü gibi itaatkâr ve otoriteyi (sömürge temsilcisini) oldukça benimsemiş bir tip olarak yansıtılıyor.

Sömürgede insanların acımasız işkenceler çektirildiğine ilişkin hoşnutsuzluklar var. Araştırmacının asıl geliş nedeni de bu işkencelerin, bu öldürüş biçiminin sömürge halkını haklı çıkaracak oranda aşırı olup olmadığına ilişkin. Yani hükümlü öldürülürken ona aşırı rahatsızlık vermeyecek şekilde bir yönteme başvurulmalı ya da ölüm cezasını sömürge halkının doruksal hoşnutsuzluğu gözönüne getirilerek hepten kaldırılmalıdır. Sorun budur. Subay statükodan yanadır… Ama araştırmacı sömürge halkının hoşnutsuzluğunu dikkate alarak (Sömürge halkı hoşnutsuz olursa ne yapar? Olasılıkla isyan eder!) bu işkence yönteminden vazgeçilmesi, bu işkence yönteminin iptal edilmesi hatta ölüm cezasının bu sömürgede uygulanmaması için rapor hazırlamayı düşünmektedir. Buna gönlü razı olmayan subay hükümlüyü serbest bırakmakta, makinenin altına kendisi yatmaktadır ve makine aniden bozulup hükümlü ve askerde hayranlık uyandıran dişlilerinin, parçalarının her biri tek tek dökülürken makine 12 saat sürecek olan işkence ve ölüm seansını atlayarak infazı o an gerçekleşti-

rip subayı öldürmektedir.

Otorite için önemli olan avdır. Bugün ben olurum... ama unutmayınız yarın sıra size gelecektir. Çünkü, **kafesin biri bir kuş aramaya çıkmıştır.**

Kafka'da İşçi Sınıfı ve Yabancılaşma

"Thomas Mann, Robert Musil, Franz Kafka, William Faulkner gibi – burjuva - yazarları, en büyük tarihsel değişimlerin gerçekleştiği bir dönemde kapitalist dünyanın sorunlarını iyi tanımaları sayesinde gizli gerçekliklerin ortaya çıkarılmasına önemli katkılarda bulundular. Bütün bu Marksist olmayan yazar arasında Kafka, işçi sınıfının tarihi bakış açısını taşımaksızın, bu sınıfa en yakın olan yazardı." (Ernst Fischer, Franz Kafka. S.90)

Kafka'nın yapıtlarında üzerine eğildiği töz dış dünya ile uyum sağlayabilmek umudu olmuştur hep. Çünkü Kafka nereye ait olduğunu kendisi de bilmemektedir. Ortada kalmışlığın getirdiği yalnızlık onu yiyip bitirmektedir. Korku yalnızlıktır Kafka için. Praglı olmasına karşın bir yabancıdır. Ezici çoğunluğu Çekçe konuşan bir toplumda o Almanca konuştuğu için tam anlamıyla Çek sayılmazdı. Yahudilerin çevresinden uzak kaldığı ve Yahudi inançları tam olmadığı için tam bir Yahudi de sayılmazdı. Almanca konuşmasına karşın Alman veya Avusturyalı da değildi. Hem bir burjuva aileden gelmeydi hem de İşçi Kaza Sigortasında hukukçu olarak görev alıyordu, ama yaşantısı bir burjuva yaşantısı değildi. Üstelik büro onu sıkıyordu ve kendisini bir memur olarak değil de yazar olarak görmek istiyordu, dolayısiyle memur da sayılmazdı, ama yazar da olamamıştı. İşçi sınıfına derin bir saygı ve sempati duyuyordu, ama emekçi de değildi. Böyle garip özellikler içerisinde olan kişinin uyumluluğu nasıl olabilir ki? Uyumluluğun ilk önemli şartı çevresine olan yabancılaşmanın asgari düzeyde olmasıdır, Kafka ise, yukarda vurguladığımız özelliklerinden ötürü yabancılaşmayı her bakımdan en doruk noktasında yaşıyordu.

Kafka yapıtlarında kapitalist sistemi yeriyordu. Ama sistemin kapitalizmi yaratan kapitalisti de aşmış olduğunu biliyordu. Sistemin dünyayı kaplamış birbirine bağlı bir ağ şebekesi, hiyerarşik bir zorbalık tümlüğü olduğunun farkındaydı. Sistem kapitalistin öz sermayesinin de denetiminden çıkmış, başına buyruk bir tanrı olmuştu. Nesnel bir güç olarak mantıksallığın sınırlarını parçalamış tüm edimlerin ötesine geçmişti ve kendini yaratanı, yani tüm insan cinsini dahi yabancılaştırmıştı. Sistem, Kafka'nın da itiraz ettiği gibi, kapitalisti de geride bırakmış, nesnelerin gücü ile kapitalisti aşmıştı.

Kafka ile G.Janouch arasında şöyle bir konuşma geçer:

"Kafka'ya Neugebauer Yayınevi'nin yeni kitaplarını gösteriyordum. Georg Grosz'un resimlediği bir kitabın sayfalarını çevirirken dedi ki: 'Kapitalin eski görünümü bu -yoksulların parası üstüne oturmuş, silindir şapkalı şişman adam."

'Bu bir benzetme sadece' dedim.

'Sadece diyorsunuz! Benzetme, insanların düşüncelerinde gerçeğin görüntüsü olur ki, bu elbette düzmecedir. Ama yanılgı zaten var burada.'

'Resim, düzmece demek mi istiyorsunuz, Bay Doktor?'

'Pek öyle diyemem. Hem doğru hem düzmece. Ancak bir bakıma doğru. Bu eksik görünüşü, bütünün görünüşü olarak bildirdiği ölçüde düzmece. Silindir şapkalı şişman adam, yoksulların boynuna binmiş. Bu doğru. Ama şişman kapitalizm, buysa bütünüyle doğru değil artık. Şişman adam, belli bir düzenin çerçevesi içinde egemen. Ama düzenin kendisi değil ki o. Düzenin egemeni bile değil. Tersine: şişman adam da zincire vurulu, ama resim onu göstermiyor. Resim tam değil. Dolayısiyle iyi değil. Kapitalizm içerden dışarıya, dışardan içeriye, yukardan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru giden bağlantılar düzenidir. Her şey bağlantılıdır, her şey zincire vurulmuştur. Kapitalizm, hem dünyanın, hem de ruhun koşuludur." (G.Janouch, Kafka ile konuşmalar, S.64.)

__Yüzyılımızın temel sorunu yabancılaşmayı aşmak sorunudur. Kafka'nın yapıtlarının ana teması da yabancılaşmayı aşabilmek tutkusu üzerine kuruludur. Kafka yabancılaşmayı doruksallaştıran ana etmenin burjuva sömürü sistemi yani kapitalizm olduğunu çok iyi çözümlemiş ve en önemli yapıtlarında hedefine bu burjuva erki olgusunu koyup kıyasıya kara mizahını yapmıştır. Kapitalizmin insanları köleleştiren ve yabancılaştıran sistemlerinden biri 'Taylorizm üzerine' G. Janouch ile

aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Cumhuriyet Alanı'nda arkadaşım Leo Lederer'den ayrılırken, Franz Kafka habersiz yaklaştı.

Beylik giriş sözlerinden sonra,"Teschnov'dan beri sizi izliyorum" dedi. "Konuşmaya öyle bir dalmıştınız ki."

"Leo bana, Taylorculuk ile sanayide iş bölümünü açıklıyordu."

"Korkunç bir konu"

"İnsanlığın köleleşmesini mi düşünüyorsunuz, Bay Doktor?"

"Daha da beter. Bu gemi azıya almış rezalet, ancak kötülüğe kul olmakta son bulabilir. Doğal bir şey. Her türlü yaratıcılığın en ulu ve en azından, temel öğesi zaman, o pis ticari çıkarlar ağına tutulmuş. Bu yüzden, yalnız yaratıcılık değil, yaratıcılığın başlıca öğesi olan insan da, kirlenip aşağılanıyor. Taylorcu düzene girmiş bir yaşayış, tasarlanan zenginlik ve fayda yerine, açlığa ve yoksulluğa yol açacak ürküntülerle yüklü bir lanettir. Bu ilerleyiş..."

"Dünyanın sonuna doğru" diye tamamladım sözünü.

Franz Kafka başını salladı.

"Bunu kesin söyliyebilse kişi. Ama kesin değil. Bu yüzden hiçbir şey söylenemez. Ancak çığlık atılır, kekelenir, tıkanılır. Yaşamının iletme-kayışı bir yere götürüyor kişiyi, ama nereye, bilinmiyor. Kişi canlıdan çok-bir şey, bir nesne." (G.Janouch, Kafka ile Konuşmalar, s.49)

Kapitalizmde iş bölümü kâr amacına yönelik olduğu için teknik gelişme insalığın değil sermayenin emrine verilmiştir. Korkunç bir sömürünün yanı sıra üretimi gerçekleştiren emekçi kendi emeğine de giderek yabancılaşır. Kapitalist gelişim aynı zamanda seri ve otomatik üretim dolayısiyle üretimi gerçekleştiren emekçinin çok yönlülüğünü önler ve onları tek boyutlu cücelere, giderek makinenin sadece bir parçası olan nesnelere dönüştürür. Kafka Amerika romanında Giacomo adlı asansörcü genci şöyle anlatır:

"Karl'ın tek şaştığı şey, bir personelle işi arasındaki ilişkinin, bir düğmeye basıp asansörü çalıştırmak olmasıydı. Asansör düzeneklerinin işleyişiyle otel makinistleri ilgileniyor, arıza hallerinde onlar tarafından tamir ediliyordu. Giacomo ne makine dairesini, ne de asansör düzeneğini altı aydır çalışmasına karşın, görmemişti. Hatta onun sözlerine göre, iş monoton ve yorucuydu, arada ayaküstü biraz dinlenmediğinde katlanılır iş değildi." (Kafka. Amerika, S.98)

Giacomo öylesine yoğundur ki çalıştığı süre içerisinde sadece ayaküstü biraz dinlenme olanağını bulabilmektedir ki bu kaçamak dinlenme de onun işini kaybetmesine neden olur.

Giacomo yalnızca çalıştığı asansörü aşağı-yukarı hareket ettiren düğmeleri bilmektedir. Onun dışında asansöre ilişkin hiçbir bilgiye, edime sahip değildir. Karl Marx bu yabancılaşma edimini şöyle açıklar:

"... İnsanın dünyayı dönüştürerek kendi varlığını gerçekleştirdiği yaratıcı emek, kapitalist rejimin her bireye kendine uygun gelen işi sağlamadaki yeteneksizliği sonucu, kapitalist rejimde olanaksız kılınmıştır. İnsanlarda kendi kişiliklerini evrensel ve özgür bir etkinlik aracıyla olumlama gereksinmesini boğan bu rejim, bu etkinlik yerine, insana yabancı kaldığından onun varlığının olumlamasını değil ama yadsınmasını oluşturan yabancılaşmış emeği (çalışmayı) geçirir.

Bu yabancılaşma, işçiyi aptallaştıran ve onu bir otomata dönüştüren tekdüze bir emeğe zorunlu kılan işbölümünün gelişmesi aracıyla ağırlaştırılmıştır. Bu durum, eki durumuna geldiği bir makineye perçinlenmiş bulunan fabrika işçisini, kendini çeşitli emeklere verebildiği için yaratıcı etkinliğini daha özgür bir biçimde gösteren zanaatçıdan iyiden iyiye ayırır." (Karl Marx,1844 El Yazmaları. S.277-278)

Taylorizm'in Almancadaki karşılığı 'Akkord Arbeit'e yakın düşen bir iş model oluyor. Bir işçinin belirli bir saat diliminde en sıkı çalışma ile ne kadar iş çıkaracağının hesaplanarak ücretlerin çıkarılacak iş üzerinden verilmesi anlamına geliyor. Akkort çalışmanın genel özelliği her çalışma bantının üretilen ürünün sadece birer parçasını üretiyor olmasıdır. Burada bir zanaatkârın yaptığı üretim biçiminin tam tersi bir üretim tarzı ve ilişkisi vardır. Zanaatçı ürünün tamamına egemendir ve ne kendi emeğine ne de yarattığı ürüne yabancı değildir. İş ona bir eza değil bir zevktir. Ama Taylorizm ve Akkord Arbeit'te (götürü çalışması) emekçi, kendi ürettiği ürünün giderek esiri durumuna gelmiştir. Yaptığı işten zevk değil nefret etmektedir. Bu durum ise hem kendine hem de ürüne karşı yabancılaşmasına neden olmaktadır.

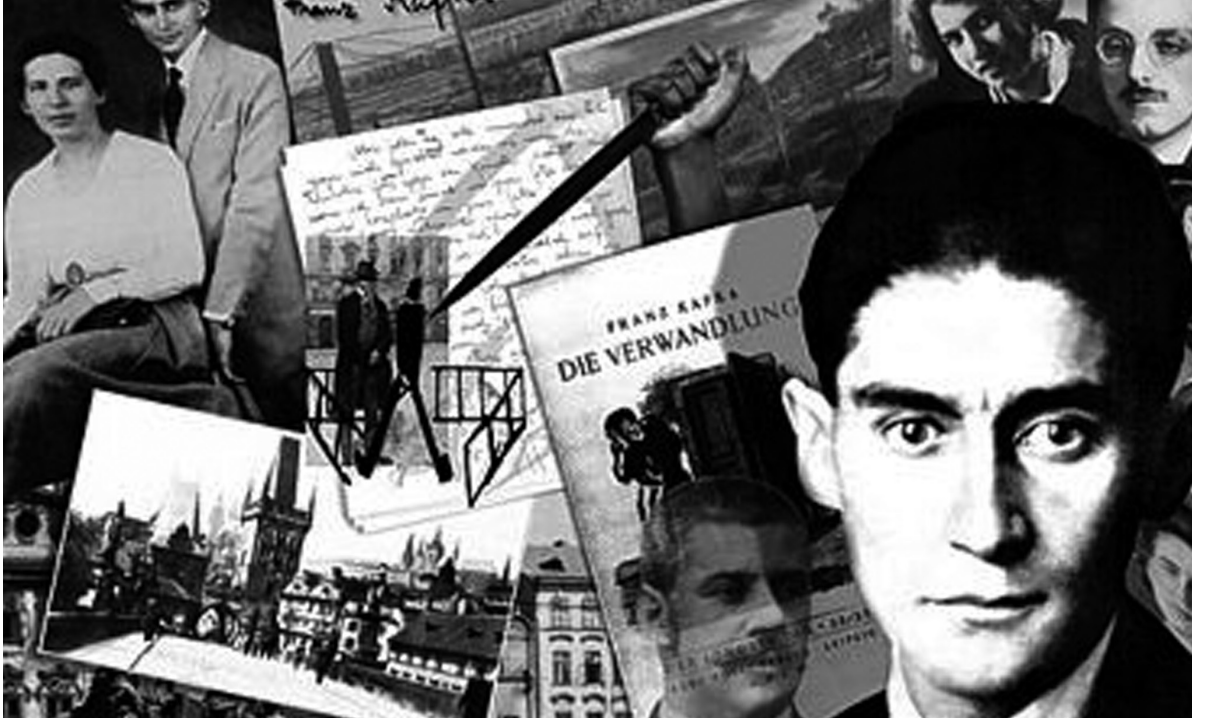

"Yabancılaşmanın küreselleştiği gidişatta; 'İnsanların çoğunluğu bireysel sorumluluğunun farkında olmaksızın yaşarlar; bütün mutsuzluklarımızın asıl çekirdeği işte burada gibime geliyor' diyen F.Kafka, haklıdır. Çünkü 2000'lere çok az bir zaman kala ve hâlâ, »Her yanda insanlar uyuyor. Bir küçük komedi bu, suçsuz yanılsama bu; katı yataklarda, katı damların altında, şiltelere uzanmış, ya da çarşaflara, yorganların içinde büzülmüş uyuyorlar! Gerçekte, daha önceki ve nice sonra olacağı gibi, çölde toplanmışlar, bir açık hava kampı, sayısı bilinmez bir kalabalık, bir ordu, buz gibi bir göğün altında, kaskatı bir toprağın üstünde bir halk.(…)Ya sen, sen uyanıksın, gece nöbetçilerinden birisin; yanan ateşten ayaklarını doğru salladığın meşalenin ışığında, her şeyi daha yakından görmektesin. Niçin uyanıksın? Birinin uyanık olması gerek diyorlar! Öyle birisi gerek (*)«" (Sibel Özbudun -Temel Demirer, George Markus, Yabancılaşma Ve.. S. 105-106) (*) Bak: Junauch, Kafka ile Konuşmalar, Cem Yay.

Bkz: Kafka, Bütün Öyküler, Gecede, S.361

Yabancılaşmanın küreselleştiği gidişat neredeyse sınır noktasında. Zanaat denen o harika şey artık nostaljik bir anımsamadan öte neredeyse bir anlam taşımıyor. Tüm duyumları ile var olan **gerçek insan** da kapitalist sistemin kâr hırsının kurbanı olarak **'Nerde o eski insan gibi insanlar?'** gibi eskiye özlemi vurgulayacak şekilde, eskiyi arayacak şekilde silinip gitmiş. O eski gerçek artık yeni bir gerçeğe dönüşmüş: Nesneleşen insan gerçeğine! Nesneleşen, sayısı bilinmez bir kalabalık, bir karıncalar imparatorluğu, bir halk...

Savaş sonrası oluşan Çekoslovakya Cumhuriyeti'ndeki işçiler üzerindeki şövenist etkilenmeyi ve gelişmekte olan Yahudi düşmanlığını daha 1920'lerde görüp gösteriyor Kafka. Ayrıca ezilen azınlık milliyetler ve uluslar üzerine yapılan her türlü baskının doğru bir çözümlemesini de veriyor.

Bu konuya ilişkin olarak Kafka ile G. Junauch arasında şöyle bir konuşma geçiyor:

"… 'Çağdaş ulusçuluk uygarlığın katı saldırışlarına karşı bir savunma akımıdır. Bu, en iyi Yahudilerde görülebilir. Barındıkları çevrede rahat edebilseler, o çevreyle kolayca anlaşabilselerdi, Siyonizm diye bir şey olmazdı. Ama çevremizin baskısı, kendi yüzümüzü bulduruyor bize. Yurda gidiyoruz köklerimize.'

'Peki, Siyonizmin tek doğru yol olduğuna inanıyor musunuz?'

Kafka sıkıntılı gülümsedi.

'Yolun doğruluğu yanlışlığı, ancak ereğe varıldıktan sonra anlaşılabilir. Şimdilik gidiyoruz hiç değilse. Kımıldıyoruz, demek ki yaşıyoruz. Çevremizde Yahudi düşmanlığı büyüyor, ama bu iyi bir şey. Talmud der ki, biz Yahudiler zeytine benzeriz, ezilince veririz en iyimizi.'

'Bence, dünyada ilerleyen işçi akımı, Yahudi düşmanlığının daha fazla büyümesine göz yummayacaktır' dedim.

Ama Franz Kafka başını hüzünle eğdi.

'Yanılıyorsunuz. Bence Yahudi düşmanlığı,

işçi yığınlarına da geçecektir. Bu, İşçi Kaza Sigortası Ku-rumu'nda görülebilir. Bu kurumu işçi akımı doğurmuştur. Bundan dolayı, ilerlemenin ışıklı ruhuyla dolu olması gerekir. Ama durum ne? Kurum, karanlık bir kırtasiyecilik yuvası, bense göstermelik tek Yahudi olarak görevliyim burada.'

'Çok acı' dedim.

'Evet, insanoğlunun durumu çok acı; çünkü sürekli büyüyen yığınların ortasında anbean daha da yalnızlaşıyor.' (G.Janouch, Kafka ile Konuşmalar. S.75.)

Kafka, 'Yurda gidiyoruz köklerimize' diyor Janouch'a! Gerçekten Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması girişimleri vardır ve dünyanın her yanındaki Yahudilerin Filistin'e yerleşip devlet kurabilmek için etkili bir nüfus oluşturmaları istenmektedir.

Kafka, bir Yahudi devleti kurma, bir ulus olma gereksiniminin neden ve niçin oluştuğuna ilişkin temel gerekçenin öz olarak doğru bir tahlilini de yapmaktadır.

Rosa Lüksenburg'un dediği gibi gelecekte komünizmin - Bir başka deyişle insanlığın kazanıp kazanmıyacağı da bir ikilem oluşturuyor. Onun içindir ki o şöyle seslenmiştir: **Ya sosyalizm ya da barbarlık!** Bu oldukça doğru bir belgidir... Savaşımı kazanmak veya yok olmak insanlığın yürüteceği savaşıma bağlıdır. Ve bunu şimdiden henüz kestirebilmek olanaksızdır. Tüm modern ötesi teknolojinin barbarlığın denetiminde olması insanlığın geleceğe ilişkin ümitsiz olması için de haklı nedenler oluşturuyor. İnsanlığın ümit ışığının güçlenebilmesi, içinde kayboldukları emperyalist erizyonun felaketinden sıyrılabilmeleri ve yaşamı yeniden inşa edebilmeleri için sürecin normal akışını mutlaka kendi lehlerine dönüştürmeleri gerekiyor. Bu ise dişe dişe bir mücadeleyi, dünya çapında komünist örgütlenmeyi, pervasızlığı, gözüpekliği, emperyalizmin uyuşturan kültüründen arınıp bilinçlenmeyi vb. öngörüyor. Dönüştürmek kuru temennilerle veya düşsel olumlamalarla gerçekleşmiyor. Geleceğe umutla bakmak, umudu betimlemek elbetteki fevkalade bir şey. Ama yaşanılan çağa göründüğü yere kadar olan bölümde hâlâ karanlık egemense ve bu karanlık giderek de derinleşiyorsa? Yazar bu gerçeği görmemezlik edemez, bu olguya duyarsız kalamaz. Kafka gerçekçiliği bu duyarlılığı gösteriyor. Kendisi çok ilerilere yelken açmayıp da aynı perspektifin çeşitli yönlerinden görüngülerini bize sunmuş olması dahi daha ilerilere yelken açmamız için güçlü ipuçları, yönelişler ve gerçeğin sınırsızlıklarının paradoksal modellerini veriyor.

Kişinin dünyaya bakış açısı onun sınıfsal durumundan çıkarılamaz. Sözgelimi Marx bir küçük burjuva, Engels ise büyük burjuvaydı. Ama dünya görüşleri burjuva sınıfının dünya görüşleri değildi. Bir dünya görüşünün oluşabilmesi için o görüşün kuramını gerçekleştirecek bir gerçekliğin de olması şarttır. Marksist kuramın oluşması işçi sınıfı başlıbaşına bir güç olarak ortaya çıktıktan sonra doğmuştur.

Kafka da Marx gibi bir küçük burjuva olmasına karşın Marx'ın aksine ait olduğu küçük burjuva sınıfının perspektiflerini parçalıyamaz. 1914 emperyalist savaşı sonrası oluşan büyük işçi hareketlerinin ve 1917 Ekim Devriminin çağdaşı olan Kafka ne yazık ki dahiyane bir tarzda ortaya koyduğu **yabancılaşmanın** tutsağı olarak, kölesi olarak öylece kalır, bir adım bile ileri gidemez.

Diğer yandan gerçekçilik söz konusu olduğunda o gerçekçi bir yazar hatta daha da fazlasıdır. Eserlerinde sadece nesnel gerçekliği değil bireylerin otokrasinin aygıtları karşısındaki özel deneyimlerini de sunmaktadır.

Kafka'nın romanları yenilgiye uğramış halkların bakış açısını yansıtır. Bürokrasi aygıtının dişlileri arasında öğütülen sömürülenlerin bakış açısıdır sükûnetle yazdıkları.

Kafkaizm karamsarlık yüklü ise ve bu karamsarlık aşılmak isteniyorsa gidişatı basit formül ve hayali iyimserliklerle (olumlu kahramanlar, devrimci romantizm gibi), bir 'çöküş ve hiçlik' olarak damgalayıp bir kenara atmakla da **aşmak** olanak dışıdır.

Elbetteki Kafkaizmin yarattığı dünya bir karabasan dünyasıdır ve içi çöküntünün görüntüleriyle tıka basa doludur. Ancak unutulmamalıdır ki bu Kafkaizmin evrenini oluşturan karabasan ve yıkıntı görüntüleri bir gerçektir ve bu gerçeği çürüyen kapitalizmin barbarlığında yaşayan milyarlar vardır. Sorun, bu milyarların ortak sorununu ciddiye almak, yabancılaşmadan sıyrılıp yalnızlık sınırlarını altederek toplumsal bir edim yaratabilmektir. Bu ise ancak Kafka'nın takıldığı yerde kalmayıp onu aşarak, komünist bir atılımla ancak olanaklı olabilir. İşte o zamandır ki Kafkaizm denen şey de artık silinecek, yok olacaktır.

30.4.2014, Urla

Ah Osmanlıca, İlle de Osmanlıca!...

Vildan SEVİL

Leh yazar Sienkiewicz'in ünlü romanı Quo Vadis?'in sayfalarını çevirerek tarihe kazınmış bir anektotla yazıya başlayalım:

Aziz Petrus'un, Roma'dan Neron'un zulmünden kaçarken yolda çoktan çarmıha gerilmiş İsa'ya rastladığında, şaşkınlıkla sorduğu soruyu, hem bizi yönetenlere, hem yönetilenler olarak kendimize soralım:

"Petrus: "Quo Vadis?" (Nereye gidiyorsun?)

İsa: "Roma'ya, yeni baştan çarmıha gerilmeye gidiyorum çünkü sen benim kurtaracağım insanları bırakıp kaçıyorsun."

Evet… Quo Vadis? Nereye gidiyorsun/gidiyoruz?

Saraylara layık, saygıdeğer 'devletlü' baş büyüğümüzün fermanı ve yüce izni ve de yandaş sendikanın 19. Eğitim Şurasındaki önerisiyle gündeme gelen Osmanlıca okuma yazma, karma eğitimin kaldırılması konuları, günlerdir basını meşgul ediyor.

Osmanlıca ya da Osmanlı Türkçesi'nin zorunlu olmasını ısrarla istemelerinin artalanında her zamanki gibi bir taşla çok kuş vurmak var bana göre.

Osmanlı Türkçesi, Arapça, Farsça, biraz da Türkçe karışımı bir dildir. Dil kuralları, ses yapısı, yazısı Türkçe'ye uymaz, bükümlü dillerin kuralları, ses yapısı egemendir.

"Osmanlıca esas Türkçedir" diyorlar. Esas Türkçe Osmanlıca ise, Dede Korkut'un, Yunus'un, Pir Sultan'ın, Dadaloğlu'nun, Karacaoğlan'ın, Köroğlu ve nice halk ozanının, zamanında yazıya geçme olanağı bulamayan, yüzyıllar boyu sözlü olarak, inatla günümüze ulaşan dil hangi dildir?

Beylikler düzeninden, Osmanlı Devletine ve Osmanlı İmparatorluğuna geçiş sürecinde, geleneksel inançlar silinip giderken İslamiyet yaygınlaştı, devlet dini haline geldi. Dinin egemenliği nedeniyle gelişmiş Arap dili ve kültürü, yakın komşuluk ilişkileri nedeniyle ise gelişmiş bir edebiyata sahip ola Fars dili, devlet dilini ve edebiyatı zorlar oldu.

Göçer boyların dili olarak Anadolu'ya gelen Türkçe, bu gelişmeler karşısında egemen olamadı.

Boylar halinde yaşarken Anadolu'ya gelerek kabile düzeninden yerleşik beyliklere geçiş, sonra da Osmanlı devletine geçiş süreciyle birlikte sınıflar arası, yönetilenlerle yönetenler arası farklar çoğaldı, ara açıldı. 'Devletlüler', göç yoluyla gelen soydaşlarının ve dağlarda, köylerde yaşayan kadim Anadolu halklarını, dillerini, inançlarını küçümsediler. Oysa Türkçe Çin'den Orta Asya'ya, hatta, İskandinav ülkelerine ve Roma dönemindeki bir coğrafyaya yayılmış olan Orhun ve Uygur abecelerine sahipti, çoktan beri yazıya dökülmüştü. Günümüzde Moğolistan'da, Orta Asya'nın çeşitli bölgelerinde yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıkartılan bilinenden çok daha eski Türk yerleşimlerinde taş üzerine yazılı belgeler bulunmaktadır.

Arap kültürüne teslim olan Osmanlı egemenleri, iktidarlarını pekiştirdikçe, kendi dilleri olan Türkçe'nin yanı sıra Anadolu'da yaşayan kadim halkların dilleri de (Ermenice, Rumca, Kürtçe; kadim dillerden Asurca, Babilce ve Akadcayla tarihin derinliklerini getiren Süryanice) küçümsendi, içlerine kapalı, gelişemeyen diller olarak kaldı.

Cumhuriyetin kuruluşuna değin Anadolu'da ağırlıklı olarak kullanılan Türkçe de, yazıya dökülemeden halk ozanlarının sazıyla sözüyle, Alevi-Bektaşi geleneğiyle halkın arasında yaşadı, ölmedi. Osmanlıca ise yalnızca saray ve çevresi, medrese eğitimi alan azınlık tarafından kullanıldı, asla halka inmedi. Halk okuma yazmadan yoksun kaldı. !9. yüzyılda Anadolu'da okur yazar oranı %3'tü.

Çeşitli kollarıyla Anadolu'ya gelen Oğuzlarda, Orta Asya'dayken onları yüzyıllarca etkilemiş inançlarının (*Gök Tanrı Kültü, Totemizm, Animizm, Şamanizm, Budizm, Manihaizm, Zerdüştlük*) izleri de öncelikle yönetici sınıf katında siliniyor, sonra yeni din, İslamiyet halka dayatılıyordu. Diğer inançların izlerine, Anadolu'nun pek çok yerinde bugün de rastlanır.

Kaşgarlı Mahmut'un, Türkçe'nin değeri ve yetkinliğini kanıtlamak, Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazdığı Divanü Lugati't- Türk (1074) adlı sözlüğü yazdı. Karamanoğlu Mehmet Bey'in "*Dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır (13 Mayıs 1277)"*diye yayınladığı ferman yayınladı, kendi iktidarında uyguladı. Beylikler birleştikçe, imparatorluğa dönüştükçe bu giri-

şimler de işe yaramadı.

Osmanlı, artık imparatorluk haline gelmişti. Devletlülerle halk arasında dil yönünden de fark olmalıydı. Halk dediğin, kuldu, tebaaydı. Eğitim, yalnızca seçkinler, saray, devlet erkânı ve onların yakın çevreleri için gerekliydi. Eğitimden yoksun bırakarak yönetmek, kulları savaştan savaşa sürmek kolaydı.

Dil bilinci, bilinç dili yoğurur. Hem ilerleme hem de gerileme yönünde.

Dil; düşünmekte, düşünceyi aktarmakta, iletişim kurmakta, ekonomiyi yürütmekte, bilimi, sanatı geliştirmekte kullanılan bir araç olduğu kadar, eski iktidarı, eski sistemi reddetmek, yeni oluşturulan düzeni kurmak için kullanılan çok güçlü bir politik araçtır. Tarih boyunca nice dil, en güçlü politik aygıt olan devletlerle birlikte doğmuş, gelişmiş, devletler yıkıldıkça da ölmüştür.

İşte şimdi, Yeni Türkiye'yi kurmakla meşgul, yakın tarihte, taşra eşrafı, zengin ya da kentlere göçmüş, kentlileşememiş köylülük ve diğer feodal güçlerden birileri iken, vurgunla, talanla, rantla burjuvalaşan ama eski kültürel yapısını koruyan yeni egemenler de "Osmanlıca da Osmanlıca ve karma eğitim kaldırılsın" diye tuttururken dili, kültürel, ekonomik ve politik amaçları için kullanmak istiyorlar. Toplumu 'Yeni' adı altında yüzyıllarca geriye götürmeye kalkışıyorlar.

Osmanlı İmparatorluğu çökerken, eski yıkılırken Cumhuriyet Devrimi de böyle yapmıştı. Ama o, gelişmiş dünyaya ayak uydurmak için gecikmiş bir ulus devleti yaratmaya çalışırken eski kültürü radikal biçimde geriletmeye, yenisini oluşturmaya çalıştı. Her devrim böyledir, eskiyi yıkar, yerine yenisini koymaya çalışır, ileri doğru atılım yapar. Şimdi ise Yeni adı altında zamanını doldurmuş, çağdaş bilim ve kültürle ilintisi kalmamış eski bir dil, yazı, kültür diriltilmek isteniyor. Bunun adı karşı devrimdir.

Ne kadar başarılı ya da başarısız olduğu, bunların nedenleri tamamen ayrı bir konu ama cumhuriyet kurulduğunda okuma yazma oranı kadınlarda binde 4, erkeklerde yüzde 7 idi. Yoksullukla boğuşan, savaşlarla perişan olmuş, feodal ilişkilerin egemen olduğu, halife padişah-şeyhülislam erkiyle yüzyıllarca yönetilmiş bir toplum... Devlet katına göre birey yok, halk yok, millet yok. Ne var?... Kul, ümmet, tebaa...

Dünyada gelişen bilim ve kültürden nasibini almamış bir toplumda, bağımsızlık, halkın yönetimi, aydınlanma hedefleniyor; dogmaların, hurafelerin yerine bilimi koymak amaçlanıyordu.

Medreseler, tekkeler, zaviyeler kapatıldı, Arap abecesinden Latin abecesine bu nedenle geçildi. Küçük bir azınlığın kullandığı eklektik bir dil olan Osmanlıca yerine, halkın çoğunun konuştuğu, anladığı kullandığı dil Türkçe, kültür ve devlet dili haline getirilmeye, eğitim halka götürülmeye çalışıldı. Latin abecesiyle hem okuma yazma kolaylığı sağlamak hem de dünyadaki gelişmeyi yakalamak amaçlandı. Bitişken bir dil olan Türkçe, sessel ve yapısal olarak Latin abecesiyle uyumluydu.

Anadolu köy köy dolaşıldı, halkın dilindeki sözcükler derlendi, dil devrimi gerçekleştirilmeye çalışıldı. Eskinin yerine yeni bir Türkiye kuruluyordu. O günkü iç ve dış koşulların belirlediği ortamda, farklı dinsel, etnik kimlikleri tek bir dil ve tek bir milli kimlikte bütünleştirerek çağdaşlığa erişilebileceği düşünülüyordu.

Bugün çok çok gerilere doğru çekiştiriliyorsak, gericilik aracılığıyla emperyalizmin oyuncağı oluyorsak, cumhuriyetin kazanımlarını geliştirmek, yanlışlarını düzeltmek yerine var olanı da yitiriyorsak cumhuriyet döneminde bu ülkenin ilerici güçlerine uygulanan baskı ve zorbalığı görmezden gelebilir miyiz? Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir sure sonra kurucu kadronun büyük bölümü, ileri atılımlara sahip çıkmıyor, gerici güçlerin politik istemlerine boyun eğiyor.

Gericiliğe ve emperyalist kışkırtmalara karşı devrimi korumak amacıyla 1925'te çıkartılan Takrir-i Sükun Kanunu'nun sonradan her türlü ilerici ve demokratik muhalefeti sindirmekte kullanılmasını yok sayabilir miyiz?

Ne yazık ki hatalar, geri dönülerek giderilemiyor, acısını bizler çekiyoruz. Bizim hatalarımızın acısı da gelecek kuşakların olacak.

Başlangıçta zorunluluktan, sonra ise iktidarı korumak için sürekli feodal güçlerle, gericilikle kurulan bağlaşıklıklar, feodal yapının çözülmemiş olması bugünümüzü hazırladı. 12 Eylül Askeri Darbesi ise gericiliğin önündeki tüm barikatları yıktı.

Bu bilgilerimize rağmen, bugün, cumhuriyetin kazanımlarını hızla yitirdikçe din tacirlerini alkışlayanların dışında kaldığı halde gelecek kaygısını bırakıp cumhuriyet dönemi eleştirilerini gündemlerinin baş köşesine koyanların masumiyetine artık hiç inanmıyor, hiç ciddiye alamıyorum. Doksan yılın yanlışlarını hâlâ yok sayanları da anlamıyor, mazur göremiyorum. Bunlar aşılmalı. Şimdi, geleceği düşünme zamanıdır.

Tarih durağan değildir, devrimler-karşı devrimler-

le, ileri geri adımlarla yürür gider. Kusursuz devrim yoktur.

Biz, tarihsel olguları, gelişmeleri, değişimleri ne düşmanlık ne de aşırı yüceltme duygularıyla değerlendiririz, algılarız. Biliriz ki hepsi birbirini etkiler ve içinde olumluyu-olumsuzu, doğruyu-yanlışı, iyiyi-kötüyü barındırır. Devrimlerin, insanlığın büyük çoğunluğuna nasıl yansıdığına, çoğunluğu var olan noktadan daha ileri götürüp götürmediğine bakarız. Eskiye göre ne kadar çok insan doyuyor, sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor, eğitiliyor, özgürleşiyor, kadın erkek eşitliğine ne kadar yaklaşıyor? "Yeni" diyerek pazarlananlar bu amaçlara ne kadar hizmet ediyor? Bizi bunlar ilgilendirir. Yapılan yanlışları düzeltmeye çalışır, doğruları geliştirmeye, eksikleri gidermeye çalışırız. Ardımızdan çok önümüz ilgilendirir bizi.

Gelelim tekrar Osmanlıcaya...

Varsayalım ki genç kuşaklar Osmanlıcayı öğrendi. Yani bu dilin temeli Arapça ve Farsçayı, mezar taşlarını ve tüm yazılı metinleri okumak için de hat sanatını öğrendi. Reyhanî, Sülüs, Nesih, Tevki ve Rikâ gibi süslü yazı tekniklerini Şeyh Hamdullah Efendiye, Mustafa Rakım efendiye taş çıkartacak biçimde, sular seller gibi belledi. Çocuklar bu dersleri bellemek için büyük rıza ile, korku ile herhangi bir şekilde bilgisayarlarından, cep telefonlarından falan vazgeçti, cebren ve iman zoruyla öğrendi. Peki ne olacak? Uzay teknolojisinde, bilimin bütün disiplinlerinde kullanmak için "Aman bize de öğretin" diye dünya kapımıza mı yığılacak?

Osmanlıca öğretmeni üretip, Osmanlıca öğretmeni mi ihraç edeceğiz?

Bugünün egemenleri, toplumu yüzyıl ve daha gerilere götürmenin olanaksızlığını bilmezler mi? Gerilere götürdüler, diyelim. Karşı hamlenin er geç geleceğini bilmezler mi? Biliyorlarsa ısrardaki amaçları nelerdir? Şimdi bu soruların yanıtlarını aramaya çalişalım.

Sarayın gözdelerinden Kadir Mısırlıoğlu adıyla maruf ulema hazretleri buyurmuşlar: "Harf inkılabı köpekliktir."

Türk tarih araştırmacısı, Sebil Yayınevi kurucusu ve sahibi, İlim ve İrfan Vakfının başkanı olup geçmişte Milli Türk Talebe Birliği yöneticilerinden ve Komünizmle Mücadele Derneği'nin gözüpek(!) aktivistlerindenmiş.

Komünizmle Mücadele Derneği'nin 6-7 Eylül 1955'te, İstanbul'da azınlıklara yöneliklik utanç verici saldırıdaki rolü, sonraki yıllarda ise iki derneğin de solculara her fırsatta "Allahüekber, tekbir!" diyerek vahşice saldırıları bizim kuşağın belleğinde capcanlıdır.

1960'lı yıllarda, Kanlı Pazar, TİP'in Doğu Mitingleri, TÖS'ün Kayseri kongresindeki öğretmenleri ateşe verme girişimleri vb... O zamanlar, bu tür eylemlerde, milliyetçiler, İslamcılar kol kolaydı. Siyasal iktidar ve ordu onların arkasında kale gibi durur, solcuların başına gelmedik bela kalmazdı. O günün yeni yetme eylemcileri, şimdi iktidarda.

Bugün "Osmanlıca Osmanlıca" diye tutturanların geçmişine kabaca göz atmak için bu bilgileri aktarmak zorunda kaldım.

Şimdi bu zevatın bebelerden dedelere, ninelere kadar Osmanlıca diye dayatmalarının nedenlerini çeşitli başlıklar altında anlatmaya çalışayım.

Osmanlıca dayatmasındaki amaçlar:

1-***Ekonomik çıkarlar:***

Arapça öğrenmiş olan İmam Hatiplilere yeni iş alanları yaratmak, yeni bir sektör oluşturmak. Şimdiden internette Osmanlıca kurslarının, kitaplarının reklamları yaygınlaştırılmaya başladı.

Nurcu Hayrat Vakfıyla Milli Eğitim Bakanlığı arasında daha 2013'te bir anlaşma yapılmış ve 5 yıl uzatılmış. Eğitimi bu vakıf üstlenecek, maaşlar bizim vergilerden elbette. Anlaşmaya göre 81 ilin valisiyle işbirliği yapacaklarmış. MEB'te bu işi bilen öğretmen sayısı 100 imiş. Bebelerden dedelere kime yetsin? Şimdiden 9 bin Osmanlıca öğretmeni yetiştirmiş bile bu vakıf.(http://www.radikal.com.tr/turkiye/osmanlica_ogrenim_hayrati-1248312)

En azından kitap, dergi, dağıtım, kurs yerleri için yer kiralama... Bizim aklımıza asla gelemeyecek, sinekten yağ çıkartırcasına icat edilen başka gelirler, vurgunlar... Gelsin nur yüzlü paralar...

Sanayi ve tarım sektörünü sürekli baltalayarak üreten değil, tüketen toplum yaratırken, yoksul kesim sadakaya alıştırılıp biata zorlanırken doğan işsizlik sorununu yandaşlara iş kapısı açarak böyle nurlu, hayırlı amaçlara hizmet edecek yollarla çözmeye çalışmak da bu kapsamda ele alınabilir.

2-***Psikolojik, sosyolojik, kültürel amaçlar, çıkarlar:***

Artık bizim dilimizde de kullanılan Latinceden gelen Mobbing sözcüğüyle ifade edilen baskı, taciz, sıkıntı verme, rahatsız etme yoluyla psikolojik şiddet...

Her ne kadar zengin bir edebiyat yaratmışsa da bugün ölü bir dil olan, dünyada bilimsel, kültürel hiçbir geçerliliği olmayan bir dili, bugünün gençlerinin iman zoruyla bile olsa severek, isteyerek öğreneceğini düşünebiliyor musunuz?

Edebiyat öğretmenleri bilir. "Edebiyatımızın Divan Edebiyatı diye bir dönemden geçtiğini öğrensinler, kabaca fikir sahibi olsunlar" diye kırk takla atardık çocukların önünde. İstediğin kadar bulmacaya çevir, ergen çocuğun birincil ilgi alanı olan aşk meşk beyitlerinden yararlanan, dramatizasyon falan öğretmenlik sanatının her yöntemini kullan, şaklabanlık yap sınıfın tümünün ilgisini çekenin alnını karşılarım.

Bence gerek yok ama ilgi duyanlar, üniversitede o alana kaymak isteyenler için liselerde seçmeli ders olarak okutulsun. Amaçlanan bu değil ama. Zorunluluk. Arap abecesine de geçerek geriye doğru, bilinç değişimini yaratmak, gelecek düşüncesiyle bağı kopartmak, düşünme dinamiğini, tekerleği geriye çevirmek gibi geriye çevirmek. Ne kadar başarırsak o kadar kârdır mantığı.

İnsan doğası ileri gitmeye kurgulanmıştır. Karşı devrim, muhafazakarlık totaliter, despot olmak zorundadır. Var olandan daha iyisini gerçekleştirmek, daha çok adaleti, daha az sömürüyü, insana daha çok yatırımı gerektirir ve muhafazakarlığın, din tacirliğinin doğası bunun tam da tersini ister. O hep çobandır, toplum da sürü.

Totaliterlik, denenmişi, köhnemişi var olanın yerine koymaya çalışır. Koyun gibi güdemem endişesiyle matbaayı, bilimi, resmi, heykeli, elektriği yüzyıllarca imparatorluğa sokmamış, denenmiş, köhnemiş totaliter bir sisteme geri dönmek ancak zor ile mümkündür.

Dil ile ilgili bu amaçları, 4+4+4 ile nüfusun yarısı kadınları eğitimsiz işsiz bırakma, baskıyla, sadakayla, vaadlerle eve kapatma, erkeğin kölesi haline getirme, erkek çocukları ucuz işgücüne itme... Orta dereceli okulları İmam Hatip Okullarına dönüştürme... Her okula mescit açma… Karma eğitimi kaldırma... Anaokullarından başlayarak din derslerini zorunlu kılma gibi eğitim politikalarıyla birlikte düşününce hedefin Sünni, Vahabi Arap kültürünün yaşam biçimini dayatıldığını anlamak için kahin olmaya gerek var mı?

2002_2007 arasında, kadına yönelik şiddetin yüzde 1400 artışında her alanda uygulanan bu tür politikların rolü yadsınabilir mi?

Sürekli öteki dünyada cezalandırma korkusu içinde, diliyle kültürüyle, yaşam tarzıyla çağdaşlarından uzaklaştırılarak yaşamaya zorlanan gençlik, kadınlar, uygar erkekler bu zorbalığa ne diyecek?

Evet… QUO VADİS?

3- ***Politik çıkarlar, amaçlar:***

Yukarıda kısaca belirttiğimiz, eğitim alanında, iktidar tarafından dayatılan, sayısı çoğaltılabilecek bu olumsuz gelişmelere, örneklere politik alanda yapılanları da eklemek, birlikte düşünmek zorundayız.

Demokratik ülkelerde asla görülmeyen, savunma, delillendirme, yargılamada yapılan hukuksal düzenlemeler...

İç Güvenlik Yasası adıyla makul şüpheli kavramı ve diğer yetkilerle polise tanınan şiddet hatta öldürme hakkı...

Ordunun iktidarın ordusu biçiminde yeniden düzenlenmesi...

Demokratik hak arama yollarının, gösteri, yürüyüş, toplantı haklarının tamamen kısıtlanıp her türlü şiddete, gencecik çocukların katline seyirci, anaların feryadına duyarsız korkak bir toplum yaratılması...

Tek tip, biat etmiş bir medya, basın-yayın yaratılması...

Erki elinde tutan belirli bir azınlığın görülmemiş boyuttaki yolsuzluklarının ört bas edilmesi...

Her türlü yalanın, riyanın, hırsızlığın uğursuzluğun baş tacı edilip "Kötü, ayıp, haram, günah" gibi kavramların ters yüz edilmesi, kadim erdemlerin katledilmesi...

Bütün bunlar, ekonomik çıkarları korumak için dayatılan diktatörlüğün olmazsa olmaz politik düzenlemeleridir.

Gittiği yere kadar giden bir yönetim ve şiddeti belirsiz acılara gebe bir toplum...

Çok yoğun bir sömürünün ihtiyacı olan "ekonomi+eğitim+politika bileşkeni= Sürüleşmeye yatkın insan tipinin ağırlıkta olduğu sünni müslüman bir Ortadoğu ülkesi."

Müslümanların kurtarmak için dirilip geri dönmesini beklediği bir İsa'sı da yok üstelik…

Şimdi tekrar soralım:

"QUO VADİS?" sorusunu başka nasıl yanıtlayabiliriz?

NOT: Bu yazı, Güney Dergisi için blog yazılarımdan derlenip güncelleştirilmiştir.

05.03.2015

TOPLUMSAL OLAYLARIN SOKAK FOTOĞRAFÇISI

Ali Osman Abalı

Toplumcu Gerçekçi Sokak Fotoğrafçılığı'nda son zamanlarda kentimizde ve çevrede bir ivme yakalamış ve işini severek yapan isimlerden birisi Ali Osman Abalı'yla sokak fotoğrafçılığı ve atölyesi hakkında konuştuk. Eğitim-Sen Mersin Şubesi'ndeki sergisinde röportajımızı yaptık. Fotoğrafa başlama öyküsünü, tarzını, dünyaya bakış açısını kendisinden dinledik.

Röportaj: Cihan Barış Budak

Cihan Barış Budak: Sayın Abalı, fotoğraf hayatınıza nasıl başladınız?

Ali Osman Abalı: Atatürk Parkı'ndaki denizde yüzerdi ya çocuklar; ben de onlardan biriyim aslında… Eskiden Gazeteciler Cemiyeti de sahildeydi, Mersin'de yaşayanlar bilir. Orada çeşitli sergiler oluyordu ve benim orayı arkadaşlarla denize gittiğimde görme şansım oluyordu, o sergilerden etkileniyordum tabi. Orada tanıştığım bazı kişiler oldu. O zamanın fotoğrafçıları, ressamları falan etkiledi beni. Onlar sayesinde fotoğrafçılığa ilgi duydum ve biraz da geliştirdim diyebilirim. İlk fotoğraf makinamı elime aldığım o günü hiçbir zaman unutamıyorum… O kadar heyecanlıydım ki dünya benim etrafımda dönüyordu. 2001-2002 senesinde, analog makinayla fotoğraflarımı çekmeye başladım. Daha çok anı fotoğrafı çekiyordum. Arkadaşlarımı, çevremi falan… Yani 36 pozu 2 ayda bitirdiğinizi düşünürseniz, ne kadar fotoğraf çektiğim tartışılır. Bu, şu anki teknolojiye göre gülünç bir şey. Şimdi nerden baksan 2000-3000 fotoğraf çektiğim etkinlikler oluyor, eylemler oluyor. O zaman öyleydi. 36 poz çekiyordum ve bunun içinden 2 tane sağlam fotoğraf çıkıyordu. Bazı arkadaşlarım bana gülüyordu.

Daha sonra tabi dijital teknolojiyle tanışıp ilk fotoğrafı almam biraz meşakkatli oldu. Neden diye soracak olursanız, tiyatroya başladım o süreçte. **Ramazan Velieceoğlu** ile tanıştım (Merhaba Sanat Tiyatrosu Genel Sanat Yönetmeni) O beni seviyordu, politik olarak da birbirimize yakındık. Sürekli tiyatrolarına gidip geliyordum sonunda bana 'gel seni tiyatrocu yapalım' dedi. Ben de 'hocam benden tiyatrocu olmaz. Ben senarist olabilirim ya da sahne arkasında görev almak isterim' falan dedim. O da 'yok, sen tiyatrocu-oyuncu olursun, senin özgüvenin var' dedi. Onunla tiyatroya başladık. Benim tiyatrodaki amacım biraz da şuydu; para kazanıp kendime fotoğraf makinası almak, ekipman almak vs. Yıllarca tiyatro yaptık. İşte 2005'ten yaklaşık 2010'a, 2011'e kadar çeşitli özel tiyatrolarda özellikle **Merhaba Sanat Tiyatrosu**'nda tiyatro yaptım. Oradan gelen paralarla tabi hemen fotoğraf makinası, tripot, çanta, objektif alıyordum. Hep bir açlık vardı bende, turnelere de çıkıyorduk. Güneydoğu, İç Anadolu vs. Buralarda da tabi fotoğraf biriktirme şansım oluyordu. 2011 senesinde bir gazeteci dostumla bir araya geldik. **Ayışığı Sanat Merkezi** diye bir sanat merkezi kuruluyordu Mersin'de. Dedik ki; bir sergi yapalım onlara katkı sunalım. Açılış yapıyorlardı. Fotoğraflarımızı seçtik, 30 fotoğrafı bir araya getirdik. 15-15 ikimiz bir karma sergi açtık. Ondan sonra devam etti gitti. Şu an 2015… Hâlâ devam ediyor. Daha çok toplumsal olayları belgelemek istiyorum. Toplumsal olayları çalışıyorum. İdeolojik olarak da baktığım bir pencere var. Beni bu olaylar daha çok ilgilendirdiği için toplumsal eylemler etkinlikler ve tabi ki sokaklar ilgi alanım oldu.

Cihan Barış Budak: Şimdi her fotoğrafçının seçtiği bir konu vardır, tema vardır. Kimisi daha çok photoshop ağırlıklı fotoğraflar sergiler. Senin sergilediğin ve çektiğin fotoğraflar daha çok ne ağırlıklı?

Ali Osman Abalı: Ben şöyle söyleyeyim; öncelikle biraz Toplumcu Gerçekçi işler yapmaya çalışıyorum. Yapıyorum da. Çeşitli eylem ve etkinlikler fotoğraflıyorum. Onun dışında fotoğraflarımda hiçbir zaman kurgu kullanmadım. Açtığım Atölyelerde de kurgu kullanmadım. Çalıştığım öğrencilerimle de kurgu çalışması yapmıyoruz. Kurgu da güzel. Bu da bir sanat dalı. Karanlık odadan aydınlık odaya geçiş bir photoshop süreci… Teknolojiyle birlikte, sayısal fotoğrafçılıkla birlikte vazgeçilmez bir olay ama ben fotoğrafçının ve grafik sanatçısının ayrı olduğunu düşünüyorum. Şimdi üç beş tane fotoğrafı birleştirip bir fotoğraf elde ediyorsa, o kişi çok başarılıdır. Çok başarılı bir grafik sanatçısıdır. Graffiti sanatçısıdır. İlizatördür. Fotoğraf bambaşka. Fotoğraf doğalı yakalamaktır, anı ölümsüzleştirmektir. Özellikle ilk fotoğrafın başlama sürecine bakacak olursan aslında, belgesel fotoğrafçılar ve sokak fotoğrafçılığıyla başlamıştır fotoğraf. Daha sonra insanlar bilinçlendikçe orta çağdan sonra portre ve buna benzer çeşitli fotoğraf dalları çoğalmıştır ve günümüze kadar gelmiştir.

Şu an benim bildiğim ve üstünde çalıştığım

120'nin üstünde fotoğraf akımı var. Bunun içinden ben ikisini kullanıyorum açıkçası. Toplumcu Gerçekçi Sokak Fotoğrafçılığı ve Belgesel Fotoğraf. Doğal portreler, doğal manzaralar. İnsanların günlük hayatta önünden geçip gittiği bazen bir dilenci, bazen bir sokak çocuğu, bazen ayaklarında terlik olmayan bir mahalle çocuğu, bazen sokak ortasında eylem yapan eylemci insanlar… Neden bunları fotoğrafladığımı soracak olursan; aslında ben de oradan geldim. Yani birçoğumuz da oradan geldik. Hani birçoğumuzun bir köyü var, hepimizin bir geçmişi var, hepimizin sokağı var, orada yaşadığı duygular var ve ben bu duyguları hiçbir zaman unutmadım ve unutmam. İdeolojik yapım da Sosyalist olduğu için, Marksist düşündüğüm ve dünyayı değiştirmek-dönüştürmek gibi bir düşüncem olduğu için daha çok bu mahallelerde çalışmalar yürütüyorum ve o an gördüğümü belgeliyorum. Sokaklardayım, miting alanlarındayım ve olmaya da devam edeceğim.

Mesela sokak fotoğrafçıları hiçbir zaman "ben şunu çekeceğim" diye yola çıkmaz. Alır fotoğraf makinasını, objektifini, çantasını gider bir mahalleye. Bir güzergah belirler sadece. O güzergahta fotoğraf çeker. Der ki; "ben gidip fotoğraf çekeceğim". "Ben gidip kadın fotoğrafı çekeceğim" demez. "Ben gidip manzara fotoğrafı çekeceğim" demez. Ne görürse onu çeker ve çektiği fotoğrafları gelip bilgisayarına aktardığı zaman oradaki seçkiyle anlar konusunun ne olduğunu. Ne yapacağını… Orada bilgisayar başında iş bölümü yapar ve daha sonra bunları bir araya getirir, konusu öyle ortaya çıkar. Biz genelde o şekilde çalışıyoruz. Bir konu belirlemiyoruz, hiçbir zaman da belirlemedim… Bunun dışında tematik sergiler de yaptım. Karma olsun, kişisel olsun… En son yaptığım "Eller ve Yüzler" bir tematik sergiydi. Elleri ve yüzleri işledim o sergide.

Cihan Barış Budak: Son olarak aslında onu sormak istiyorum. Tabi şu an Eğitim-Sen Mersin Şubesi'nde röportajı yapıyoruz. Burada da bir sergi açtınız. Peki, Eğitim-Sen'de yaptığınız atölye çalışmasına ilişkin ne söylemek istersiniz?

Ali Osman Abalı: Toplumcu Gerçekçi Sokak Fotoğrafçılığı adı altında 2013-2014 senesinde bir atölye kurdum. Birkaç arkadaşla yaptık bunu.

O arkadaşlardan daha sonra yurtdışına çıkanlar oldu. Buradaki arkadaşlar da vakit ayıramadı, bu atölyenin yükünü tek başıma sırtladım. İşte 2001'lerden bu yana fotoğrafla uğraştığımı da düşünürsek çeşitli birikimlerimiz oldu tabi. Bunun sonunda da bir atölye çalışması yapalım dedik. Toplumcu Gerçekçi Sokak Fotoğrafçılığı adı altında çalışmalarımı sürdürmeye başladım. Çeşitli sivil toplum örgütleriyle, sendikalarla, partilerle yürütüyoruz bu atölye çalışmasını. Son olarak Eğitim-Sen Mersin Şubesi'nde 2 aylık bir atölye çalışması yaptık. Bu çalışmanın sonunda "Sürgün Çocukları" adında bir sergiyle sonuçlandırdık çalışmamızı.

Yaklaşık 2 aylık bir çalışma yaptık. Bir ay teorik, bir ay pratik. Yaptığımız atölyenin içeriğine gelirsek; teorikte enstantane, diyafram bilgileri... Fotoğrafçılığa dair altın kesim kuralı. İşte 3'te 1'lik oran vs. Hiç fotoğraf makinası eline almamış eğitimci arkadaşlar atölye sayesinde fotoğrafı sevdi, fotoğrafçılığı sevdi ve şu an iyi fotoğraflar çekiyorlar. Pratik kısmındaysa 90'lardan sonra özellikle çeşitli baskılara maruz kalan Kürt, Arap ve Roman çocuklarını fotoğrafladık. Bu sergi de tematik bir sergi diyebiliriz. Çünkü bir tek çocukları ele aldık. Bu insanlar 90'lardan sonra metropol yaşamına zorlanmış, göç edilmiş insanlardı ve bunlardan biri de bendim tabi. Bunlardan biri de eğitimin içinde yer alan arkadaşlardı. Onlar da hemen hemen bu şekilde düşünüyordu. Ortak karar verdik, bunu çalıştık. Yaklaşık bir ay fotoğraf çalışması yaptık Çay Mahallesi'nde, Güneş Mahallesi'nde, Yeni Pazar Mahallesi'nde, Karaduvar Mahallesi'nde çalışmalar yaptık. Huzurkent Mahallesi'nde yaptığımız son çalışmaylaysa sergi projemizi tamamladık. Masa başı çalışmamız da yaklaşık 1 ay sürdü. 3 ay sonra, yani 17 Ocak'ta Eğitim-Sen Mersin Şubesi'nin de katkılarıyla sergimizi açtık. Katılım oldukça iyiydi, güzeldi, başarılıydı. Arkadaşlarımızın fotoğrafları beğenildi. **Eğitim Sen Mersin Şube Başkanı Sinan Muşlu**'ya, bu çalışmada bize destek olduğu için, Eğitim-Sen şubesinde bir komisyon oluşturup, çalışmamızı sonuna kadar destekleyip, Eğitim-Sen'in bir etkinliği olarak serginin sonunda bize desteklerini sunduğu için çok teşekkür ederim burada sizin aracılığınızla. Son olarak bu tip faaliyetlerimizin devam edeceğinin altını çizerim. Teşekkürler…

Mersin

Susuş

Gökmen SAMBUR

Tam üç yıl önceydi, sonun cümlesini
başa koyuyorum.
Geceye mezar kazınıyor bir cinayet kokuyordu
puslu sabahlar.
Bir ceset yıkanıyordu kirlerimizle
Sokaklar, kaldırımlar, evler, balkonlar, arabalar
Bir kadın öldürülecek diyorum
ambulanslar geceye
Yağmur taşıyacak
Ve öpecek uykusunda bir çocuk atlı karıncasını
Seyirlik bir cinayet kulaklarımızda patlayacak
Bir kadın öldürülecek
Ki...
Saklandıgımız gölgeler kalacak gözyaşlarında
Parmak izimi?..
Damlalar ele verecek
Cinayet saklı bir saatin yorgun dakikalarından
akacak.
Yüz bin olunca soykırım sayılacak
Beyaz eldivenleri ve kara cübbesiyle
Allah bir katil aklayacak
Kent hep boynumuzda asılı intihar olacak.
Bir kadın öldürülecek diyorum bir kadın
Mezar kazıyorlar geceye...
Gülüşleri çirkin
Gözleri karanlık
Sevişmeleri iğrenç
Kül kokanlar
Kente bir çığlık düşecek
Mezarlık aranacak
Kurşun bir duvara çarpıp sahipsiz kayıp olacak.
Düşecek düşleri bir çocuğun atlıkarıncadan.
Siren sesleri acının soluğunda boğulacak.

"Sokağın adaleti ve sanatın misyonu"[1]

Temel DEMİRER

"öyle inançla yaz ki onu,
ne silmek mümkün olsun,
ne saklamak gün ışığından:
yıksalar bile yazdığın duvarı
gene de okunsun boşlukta.
geçsin bakışlardan ellere,
*ellerden duvarlarına bütün sokakların."**[2]***

VI. Sokakta Tiyatro Festivali için benden, "Sokağın Adaleti ve Sanatın Misyonu" konulu bir konuşma yapmam istenildiğinde, biran duraksayıp, "Kolay değil" dedim…

Gerçekten de sanat, sokak ve adalet konusunda konuşmak, özellikle de coğrafyamızda, hiç mi hiç kolay değildir…

2013'ün 31 Mayıs'ında başlayıp bütün bir Haziran'(ımız)ı kucaklayan süreçte katledilen Abdullah'ı(mızı)n, Mehmet'i(mizi)n, Ethem'i(mizi)n, Medeni'(mizi)n, Ali İsmail'i(mizi)n, Ahmet'i(mizi)n, Hasan Ferit'i(mizi)n, Berkin Elvan'ı(mızı)n, Mehmet İstif'i(mizi)n, iktidarın "Gezi Kini"nin kurbanları Elif Çermik'i(mizi)n, Uğur Kurt'u(muzu)n dökülen kanları ya da Kalekol yapımlarını engellemek için Lice'de katledilen Ramazan Baran'ı(mızı)n ile Baki Akdemir'i(mizi)n ve nihayet 15 Haziran 2014'de Adana'nın Seyhan ilçesinde polisin Akrep tipi bir zırhlı araçtan attığı ses bombasının kafasına isabet ettiği 15 yaşındaki İbrahim Aras'ı(mızı)n anıları ve maruz bırakıldıkları adalet(sizlik) karşımızdayken konuşmak kolay mı?

"Hiçbir sanatçı gerçeğe katlanamaz," diyen F. Nietzsche'ye, "Ama hiçbir sanat gerçekten vazgeçemez," yanıtını veren A. Camus'nün sorumluluğuyla konuşmak, anlatmak kolay olmasa da, elbette imkânsız değil…

Hem de insan(lık)ın temel soru(n)larından biri adalet(sizlik), diğeri de anlam(sızlık)ken…

İnsan(lık), adaletsizliğe karşı "hukuk(suzluk)"a, anlamsızlığa karşı da sanata sarılsa da; talep ve özlemlerini ezilenlerin kürsüsü sokak ve yargısı dışında gerçekleştiremedi…

Kolay mı? Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno'nun, "Günümüzde insanın evindeyken kendini evinde hissetmemesi bir ahlâk sorunudur"; Vladimir Vladimiroviç Nabokov'un, "Sadece düşünceler dünyasında değil, eylemler dünyasında da yaşıyoruz. Ardındaki yaşantı olmadan sözcükler anlamsızdır"; Walter Benjamin'in, "Yaşamak izler bırakmaktır," notunu düştükleri tabloda karşımıza şunlar dikilir:

i) "Yüksekova'da eylemcilere gaz ve tazyikli suyla müdahale eden polis, araç megafonundan eylemcilere 'Gelin a…. k…. o…. ç….ları' diye küfür edip, göstericiler yakın mesafeden plastik mermi sıktı…"***[3]***

ii) ii) Kalekol nöbeti tutan Liceli anne babalar, "Komutan saldırmadan önce 'Hadi evlatlarım' diye anons ediyor askerlere. Mehter Marşı çalıyorlar. Sonrası gaz bombası, plastik mermi, gerçek mermi..." diyor…***[4]***

iii) Bir kilo baklava çalan genç tutuklu yargılandı, 700 gram peynir çalan genç tutuklu yargılandı, yıllarca hapis cezası aldı. Hatay'da ise 2 kız çocuğuna tecavüz eden Ozan Ö. tutuksuz yargılandı, 45 yıl hapis cezası aldı, Yargıtay cezasını onayınca Adana'daki evinde mışıl mışıl uyurken yakalandı. Tutuksuz yargılanan Ozan Ö.'nün hakkında devam eden 5 ayrı taciz davası da vardı…***[5]***

iv) Çanakkale'de Gezi Parkı gösterileri sırasında yola sprey boyayla yola "Hükümet istifa", "Kahrolsun faşizm" yazdığı için kamu malına zarar vermek suçlamasıyla dava açılan 13 yaşındaki çocuk 21 Ocak 2014'de hâkim karşısındaydı…***[6]***

v) Adana'da arabasında çıkan çata pat, Alican Yıldız'ın yasa dışı örgüte silah sağlamasına delil oldu. Üstelik Yıldız, 12 yıl 6 ay ceza aldı…***[7]***

vi) Adana Valisi Hüseyin Avni Coş'un "gavat" diyerek tepki gösterdiği vatandaşlardan bir kişiye hakaret suçundan 2 yıl, bir diğer kişiye de hem hakaret ve hem tehdit suçundan 4 yıl hapis istemiyle dava açıldı…***[8]***

vii) "9 bin faili meçhul dosyası zamanaşımı tehlikesiyle karşı karşıya…"***[9]***

vii) Devlet Veli Saçılık'ın cezaevi operasyonunda kolu kopmasında kimseyi mahkûm edemedi. Kepçe operatörü, askerler, komutanlar ve gardiyanlardan sonra sağlık çalışanları da suçsuz bulundu… Burdur cezaevi'ne 2000'de düzenlenen operasyonda, cezaevi duvarını yıkan dozerin kepçe dar-

besiyle sağ kolu kopan Veli Saçılık, kolunun kopmasının tek sorumlusu olarak kaldı. Nisan ayında, Saçılık'ın kolunun kopması nedeniyle devam eden tazminat davasında Adli Tıp Kurumu, sağlık çalışanlarının sorumluluğunun bulunup bulunmadığına dair raporunu açıkladı. Sağlık çalışanlarının sorumluluğu olmadığına karar veren Adli Tıp Kurumu, Saçılık'ın geciktirilmeksizin hastaneye getirildiğini ve her türlü sağlık imkânından yararlandırıldığını mahkemeye bildirdi…***[10]***

ix) Antalya'da Gezi eylemlerine katıldıkları iddia edilen, aralarında "kırmızı fular takarak sosyalizmi simgelemek" ile suçlanıp, hakkında 98 yıla kadar hapis cezası istenen 20 yaşındaki Ayşe Deniz Karacagil'in de bulunduğu 5 kişinin yargılanmasına 12 Haziran 2014 tarihinde Antalya 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Mahkeme heyeti, sanıkların gözaltı sırasında el konulan çanta, cep telefonu, tişört, EGO kartı, kırmızı fular gibi özel eşyalarının iadesine dair taleplerle ilgili de kırmızı fularlar hariç diğer tüm özel eşyaların iadesine karar verdi. Kırmızı fularların iddiaya konu materyal olduğu için iade edilemeyeceği gerekçe gösterildi…***[11]***

x) Yargıtay İstanbul'da 5.5 yaşından itibaren 5 yıl boyunca cinsel istismara uğrayan çocukla ilgili kararında, "Bekâreti bozulmadı" diyen Ceza Genel Kurulu, eylemi "basit cinsel istismar" saydı. Bu durumda Amcanın cezası 3 yıla kadar inebilir…***[12]***

Tablo buyken; "Bunun karşısında sanatın/ ve sanatçısın misyonu ne olabilir?" denirse; öncelikle sanat/ ve sanatçının, postmodern zamanlarda nasıl deforme edildiği ve içeriğinin boşaltıldığı üzerine konuşmak gerekir…

SANATIN "NEDEN"İ, "NASIL"I

*Kimileri, "Sanatı burjuva sanat-proleter sanat-devrimci sanat olarak ayırmayı doğru bulmasa"**[13]** da, ben sınıflı toplumlarda önüne bir sıfat eklenmeyen sanatın da, ahlâkın da, estetiğin de mümkün olmadığı, hatta imkânsız olduğundan şüphe duymayanlardanım…*

"Sanat" mı dediniz?

O hâlde Chuck Palahniuk'un, "Sanat asla mutluluktan doğmaz"…

Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno'nun, "Her sanat yapıtı işlenmemiş bir suçtur"… "Sanat daha önce yapılmamış olanı ister, fakat sanatın olduğu her şey daha önce yapılmıştı. Sanatın bugünkü görevi, düzene kaos getirmektir"…

Bertolt Brecht'in, "Bizim sanatımız, toplumsal kavgamızın bir parçasıdır"… "Barış, insandan yana olan tüm çabaların, tüm üretimin, yaşama sanatını da içermek üzere tüm sanatların temelidir"…

Albert Camus'nün, "Sanat zorbalığa karşıdır"… "Politika ve sanat dünyanın düzensizlikleri karşısında başkaldırmanın iki ayrı yüzüdür"… "Sanat bence en büyük sayıda insanı ortak acılar ve sevinçlerle coşturacak görüntüleri, biçimleri bulmaktır"… "Dünya aydınlık olsaydı, sanat olmazdı"… "Ne Faust, ne Don Kişot birbirini yenmek için yaratılmamışlardır ve sanat dünyaya kötülük etmek için icat edilmemiştir"… "Sanat, sanatçıyı insanlardan ayrılmamaya zorlar"… "Sanat hem bir coşma, hem de bir yadsıma işidir"…

Pablo Picasso'nun, "Sanat, coşkun zekânın ürettiği estetik bir objedir"… "Hayal edebildiğin her şey gerçektir"… "Sanat gerçekleri tanımamıza yardımcı olan bir yalandır"… "Sanat, ruhu günlük yaşamın tozundan kirinden arındırır"…

Paul Gauguin'in, "Art is either plagiarism or revolution/ Sanat ya aşırmacılıktır (intihaldir) ya da devrim"…

Paul Klee'nin, "Sanat görüneni vermez. Onun işlevi görünmeyeni görünür kılmaktır"…

Ahmet Şafak'ın, "Sanat ideolojik bir alandır ve niyetle şekillenir"…

Louis Aragon'un, "Sanat, aynı zamanda hem ağacı hem ormanı gösteren, onları neden gösterdiğini bilen, 'sanat sanat içindir'den mümkün olduğunca uzak, insana yardımcı olmak, yaşam yolunu aydınlatmak tutkusu içinde olan, yaşam yolunun anlamını da hesaba katan ve bu yolculuğun öncülüğünü yapan kaçınılmaz, zorunlu bir yeni gerçekçiliktir"…

Attila İlhan'ın, "Sanatı, doğasal, toplumsal ve bireysel çalışmaların, estetik ifadesi diye alabiliriz... Toplumsal sanatçı, kalabalığın antenidir, yığınlarla özdeşleşmesi icap eder, buysa somut heyecanları olmakla olur, bir içlem sorunudur"…

Ludwig van Beethoven'ın, "Sanatı yalnız uygulamayın onun kalbine nüfuz edin; bunu hak ediyor"… "Asıl müzik gerçeğin kendisidir"…

Ahmet Cemal'in, "Sanatı öldürmek, sevgiyi öldürmektir"…

Şenay Aydemir'in, "Devletler sanattan ve bilimden korkar," sözleriyle anlattıklarını anımsayın; sanatın "neden"i, "nasıl"ı tam da bunlardır…

Evet, evet, "Ölüm, yenilmez yazgısı insanın, onu

alt edebileceğimiz tek yol sanattır. Sanat, yazgıya karşıdır," Andre Malraux'nun ifadesiyle…

Tabulara başkaldırarak maddede, manayı gösterebilen dışa vurumdur; insan(lık)ın kendini ifadesidir; bütünü görebilmektir.

Düşüncelere estetik hüviyet kazanmasıdır; insan tarafından, insan(lık) için iktidara rağmen yaratılan özgürlüktür.

Sanat, özgürlüğün kapısını açıp; hayatı dayanılır kılandır.

Bu nedenledir ki, "Sanat, gerçek ama bilinmeyen bir dünyaya egemen olmaya yarayan tılsımlı bir araçtır," notunu düşer Ernst Fisher…

İnsan(lık)ın son sığınağı sanat sınırları zorlamaktır; kontrolsüz yaratmaktır.

Evrenseldir. Gerçektir. Somuttur. Cesur ve taraflıdır. Hayal gücünün ifadesidir. Yaratıcılığın başladığı yerdeki kavramdır, araçtır sanat; kendisi için değildir; toplumsaldır.

*Henry Miller'in, "Sarsıcı, korkunç, delice, heyecan verici ve bulaşıcı olmayan hiçbir şey sanat değildir,"**[14]** notunun altını özenle çizerken; Muhammet Mağ'ın da, "Edep sanattan öncedir,"**[15]** saçmalığının "muhafazakâr sanat olamaz" gerçeğini doğruladığına işaret edelim!*

Vera L. Zolberg'in, "Toplumsal süreç olarak sanat";**[16]** Necmi Sönmez'in, "Sanatın etik sorumlulukları"; Barış Atay'ın, "Siyaset de, sanat da hayatın bir parçası" vurgularını bir an dahi unutmadan özetle denilebilir ki:

"Sanat, insan gereksinimlerini, duygu ve düşüncelerini, insanları yakından ilgilendirecek ve derinden etkileyecek biçimde sunmaktır. Bu yüzden belli bir toplumsal yaşam içindeki düzenin var olmasını, değişmesini ve gelişmesini de içerir. Sanatın bir işlevi de yaşamın değişebilirliğini, güzelleştirebilirliğini duyumsatmaktır.

Sanat bir gerçeği vurgularken, elbette yargıç yerine geçip adalet dağıtmayacaktır. Ama okuyucunun duygu ve düşüncelerini canlandırıp ayaklandırabilir.

Dünya sanat tarihi gösteriyor ki, insanlığın kültür hazinelerini oluşturan eserler yaşamla sımsıkı ilişkisi olan eserlerdir.

Toplumuna, insanlığına yabancılaşmamış sanatçı, zaten ürün vermekle başlı başına bir tavır ortaya koymuştur. Bu tavır, istese de istemese de ideolojiktir."**[17]**

"Sanatsal yaratım sorunu, çoğaltma, benzerini yapma, eskiyi onarma değil, özdeş ve özgün olanı yaratabilme sorunudur. Sanatın işlevi bir anlamda yabancılaşmaya, bozulma ve çöküntülere karşı, yeni etik değerler oluşturmak, yaşamı kutsamaktır…

Sanatta korunması gereken kurallar değil, değerler vardır. Bu değerler, o sanata kişilik kazandıran, üslubunu belirleyen, anlamını ve özünü yansıtan değerlerdir."**[18]**

SANATÇI KİMDİR?

İyi de "Sanatçı kim" mi?

Yanıtı, "Bütün çocuklar sanatçıdır. Mesele, büyüyünce sanatçı olarak kalabilmektir," vurgusuyla şöyle verir Pablo Picasso:

"Bir sanatçının ne olduğunu sanıyorsunuz? Bir ressamsa gözlerinden, bir müzisyense kulaklarından, bir ozansa yüreğinin tellerindeki lirlerden, hatta bir boksörse kaslarının gücünden başka bir şeyi olmayan bir budala mı? Tam tersi. Sanatçı, ister acı ister tatlı isterse sıkıntılı olsun, bu dünyada olup biten şeyleri her zaman bilen ve bütün bunlarla kendisini biçimlendiren siyasal bir varlıktır. Benim bu davranışlarım, yaşamımın, çalışmalarımın mantıksal bir sonucudur. Resim sanatı hiçbir zaman, salt basit bir haz ya da eğlence sanatı değildir. Ben renkler ve desenler yoluyla, bu silahlarımla dünyayı ve insanları daha iyi tanımak istiyorum. Resim binaları süslemek için yapılmaz. O düşmanına karşı, savunucu ve saldırıcı bir savaş aracıdır. (...) Ben ölüme karşı yaşamın yanındayım, savaşa karşı da barışın!"

Devam eder Albert Camus: "Sanatçılar yaşamdan yanadırlar ölümden yana değil"… "Sanatçı yalanla ve kötülükle uzlaşamaz"… "Sanatçı tanımı gereği, bugün tarihi yapanların buyruğuna girmez"… "Sanatçı başkalarının katlandığı acıları uyuşturmaz içinde"… "Yazarlık sanatı korunması güç olan şu iki ödeve bağlı kalacaktır; bile bile yalan söylememek ve insanın insanı ezmesine karşı koymak"… "Yazar, sanatını büyük yapan şu iki görevi yüklenmelidir; gerçeği ve özgürlüğü"…

Ve… "Ülkemden ayrılmakla hata ettim. Dağlara çıkmak ve çetecilik yapmak gerekirdi. Halkın geleceği için mücadele eden insanın halkıyla canlı bir bağ içinde olması gerekir. Bugün gerçekçi olan tek yol budur. Öldürülürdük. Fakat ne çıkar bundan? Birkaç yüz şiir daha az yazılmış, ne önemi var bunun? Ülke içinde mücadele etmek gerekir. Ben hata ettim. Buradan onlara yararlı olamaz-

dım," diye haykıran Nâzım Hikmet…

Sonra 25 Kasım 1947'de 'Ali Baba' dergisinde yayımlanan 'Ne Zor Şeymiş' başlıklı yazısında -hepimize- sanatçının nasıl olması gerektiğini anlatan Sabahattin Ali'nin satırları:

"Meğer ne büyük günah işlemişiz! Kanunla, kanunsuz baskılar altında ezile ezile pestile döndük. Bugünün itibarlı kişileri gibi kese doldurmadık, makam peşinde koşmadık. İç ve dış bankalara para yatırmadık, han, apartman sahibi olmak, sağdan soldan vurmak ve milleti kasıp kavurmak emellerine kapılmadık. Bütün kavgamızda kendimiz için hiçbir şey istemedik. Yalnız ve yalnız, bu yurdun bütün yükünü omuzlarında taşıyan milyonlarca insanın derdine derman olacak yolları araştırmak istedik"…***[19]***

Siz bakmayın, postmodern zamanlarda sanatın/ ve sanatçının sermayenin (iktidarın) kulu/ kölesi konumuna mahkûm edilmişliğine…

Yukarıda zikrettiğim türde yaşamın orta yerinde, sokaklara çıkmış/ çıkan sanat/ ve sanatçı, işbirlikçi yalakalıklara/ şarlatanlıklara rağmen hâlâ mümkündür…

Bilinir: Egemen(lik)ler için "Sanatçının biat edeni sevilir. Patronun himaye ve 'inayetini' kazanmak için, ona 'kaside'ler düzen sanatçılar, her dönemde el üstünde tutulmuştur. Ufak tefek şakalarına tahammül edilebilir, ama patronu eleştirmeye kalkıştıklarında, kapının önünde buluverirler kendilerini. Osmanlı'dan bu yana değişmeyen bir patron- sanatçı ilişkisidir bu.

Halil İnalcık, 'Şair ve Patron' adlı yapıtında şöyle tanımlıyor bu ilişkiyi: 'Patrimonyal devlette her türlü nimet ve mertebe, yalnız ve yalnız hükümdardan kaynaklandığı için, buna erişmek isteyen namzetler arasında kıyasıya bir rekabet, hased, entrika ve yaltakçılık egemendi ve toplumun ahlâkını yahut ahlâksızlığını oluştururdu.'

Elbette, bu ilişkinin tümüyle dışında kalmayı seçen onurlu sanatçılar da olmuştur her dönemde. 'Bir lokma- bir hırka'nın ötesinde bir beklentileri olmamış; kimi zaman taşraya, kimi zaman dağlara sığınmaktan başka seçenekleri kalmamıştır. Yaşamlarını sürgünlerde ya da zindanlarda tamamlayan nice sanatçı vardır (Nazi Almanya'sı için de geçerlidir bu durum, bizim ülkemiz için de).

Biat etmeyi seçen sanatçının işi de o kadar kolay değildir. 'Patron'a yaklaşmanın yolları aranır; aracılar bulunur... Gene, İnalcık'a başvuralım: 'Hükümdara yaklaşmanın, onun 'hüsn-i nazarı' ile 'manzur' olmanın tek yolu, yakınlarından birinin himaye ve aracılığını sağlamaktadır. Fuzuli bunu bilir: 'Ma Gilman-i rüyanım; Mah-ruyan hama gulam-i şuma' (Biz ayyüzlülerin kullarıyız. Ayyüzlüler ise hep sizin kulunuzdur)... Böylece, patronla birey arasında 'intisab' edilecek nüfuzlu kişiler yer alır.' (Anlayacağınız, 'Alo Fatih'lik eski bir meslek.)

Yaltaklanma ve intisabın sanatla bağdaştırılmış, kurumlaşmış biçimi, kaside sunmak, sultanı ve paşaları en abartılı parlak ifadelerle göklere çıkarmakta görülür. Fuzuli, patrona şöyle hitap eder: 'Senin kapındaki hizmetlilerin ayağını öpme devletine erişme arzusu, gece-gündüz benim gönlümden huzuru ve gözümden uykuyu gidermiştir.' Patronun ilgisini sürdürmek için şair, öteki kullar gibi, son derece dikkatli olmak, onun hoşlanmayacağı şeylerden kaçınmak zorundadır'***[20]***…"***[21]***

Hâl böyleyken; gerçek anlamda sanat/ ve sanatçı biatın karşısına isyanı dikmelidir…

Kaldı ki tarih bunun örnekleriyle doludur!

Örneğin, "Sanatın büyüklüğünü yapan şu iki görevi yüklenmesiyledir: Gerçeği ve özgürlüğü. Sanatçının işi en büyük sayıda insanı toplamak olduğu için, yalanla ve kölelikle uzlaşamaz, çünkü, yalan da kölelik de, bulundukları yerde yalnızlıkları çoğaltırlar. Tek tek olarak sakatlıklarımız ne olursa olsun, soylu yazarlık sanatı, korunması güç olan şu iki ödeve bağlı kalacaktır: Bile bile yalan söylememek ve insanın insanı ezmesine karşı koymaktır,"***[22]*** diyen Albert Camus'nün toplumsal olayların sanata yansımasının ve doğrudan sorumluluğunun kaçınılmaz olduğuna işaret ettiği üzere…

Sadece acı çeken kitleler sustukça birlerinin onların yerine konuşması gerektiğini söyleyen Albert Camus de değil!

Mesela XVII. yüzyıl Hollanda'sının muhalif sanatçısı Rembrant, çağının burjuva toplumunda sinsice planlanan haksızlıkları, patlak veren çelişkileri görmüş ve resmine aktarmıştır. O, çizdiği desenleriyle, yaşlıların, çalıştırılmaktan mahvolmuş köylülerin, yoksul annelerin, harap kulübelerin, kısaca bütün ruhuyla kattığı acılı bir insanlığın görüntülerine tanıklık etmiştir…

XVIII. yüzyılda Fransa'da devrimci ayaklanmayla sanat arasındaki ilişkiyi David'in kişiliğinde buluruz. David'in sanatı, Fransa'daki büyük değişimi ve devrimi anlamlı bir biçimde yansıtmıştır…

Modern Meksika resim sanatı duvar resminde yeni bir dil yarattı. Devrimcilerin safında savaşan halka dönük sanat yaklaşımlarıyla Meksikalı sanat-

çılar, ülkelerini, halklarını, yaşadıkları her şeyi duvar resmiyle anlatma yoluna gittiler. Sanatlarını toplumsal alanlarda oluşturdular…

Birinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da, insanın iç dünyasını anlatmayı amaçlayan bir akım olan Dışavurumculuk ortaya çıkar. Dışavurumcular devlet, ataerkil aile, ordu, okul gibi toplumda otoriteyle var olan kurumlara başkaldırdılar. Toplum tarafından dışlanmış, yoksul, ezilmiş kişilerin yanında tavır aldılar…

26 Nisan 1937 tarihinde İspanya'nın küçük bir kenti olan Guernica, Alman uçakları tarafından saldırıya uğradığında Pablo Picasso 'Guernica' adlı yapıtını üretir. Böylece, uluslar arası anti-faşist sanat dilinin yaratılmasında bir adım atılmış olur. 'Guernica', bir sanatçının toplumsal olaylar karşısında ne derece duyarlı olabileceğinin bir kanıtıdır…

Kolombiyalı sanatçı Fernando Botero, Abu Garip zindanında ABD'li askerlerin Iraklılara yaptıkları işkenceyi konu alan bir dizi resim yapmıştır. 2004'de tamamlanan resimleri Amerika'daki herhangi bir müzede davet almadıkça ABD'de sergilemeyeceği vurgusuyla, "Bu resimleri hiçbir ticari amaç gütmeden yaptım. İnsanların çektiği acıların, karşı karşıya kaldıkları aşağılanmaların üzerinden para kazanmayı düşünemem. Bu resimleri bazı kişilerin özel koleksiyonunda oturma odasına asılsın diye yapmadım, bu resimler müzelerde sergilenmeli ve insanlık ayıbının unutulmasına olanak vermemeliler," der Botero…

Özetle sanatçının yaratıcı gücünü tetikleyen toplumsal etmenler sanatçının üretimiyle bireysel kaygıları, farkına varılmayanları, toplumsal sorunları, çıkmazları ortaya koyup insanların paylaşımına açar. 'Savaş Zamanlarında Sanatçılar' kitabının yazarı Howard Zinn bir söyleşisinde; "Bir öykü anlatıyorken, bir şey uyduruyorken bile sanatçının elindeki gerçek çok güçlü bir şeye dönüştürür. Çünkü, sanatçıların yaptığı şey heyecan ve tutku sağlamaktır; sanatçılar gerçekleri güçlendiren, ona gerçekleri basit biçimde aktarmanın başaramayacağı bir yoğunluk veren bir tür ruhsal öğe kazandırır" diyerek sanatçının göz ardı edilemez gücünü tanımlar. Sanatçının ve sanat yapıtının toplum üzerinde ne kadar etkili olduğuna dikkat çeker.

Nihayet sanatçı; toplumsal yaşamdan ayrı ve toplumun dışında yaşayan bir varlık değildir. Tersine o; çağının ve toplumsal yaşamın en derinine nüfuz eder; Gregory Petrov'a göre de, "Yaşamın ta kendisidir ve başka varlıklara oranla, zamanın ruhsal dalgalanmalarını daha özlü, daha dokunaklı ve daha güçlü duyan kişidir"…

Evet, "Sanatçının görevi sistemi eleştirmektir," Özge Özder'in belirttiği üzere…***[23]***

PİYASACILARIN METALAŞTIRDIKLARI "SANAT"

İş bu nedenle de -buraya kadar işaret ettiğim- sokağın/ ezilenlerin/ başkaldıranların sanatı; elbette egemenlerle/ zalimlerle/ piyasacılarla; özetle sanatı metalaştıranlarla asla uzlaşmaz; aksine ölümüne çatışır/ savaşır…

Savaşır çünkü…

Milan Kundera'nın, "Her şey düzenlenmiş, ayarlanmış, yapay, her şey bir oyun, hiçbir şey içten değil ya da başka bir deyişle, her şey sanat"***[24]*** diye betimlediği (sentetik) tabloda burjuva popüler kültür(süzlük)e dair tüm çürümüşlük/ yabancılaşma öngörülerinin gerçekleştiği, realiti şovlardan her gün yeni bir yıldız devşirilen, kopyanın kopyasının dolaşımında sınır tanımaz bir boyuta ulaştığımız metalaşma çağında; Yeşim Akdeniz'in ifadesiyle, "Sadece sanat piyasası değil hayatımız balondur" artık…

Kolay mı? "Genç sanatçıların işlerini sergileyip satabildiği çağdaş sanat galerisi Mixer'in amacı sanatı herkes için erişilebilir yapmak. Burada herkesin bütçesine göre sanat eseri satın alabiliyor,"***[25]*** denilebilen tabloda Hasan Bülent Kahraman da ekliyor:

"2000'lerin sanatı piyasanın, koleksiyonerin zorlamasıyla daha tasarımsal, daha dekoratif bir niteliğe kaymıştır. Bütün dünyadaki çağdaş sanatın ana meselesi budur."***[26]***

İş böyle olunca da piyasacıların metalaştırdıkları, alınıp/ satılabilen "sanat/ ve sanatçı" adaletin değil adaletsizliğin bir parçası olup çıkar ki, coğrafyamızda da, sürdürülemez kapitalizmin yerküresinde de olup-biten budur…

ADALET NEDİR?

"Adalet mülkün temelidir" denilen tabloda "Adaletin bu mu dünya?" dedirtendir…

Mülkün temeli olarak tanımlanan adalet, karşılıksız bir "beklenti", bir "özlem" yani bir yanılsamadır!

Ulpinnus'un, "Adaletin küçüldüğü ülkelerde, büyük olan artık suçlulardır"; Albert Camus'nün, "Adalet olmadan düzen olmaz"; Platon'un, "Bir toplumda suç varsa, orada adalet yoktur"; Demokritos'un, "Adaletsizlik eden, adaletsizliğe uğrayandan daha mutsuzdur"; Heracleitus'un, "Hak kavramını haksızlık kavramı olmasaydı bilemezdik"; Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno'nun, "Gerçek adaletin ortamı, adaletsizliktir"; Halil Cibran'ın, "Baskıya başkaldırmayan kişi kendine karşı adaletsizdir," notunu düştükleri *adaletin anlamı egemenlerin dilinde, bir toplumda egemen sınıfın (ekonomik, siyasi ya da ruhani anlamda egemen) gücünü korumak için devlet kanadı ile koyduğu yaptırımlar ve toplumun bu kuralları sosyalleştirme sürecidir.*

Örneğin hukuk kuralları, mahkemeler, kutsal kitaplar vs. Bu adalet anlayışının yansımasıdır... Ortada belirli eylemler üzerinde karar verebilecek bir güç ve bir norm vardır... Size neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyler... Günümüzde genelde bunlar ya din kuralları ya da modern burjuvazinin kuralları etrafında şekillenmiştir... "Adaletin mülkün temeli" olması da buradan gelir. Hammurabi kanunları bile, mülkü yani özel mülkiyeti korumak için konulmuştur...

Bu bağlamda egemenin adalet(sizlik)i, büyük sineklerin delip geçtiği, küçük sineklerin ise takılıp kaldığı bir ağdır. Yani egemen adalet bir güç ilişkisinin yansımasıdır... O yüzden adil düzen, eğer varsa, güç ilişkilerinin ortadan kalktığı bir düzen olacaktır... O da kendi tanımı ile çelişir... Adalet birbiri ile çelişen iki farklı anlamda kullanılır ve kuramsallaştırılır: Ezen ve ezilen…

Hukuk, iktidarın fahişesiyken; adalet, egemenlerin yasasının elinde yasanın zorlayıcılığına, baskısına tabiyken; ezenin adaleti ezilene karşı olduğu kadar; bunu tersi de tamamıyla doğrudur!

Çünkü Yunan mitolojisinde 'Themis', Roma mitolojisinde de 'Justitia' adalet tanrıçasıyken; her hâlde bu motifler egemen(lik)ler içindir.

Dahası, "adalet", "hukuk" ve "yasa" kavramları, asla birbiriyle özdeş değildir-çoğunlukla birbiriyle karıştırılırsalar da… Tam da bunun için gerçekler; Aristoteles'in,"Hukuk her şeyin üzerinde olmalıdır," önermesini tekzip ederken; Euripides'in, "Kanunları zenginlerin çıkarı için yapıyorsunuz"; Emma Goldman'ın, "Yasalar ihlâl edilmek için yapılmıştır ve bu konuda yasa yapıcıları kadar hiç kimse beceri sahibi değildir"; Michael de Montaigne'nin, "Yasalar doğru oldukları için değil yasa oldukları için yürürlükte kalırlar. Kendilerini dinletmeleri akıl dışı bir güçten gelir, başka bir şeyden değil,"***[27]*** saptamalarını doğrular…

Evet, düşünceleri 'Corpus İuris Civilis'in münderecatının hazırlanmasına ışık tutmuş Gnaeus Domitius Annius Ulpianus'un, "İustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi./ Adalet, herkese layık oldukları ve hakettikleri şeyi değişmez bir şekilde ve aralıksız olarak verme arzusudur," diye tanımladıkları adalet, sınıflı-sömürücü toplumlarda hak edene hak ettiğini vermemekken; Özdemir Asaf'a da, "insansız adalet olmaz/ adaletsiz insan olur mu?/ olur, olmaz olur mu!/ ama, olmaz olsun" dedirtir…

Sınıflı sömürücü toplumlarda "Nerede?" sorusunu sordururken unutulmasın: Eğer "mümkün" ise hukuk, otoritenin sınıfsal egemenliğini, yani hakikâtini açıklayabildiği zaman kayda değer olabilir!

Çünkü "Modern devlet hukuk düzenini her vakit araç olarak kullanmıştır, hukuk eliyle sağlanan meşruluğa ihtiyaç olmadığı durumlarda hukukun işlevi sadece zorun bir temsili olarak 'biat'ı sağlamaktır. Devletin parçası olanlar ve tabii hiç kuşkusuz kolluk gücü şiddetin tek sahipleridir."***[28]***

Bu saptamalarla bağıntılı ve "hukuk fetişizmini"e***[29]*** aldırmadan coğrafyamızın -Ethem Sarısülük'ü vuran polisin serbest kalması karşısında "Adaletin bu mu dünya" dedirten!- somutundan hareketle devam edersek:

İngiliz gazeteci Gareth Jenkins'in, "Hukukun değil, iktidarın üstünlüğü var"; Zeynep Oral'in, "Hukuk ve adaletin artık ne anlama geldiğini bilmediğim, anlayamadığım bir dönemde yaşıyoruz"; Ahmet İnsel'in, "Adaletsizlik bağımlılığı"; Eski Danıştay Üyesi Prof. Dr. Ali Ulusoy'un, "Adeta uyuşturucu bağımlılığı gibi yargıya illet olmuş vesayet hastalığı nasıl tedavi edilecek?" diye betimledikleri çerçevede egemen adalet(sizlik) ile hüsran üstüne hüsran ve isyan üstüne isyan yaşanıyor!

Örneğin Ali İsmail Korkmaz, Berkin Erlvan, Hrant Dink, Metin Göktepe ve en son da Roboskî somutundaki gibi…

"DÜZEN"İN (İKTİDARIN) MÜDAHALESİ VE GEZİ/ HAZİRAN

Söz konusu adalet(sizliklerin)in somutu "düzen(sizlik)"in (yani sürdürülemez kapitalist iktidarın) sanat/ ve sanatçıya doğrudan müdahale-

sinden bağışık değildir…

Egemenlerin piyasacı tek tip sanat ve otoriteye koşulsuz biat istedikleri ve TÜSAK ile sanatın HSYK'sını yaratmayı hedefledikleri düzlemde, İktidarın tek sığınağıdır sansür," Atilla Dorsay ifadesiyle…

Kolay mı?

ATV'de 5 Eylül 2013 gecesi yayımlanan 'Ada' adlı filmde XX. yüzyılın en büyük ressamlarından Pablo Picasso'nun, 1962'de yapmış olduğu tablosu sansüre uğradı. Picasso'nun 'Oturan Kadın' adını taşıyan resmi, "göğüsleri andıran çizimler" yüzünden mozaiklendi…

Lars von Trier filmi 'Nymphomaniac', Sinema ve Film Denetleme Üst Kurulu tarafından yasaklandı. Kararın gerekçesinde filmin yasaklanma nedeni "yoğunlukla pornografik görüntü ve diyaloglar içermesi, ayrıca genel ahlâka aykırı, çocukların ve gençlerin ruh sağlığını etkileyici olumsuz örnek oluşturan görüntü ve etkiler içermesi" olarak geçti…

Redhack soruşturması kapsamında 2013'ün Kasım ayında gözaltına alınan ve dört gün sonra serbest bırakılan tiyatrocu Barış Atay'ın rol aldığı "Kırmızı Yorgunları" adlı tiyatro oyununa Kocaeli'de sansür uygulandı…

Sadece sansür mü? Elbette değil! Başbakan Erdoğan'ın, "Artist görünümünde, sanatçı görünümünde bir takım müsveddeler," haykırışları eşliğindeki tehdit ve baskılar da işin artısı…

Mesela sosyal medya üzerinde oyuncu Mehmet Ali Alabora'ya linç sürerken, şimdi de AKP Gaziantep milletvekili, oyuncu Levent Üzümcü'yü hedef gösterdi ve twitter üzerinden örtülü şekilde "ölümle" tehdit etti…

Nihayet Beral Madra'ın "Şu andaki iktidarın çağdaş sanatla her hangi bir ilişkisi yok. Epistemolojik olarak, bu sanatı İslâm veya Türkiye'ye ait bir sanat olarak görmüyorlar. Bunun sadece yapay olduğunu, Türkiye'ye üstten dayatılmış bir şey olduğunu düşünüyorlar," diye betimlediği tabloda Türkiye Sanat Kurumu'nun (TÜSAK) üyeleri Bakanlar Kurulu kararıyla atanacağı için, her türlü sanat etkinliğinin kaderi, başbakanın iki dudağı arasında olacakken; Üstün Akmen de, "TÜSAK, Türkiye'de sanatın idam fermanıdır," diye ekliyor…

Ancak madalyonun bir yüzü buysa; diğeri de Gezi/ Haziran, yani sokağın adaleti ve sanatıdır…

"Gezi ve örnekleri kabuk değiştiren dünyamızda çıkış yolları aranmasının umudunu taşıyor. Henüz kendi sanatını, sanat dilini yaratmadı. Sanatçılarını bekliyor. Nerdesiniz?" sorusunu dillendiren Gündüz Vassaf'a; "Haziran toplumsallaşma deneyimiydi" vurgusuyla B. Sadık Albayrak da, "Sanat Haziran direnişinin gerisinde kaldı,"***[30]*** diye eklerken Gezi/ Haziran isyanı, bir yıl içinde yeterli olmasa da sanatsal alanda birçok eser ortaya çıkardı.

İsyana katılan birçok sanatçının yaşadıklarından yola çıkarak hazırladıkları eserler, başkaldırı günlerine ait önemli ayrıntıları ortaya koyuyor. Müzik, sinema, edebiyat gibi sanatın birçok disiplininde üretilen eserler, direnişin yarattığı kolektif ruhu işleyen ve isyanın büyütülmesi için çağrı yapan içerikteydi.

İsyan günlerinde şarkılarla ortaya çıkan bu direniş, sonrasında görsel alanda üretilen birçok belgesel ve edebiyat yapıtıyla kendini gösterdi.

Duman'ın, 'Eyvallah'; Kardeş Türküler'in, 'Tencere Tava Havası'; Hüsnü Arkan'ın, 'Hayır'; Agirê Jiyan'ın, 'Çapulcî'; Boğaziçi Caz Korosu'nun, 'Gezi Parkı' şarkıları o dönemin ürünüydü. Şarkılar isyanı ve barikatlarda oluşan kolektif ruhu ezgilere yansıtıyordu. Şarkılar aynı zamanda hükümetin otoriter politikalarına ve polisin toplumsal eylemlerde aşırı şiddetine karşı muhalefetin yükseltilmesi çağırısı da yapıyordu.

Direniş, sanatın başka alanlarında da eserler ortaya çıkardı. Bu alanlardan biri edebiyat oldu. Birçok kitap direnişin son günlerinde yayınlanmaya başladı. Roman, şiir, deneme, anı, araştırma-inceleme, hikâye dalında eserler ortaya çıktı. Direniş günlerini farkı bakışla adım adım ele alan eserler, geniş bir külliyat yarattı.

Türkiye'deki haber ajansları ve televizyonların görmezden geldiği direnişi kitlelere ulaştıran binlerce video ve fotoğraf direnişçiler sayesinde yayınlandı. Direnişin birçok ayrıntısını o günlerde sosyal medya aracılığı ile yayınlanan bu videolardan öğrensek de daha sonra bu görüntüler sanatsal ifadeye kavuştu. Çoğunluğu direnişe katılanların ürettiği çok sayıda belgesel çekildi.

Sabri Kuşkonmaz'ın, "Gezi, ütopik olanın, sokaklarda ve meydanlarda cisimleşmesi, yani gerçekleşmesidir bir bakıma," diye betimlediği Gezi/ Haziran sürecinin simge fotoğraflarından "Gitarcı ve Toma"ya imza atan Kemal Aslan ifade ettiği gibi:

"Gezi direnişi, Türkiye'de birçok alanda yapmış olduğu etkiyi sanatta da gösterdi. Kaldı ki bir ülkede yaşanan böylesi büyük bir toplumsal olayın etkilerinin, sanatta karşılık bulmaması saçma olur-

du. Gezi direnişinin sanat bağlamında en önemli etkisi; sanatı sokağa çıkarması oldu. Sanatçıların ve eserlerinin sokağa çıkması, sanatsal üretim anlamında bir patlamaya neden oldu. Gezi sürecinde müzisyenler, ressamlar, heykeltıraşlar, performans ve fotoğraf sanatçıları, yönetmenler ve kendini farklı disiplinlerde ifade eden sanatçıları sokakta görme ve eserlerini daha yakından izleme, dokunma ve hissetme fırsatı bulduk. Her şeyden önce bir aydınlanma yaşadık. Bu tabii ki 'Rönesans' gibi bir şey değildi ama en azından zihnimizi açtı diyebilirim. Örneğin, köreldiğini düşündüğümüz mizah anlayışının, Gezi ile birlikte nasıl bir patlama yaptığına da hep beraber şahit olduk…"

"Gezi Direnişi'nin olduğu günler yaşarken hiç bitmeyecek gibiydi. Bunu iki bağlamdan ele almak mümkün. Gezi'nin direniş ve özgürlük günleri. Yaşarken benim için her ikisi de bitmeyecek gibiydi. Özellikle özgür Gezi günleri, Taksim'in, İstiklal Caddesi'nin tamamen halka ait olduğu günler, bana bir hayalin gerçekleşebileceğini gösterdi. Tabii bunun için çok ağır bedeller ödendi. 15'inde, 19'unda, 25'inde nice genç insanımızın, asli amacı toplumu korumak olanlar tarafından gerek sokak aralarında dövülerek gerek kurşunlanarak gerek silah olarak kullanılan gaz kapsülleri ile öldürüldüklerine şahit olduk. Baskının, zulmün, hak ihlâllerinin, yıllardır koyun muamelesi yapılan bir halkı nasıl ayağa kaldırdığını hep beraber gördük. Sokakta olmanın sanatçı olarak ne getirdiğini sanırım hep beraber gördük. Uzun yıllar olmayan bir üretkenlik ve yaratıcılık açığa çıktı. Direniş hepimizin zihnini açtı sanırım.

Gezi Direnişi'nde sokakta çok sayıda fotoğrafçı vardı. İyi sergiler açıldı ve hâlâ açılmaya devam ediyor. Bu direnişin önemli yanlarından biri de çok sayıda görsel üretilmiş olması. Bunların sanatsal olarak üretilip üretilmemesinden öte, yıllar sonrasına, bu toprakların yaşadığı en büyük direnişlerden birini gösteren on binlerce fotoğraf ve video kalacak. Bu benim için çok önemli. Hele tarihimizde yaşanan katliamlar, baskılar, darbeler vb. şeylere dair çok az görsel kaldığı düşünüldüğünde… Özellikle görsel sanatların üretim anlamında sokağa çıkması ve sergilerin galerilerden, müzelerden çıkıp gerek sokak sergileri gerek web yoluyla halka dönmesinin toplumda çok önemli sonuçlar doğuracağını düşünüyorum…"

Evet, evet "Gezi, yeryüzünü yeniden haritalandırıp yağmalayan, kapitale çeviren ve kapitali kutularda biriktirip muhafaza eden iktidarın tüm planlarını alt üst ederek, başka bir düzenin mevcut olabileceğini gösterdiği için infiale yol açıyor… Çünkü Gezi, kolektif bir sanat yapıtıdır…

Gezi sanatı diye bir şey olacaksa şayet, bu ölü formları yeniden üretmekle olmayacak, aksine Gezi'nin mevcut gerçekliği dönüştürdüğü o anı yakalamanız ve yarattığı estetiği ya da antiestetiği sanat düzleminde duyumsatmanız lazım. Ve 'Gezi'den Sonra Sanat' deyimi daha çok yakışacaktır bu sanata…"***[31]***

Özetle yeterli olmasa da Gezi/ Haziran sokağın ve barikatın sanatını gündemleştirdi.

"Kapitalist üretim ve tüketim modellerinden kurtulmak bir fantezi mi?"***[32]*** soruları karşısında: Halktan umudunu asla kesmeyeceksin… Karl Marx'ın bize yüz yıl önce öğretmeye çalıştığı diyalektik düşünce tarzını asla unutmayacaksın… Sanatından siyasetine söylenecek her sözün, yapılacak her eylemin bir izdüşümü olduğunu asla görmezlikten gelmeyeceksin… gerçeğini ve en önemlisi de Mihail Bakunin'in, "Yok etme tutkusu aynı zamanda yaratıcı bir tutkudur," saptaması şahsında sokakların yaratıcı yıkıcılığını anımsattı hepimize bir kez daha…

"SONUÇ YERİNE"

Diyeceklerimi sonlandırıyorum:

Birincisi Nikos Kazancakis'in, "Dünyayı bugünkü durumuna getiren nedir, bilir misin? Yarım işler, yarım konuşmalar, yarım sevdalar, yarım günahlar, yarım iyiliklerdir. Sonuna kadar git be insan!"

İkincisi Sems-i Tebrizi'nin, "Heyhat !.../ Mum gibi erimiyorsa insan 'yanıyorum' dememeli;/ Yanmaktan korkuyorsa kişi 'aşk kapısı'ndan girmemeli.../ Ya 'kor yürekli' olmalı insan/ Ya da kor barındıracak kadar 'yürekli'!..."

Üçüncüsü Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno'nun, "Bilginin iktidarla ilişkisi sadece uşaklıkla değil, hakikâtle de ilgilidir. Çoğu bilgi eğer güçler ilişkisiyle orantılı değilse, biçimsel açıdan ne kadar doğru olursa olsun geçersizdir…"

Dördüncüsü Georges Politzer'in, "Eylemin koşullarını unutmak, dogmatizmdir…"***[33]*** saptamalarını ve…

Nâzım Hikmet'in, " "Demir/ Kömür/ Ve şeker/ Ve kırmızı bakır/ Ve mensucat/ Ve sevda ve zulüm ve hayat/ Ve bilcümle sanayi kollarının/ Ve sahra/ Ve mavi okyanus/ Ve kederli nehir yollarının/ Sürül-

müş toprağın ve şehirlerin bahtı/ Bir şafak vakti değişmiş olur,/ Bir şafak vakti, karanlığın kenarında/ Onlar ağır ellerini toprağa basıp/ Doğruldukları zaman"

"Beklenen günler, güzel günleriniz ellerinizdedir,/ Haklı günler, büyük günler,/ Gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan/ Ekmek, gül ve hürriyet günleri"…

"Ve elbette sevgilim, elbet/ Dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya/ Dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle; işçi tulumuyla/ Bu güzelim memlekette hürriyet" dizelerini hatırlatarak…

16 Haziran 2014, Ankara

NOTLAR

[1] 19 Haziran 2014 tarihinde Mordoğan Karaburun VI. Sokakta Tiyatro Festivali'nde yapılan konuşma… 24 Haziran 2014 tarihinde Zonguldak Sokak Lambası Tiyatro Topluluğu'nun Yılmaz Güney Sahnesi'nde (Ankara) sergilediği oyunda yapılan konuşma…

[2] Kemal Özer.

[3] "Tüm Ülke Gerildi", Cumhuriyet, 10 Haziran 2014, s.5.

[4] Elçin Yıldıral, "Mehter Marşı'yla Saldırdılar", Birgün, 13 Haziran 2014, s.6.

[5] Fatih Karaçalı, "45 Yıl Hapse Çarptırılan Taciz Sanığı Uyurken Yakalandı", Hürriyet, 7 Haziran 2014… http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26566930.asp

[6] İsmail Saymaz, "En Küçük Gezi Sanığı: İlk Kez Mahkeme Gördü ve Davası Düştü", Radikal, 22 Ocak 2014, s.10.

[7] Volkan Pekal, "Adana'da Çata Pat Suç Delili Oldu", Evrensel, 25 Ocak 2014, s.3.

[8] "Vali Coş 'Gavat'ı Kabul Etti Ama Hakaret Davası Yurttaşa Açıldı", Cumhuriyet, 11 Şubat 2014, s.7.

[9] İsmail Avcı, "9 Bin Faili Meçhul Dosyası Zamanaşımı Tehlikesiyle Karşı Karşıya", Zaman, 17 Mart 2014, s.1-3.

[10] Gökçer Tahincioğlu, "Mağdur Dışında Suçlu Bulunmadı", Milliyet, 9 Haziran 2014, s.13.

[11] Mehmet Çınar, "Kırmızı Fular İade Edilmedi", Milliyet, 13 Haziran 2014, s.23.

[12] Oya Armutçu, "Bakire Çocuk İndirimi", Hürriyet, 20 Nisan 2014… http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26257527.asp

[13] Adil Okay, "Sanatı Burjuva Sanat-Proleter Sanat-Devrimci Sanat Olarak Ayırmak Doğru mu?", Güney, No: 68, Nisan - Mayıs - Haziran 2014, s.20-22.

[14] Henry Miller, Yengeç Dönencesi, çev: Avi Pardo, Siren Yay., 2012.

[15] Harun Karaburç, "Edep Sanattan Öncedir", Yeni Şafak, 27 Mayıs 2014, s.10.

[16] Vera L. Zolberg, Bir Sanat Sosyolojisi Oluşturmak, Çev: Buket Okucu Özbay, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2014

[17] A. Hicri İzgören, "Sanat Ustaca Boyanmış Bir İdeoloji Değildir", Gündem, 23 Ocak 2014, s.15.

[18] A. Hicri İzgören, "Gelenekten Yararlanmak", Gündem, 19 Aralık 2013, s.15.

[19] Orhan Tüleylioğlu, Yalnız Kitap, um:ag Vakfı Yay., 2014.

[20] Halil İnalcık, Şair ve Patron- Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, Doğu Batı, 2003.

[21] Vecdi Sayar, "Patron ve Sanat", Taraf, 22 Şubat 2014, s.16.

[22] Albert Camus, "İsveç Söylevi: Sanatçı, Yalanla ve Kölelikle Uzlaşamaz, Çünkü…", insanokur.org, 7 Haziran 2014… http://www.insanokur.org/?p=62079

[23] Özlem Özdemir, "Özge Özder: Sanatçının Görevi Sistemi Eleştirmek", Birgün, 10 Haziran 2014, s.14.

[24] Milan Kundera, Yavaşlık, çev: Özdemir İnce, Can Yay., 2000.

[25] Özge Özdemir, "Herkesin Bütçesine Uygun Sanat Eseri", Milliyet, 15 Aralık 2013, s.15.

[26] Cem Erciyes, "Hasan Bülent Kahraman: 2000'lerde Sanat Dekoratifleşti", Radikal Kitap, Yıl:12, No:762, 31 Ocak 2014, s.14-15.

[27] Michael de Monteigne, Denemeler, çev: Sabahattin Eyüpoğlu, Türkiye İş Bankası Yay., 2012.

[28] Ceren Akçabay, "Bir Hukuk Var Ama Umut Yok", Radikal, 5 Haziran 2014, s.19.

[29] Hugh Collins, Marksizm ve Hukuk, Çev: Umre Deniz Tuna, Dipnot Yayınevi, 2013.

[30] B. Sadık Albayrak, "Haziran Direnişi Sanatın Neresinde", İnsancıl, Yıl:24, No:287, Haziran 2014, s.53-34.

[31] Rahmi Öğdül, "Bir Kadavranın Otopsisi: Gezi Sonrası Sanat", Birgün, 12 Haziran 2014, s.19.

[32] Necmi Sönmez, "Kapitalizmden Kurtulmak Fantezi mi?", Radikal, 8 Mayıs 2014, s.25.

[33] Georges Politzer, Felsefenin Temel İlkeleri, çev: Sevim Belli, Sol Yay., 2009.

İnsan Haklarıyla İnsandır!

Mehmet DESDE

Bu başlık, insan hakları kurumlarının insan haklarının ihlal edilmesine karşı yürüttükleri mücadelede kullandıkları bir kavramdır. İHD, *"insan haklarıyla insandır"* şiarıyla,Türkiye'nin en karanlık dönemlerinde kurulan bir dernektir.İnsan Hakları Derneği, kurulduğu günden bu yana Türkiye'de insan hakları konusunda önemli bir misyon yüklendi. İnsan hakları mücadelesinde, birçok yönetici ve üyesi işkencelere maruz kaldı. İHD yöneticileri ve üyeleri hapislere atıldı, katledildi. Tabii ki İHD dışında da insan hakları mücadelesi yürüten başka kurumlarda var. Bu yazının amacı insan hakları kurumlarını tanıtmaktan ziyade, insan haklarının neler olduğunu anlatmaktır.

İnsanın insan olmaktan kaynaklanan birçok temel hakkı vardır. İnsan bir canlı olarak vardır. Doğar, yaşar ve ölür. Tüm canlıların geçtiği aşamalardan doğal olarak insan da geçer. İnsan, doğanın olduğu kadar toplumsal yaşamın da ürünüdür. İnsanın hem doğadan gelen bir yanı, hem de toplumdan gelen bir yanı bulunmaktadır. İnsan genelde bu iki kaynaktan gelen boyutları ile anlam ve kişilik kazanmaktadır. İnsanı insan yapan doğa ve toplum kaynakları, insan haklarının genel boyutlarının belirlenmesinde de en önemli göstergelerdir. İnsan hakları kavramının temelinde insan olgusu yatmaktadır. İnsan hakları, ayrım gözetilmeksizin sahip olunan hakların tümünü kapsar. İnsan hakları, tüm insanların sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerdir. İnsan hakları, ırk, din, dil ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. İnsan hakları, kişiyi kendi özüyle yaşatacak kurallardır. İnsanın insana hükmetmesi, onu ezmesi insan onuruna yakışmayan ve kabul edilemeyecek bir davranıştır. Bu hakları kullanmakta herkes eşittir. Diğer yandan insan hakları terimi bir ideali içerir. Bu terimi kullananlar, bu alanda olanı değil, olması gerekeni dile getirir.

İnsan haklarının düşünsel temelleri, çok eski dönemlere kadar uzanır. İnsanlık tarihi içerisinde, insan hakları ile ilişkilendirilen birçok belge ve sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmelerden en önemlisi, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Bu bildirgeye göre; herkes, ırk, renk,cins, din, siyasal ya da başka herhangi bir ayrılık gözetmeksizin, bildiride yazılı bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir. 30 maddeden oluşan bu bildirge insana değer veren, özgürlük, eşitlik ve adalet tanıyan bir belgedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin imzalanmasında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin, bireylere tanınan hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması konusunda birleşmesi de etkili olmuştur. Bu bildirgeyle, yalnızca demokratik anayasalarla tanınan temel medeni ve siyasi haklar değil, ekonomik, toplumsal, kültürel haklar da genel tanımlarla güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu bildirgede, yaşam, özgürlük ve kişi güvenliği gibi haklarla birlikte, keyfi tutuklama, hapis ve sürgünden korunma, bağımsız ve tarafsız mahkemelerde adil ve kamuya açık olarak yargılanma hakkı ile düşünce, vicdan, din, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri bulunmaktadır. Bu bildirgeye devrimcilerin, komünistlerin de sahip çıkması gereken bir bildirge olduğunu belirtmek gerekir.

İnsan Hakları Bildirgesi'nde ortaya konulan temel ilkeler ışığında Türkiye'deki duruma bakmakta fayda var. Bugün Türkiye'deki insan hakları ihlalleri, 1980-90'lı yıllarla karşılaştırılamaz. Bu ama Türkiye'nin insan hakları karnesinin iyi olduğu anlamına gelmiyor. Türkiye'de işkence, her dönemde kullanılan bir baskı aracı oldu. Özellikle darbe dönemlerinde işkence, halkın tüm kesimlerini içine alabilecek şekilde yaygınlaştırıldı. İşkence hiç bir zaman ortadan kalkmadı ama AKP iktidarı döneminde işkence yöntemleri değiştirildi. İşkencenin sistematik olduğu ve bunun bir devlet politikası olarak uygulandığı hep gözlerden kaçırılmaya çalışıldı. İşkence, "bir kaç kendini bilmez polisin yaptığı", "münferit" bir olay olarak gösterildi. İşkencenin nedeni olarak, "polisin eğitimsizliği" gibi yalanlara başvuruldu. Oysa işkence devletin kurumlarında yapılıyor.

İşkencenin sistematik olup olmamasının önemli göstergelerinden biri, işkence ve tecavüzle suçlanan görevlilere karşı etkin yaptırımların uygulanıp,

uygulanmamasıdır. İşkence mağdurlarının kimliğinin hiçbir önemi yoktur. Türkiye'de herkes işkence mağduru olabilmektedir. İşkencenin başlayıp bittiği yeri de saptamak mümkün değil. İşkencenin görüntüleri değişebilir. Ama bir toplumun ruhunu kemiren, kişiliğini belirleyen işkence, her adımda farklı kisvelere bürünerek sürmektedir. Hal böyleyken işkence ve kötü muamele olaylarını önlemeye yönelik "sıfır tolerans" söylemlerinin pek bir değeri yoktur. Tüm bu söylemlere rağmen, işkence varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Yasalarda işkence ve kötü muamelenin yapılması yasaktır. Yasaktır ama uygulamada işkencecilere ceza verilmemektedir. Devlet gerçekten de işkencenin ve hak ihlallerinin önüne geçmek istiyorsa, ilk önce paradigmasını değiştirmeli; insan haklarını içselleştirerek sadece söylemde değil, eylemde de işkencecilerle amansız bir mücadeleye girmelidir. Ama bu sistemde işkencenin tümüyle ortadan kalkması mümkün görünmemektedir. Türkiye'de kim kimi yargılıyor sorusu akla geliyor. Türkiye'de işkenceciler adli ve idari olarak korunuyor. AKP iktidarı işkenceye karşı "sıfır tolerans" söylemlerini açıklamaya devam ediyor. Ama diğer yandan işkence önlenemiyor. İşkenceyi yaratan nedenler, aynı zamanda cezasızlığı da yaratan nedenlerdir. Cezasızlığı yaratan nedenler, aynı zamanda işkenceyi sürekli kılan nedenlerdir. İşkencecilerin korunması, işkence ve onu yaratan sistemin korunması anlamına gelmektedir. İşkencenin cezasız kalması ile işkence yapanlara sahip çıkıldığı ve korundukları mesajı verilmektedir. Bu amacın yerine getirilmesi için, sistem tüm kurumlarını kullanmaktadır. Yargı mekanizması sürecin son halkası olarak, işkencenin cezasız kalmasını sağlayan mekanizmadır. Çünkü işkence iddiaları ciddi bir biçimde soruşturulmamaktadır. İşkencecilere ceza verilmekten özenle kaçınılmaktadır. Yargı, adil davranma yükümlülüğünü yerine getirmemekte ve işkenceciler lehine kanaatlerini kullanmaktadır. Türkiye'de işkencecilerin yargı karşısına çıkartılmasındaki zorluklar bilinmektedir. Yargı önüne çıkartılanların davaları ya zaman aşımına uğratılmakta ya da büyük bölümü beraatla sonuçlanmaktadır. Kimi işkencecilerin cezalandırılması buzdağının sadece görünen kısmıdır. Türkiye'de işkenceciler korunmakta ve terfi ettirilmektedir.

Bu tespitlerin maddi temelleri var. Geriye gitmeden sadece 2015'in ilk aylarında yaşanan kimi insan hakları ihlalleri ile ilgili örnekler vermek istiyorum.

Antalya'nın Alanya İlçesi'nde 26 Haziran 2014'te karıştığı trafik kazası sonrasında gözaltına alınarak Mahmutlar Jandarma Karakolu'na götürülen Ramazan Günevi'nin jandarma erleri tarafından bayılıncaya kadar dövüldüğü ortaya çıkmıştı. İşkence olayının ortaya çıkmasının ardından Ramazan Günevi'nin avukatlığını üstlenen Münip Ermiş'in yaptığı suç duyurusuna jandarma görevlileri için kaymakamlığın soruşturma izni vermediği gerekçesiyle savcılığın 8 Ocak 2015'te takipsizlik kararı verdiği ortaya çıktı.

Gezi Parkı eylemlerinin devam ettiği dönemde Eskişehir'de 3 Haziran 2013'te düzenlenen protesto gösterisine katıldıktan sonra yolda polisin ve sivil kişilerin yer aldığı bir grup tarafından linç edilen Ali İsmail Korkmaz, 10 Temmuz 2013'te yaşamını yitirmişti. Cinayetin şüphelisi biri polis memuru olmak üzere tutuklu 5 kişi ile tutuksuz 3 polis memuru hakkında açılan dava, 21 Ocak 2015'te sonuçlandı. Kayseri 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki son duruşmada mahkeme heyeti, sanıklardan tutuklu polis Mevlüt Saldoğan'a *"kasten yaralayarak ölüme sebebiyet vermekten"* 13 yıl hapis cezası verdi ancak bu cezaya indirim uygulayarak 10 yıl 10 aya düşürdü. Tutuksuz yargılanan polisler Şaban Gökpınar ve Hüseyin Engin'in beraat etmelerine karar verildi. Tutuksuz yargılanan bir başka polis Yalçın Akbulut'a verilen 12 yıl hapis cezasına da indirim uygulandı ve 10 yıl hapis cezasına indirildi. Mahkeme heyeti Yalçın Akbulut'un tutuklanmasına da karar verdi. Tutuklu sivil sanıklar İsmail Koyuncu, Ramazan Koyuncu, Muhammet Vatansever'e 8'er yıl hapis cezası verildikten sonra cezalar 6'şar yıl 8'er aya indirildi. Bir diğer tutuklu sivil sanık Ebubekir Harlar'a da indirim uygulanarak 3 yıl 4 ay hapis cezası verildi. Sanığın tahliye edilmesine de karar verildi.

Cumhurbaşkanı'na hakaret suçlamasıyla kısa sürede çok sayıda kişi tutuklandı. Aralarında gazetecilerin de bulunduğu birçok kişiye dava açıldı. 'Cumhurbaşkanı'na hakaret' suçlaması ile AKP'ye muhalefet eden kesimler susturulmaya çalışılıyor. İşte kimi örnekler:

Adana'da Çukurova Üniversitesi öğrencisi Halit Meşe'nin, Cumhurbaşkanı RTE'ye hakaret ettiği iddiasıyla 2 Ocak 2015'te tutuklandı.

Van'da 2012 yılında belediye başkanlarına yönelik yapılan KCK operasyonunu eleştirirken RTE'ye "faşist" dediği gerekçesiyle eski Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir hakkında dava açıldı.

Alkollü içki satışını düzenleyen yasayla ilgili "Gül'den alkol yasası için ilk değerlendirme" başlığıyla 30 Mayıs 2013'te internette yayımlanan bir habere yaptığı yorum nedeniyle hakkında "Cumhurbaşkanına hakaret ettiği" suçlamasıyla açılan dava da, E.A.'ya TCK'nin 299. maddesi uyarınca 11 ay 20 gün hapis cezası verildi. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar veren hâkim, sanığın 5 yıl süreyle denetimli serbestliğe tabi tutulmasına hükmetti.

Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Parti Meclisi üyesi Onur Kılıç, 11 Ocak 2015'te İzmir'de Birleşik Haziran Hareketi tarafından organize edilen "Laik ve Bilimsel Eğitim İçin Ayaktayız" başlıklı mitingde, Cumhurbaşkanı RTE hakkında "hırsız" ve "katil" diye slogan attığı iddiasıyla 12 Şubat 2015'te gözaltına alındı ve 13 Şubat 2015'te tutuklandı. 13 gün tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılan Onur Kılıç, Türk Ceza Kanunu'n un (TCK) 299. maddesi uyarınca yargılanacak!

ÖDP Parti Meclisi üyesi Onur Kılıç'ın "cumhurbaşkanına hakaret ettiği" iddiasıyla tutuklanmasını protesto etmek için 14 Şubat 2015'te Edirne'de düzenlenen eylemde basın açıklamasını okuyan Kadir Yavaş, aynı gerekçeyle 15 Şubat 2015'te Manisa'nın Akhisar İlçesi'nde düzenlenen eyleme katıldıkları için gözaltına alınan Şafak Kurt tutuklandı.

Kocaeli'nin Gebze İlçesi'nde düzenlenen eylemde "hırsız, katil Erdoğan" şeklinde slogan attıkları ve bu ifadeyi Twitter'deki kişisel adreslerinden yazdıkları iddiasıyla gözaltına alınan Arif Buğra Aydoğan da aynı suçlama kapsamında 16 Şubat 2015'te tutuklandı.

Son dönemde çeşitli eylemlerde veya internet ortamında "hırsız, katil Erdoğan" şeklinde ifade kullananlara yönelik düzenlenen gözaltı operasyonlarını ve yapılan tutuklamaları yine internet aracılığıyla protesto eden Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Tokat Merkez İlçe Örgütü Başkanı Önder Konuk 18 Şubat 2015'te gözaltına alındı. Aynı gün mahkemeye sevk edilen Önder Konuk da "cumhurbaşkanına hakaret ettiği" suçlamasıyla tutuklanarak Çamlıbel (Tokat) T Tipi Cezaevi'ne gönderildi.

Balıkesir'in Ayvalık İlçesi'nde 27 Şubat 2015'te, U.R.E. (13) adlı çocuk Facebook hesabından Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle savcıya ifade verdi. Ortaokul öğrencisi U.R.E. ifadesinin ardından serbest bırakıldı.

Adana'da gazetecilik yapan Mine Bekiroğlu hakkında facebook üzerinden yazdığı mesajlarda RTE için kullandığı ifadeler nedeniyle dava açıldı. "Cumhurbaşkanına hakaret ettiği" iddiasıyla TCK'nın 299. maddesi uyarınca hazırlanan iddianameyi kabul eden Adana 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak.

İnternet sitelerine erişim engelleniyor. Yaptıkları haber yüzünden gazeteciler hakkında davalar açılıyor. RTE'nin başbakanlığı döneminde üniversite öğrencilerine yönelik ifadelerine karşı Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun açıklamasını "Biz solcuyuz, sen hırsız" başlığıyla haberleştiren Sol Gazetesi hakkında dava açıldı. Gazetenin Sorumlu Müdürü Hafize Kazcı'ya 11 ay 20 gün hapis cezası verildi. Anadolu 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşmada, Hafize Kazcı'ya verdiği cezayı erteleyen hâkim, 1 yıllık denetimli serbestlik süresi belirlediğini açıkladı.

Diyarbakır'da yaşayan Hollandalı gazeteci Frederike Geerdink'in evine baskın düzenleyen Terörle Mücadele Şubesi'ne bağlı polis ekipleri evde arama yaptıktan sonra gazeteciyi gözaltına aldı. İfadesi alındıktan sonra serbest bırakılan Frederike Geerdink'in Twitter hesabından yasadışı örgüt propagandası yapmakla ve Türkiye hakkında olumsuz kanaat oluşturacak ifadeler kullanmakla suçlandı! Diyarbakır'da yaşayan Hollandalı gazeteci Frederike Geerdink hakkında Twitter hesabından ifade ettiği sözleri nedeniyle "yasadışı örgüt propagandası yaptığı" iddiasıyla hazırlanan iddianame Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. Hollandalı gazetecinin yargılanmasına önümüzdeki günlerde başlanacak.

Taraf yazarı Emre Uslu hakkında açılan davanın duruşmalarına katılmadığı için tutuklama kararı verildi. Cumhuriyet Gazetesi yazarı Can Dündar'ın 17 ve 25 Aralık operasyonları ile ilgili kaleme aldığı 18 Temmuz 2014 tarihli "Fezlekeleri okumak hakkımız" başlıklı yazısı nedeniyle yazar hakkında RTE'nin şikâyeti sonucu açılan davadan yargılanması devam ediyor. İzmir'de Karabağlar Polis Karakolu'nda F.C. adlı kadını darp eden polisler hakkında açılan dava kapsamında savcı Göksel Er'in 2 polis için birer yıl, diğer polis için beraat kararı talep ettiği mütalaayı haberleştiren Milliyet Gazetesi muhabiri Kemal Göktaş hakkında dava açıldı ve yargılama devam ediyor.

Fransa'nın başkenti Paris'te 12 kişinin öldürüldüğü silahlı saldırıya uğrayan mizah dergisi Char-

lie Hebdo'nun karikatürlerinden yayınlama kararı alan Cumhuriyet Gazetesi'ne polis ekipleri 14 Ocak 2015 sabahı baskın düzenledi. Gazetenin İstanbul Şişli İlçesi'nde bulunan binası ile Esenyurt İlçesi'nde bulunan matbaasını ablukaya alan polisler, dağıtım kamyonlarında arama yaptıktan sonra araçların çıkışına izin verdiler.

Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği 14 Ocak 2015'te, içinde askerî mühimmat olduğu iddia edilen Millî İstihbarat Teşkilatı'na (MİT) ait araçların Hatay'ın Kırıkhan İlçesi'nde ve Adana'da durdurulması ve aranması olayıyla ilgili yazılı, görsel ve internet medyasında her türlü yayının yapılmasının yasaklanmasına karar verdi. Kararda ayrıca, konuyla ilgili belgeleri internet ortamında paylaşan twitter.com adresindeki 12 hesabın içeriğine, facebook.com adresindeki bir hesabın içeriğine, drive.google.com adresindeki 2 hesabın içeriğine, sol.org.tr, grihat.com ve rotahaber.com adreslerindeki haber linklerine erişimler engellendi. Al-Kaide'nin silahlı saldırısına uğrayan Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo ile dayanışmak veya olayı haberleştirmek amacıyla derginin yeni sayısının kapağında yer alan karikatürü yayımlayan birgun.net, t24.com.tr, internethaber.com, thelira.com adlı 4 internet sitesinin karikatürü yayımladıkları sayfalarına erişim Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği'nce 14 Ocak 2015'te engellendi.

Taraf Gazetesi Muhabiri ve Yazarı Mehmet Baransu 2 Mart 2015'te "devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme" ve "gizli belgeleri temin etme" suçlamalarını düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 326. ve 327. maddeleri uyarınca tutuklandı.

Hakkında "Dernekler Yasası'na muhalefet ettiği" gerekçesiyle kapatma davası açılan Kurdî-Der yan Komeleya Lêkolîn û Pêşvexistina Zimanê Kurdî (Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Derneği) "Kurdi-Der" İzmir Şubesi hakkında İzmir 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin kapatma kararı verdiği 9 Mart 2015'te öğrenildi.

İzmir Valiliği'nin 3 Mart 2015'te aldığı karar uyarınca kent genelinde siyasi parti, dernek veya diğer sivil toplum kuruluşlarının bir başka siyasi parti, dernek veya sivil toplum kuruluşunun yakınında dahi basın açıklaması, protesto gösterisi ya da yürüyüş yapılmasını yasakladığı, bu karara uymayanlara ise 208 TL para cezasının vereceği 9 Mart 2015'te öğrenildi.

Yukarıda verdiğim örnekler 2015'in ilk aylarında yaşanan hak ihlallerinin sadace küçük bir bölümüdür.

TC. Anayasa'sı madde 34'te *"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir"* diye yazar. Ama ne yazık ki ülkelerimizde, Anayasa'da yazılan bu hakkın uygulanmasında birçok sorun yaşanmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin belirlediği alanlarda ve yerlerde yürüyüş ve miting yapılmasına izin verilmektedir. Birçok halde basın açıklamaları ve yürüyüşler engellenmektedir.

4 Mart 2015'te İnsan Hakları Derneği, 2014 yılı İnsan Hakları İhlalleri Raporu'nu açıkladı. Bu raporda yer alan verileri kısaca özetlemekte fayda var.

Açıklanan raporda ortaya çıkan insan hakları bilançosu oldukça ağır. Rapora göre kadınların yaşam haklarına ihlaller kategorisinde 2014'te 335 kadın yaşamını yitirdi. 789 kadın yaralandı. 39 kadın intihar etti. 296 kadın toplumsal alanda şiddet, tecavüz, taciz veya ev içinde şiddete maruz kalarak yaşamını yitirdi. 2014'te 15'i çocuk olmak üzere 103 kişi yargısız infaz sonucunda hayatını kaybetti. 38'i çocuk 263 kişi yaralandı. Cezaevlerinde 19'u intihar, 5'i öldürülme, 21 hastalık olmak üzere toplam 45 kişi yaşamını yitirdi. Gözaltında, 1'i çocuk beş kişi öldü. Faili meçhul saldırılarda, 2 si çocuk 20 kişi yaşamını yitirdi.

Raporda „işkence, kötü muamele, onur kırıcı ve küçük düşürücü davranış ve cezalandırma" sınıfında ise toplam 3401 kişi hak ihlaline uğradı. Rapora göre hak ihlalleri başlıkları ve rakamlar şu şekilde:

Gözaltında işkence ve kötü muamele: 64'ü çocuk olmak üzere 1021 kişi.

Gözaltı yerleri dışında işkence ve kötü muamele: 23'ü çocuk olmak üzere 213 kişi.

Köy korucuları tarafından yapılan işkence ve kötü muamele: 20

Cezaevlerinde işkence ve kötü muamele: 54'ü çocuk olmak üzere toplam: 235 mahkûm.

Kolluk güçleri tarafından tehdit ve ajanlık teklif edilenler: 2'si çocuk, 120 kişi.

Toplumsal gösterilerde güvenlik güçlerinin müdahalesi sonucu dövülen ve yaralananlar: 112'si çocuk olmak üzere 1539 kişi.

Özel güvenlik görevlileri tarafından işkence ve kötü muameleye maruz kalanlar: 19 kişi.

Okulda Şiddet: 13 Öğrenci öğretmenleri tarafından darp edildi.

Gözaltına alınan sığınmacı ve göçmenler: 22'si çocuk 241 kişi. 2014'te 11 bin 262 kişi gözaltına

alındı. 1273 kişi tutuklandı.

AKP iktidarı, siyasal muhalefete, sivil protesto eylemlerine ve eleştirel medyaya karşı giderek artan ölçülerde tahammülsüzlük gösteriyor. AKP iktidarı, yargı bağımsızlığını dizginlemeye ve hukukun üstünlüğü ilkesini zayıflatmaya çalışıyor. Medya özgürlüğüne getirilen sınırlamalarla insan haklarının zedelenmesi, protesto eylemlerinin engellenmesi ve Türkiye'nin ceza hukuku sistemine duyulan güvenin azalması ülkede siyasal kutuplaşmaya yol açıyor. Konjonktürel duruma göre yasalar çıkarılıyor. AKP'nin daha önce AB yolunda çıkardığı kimi demokratik haklar bugün geri alınıyor.

Kolluk kuvvetleri tarafından yapılan ciddi insan hakları ihlallerinin mağdurları için adaletin sağlanmasının önünde engeller var. Türkiye'de bir cezasızlık kültürü var. 2013'te Mayıs ve Haziran aylarında İstanbul'la birlikte bir çok il ve ilçede yaşanan Gezi eylemleri sırasında uygulanan polis şiddeti de neredeyse tamamıyla bir cezasızlık zırhına bürünmüş durumdadır. AKP hükümeti, 2014 yılının Nisan ayında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) personelinin bizzat bu teşkilatın açık onayı olmaksızın yargılanamayacağını hükme bağlayan ve böylece MİT personeline fiilen yasal dokunulmazlık veren bir yasa çıkardı. Türkiye'nin insan hakları alanındaki uluslararası yükümlülükleriyle çelişen bu düzenleme, görevleri sırasında işkence gibi çok ağır insan hakları ihlalleri yapan MİT personelinden hesap sorulamaması riskini beraberinde getiriyor.

Cezasızlık kültürüne ve insan hakları ihlallerine karşı mücadele yürütülmesi gerekiyor. Hak arama bilinci ve mücadele, hukuksuz uygulamaların geriletilmesi için önemlidir. Öncelikle her bireyin hak arama mücadelesinin önemini kavraması gerekir. İşkenceye, hukuksuzluğa ve her türlü baskıya karşı tek bir çözüm yolu vardır. O da mücadele ve yalnızca mücadeledir. Mücadele edilmeden ve bedel ödenmeden kazanımlar elde edilemiyor. Mücadele etmek için de önce haklarımızı bilmemiz gerekir. İşkence ve her türlü hukuksuzluğun geriletilmesi yürütülecek mücadeleye bağlıdır. İnsanlar, linç politikalarına, baskı ve işkencelere, hapishanelerdeki baskılara, ırkçılığa, faili meçhullere, töre cinayetlerine, kadına karşı şiddete, aile içi şiddete, baskı ve sömürüye karşı durduğu oranda hak arama bilinci gelişmiş demektir.

12 Mart 2015

ŞEKO

Haydar DOĞAN

Babamdan dinledim.

Seferberlik zamanı köylerde eli silah tutan ne kadar erkek varsa topladılar. Askere gidenin belki de hiç dönmeyeceği zamanlardı. Ve savaşın ne kadar süreceği ise hiç belli değildi. Bu dağ köylerinden askere gidip de dönmeyen çok vardır. Çala-çocukların perişan olduğu zamanlardı. Kıtlık hiç eksik olmazdı buralarda.

Pür dikkat dinliyorum babamı.
Hiçbir ayrıntısını kaçırmamaya çalışıyorum.

Şeko daha yeni evlenmişti. Uzun boylu bir delikanlı idi. Bir çocuğu vardı askere götürmeye geldiklerinde. Bu dağ köylerinde neredeyse elinden iş gelen bir erkek bırakmadılar. Yaşlılar hariç bütün erkekleri topladılar. En çok da Harunuşağı köyünden aldılar askere. O zamanlar, aşiretler vardı buralarda, Harunan, Bakıran gibi aşiretler…

Gözlerini kısarak ve parmağıyla karşıda duran dağı göstererek,

— Aha şu dağ var ya, Dişkaya. Bir de şu Barçö denilen yerde hep birlikte yaşıyorlardı.

Bizimkiler de buraya konmuşlar. Bir daha da ayrılmamışlar bu dağdan.

Anlatırken elindeki bastonu sert bir şekilde toprağa vuruyordu. Biraz ötemizde akan suya doğru yönelip avuçlarını doldurup içti.

— Bu su olmasaydı burada yaşanılmazdı. İyi ettik ki suyu buraya getirdik.

Kayısı ağaçlarının altında oturup Şeko'nun başından geçenleri not alıyorum. Aynı zamanda çevreme bakarak dağların sessizliğini ve ağaçsızlığını gözlüyorum. Güneşin yakıcı sıcaklığı kayaları parçalamış durumda. Kınalı taşlar renkten renge geçiyor güneş vurdukça.

Issız dağlara dikkatli baktığında hareket eden bir canlı varsa hemen gözüne çarpıyor. Tavşan olmalı sanırım Poza tepesinden Ziyaret'e doğru kaçan.

Şeko bir daha gelmedi evine, diye devam ederken, Daldo'nun taşına sırtını dayadı, kapı önüne oturmak için çeşitli taşlar koymuş babam. Bu taşları köydeki evlerden toplamış. Her taşın bir sahibi var. "Mamçi Daldo'nun Taşı" dediği taş, eşik olarak kullandığı taşmış. Pano'nun Taşı, babası Awdin'in taşı gibi taşlar ile bahçede oturma alanı meydana getirmiş.

—"Awdin'in taşına otur, sırtını da Mamçi Daldo'ya ver", sözü bu bahçede çok duyuldu.

Şeko dönmedi bir daha... Öldü mü kaldı mı bilen yok. Karısını da o bir daha geri dönmeyecek diye birisine verdiler.

Uzun zaman sonra, sanırım yedi sene sonra, bir çoban koyunlarını dağa götürüyor. Yayla tarafına kadar gidiyor çoban. Koyunları suların olduğu yerlere götürürler çobanlar.

Bizim Ari Mazın yaylasına doğru giderler genelde çobanlar. Sarlar yaylası ilk gittiğimiz yaylaydı. Sonra Kepez köyleriyle ortak kullandık. Bizimkiler Sarlar'ı bırakıp şimdiki Ari Mazın'ı yayla edindiler. İbrahim Dede çeşmesinden su içen bir daha döner gelir buraya ! Hele bir de Hambar Suyu var ki, buz gibidir.

Şeko'yu anlatırken dalıp gidiyor dağlara, soğuk sulara doğru babam…

Kuşlar su içmek için çeşmeye indiklerinde ses çıkarmıyoruz. Ufak bir kıpırtıda kanat vurup gidiyorlar. O kadar ürkekler ki… Çatıda iki güvercin yuva yapmışlar sanırım. Her gün buradalar.

— Umarım çocuklar görmezler bu güvercinlerin burada yuva yaptığını, yoksa taşlarlar.

Genç çoban çeşme başında azığını açıp yemek yerken, uzun boylu, pardösülü birinin uzaklardan geldiğini görmüş elinde bir sopa ile. Polat tarafından geldiği belli. Çobanın olduğu çeşmeye varıp soluklanmış adam. Soluklanırken çoban kim olduğunu sormuş ona. Polatlı bir tüccar olduğunu adam ve davar alım-satım işi yaptığını da eklemiş. Sonrasında da davarların arasına girerek koyunların dişlerini ve sırt bölgesinin tavlığını eliyle kontrol etmiş ve sormuş:

— Var mı burda davarını satan?

— Her zaman satıcı bulunur beyim buralarda. Yeter ki, paran olsun.

Varıp çobanın yanına çömelmiş uzaklardan gelen adam. Ve sormaya başlamış.

— Hangi köydensin çoban kardeş ?

— Hacıyan köyündenim. Sen bizim köyleri bilir misin ki köyümü sorarsın?

— He bilirim. Harunan köyünden çok davar aldım. Sizin köyü de bilirim.

— Kimleri bilirsin bizden.

— Pano'ları bilirim. Kalandar î Hope, onları bilirim. Bir de Şekoları bilirim.

— Desene yabancısı değilsen buraların.

— Değilem tabi ki. Hele söyle napar Kalandargil, Şekolar ?

— Aha bu davarın hepsi Kalandarlarındır. Ben onlara çobanlık yaparım.

— Demek Kalandarların. Mert adamdır Kalandar. Xane'da cömert kadındır.

— Sen Xane bibiyi de tanırsın ?

— Dedim ya sana, hepsini tanırım! Eee, Şekolar nasıllar? Hele de bakim.

— Nasıl olacaklar. Şeko'yu almışlar askere. Bir daha da dönmemiş. Ölmüş diyorlar. Karısını da verdiler bir adama…

Uzaklardan gelen adam kalkıp suyun başına çökmüş. Avuçlarını doldurarak yüzüne suyla vurmuş. Kana kana içmiş suyu. Bir daha yüzüne vurmuş su ile.

— Kal sağlıcakla çoban. Yolum uzun. Ancak varırım.

Çobanın yanından geldiği yöne doğru adımlamış adam.

Bu sırada köyden çobanın olduğu yere doğru gelen bir köylü giden adamı uzaklardan görmüş. Varıp çobana gidenin kim olduğunu sormuş.

— Emmi bilmiyom. Polat'dan geliyormuş. Davarlara baktı. Alıcıymış.

— Madem alıcı niye geri gidiyor bu?

— Bizim bütün köyleri tanıyormuş. Herkesi sordu.

— Kimi kimi sordu ?

— Emmi, Kalandarları, Panoları. He bir de Şekoları sordu.

— Şekoları mı ?

Köylü bir kaç adım atarak elini gözlerine siper ederek adama bakmış. Adamın yürüyüşü hiç de yabancı gelmemiş köylüye.

— Şeko. Loooo Şekkooooooo.

Dağı aşarken uzaklardan gelen adam dönüp son kez bakmış.

KİTAP

"Aşk Dediğin Haram Olur"

Halil ÇAMAY

Hayatın birçok renkleri vardır. Renk renk çiçekleri, her rengin ayrı kokusu ve her kokunun sunduğu farklı düşleri… Edip Cansever'in " Kırmızı yanlışlıklarımı çok severim" sözüne rağmen bizim rengimiz kırmızı, çiçeğimiz gelincik ve düşlerimiz devrimdir. Gözlerimizi saldık mı uzak ufuklara; kırmızı yapraklı, siyah perçemli, sarı tomurcuklu gelin çiçekleriyle bezeli bir orman düşleriz. Severiz kırmızıyı. Ama bu sevme, bizi "Renkleri tek tek alırsan hepsi birer tarikat" dizesiyle "uyaran", Cemal Süreya'ya da yolumuzu düşürür.

Ve renkler bacayı sarar...

Yine de biz, rengârenk düşlerimizi ak kâğıtlara sararız ve şiir olur, aşk olur.

"aşk dediğin haram olur" adlı kitabındaki rengârenk şiirleriyle selamladı bizi Sezai Sarıoğlu.

Taşın yaşı, çocukların taşı

Zamanın bazı taşları yaşlarından evvel yerlerine oturmak zorunda kalır. Bir duvarda binanın yükünü yüklenir ya yeni oluşmuş bir taş, acemi yapı ustasının ellerinde. Oysa kısa süre de darmadağın olur, ufalanır çekemeyeceği yükün altında. Bir lokma ekmek için sokaklara dökülen sabilerin, acemi yöneticilerin yasal mermileriyle, eve dönen cesetleri gibi!

Taşın yaşını büyütmek/ bir elinde taş, bir elinde limon/ maskeli çocuklara nasipmiş. O gün/ taştan yana taraf/ çocuktan yana taş oldum… … annemden habersiz/ aldığım yaşları geri verdim / korsanın tam ortasında / devrimden bir gün daha aldım/ hrant'ın ahparik pabuçlarını/ resmi mülkün temeline fırlattım! Diyerek betimliyor yerlerine oturamayan taşları Sezai Sarıoğlu "Çifte Vav" şiirin de.

Elma tabiri adlı şiirinde yine ölümü anlatıyor, ölümün heyecanlı çekiliğini harmanlayıp ilk affedilmez günahla!...

tanrıları elma borçlandırır rüyasında!

Bu çocuk kime çekmiş, diye sorar komşular/ benden duymuş olun, çekmişse kendine çeker. Bir elmanın peşinde koşar çocuklar, tüm günahkârlar gibi masum. ***Eli boş dönerken tarihten ve devrimden***, bir çocuk kendine çeker. ***Bilmek için toplar balta girmiş kavramları. On iki eylül süren elma kıtlığını. Aklındaki cevabın boynu sorudan ince!*** Bir çocuk kendine çeker Halepçe'nin elma kıtlığında. Bir elmanın peşinden koşar çocuklar! Ucunda kan kızıl ölümler olsa da! Oysa ***Her helalin içinden geçen, büyüyünce haram olmaktır!***

En cesur yürekler çocuklardadır bu korku çağında. En adil haramilerdir çocuklar.

"aşk dediğin haram olur"
Sezai Sarıoğlu
Yasakmeyve Yayınları

Geç kalmış bir devrim çağında, sokakların nabzını tutan devrim çocuklarının yüreklerine yaslayıp yüreğini, yürekli şiirler yazıyor Sarıoğlu. Yüreğinden devrim düşlerini söküp atan yüreksizlerin suratına tokat atar gibi!

Ana rahminden sokağa düştüğümde/ taşta uyuyan tanrılar görmüştüm/ çocuk için en iyisi galiba/ taşı çalıp tanrıları uykusuz bırakmak…

Bakaşaşa kalsın tanrılar/ kırk kapılı uykular/ harami çocuğun olsun…

…Elmanın çıkardığı ses dişe yasak/ havva'ysa, yapraktan ibaret değil/ dilinde köz söndüren dili perdesiz nine/ günde beş vakit sesini eşeleyip/ ne beş kocadan ne cumhuriyetten bir şey anladım diyor…

Zindanın ilmi diyor bir şiirine Sarıoğlu. Her ilimde olduğu gibi zindanda da siyahla beyazın varlığını anlatıyor. Ya bilgeleşirsin zindan da ya da çıldırırsın. Bu iki durumu vurguluyor bilgelikle deliliğin sınırında çizilen şiir-ler-inde! Bir zindan mahsus mahal içerisindeyse, bir zindan da ziyaretçi mahalindedir.

… ***sonra sen/ bir kitabın gözünün içine baktın/ göçebe anahtarı unuttu yerleşik kilitte zındancı/ gözyaşının içinde uyudun, mutsuzluğun da uyudu/duydunuz mu dedin, mahsus mahal önünde/ acılar, sağır hücreden kurtulamayacak hiç! ….*** Bir devrim düşüyle düşmüşsen zindana, düşlerine zincir vuramaz kirli üniformalarının ceplerinde, göçebe kilitler taşıyan zindancı

Her aklından geçeni aşk ve devrim sanıyorsun

Sen yenisin galiba, hiç haram öpücük biriktirmemişsin! Diye başlayan "***aşığa bağdat sorulur***" şiirinde. Ten'e yürekten dokunmanın, yürekli zamanlarda kaldığını vurguluyor Sarıoğlu. ***Dünya da kendini yaşayacağın içten bir köşe yok!*** Oyalayamıyor seni geçip giden şeyler. Bir anlamı olsun istiyorsun her nefesin. Her aklından geçen bir devrim, bir aşk! Sen, yenisin galiba bu yaşam çöplüğünde! ***İçin haram sular talanı, dışın dağınık sözcükler iklimi***. Yüreğin kocaman bir aşka gebe, harıl harıl arıyorsun döllenmeyi bir aşkın koynunda. Bir şans daha vermeye meyilli. ***İkinci sevişmede aşkına devlet!*** Yenisin sen! Kirletemiyorsun bir türlü ütopik duygularını! Bir şans, bir şans daha… SEN YENİSİN!

Toplumsal gerçekleri entelektüel bilgi birikimiyle dile döküp, sloganların ve kalıplaşmış "sol" söylemlerin dışında şiir ve şiirselleriyle sunuyor Sarıoğlu… ✎

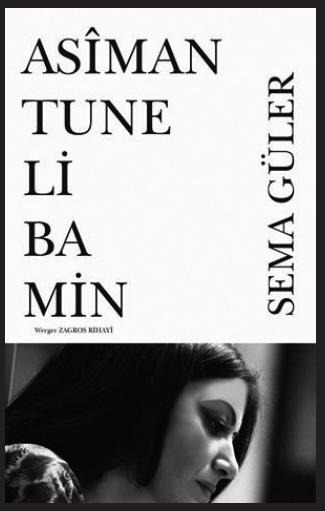

Havîn qediya
Havîn bi dawî hat
Em dimirin û êdî pirsan napirsin

Ne çol
Ne ba
Ger birînên min bihatibana guherîn;
Ji bo rê pirsînê min dixwest hînî destnivîsa piling bibim

Yaz bitti
Yaz bitti ölüyoruz
Ve artık sorular sormuyoruz

Ne çöl
Ne rüzgar
Yaralarım değişseydi;
İsterdim yol sormak için kaplanın el yazısını sökebilmeyi

Sema Güler

IŞİD Asurlardan devraldığı zulmü, yine Asur toprağında 3000 senelik uygarlık kalıntısı tarihe ışık tutacak kültürel eserleri yıkmakta, yakmakta, bombalamaktadır.

Nımrud Yanarken

TEFO

Asur İmparatorluğu tarihin ilk zulmüyle ün yapmış devletiydi. Zulümkarlığı insanlık Asurlardan öğrendi desek yeridir. O da kellelerden kale yaptı, insanları kazığa oturttu, vahşi hayvanlara yedirtti, diri diri yaktı tıpkı bugün IŞİD'in yaptığı gibi. Sümerlerden başlayarak gelen her uygarlık kendinden önceki eserleri yok etti ve tarihi kendinden başlatmak adına insan, doğa ve kültür katliamları yaptı. Adına da ezeli ve ebedi yaşam koydu. Soylarını, egemenliklerini böyle sonsuz kılacaklarını tasarladılar uğraştılar. İlkinden başlayıp son uygarlığa kadar ezilenlerin kanıyla ve canıyla kendilerine anıtlar diktiler, binalar yaptılar, saraylar inşa ettiler. Hepsi ne kadar görkemli olursa olsun, ne kadar şatafatlı olursa olsun ve neyi temsil ederse etsin ezilenlerin kanıyla sulanmış canıyla yükselmiştir. İnsanlık tarihinden ders almak açısından önemi büyüktür. Bugün IŞİD Asurlardan devraldığı zulmü, yine Asur toprağında 3000 senelik uygarlık kalıntısı tarihe ışık tutacak kültürel eserleri yıkmakta, yakmakta, bombalamaktadır. Yeryüzünün en karanlık yüzü olan IŞİD bütün insanlığı karanlığa sürerken, dünyada bir kaç açıklama ve kınamadan başka ses duyulmamaktadır. Canice insan katleden bu güruhu tarihi yağmalarken izleyen dünya belki de yıkılan heykellerin, yakılan kütüphanelerin ve talan edilen ören yerlerin canı olmadığına şükrediyor. Oysa bizi bütün zulümlerden kurtaracak, insanlığın karanlığını aydınlatacak şifrelerde yok ediliyor. Belki habersiz değil kimse belki Ortadoğu'daki bu kaosun büyüklüğü ürkütüyor çoğu kimseyi. Yine de tarih yanarken kayıtsız kalmamalı onları süslü bir taş parçası ya da günahkar bir putmuş gibi görmemeliyiz. Onlar bizden önceki kültür ve uygarlık kalıntıları olup bizden sonraya da ışık tutacak emarelerdir. Tarihsiz bir dünya olmadığı gibi insanlık tarihsel süreçlerden geçerek kimlik ve kişilik kazanmıştır. Ve bu tarihsel macerası içinde insan insan olmuştur. Kendini ve tarihini bilmek isteyen insan için gün yüzüne çıkmış bu tarihi korumak ve kollamak elzemdir.

06.03.2015

Çıktı!

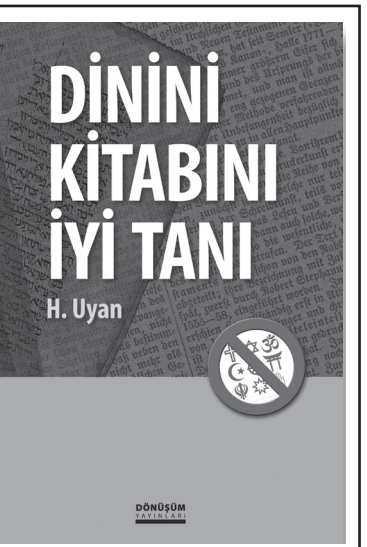

İsteme Adresi: Fatih Mah. Bahçeyolu Cad.
Ülbeği İş Merkezi No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

Büyük Kaçgun

Orhan BAHÇIVAN

Taş duvarın gölgesinde iğreti bir görüntü
Uçarı bir yolun neferisin Bahçıvan

Dede mirası inkar gelinmez
Örgülü geçişlerin unutkanlığı çığlık değildir
Diyar diyar gezindiğim deli ses kulaklarda

Zemheri geldiyse göçler yerinde sayar
Ne kırlangıç göçü
Ne turna sesi
Yerinden kaldıramaz bu kızıl kayayı

Unutup sonra hatırladığım gezintiler
İçimdeki son kıpırtı çağlıyor
Doruklarda ses
Sor beni

Fırtınalı gecelerin köz kokan sabahları
Işık doğsun ellerime
Gün çalsın

Kış güneşi incitmesin yüreğimi
Yine dara düştü ayaklar
Mor dağlarda

Sancıyı üçe bölüyorum incitmeden
İkiyle çarpıp dört ile topluyorum
Sonra güzelce cebime dolduruyorum
Zaman aşımı şimdi dediler
Darda kaldım

Bir solukluk zaman dilimi güçlük ötesi
Tarihsel kaygılara iz düşüyorum
İncitilmiş akşamlar

Milat öncesi ilkel bir ses
En büyük felsefenin yazıldığı çağ
Komik anlatım

Zincirler tenimizde güneşi gölgeliyor
Tereddütsüz ormanları yakıyorum
Ejderha nefesiyle

Kar yağıyor gecenin ortasında gördüm
Kızılötesi ibrişim dokuması
Ufak tefek insanlar

Sonsuz dolaşım mavilik hayali
Yorgunu bu yürek

Aklım hep dedem denen o Celali de
O büyük kaçgunda
Eski Oğuz'da

Kiraz Kuşları

Gökhan KUZLAK

Edip'in mavisine tüneyen
Kiraz kuşlarına benzerdi yüzün
Bakar bakar
Aşk derdim
Göğsümün orta yeri
Yıldızların raksı
Samanyolu olurdu

Vakit
Bir garip kırlangıç yazıydı ya
Öpsem
Zeytinin yaprağı dudağımdan dökülür
Sarılıp ak güvercin olursun

Sonrası
Hepten bir kuş telaşı olur
Rüzgâr alır başını dağılır
Ağzımda yağmurdan kalma
kekre bir yorgunluk
Ve ben uyurum örüklerinin kuytuluğunda

"Annemin Şarkısı" (Klama Dayika Min) GKM'de sinemaseverlerle buluştu

Erol Mintaş'ın ilk uzun metraj filmi 'Annemin Şarkısı' filmi, 25 Ocak Pazar günü Güney Kültür Merkezi'nde sinemaseverlerle buluştu.

Filmin bazı sahneleri Güney Kültür Merkezi'nde çekilmiş, arkadaşlarımız bazı sahnelerde rol almış, GKM filmin çekimine destek sunmuştu. .

Film gösterimi ardından Erol Mintaş ile söyleşi yapıldı.

'Annemin Şarkısı' filmi, savaş nedeniyle zorunlu göçle geldikleri İstanbul'da kendilerine yeni bir hayat kurmuş olan bir anneyle oğlunun öyküsü üzerine kurulu.

Kuzey Kürdistan'da yaşadıkları köyün devlet tarafından boşatılması üzerine mecburen İstanbul'a göçen bir anne-oğul yerleştikleri Tarlabaşı semtinden de kentsel dönüşüm projesiyle çıkmak zorunda kalırlar.

Ali, (Feyyaz Duman) annesi Nigar'ın (Zübeyde Ro-

Yönetmen: Erol Mintaş

Yönetmen:
Erol Mintaş
Oyuncular: ***Feyyaz Duman, Zübeyde Ronahi, Nesrin Cavadzade***
Vizyon tarihi: ***14 Kasım 2014***
Süre: ***90 Dakika***
Dil: ***Kürtçe***
Tür: ***Dram***

ALDIĞI ÖDÜLLER:

20. Saraybosna Film Festivali:
En iyi film

51. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali:
En İyi Erkek Oyuncu Ödülü Feyyaz Duman
En İyi İlk Film Ödülü
En İyi Müzik Ödülü

31. Belçika Mons International Love Film Festivali
Jüri Özel Ödülü
En İyi Erkek Oyuncu Ödülü Feyyaz Duman

nahi) durumunun gittikçe kötüleştiğini görür. Bir gün köye geri dönmek üzere eşyaları toplayan Nigar, bir gün de kendini İstanbul'un sokaklarında gezerken bulur. Öte yandan da Ali'ye komşularının köye döndüğü konusunda ısrar eder.

Genç öğretmen Ali, gittikçe hastalanan annesini mutlu etmek için farklı yöntemlere başvurur: Hediyeler alır, gittiği her yere onu da motoruyla götürür, rüyalarına giren şarkının peşine düşer. Aynı zamanda, Ali kız arkadaşı Zeynep'in hamile olduğunu öğrenir; fakat kendini baba olmaya hazır hissetmemektedir. Ali iki kadının arasında çaresiz kalmıştır.

Filmde Ali ve Nigar'ın gündelik meselelere bakışlarında, çevrelerindeki insanlarla kurdukları ilişkilerde travmalarla yüklü bir tarihin gölgesi sık sık kendini hissettiriyor. Kürtçe eğitim veren bir kursta öğretmenlik yapmakla birlikte aslında bir yazar olarak kendini kanıtlama derdinde olan Ali'nin yüzü geleceğe dönükken, annesi Nigar artık var olmayan bir geçmişi yeniden canlandırmaya, sıla hasretini yıllar önce duyduğu bir dengbejin unutulmuş sesiyle dindirmeye çalışmaktadır...

Film, izleyicilerden tam not aldı. ✎

TÊN BI SER ME DE

Selahattîn ÇAM

Tên bi ser me de gur, rovî,
Çîq nîşan didin bi hovî.
Êrîş dikin bi dev girêzî,
Wek seyê har,
Marê bi jar!
Ez bê kêr û xencer.
Îro dîsa xwe ceriband,
Seyê sebenêz,
Gurê devbixwîn.
Êrîş dike pîsê devbîno.
Dike qetl û qitalê.
Wek Sedamê naletkirî.
Dikuje dîsa zar û zêç,
Terkî mirinê bû gel,
Bê nan û bê av e,
Li çiyayê Şengalê,
Erz û eyalê me,
Dîsa ker û lal e,
Dinyaya nûjeen!
Temaşevan e alem.
Xwe bigihîne hewariyê,
Egît û mêrxas !
Bêbext e neyar.
Nizane heq û huqûq,
Şerjê dike zarokan!
Tefalên ber şîr.
Roj, ne wek her roj e,
Roj ne geş û bi kêf e,
Roj şînî û xemgîn e.
Roj hiznî û birîdar e.
Rojê reş girêdaye,
Diqîre, dinale Şengal!
Bê av û nan e, Şengal!
Serbilind e, bi rûmet e.
Şengala Rengemîn,
Şengala Nûranî !
Dîsa wek Dehaq,
Dehaqê zalim,
Dehaqê xwînxwar.

Girt ser Şengalê,
Dîsa hewar e!
Dinale dîrok.
Hewar ! Hewar e!
Hewara dayikan e!
Dayikên dil bikul,
Dayikên serbilind.
Şinî ye,Şengal,
Dinale Şengal!
Digirîn keçên xama,
Bûkên dest bi hene!
Hat bela bi ser Şengalê,
Ne nan û ne av e!
Ne îlac û derman e,
Heye vîn û bawerî.
Cardin wek berê,
Kuştin mêr û mêrxas,
Êrîşî erz û eyal kir,
Bi hov û bê sincî.
Hewara jinan e.
Dimeşin bi çiya de.
Ti û birçî ne.
Lê rûmetdar in,
Serbilind û şanaz in.
Lez ke, bilezîne,
Dayîka Amedê,
Bibe hêvî ji Şengalê re.
Şengala nazenîn a henûn.
Li hêvîya te ye Şengal!
Keça evîndar, bimeşe zû!
Bi axîna nalîna Dîcleyê re,
Berê xwe bide Şengalê,
Şengala evîndar û birîndar!
Bibe dixtor û perestar,
Sax bike, dilê evîndar,
Evîndar û birandar!

Amed, 3 Tebax 2014 ✎

2015 Oscarları

2015 yılı Oscar ödülleri, yine her zamanki gibi şaşaalı bir törenle dağıtıldı.
Bu Yılki Oscar'lar şu filmlere/film çalışanlarına gitti:

EN İYİ FİLM: (Birdman)
EN İYİ YÖNETMEN: Alejandro G. Iñárritu (Birdman)
EN İYİ KADIN OYUNCU: Julianne Moore (Still Alice)
EN İYİ ERKEK OYUNCU: Eddie Redmayne (The Theory of Everything)
EN İYİ YARDIMCI KADIN OYUNCU: Patricia Arquette (Boyhood)
EN İYİ YARDIMCI ERKEK OYUNCU: J.K. Simmons (Whiplash)
EN İYİ ÖZGÜN SENARYO: Birdman (Alejandro G. Iñárritu, Nicolás Giacobone, Alexander Dinelaris, Jr. & Armando Bo)
EN İYİ UYARLAMA SENARYO: The Imitation Game (Graham Moore)
EN İYİ ANİMASYON: Big Hero 6 (Don Hall, Chris Williams, Roy Conli)
YABANCI DİLDE EN İYİ FİLM: Ida (POLONYA) (Pawel Pawlikowski)
EN İYİ KISA ANİMASYON: Feast (Patrick Osborne, Kristina Reed)
EN İYİ KISA FİLM: The Phone Call (Mat Kirkby, James Lucas)
EN İYİ DEKOR: The Grand Budapest Hotel (Adam Stockhausen, Anna Pinnock)
EN İYİ GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ (Kamera): Birdman (Emmanuel Lubezki)
EN İYİ KOSTÜM TASARIMI: The Grand Budapest Hotel (Milena Canonero)
EN İYİ BELGESEL FİLM: CitizenFour (Laura Poitras, Mathilde Bonnefoy, Dirk Wilutzky)
EN İYİ KISA BELGESEL: Crisis Hotline: Veterans Press 1 (Ellen Goosenberg Kent ve Dana Perry)
EN İYİ KURGU: Whiplash (Tom Cross)
EN İYİ MAKYAJ VE SAÇ: The Grand Budapest Hotel (Frances Hannon ve Mark Coulier)
EN İYİ FİLM MÜZİĞİ: The Grand Budapest Hotel (Alexandre Desplat)
EN İYİ FİLM ŞARKISI: Glory, "Selma" (John Stephens and Lonnie Lynn)
EN İYİ SES: Whiplash (Craig Mann, Ben Wilkins, Thomas Curley)
EN İYİ SES KURGUSU: American Sniper (Alan Robert Murray, Bub Asman)
EN İYİ GÖRSEL EFEKT: Interstellar ((Paul Franklin, Andrew Lockley, İan Hunter, Scott Fisher)

Ayrıca Harry Belafonte, Maureen O'Hara, Jean-Claude Carriere ve
Hayao Miyazaki OSCAR ONUR ÖDÜLÜ aldılar.

Anuş PAZARCIYAN

Bu yıl bir en iyi film, en iyi yönetmen, en iyi yardımcı erkek oyuncu, en iyi özgün senaryo, en iyi kurgu dallarında da aday olan ve fakat adeta "ayıp olmasın" usulü yalnızca "en iyi yardımcı kadın oyuncu" Oscar'ını alan Boyhood üzerine daha önce yazmıştım. Bence yılın en iyi filmlerinden biriydi Boyhood ve birden fazla Oscar'ı hak etmişti. (Bkz. Güney sayı 68, s. 85-86)

"En iyi Film Müziği"" En iyi Kostüm Tasarımı", "En iyi Makyaj ve Saç", "En iyi Dekor" dallarında dört Oscar alan, böylece 2015'in "en" Oscarlıları içinde yer alan "The Grand Budapest Hotel" üzerine de daha önce yazmıştım. (Bkz. Güney sayı 68, s. 74)

Burada 2015 Oscar'lıları içinde görüp de yazmadıklarım üzerine yazacağım:

KAZANANLAR:

BIRDMAN
(Birdman or The Unexpected Virtue of Ignorance)
(Bilgisizliğin Beklenmedik Gücü)

(ABD, 2014)

Yönetmen: *Alejandro González Iñárritu*
Senaryo: *Alejandro González Iñárritu, Nicolás Giacobone, Alexander Dinelaris, Jr. und Armando Bó*
Kamera: *Emmanuel Lubezki*
Oyuncular: *Michael Keaton, Zach Galifianakis, Edward Norton, Andrea Riseborough, Amy Ryan, Emma Stone, Naomi Watts, Merritt Wever, Lindsay Duncan vd.*
Müzik: *Antonio Sánchez*
Ses: *Taylor, Frank A. Montaño und Thomas Varga*
Ses Mixajı: *Hernandez ve Aaron Glascock*

2015 yılı'nın en fazla dalda aday gösterilen filmi idi Iñárritu'nun Birdman'ı. Tam dokuz dalda Oscar için adaydı:

En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Erkek Oyuncu (Michael Keaton), En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu (Edward Norton), En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu (Emma Stone), En İyi Özgün Senaryo, En İyi Kamera, En İyi Ses, En İyi Ses Mixajı

Birdman yarıştan en önemli dallarda (En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Kamera, En İyi Özgün Senaryo) toplam dört Oscar'la, 2015'in gerçek galibi olarak çıktı.

Iñárritu, Birdman ya da 'Bilgisizliğin Beklenmedik Gücü'nde, Hollywood ürünü, çok seyircili "Birdman" isimli dizi filmde olağanüstü güçlere sahip, düşünceyle maddeleri yerinden oynatma ve uçma yetisine sahip kahramanı oynayan (bir çeşit Süpermen) Riggan Thompson'un (Michael Keaton) öyküsünü anlatıyor. Daha önce oynadığı üç Birdman filminde canlandırdığı karakter üzerinden tanınan Riggan, aslında bir yandan artık Birdman karakterini canlandırma konusunda yaşlanmış olabileceği düşüncesiyle, diğer yandan da artık bu imajdan kurtulmak, ciddi bir oyuncu ve sanatçı olduğunu göstermek için Broadway'de bir tiyatro oyununu sahneye koymak işine soyunmuştur. Sahnelemek istediği oyun Raymond Carver'in "Aşk üzerine konuştuğumuzda aslında neyi konuşuruz" isimli kısa öyküsünden kendisinin sahneye uyarladığı bir oyundur. Bu oyunda taşıyıcı rollerden birini de kendi oynamaktadır. Yani o hem tiyatro yazarı, hem yönetmen, hem oyuncu olarak "ciddiye alınması gereken bir sanatçı" olduğunu ispatlama peşindedir.

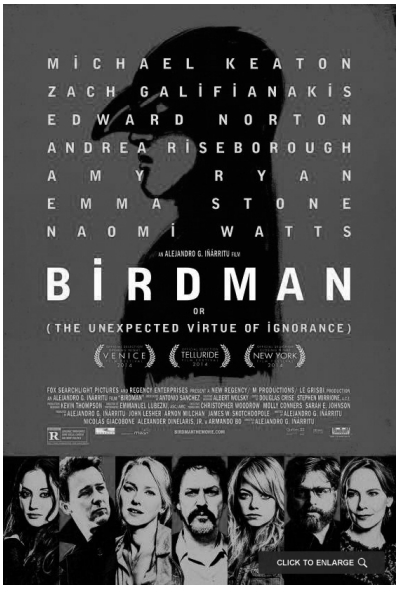

Prömiyere kısa süre vardır. Fakat dört kişilik (iki kadın/iki erkek) oyunda ikinci erkek rolünü oynayan oyuncunun oyunundan hiç memnun değildir Riggan. Provalarda bu oyuncunun yaralanması Riggan için bu "yeteneksiz"den kurtulmak için bir fırsattır. Yerine Broadway'in en iyi, fakat geçinmesi en zor oyuncularından biri olan Mike Shiner (Edward Norton) bu rolü üstlenir. Daha ilk provadan itibaren fakat Riggan ile Shiner arasında hangisinin daha iyi, hangisinin sahnede egemen olacağı konusunda rekabet başlar. Eğer doğru kullanılırsa bu rekabet mükemmel bir oyun yaratmak için bir manivela olabilir. Fakat bu yapılamazsa, bu rekabet ölümcül de olabilir.

Iñárritu, Birdman'de hem Hollywood, hem de Broadway'de her birinin egosu şişkin olan sanatçıların insani ilişkilerinde nasıl bir yalnızlık içinde olduklarını, nasıl sürekli depresyon sınırlarında dolaştıklarını, "ün"ün aynı zamanda nasıl bir yük olduğunu, "ölümsüz" sanatçı olmak isteği ile yanıp tutuşanların çoklukla ancak gerçekten öldüklerinde bu payeye ulaşabildiklerini anlatıyor.

Birdman, depresyon içinde, oyun içinde intihar sahnesinde, gerçek kurşun kullanarak varmak istiyor ölümsüzlüğe. Tam olarak beceremiyor bunu. Onu bile beceremiyor! Fakat Broadway'de başarı veya başarısızlığın belirleyicileri olan "eleştiri tanrıları" bu olay üzerine "işte gerçek tiyatro budur" diyorlar. Yani gerçek kan dökülmesi gerekiyor başarı için.

Filmin son sahnesinde Birdman'ı hastane odasının penceresinde uçmaya hazırlanırken görüyoruz. Sonra film başlangıcına dönüyor. Göğü yaran bir ışık

huzmesi ile bitiyor film.

Acıyorsunuz Hollywood eskisi, Broadway yenisi sanatçılara.

Birdman'in anlattığından çok, bunu nasıl anlattığı önemli...

Film başından sonuna sanki hiçbir kesim yokmuş, kamera filmi baştan sona –son hastane sahneleri hariç– hiç kesimsiz tek bir sahne olarak çekilmiş duygusu veren bir biçimde kurgulanmış. Aslında tabii anlatılan zaman dilimi göz önüne alındığında bunun böyle olmadığını biliyorsunuz. Değişik provalar, ön prömiyer, prömiyer gözönüne alındığında en azından iki haftalık bir zaman dilimi anlatılan. Yani birebir hiç kesimsiz tek sahne değil. Buna rağmen bu duyguyu yaratıyor Iñárritu. Bunda filmin büyük bölümünün geçtiği mekanın bir tiyatro binasının dar koridorları, odaları, sahnesi olması yanında, filmin hemen tümünün filmin karakterlerinin peşinde koşan subjektif kamera olması belirleyici. Birdman anlatım diliyle, oyunculukları ile, kamerası ile, yönetimi ile bir baş eser. Fakat bu Iñárritu açısından yeni bir şey değil.

SELMA

(ABD, 2014)

Yönetmen: *Ava DuVern*ay
Oyuncular: *David Oyelowo, Tom Wilkinson, Tim Roth, Carmen Ejogo, Andre Holland, Cuba Gooding junior, Oprah Winfrey, Martin Sheen, Giovanni Ribisi vd.*

Selma 2015 Oscar'ında "En İyi Film" ve "En İyi Film Şarkısı" (Glory: John Stephens and Lonnie Lynn) dallarında adaylar arasında idi. Aslında bütün "En İyi Film" adayları arasında kuşkusuz net antirasist tavrı ile siyasi açıdan ele alındığında en iyi filmdi. Film dili olarak da aslında klasik linear anlatımı, iyi oyunculuğu, inandırıcılığı ile eğer istense en iyi film Oscar'ını alabilirdi. Hele hele son dönemde Ferguson'da yaşananlar filmi çok daha aktüel hale getirmiş, filmde anlatılanların bugün de tam olarak aşılmamış olduğu açıkça görülmüştü. Fakat Oscar'ı veren Akademi'nin üyelerinin yapısı bilindiğinde, ABD'deki beyaz ırkçılığı teşhir eden, hem de bir siyah kadın rejisörün yaptığı filme "En İyi Film" Oscar'ının verilmesi mucize olurdu. Olmadı. "En İyi Film Şarkısı" Oscar'ının verilmesi bir nevi sus payıdır.

Ava DuVernay, yaşanmış gerçek bir olayı, nerede ise bir belgeselmiş inandırıcılığı ile sunuyor Selma'da.

Yıl 1965. L.B. Johnson'un ABD Başkanlığı dönemi. Siyah Yurttaşlar Hareketi'nin mücadeleleri sayesinde nihayet siyahların da tüm yurttaşlık hakları yasal alanda kağıt üzerinde verilmiştir. Siyahlar da seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Yasa bunu söylemektedir. Fakat özellikle Güney eyaletlerinde hâlâ siyahların bu haklarını kullanması pratikte engellenmektedir. Engellemenin en yaygın yolu onların seçmen listelerine kaydedilmesinin engellenmesidir. Filmin başlarında Siyah Yurttaşlar Hareketi içinde bu hareketin kesinlikle ve yalnızca barışçıl sivil itaatsizlik eylemleri yöntemini kullanmasını savunan ve 1964'de Nobel Barış Ödülünü kazanan Papaz Martin Luther King ile Johnson'un Beyaz Saray'daki bir görüşmesine tanıklık ederiz.

Martin Luther King bu görüşmede Başkan'dan siyah yurttaşlara oy kullanma konusunda çıkarılan engellerin kaldırılması yönünde açıklama yapmasını talep etmekte; Johnson ise siyaseten kendi zor durumunu anlatarak, Martin Luther King'den sabırlı olmasını istemekte ve ondan Siyah Yurttaşlık Hareketi içindeki radikal kanadı kontrol etmesini istemektedir.

1965 Yazında Alabama eyaletinin Selma kasabasında şerif ve seçmen listesine yazılım konusunda yetkililerin siyahlara yönelik ırkçı tavırlarına karşı barışçıl bir gösteri yürüyüşünde bir siyah genç vurulur. Yönetimin bu cinayete karşı hiç bir tavır takınmaması, siyahların seçme haklarını kullanmasının engellenmesine karşı hiç bir tedbir almaması üzerine, Selma kasabasındaki yerel bir inisiyatif Selma'dan başlayan ve eyalet başkenti Montgomery'de Senato önünde sonlanan bir yürüyüş yapma kararı alır. Fakat yürüyüş daha başında polisin ve yerel ırkçı beyazların vahşice saldırısıyla engellenir.

Martin Luther King bu gelişmeler üzerine Selma'ya gider. Ve engellenen yürüyüşün yapılması için çalışmalara katılır. Bu arada medya da Selma'da olanları geniş bir şekilde yansıtmaya başlamıştır. Bunda Nobel Barış Ödüllü Martin Luther King'in olayı sahiplenmesinin büyük payı var-

dır. Başta kilise üyeleri olmak üzere liberal beyazlar da yürüyüşe katılmak için Selma'ya akın etmeye başlar. Irkçıların bu "hain" beyazları da hedef alan kimi saldırıları da dayanışma hareketinin her geçen gün büyümesini engelleyemez. Şimdi Martin Luther King'in başını çektiği eşit yurttaşlık hakları hareketının kararlı duruşu başkan Johnson'a geri adım attırır. Ulusal Güvenlik birimleri Selma/Montgomery yürüyüşünün güvenliğini sağlamak zorunda kalır.

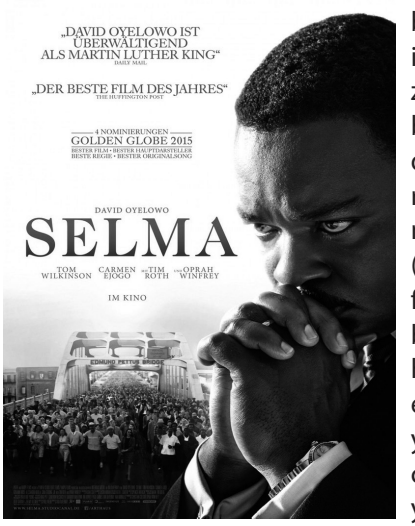

Film Montgomery'de senato önünde yapılan miting resimleriyle sonlanır.

Selma, bu eylemden 3 yıl sonra bir suikastle öldürülen Martin Luther King'in hayatının çok küçük bir bölümü üzerinden ABD'de ırkçılığa karşı mücadelenin nasıl zorluklarla yürüdüğünü gösteren önemli, bugüne de ışık tutan iyi bir film.

WİPLASH

(ABD 2014)

Yönetmen: *Damien Chazelle*
Oyuncular: *Miles Teller, J. K. Simmons, Paul Reiser vd.*
Müzik: *Justin Hurwitz*
Kurgu: *Whiplash (Tom Cross)*

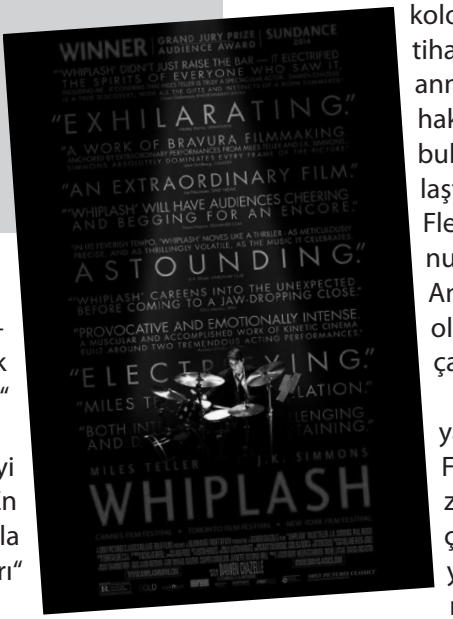

Wiplash 2015 Oscar'ında "En iyi Film", "En İyi Özgün Senaryo", "En iyi Kurgu", "En iyi Erkek Yardımcı oyuncu" ve "En iyi Ses" olmak üzere beş dalda adaydı.

Yarıştan "En İyi Kurgu", "En iyi Erkek Yardımcı Oyuncu" ve "En iyi Ses" dallarında üç Oscar'la çıkarak 2015'in "En Oscar'lıları" arasında yer aldı.

Wiplash'te Damien Chazelle 19 yaşındaki çok yetenekli bir genç bateristin, Andrew'in (Miles Teller) öyküsünü anlatıyor.

Andrew'in bir rüyası vardır: Buddy Ritch gibi bir bateri ustası olmak. Bunun için New York'un en ünlü müzik okuluna gitmektedir. Günün birinde okulun öğretmenlerinden biri ve okulun girdiği her yarışmayı kazanan müzik gurubunun şefi olan Terence Fletscher (J. K. Simmons) tarafından keşfedilir. Onun grubu ile çalışmaya başlar. Terence Fletscher grubun her üyesinden en fazlasını elde etmek için, her enstrüman için yedekler bekletmekte, en küçük bir hatada yedekleri devreye sokmakta, genç müzisyenler arasında rekabeti körüklemektedir. Yer yer doğrudan şiddete kadar varan aşağılamalar grup çalışmasının sürekli yol arkadaşlarıdır. Fletscher'in öğretim yöntemindeki temel sloganı: 'Başarılı olmak istiyorsan, her türlü eziyete hazır olmalısın' şeklindedir. Andrew başarı için bu psikolojik işkenceye katlanır, hatta başarı için kız arkadaşından bile vaz geçer. Fakat grubun katıldığı bir yarışmada, Fletscher'in "ilkeleri" nedeniyle geçirdiği bir araba kazası ertesinde kanlar içinde baterisi başına geçtiğinde tabii aksar ve Fletscher tarafından aşağılanır. Babasının da tavsiyesi ile okulu bırakır. Daha sonra o okulda olduğu sırada psikolojik baskıya dayanamayarak intihar ettiğini bildiği bir öğrencinin anne babasının ısrarı ile Fletscher hakkında anonim olarak şikayette bulunur. Fletscher okuldan uzaklaştırılır. Birkaç yıl sonra tesadüfen Fletscherin kurduğu bir caz grubunun bir konserine gider. Fletscher Andrew'e iyi bir bateriste ihtiyacı olduğunu söyleyerek, onu birlikte çalışmaya davet eder.

Filmin sonunda yine önemli bir yarışmada bir konser sırasında Fletscher'in seyirciler önünde rezil etmek istediği Andrew'ın (hiç çalışmadıkları bir parçayı çalmaya başlar orkestra) eski hocasını nasıl yendiğini görürüz. Andrew birdenbire orkestranın çaldığı parçadan çok başka bir parçayı çalmaya başlar: Wiplash! Mükemmel bir bateri solo ile orkestrayı susturur. Ve orkestra yavaş yavaş çaldığını bırakıp Andrew'a eş-

lik etmeye başlar. Fletscher değildir artık orkestrayı idare eden!

Andrew Fletscher'in talebini yerine getirmiştir. Fletscheri alt ederek!

Bir müzik filmi Wiplash. Filmin temposunu müzik, en başta da bateri belirliyor. Bir psikolojik dram aynı zamanda. Bir gerilim filmi. Öyle ki sonunda siz de yerinizde Andrew oluyorsunuz.

Mutlaka görün. Seveceksiniz.

AMERİCAN SNİPER

(ABD 2014)

Yönetmen: *Clint Eastwood*
Oyuncular: *Bradley Cooper, Sienna Miller, Max Charles, Luke Grimes, Kyle Gallner, Jake McDorman, Sam Jaeger vd.*

Bu yılki Oscar'ın en Amerikan yurtseveri(!) filmi "American Sniper" 6 dalda Oscar adayıydı.

"En İyi Film", "En İyi Erkek Oyuncu", "En İyi Uyarlama Senaryo", "En İyi Kurgu", "En İyi Ses" ve "En İyi Ses Mixajı". "En iyi Ses Mixajı" teselli(!) Oscarı ile çıktı yarıştan. Bu da herhalde Clint Eastwood'a ayıp olmasın diye verilmiş olsa gerektir. Diğer dallarda boş çıkması ise dünyaya ayıp olmasın diyedir herhalde. Esas ayıp aslında o kadar film içinde bu filmin altı dalda Oscar adayı olabilmesinde.

American Sniper, konusu itibarıyla, ABD'nin Irak işgali sırasında toplam 160 "düşman unsuru" uzaktan nokta atışıyla öldürmüş olan çok madalyalı bir Amerikan keskin nişancısının öyküsünü anlatıyor. Bu 160 sayısı "kesinleştirilmiş/tescilli" sayı. Amerikalı ve Irak'ta Amerika'nın ve hür dünyanın değerlerini –ki bir Amerikan yurtseveri için bu ikisi bir ve aynı şeydir– teröristleri –ki Irak'ta işgale karşı savaşanlar tabii ki teröristtir– uzaktan vurarak kahraman olmuş Chris Kyle'in (Bradley Cooper) yazdığı kitaba dayanan bir film "American Sniper". Irak işgalini onun gözünden, yani emperyalist bir işgal olarak değil, haklı bir demokrasi/özgürlük değerleri savunan savaş olarak gören, gösteren bir film. Kyle ekonomik zorunluluklar vb. sonucu savaşa gitmek zorunda kalan biri değil, gönüllü olarak katılıyor savaşa. 11 Eylül saldırısının resimleri onun gönüllü olarak terörizme karşı savaşa katılmasının nedeni olarak gösteriliyor. Vatan göreve çağırdığında yeni evlendiği genç, güzel, gebe eşini (Sienna Miller) bırakıp savaşa koşa koşa giden bir "yurtsever" Chris Kyle. Emperyalizmin gericilerin kendi savaşları için ihtiyaç duyduğu tipten örnek bir asker. Zaten babası ona daha küçük yaşta birlikte çıktıkları avda silahın nasıl kullanılacağını öğretirken, aynı zamanda hayat dersi de veriyor: Kendini ezdirmeyeceksin, kimseyi de ezmeyeceksin, ama eğer biri sana saldırırsa ona dersini vereceksin. Emperyalist bir savaş da –iyi gerekçelendirildiğinde- saldırgana ders verme kategorisine giriyor tabii. Öyle ya, İslamcı teröristler 11 Eylül'de Amerika'ya saldırdılar. Saddam da onları destekliyor. Hem de elinde kimyasal silahlar filan da var. (Hiç biri gerçek değil bu gerekçelerin, ama fark etmez!) Haydi Irak'a, vatanı ve demokrasiyi savunmaya! Saldırana dersini vermeye.

Chris Kyle Irak'ta dört ayrı "av sezonu" yaşıyor. Bu av sezonları arasında Amerika'ya izine gidiş, eve dönüş, moral toplamalar var.

Çocuklar ikileniyor. Eş geri gel baskısı yapıyor. Ama vatanın çağırdığı yerde eşin lafı mı olur?!

Bu av sezonlarında, kahraman Amerikan askerlerinin kalleş ve barbar düşmana karşı nasıl zor şartlar altında savaştığını görüyoruz. Hatta yaralanıp, ölenler, kafayı yiyenler filan da oluyor. Hatta son av sezonunda bizim kahramanımızın en yakın arkadaşları bile ölüyor. Kahramanımız yine de bir çok arkadaşını –keskin nişancılığı sayesinde kurtarıyor. Hatta onun ne büyük iş yaptığını göstermek için senaryo yazarları onun karşısına bir de olimpiyat şampiyonu düşman keskin nişancı çıkarıyorlar. Akıbeti ne mi oluyor? Bizim kahraman onu iki kilometre öteden vuruyor en sonunda!

Son av sezonundan dönüşte, sevgili arkadaşlarının ölmesinden çok etkilenen kahramanımız, kafayı yer gibi oluyor. Her gürültüde düşman ateşi duyuyor. Kendini Irak'ta sanıyor. Kapalı TV'de savaş sahneleri görüyor filan. Sonra psikolojik tedavi görüyor. Doktoru iyisin dediği anda, öyleyse ben Irak'a gideyim, orada arkadaşlarıma yardım edeyim diyor. Doktor ona hastanede yardım edebileceğin yeterli Irak malulü var diyor. Sonra kahramanımız Anavatanda, Irak savaşı sırasında kafayı yemişlerin topluma kazandırılması işinde çalışıyor.

Filmin sonunda geçen yazılarda onlardan birinin kahramanımızı öldürdüğünü öğreniyoruz.

Böyle bir film Clint Eastwood'un son filmi. Aslında tam bir propaganda filmi. Clint Eastwood bu eleştiriyi kabul etmese, hatta filminin antimilitarist bir film olduğunu söylese de, bu gerçek değişmiyor.

Irak'ta Amerikan işgal savaşını Amerikan gözünden görmek istiyorsanız, gidin görün.

Yoksa gitmeyin, paranıza ve zamanınıza yazık olur.

INTERSTELLAR

(ABD/İngiltere 2014)

Yönetmen: *Christopher Nolan*
Senaryo: *Christopher Nolan /Jonathan Nolan/ Kip S. Thorne*
Oyuncular: *Matthew McConaughey, Anne Hathaway, Jessica Chastain, Casey Affleck, Wes Bentley, Michael Caine, John Lithgow vd.*

Interstellar bu yılki Oscar'lara beş dalda adaydı: En İyi Film Müziği (Hans Zimmer), En İyi Dekor (Nathan Crowley ve Gary Fettis), En İyi Ses (Gary Rizzo, Gregg Landaker ve Mark Weingarten) En İyi Ses Kurgusu (Richard King), ve En İyi Görsel Efekt.

Sonuçta yalnızca En İyi Görsel Efekt ödülü ile çıktı yarıştan.

Gerçekten de görsel efektleri ile başınızı döndüren bir film Interstellar. Üç saate yakın süren filmden adeta sarhoş çıkıyorsunuz. Nolan, şimdiye kadarki filmlerinde birlikte çalıştığı kameramanı Wally Pfister, ilk kez yönetmenlik yaptığı "Transdendence" in (Bkz. Sinema Notları, Güney sayı 69. s. 95) çekimi ile meşgul olduğu için, İnsterstellar' Hoyte van Hoytema'yı almış Kameraman olarak yanına. İyi de yapmış. Hoytema'nın Pfister'den bir eksiği yok. Nolan ve Hoytema bize Interstellar'da ilk bakışta çok uçuk görünen bir gelecek/geleceksizlik öyküsünde çarpıcı resimler sunuyor.

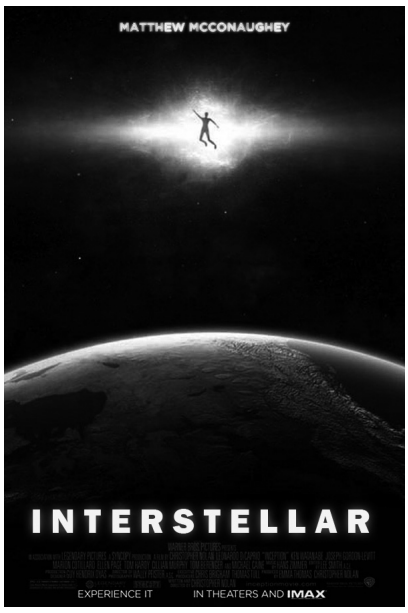

Anlatılan öykü çok karmaşık, çok katmanlı bir öykü.

21. yüzyılın ortalarında başlayan ve başlangıcın 40 yıl kadar gerisine ve 120 yıl kadar sonrasına kadar uzanan bir öykü.

21. yüzyılın ortasında yeryüzünün ekolojik dengesinin iyice bozulması sonucu insanlığın geleceği iyice tehlikeye girmiştir. İklim değişikliğinin tetiklediği "doğal felaketler" sonucu nüfusun büyük bölümü telef olmuştur. Endüstriyel üretim neredeyse çökmüştür. İnsanlığın geri kalan küçük bölümünü doyurmak için tarımsal üretim belirleyici hale gelmiştir. Fakat birbirini izleyen kuraklık, sel felaketleri ve neredeye tümü ile çölleşmiş topraklar üzerinde tarımın verimliliği de iyice düşmüştür. İnsanlık varlık/yokluk sorunuyla karşı karşıyadır. Eski bir astronot olan Cooper (Matthew McConaughey) ailesini doyurmak için çiftçilik yapmaktadır. NASA resmen dağıtılmış, uzay programı fazla masraflı ve lüks olduğu için durdurulmuştur.

Cooper kızının odasında meydana gelen kimi acayip hareketlilikleri izler. Odada sanki bir hayalet dolaşmakta, kimi eşyalar görünmez bir el tarafından yerlerinden oynatılmaktadır. Cooper bu hareketlilikte bir sistem arar ve bulur. Bu hareketlerde compüter diliyle kimi mesajlar verilmektedir. Mesajların işaret ettiği yere gittiğinde Cooper NASA'nın özel bir gurubunu hummalı bir faaliyet içinde bulur. Burada önce çok masraflı olduğu gerekçesiyle bütün programları resmen durdurulan NASA, gizli olarak bir "insanlığı kurtarma misyonu" programını sürdürmektedir. Programın yöneticisi olan Profesör Grand (Michael Caine) Cooper'e yeryüzünün insanlık için yaşanmaz bir duruma geldiğinde kurtuluş için A ve B planları üzerinde çalıştıklarını anlatır.

A planı insan yapısı "doğa felaketleri" sonucu nüfusu iyice azalmış olan insanlığın bir başka yıldızlar sisteminde yaşanabilir bir yıldıza taşınmasıdır. Ancak bu planın gerçekleştirilebilmesi için yerçekimini Kuantum fiziği ile açıklayabilecek, bu ikisini birleştiren ve yerçekiminin etkisini ortadan kaldıracak bir teorinin eksik yanlarının tamamlanması gereklidir. Bunun için 40 yıl önce uzayda Satürn çevresinde keşfedilen "solucan delikleri" üzerinden bir kara delik arkasındaki bir başka galaksiye

gitmeyi başaran üç ayrı misyonun gönderdiği veriler gereklidir. Son dönemde veri akışı durmuştur. Bu misyonların akıbetinin ne olduğunun öğrenilmesi ve bilgi akımının sağlanması gerekmektedir.

B Planı ise, yerçekimini sıfırlayan teorinin geliştirilememesi halinde, yeni ve yaşanılabilir bir yıldıza giden az sayıdaki insanın –ki iletişim kesilmeden gelen bilgiler böyle bir yıldızın varlığından söz etmektedir– uzay araçlarında birlikte götürdükleri dondurulmuş döllenmiş insan yumurtaları üzerinden insanlığın geleceğinin garanti altına alınmasıdır.

Önceliği ailesinin kurtarılması, en başta çok sevdiği 10 yaşındaki kızı Murpy'nin yaşamını sürdürebilmesi olan astronot Cooper, Profesör'ün kızı Amelia (Anne Hathaway) ile birlikte uzay yolculuğuna çıkmayı kabul eder. Bu uzay yolculuğunda bir süreden beri haber alınamayan üç ayrı misyonun akıbetini öğreniriz.

Misyonların birincisi yaşama şahsının bulunmadığı bir ölü yıldızdır. Astronotlar ölmüş, uzay aracı çöl ikliminde harabeye dönmüştür. Yaşama şartları olduğu bilgisi gelen ikinci misyonun indiği yıldız ise gerçekte bir buz çölüdür. İndiği gezegende yaşama şartlarının iyi olduğu bilgisini gönderen astronot bu haberi haberi yalnızca kendisini kurtarmak için bir uzay gemisinin gönderilmesi için yollamıştır. Bu astronot gelenleri öldürmeye kalkar. Hesabı tek başına kurtulmaktır. Fakat sonuçta kendisi ölür.

Cooper, bu arada şimdi kendisinin uzay yolculuğuna çıktığı yaşlarda olan kızı Murph'y üzerinden profesör Brand'ın en başından itibaren A planının gerçekçi olmadığını düşündüğünü ve onun amacının B planını gerçekleştirmek olduğunu öğrenir. Brand bunu, Cooper uzay yolculuğuna çıktıktan sonra fizik eğitimi gören ve sonra NASA da çalışmaya çalışmaya başlayan Murphy'e ölüm döşeğinde itiraf etmiştir.

Hayal kırıklığına uğrayan Cooper ve Amelia üçüncü misyonun bulunduğu gezegene gitmeye karar verirler. Bu gezegene gidebilmek için gezegeni adeta koruması altına almış kara deliğin etrafından dolaşmak zorundadırlar. Bunun için çok yüksek enerjiye ihtiyaç vardır. Ancak çok az yakıtları kalmıştır. Fazlalıkların azaltılması gereklidir. Gerekli manevralar için iki mekiğin de ana araçtan ayrılması gereklidir. Bunlardan birinde Cooper ve hâlâ A planı için gerekli verileri toplamakla görevli bir robot vardır. Amelia üçüncü misyonun indiği gezegene yolculuk için ana gemide kalır.

Bundan sonrası Cooper için istemeden kara deliğin etki alanına girmektir. Orada kendini birden yola çıktığı dönemdeki evinde, kızı Murphy'nin odasının yüzlerce kez yansıtıldığı bir alan içinde bulur. Filmin başında yola çıkmadan önceki durumunu, kızıyla konuştuklarını görmektedir. Onunla temas kurmaya çalışır. Gelecekle geçmiş arasında doğrudan temas mümkün değildir. Bunun tek yolu manyetik alan üzerinden odadaki kimi eşyaları yerinden oynatarak compüter diliyle mesaj vermektir. Cooper bu yolla geçmişteki kendini NASA'nın gizli merkezine yönlendirir. Cooper içinde bulunduğu geçmişin yüzlerce kez yansıtıldığı bu alanın ve "solucan delikleri"nin ancak beşinci boyutu da keşfetmiş, geleceğin insanlığının işi olabileceğini kavrar. Bu beşinci boyutu keşfetmiş olan insanlar artık zaman içinde istedikleri gibi seyahat edebilmektedir. Cooper daha sonra yine aynı yolla artık yetişkin kızına da uzay yolculuğuna çıkmadan önce ona hediye ettiği saatin akrebi üzerinden A planının gerçekleşmesi için gerekli eksik bilgileri iletir. Bu mesajları illettikten sonra geçmişin yüzlerce yansımasının olduğu akışkan alan ve onunla birlikte Cooper kaybolur.

Cooper gözlerini yeniden açtığında ultra modern bir hastane odasındadır. Satürn gezegenin yakınında büyük bir uzay istasyonunda olduğunu söyler doktorlar. Aslında bir kaç aylık bir uzay yolculuğu yapmıştır. Fakat biyolojik olarak 124 yaşında olduğunu söyler doktorlar. Dünya zamanı üzerinden hesaplandığında 80 yılı aşkın yollardadır. Bu arada Cooper'in Murphy'e ulaştırdığı eksik bilgiler sayesinde kuantum fiziği ile Relativite teorisinin birleştirilmiş, bunun sayesinde yer çekimini kontrol altına almak mümkün hale gelmiştir. Şimdi yaşanmaz hale gelen dünyanın nüfusunun büyük bölümü uzay istasyonlarında yaşamaktadır. Cooper şimdi 90 yaşında olan kızının bir başka uzay istasyonunda olduğunu öğrenir. Onu ziyaret ettiğinde kızı ölüm döşeğindedir. Etrafında çocukları, torunları vardır. Baba kızın kavuşması aynı zamanda kesin bir ayrılıktır. Murphy'nin babasından son isteği, şimdi 120 yıl önceki üçüncü misyonun indiği gezegende yalnız yaşayan Amelia'nın yanına gitmesi olur.

Cooper'in Amelia'yı ziyarete gittiği üçüncü misyon'un indiği gezegenin yaşanabilir bir gezegen ve insanlığın yeni 'dünya'sı olabileceğini görürüz son sahnelerde.

Nasıl? Biraz karışık ve uçuk değil mi? Ben elim-

den geldiğince anlaşılır hale getirmeye çalıştım. Nolan'ın filmleri (belki belli ölçüde Batman'lar dışta tutulduğunda) hep biraz karışık, karmaşık, görülüp unutulacak değil, üzerinde konuşup tartışmaya davet eden çok katmanlı filmler.

Interstellar iklim değişikliğinin insanlığı nasıl yok oluş tehlikesi ile karşı karşıya bıraktığını çıkış noktası alıyor. Bu –belki 21. yüzyıl ortası için biraz erken ama yine de– gerçekten de insanlığı bugün tehdit eden en büyük tehlike. Buna zaman dilimi açısından abartarak da olsa dikkat çektiği noktada önemli bir film.

Bu tehlikenin gerçek yaratıcısı olan, ekonominin temeline kârı, en kısa zamanda en fazla kârı koyan kapitalist-emperyalist sistem... Aslında insanlığın kurtuluşunun gerçek yolu bu sistemin devrimlerle yıkılmasından, ekonomisinin merkezine emekçi insanı koyan, insanın insan tarafından sömürülmesine son veren ve doğa kaynaklarını tahrip etmeksizin kullanan bir sistemin yaratılmasından geçiyor. Aslında bu bağlamda da insanlığın geleceği ya sosyalizm/komünizmde, ya da yok!

Tabii parasını Hollywood'un verdiği 165 Milyon dolara mal olan bir filmde bu bilimsel gerçeğin anlatılmasını istemek ve hele hele beklemek saflık olur.

Ne yapıyor İnterstellar'da Nolan? Dünyanın yaşanamaz hale geleceğini, –hem de bunun 40-50 yıllık bir zaman dilimi içinde olacağını– anlatıyor. Ama insanlığın böyle yok olup gitmesine de gönlü razı olmuyor. Esas dertleri "ailesini" en başta çok sevdikleri kızlarını kurtarmak olan iki baba ve kızları (Cooper-Murphy) (Brand-Amelia) üzerinden, insanlığın geleceğini, onu mahvolmuş dünyadan uzay istasyonlarına ve yeni "dünya" lara taşıyarak kurtarıyor.

Bunun için bugün fizikte tartışılan kimi teorileri, bunların olası gelişmelerini ustaca öyküsünün içine yerleştiriyor.

Öyküsü, kurgusu, oyunculuğu ve her şeyden önce görsel efektleri ile iyi bir Hollywood filmi İnterstellar. Nolan'ı sevenler için bir "mutlaka görülmesi gereken".

İnterstellar özellikle bilim kurgu filmlerine ilgi duyanlar açısından ve fizik bilimine, özellikle Kuantum teorisine ilgi duyanlar açısından ilginç bir film. Ama yalnızca onlar için değil. Ortalama sinema seyircisinin de 3 saate yakın uzunluğuna rağmen sıkılmadan seyredebileceği, görselliği çok zengin bir film İnterstellar.

ADAY OLUP DA KAZANMAYANLAR...

MR. TURNER

(İngiltere 2014)

Yönetmen: *Mike Leigh*
Oyuncular: *MTimothy Spall, Paul Jesson, Dorothy Atkinson, Marion Bailey, Karl Johnson, Ruth Sheen, Sandy Foster…vd.*

Mr. Turner "En İyi Dekor" (Suzie Davies, Charlotte Watts), "En İyi Kamera"(Dick Pope) "En İyi Kostüm Tasarımı" (Jacqueline Duran) dallarında Oscar adayları arasında idi. Aslında bence "En İyi Erkek Oyuncu" (Timothy Spall) da yalnızca adaylığı değil, ödülü hak ediyordu. Sonunda yarıştan Oscar'sız çıkan adaylar arasında yer aldı.

William Turner (1775-1851) İngiltere'nin en ünlü ressamlarından biri. Resimde romantizm akımının ustalarından, aynı zamanda empresyonizmin de öncüllerinden biri sayılıyor. Öncelikle Doğa resimleri ile ve ışığı ustaca yansıtmasıyla ünlü.

Bugün de İngiltere'nin ressamlara verilen en büyük ödülü Turner'in adını taşıyor.

Mike Leigh Mr. Turner'de bu ünlü sanatçının hayatının son dönemini anlatıyor.

Önce bir berber olan oğlunun yeteneğini oldukça erken keşfeden ve bu yeteneğin gelişmesini destekleyen baba Turner ile tanışıyoruz. William Turner yine yeni resimler yapmak için taşrada, doğa içinde gezidedir. Baba Turner oğlu için gerekli resim malzemelerini, boyaları ve benzerlerini bir düzene sokmağa çalışmaktadır. Oğul Turner'in dönüşünde babanın aynı zamanda bir çeşit menecerlik yaptığını, aralarında adeta sembiyotik bir bağ olduğunu görürüz.

William Turner çoktan oldukça ünlü bir doğa ressamıdır. Babasının da menecerliği sayesinde resimleri ile iyi de para kazanmaktadır. Mike Leigh, William Turner'in özel hayatta babası dışındaki ilişkilerinde kaba/saba, neredeyse mizantrop bir tavır içinde olduğunu gösteriyor. Bunun yanında onun resimlerini nasıl yaptığını, yanından kalem ve bir not defterini hiç eksik etmediğini, sokağa çıktığında not alıp, resimler çizdiğini; bunların sonradan atölyesinde nasıl tuvale döküldüğünü;

bazen tuvaliyle boyalarıyla doğada resim yapmaya çıktığını ve burada kimi ünlü resimlerin nasıl yaratıldığını görüyoruz. Bu bölümlerde ışığı kullanmada büyük bir usta olan Turner'in resime aktardığı gerçeği onun gözünden görüyoruz. Filmin bu bölümlerinde Mike Leigh, gerçekle, onun sanatçı gözünden görünüşünü ve aktarılışını ustaca gösteren resimler buluyor.

Filmin gelişmesi içinde babasının ölümü ertesinde William Turner'in depresyon içinde girdiğini, özel hayatında mutsuz olduğunu; eski eşinin ve iki kızının sürekli olarak ondan daha fazla tazminat almak için kurdukları baskı altında olduğunu görüyoruz.

William Turner resminde giderek soyutlaşıyor. Krallık Akademisi'ndeki özel yeri yavaş yavaş geriliyor. Kraliçe Victoria'nın Turner'in son yapıtları hakkında yaptığı olumsuz bir yorum, onun soylular içindeki alıcılarını ondan uzaklaştırıyor. William Turner giderek daha da yalnızlaşıyor.

Resim yapmak için çıktığı gezilerden birinde küçük liman kenti Margate'de kaldığı bir pansiyonda, pansiyon sahibi dul Sophia Booth, William Turner'in hayatının sonuna kadar ona bakan insan oluyor.

Ölümüne yakın, bir yeni zenginin atölyesinde birikmiş bütün eserlerini çok iyi bir fiyatla satın alma önerisini reddediyor. Resimlerinin özel evlerde değil, bütün halka açık müzelerde olması gerektiğini savunan Turner vasiyetinde Tüm eserlerini halka açılma isteğiyle devlete bağışlıyor.

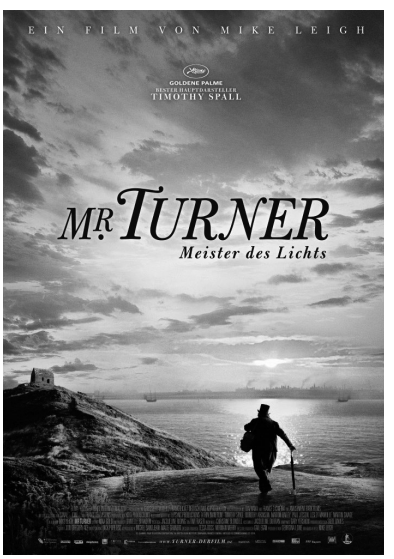

Mike Leigh bu filmiyle bir büyük sanatçıyı tanıtıyor. Filmin her karesi o büyük sanatçıya duyulan saygıyı duyumsattırıyor. En küçük detaylara bile dikkat eden, sevgi dolu bir özenle çalışılmış bir film Mr. Turner. Timothy Spall' da Turner'i adeta o Turner'in kendisi imiş gibi oynuyor. Mr. Turner usta işi bir film.

Arjantin'li Yönetmen Damián Szifrón'un "Vahşi Öyküler"i bu yıl "Yabancı Dilde (siz İngilizce olmayan diye okuyun) En İyi film" dalında Oscar adaylarından biriydi. Bu dalda ödül Polonya'dan İda'ya gitti.

WİLD TALES
(RELATOS SALVAJES)

(Arjantin/İspanya 2014)

Senaryo ve Yönetmen:
Damián Szifrón
Oyuncular:
I. (Pasternak) Darío Grandinetti, María Marull, Mónica Villa vd.
II. (Las ratas/Fareler) Rita Cortese, Julieta Zylberberg, César Bordón vd.
III. (El más fuerte/ En Güçlü) Leonardo Sbaraglia, Walter Donado vd.
IV. (Bombita/Bombacık) Ricardo Darín, Nancy Dupláa vd
V. (La propuesta/ Öneri) Óscar Martínez, Osmar Núñez, María Onetto, Germán de Silva, Diego Velázquez vd.
VI. (Hasta que la muerte nos separe/Ölüm bizi ayırana kadar) Érica Rivas, Diego Gentile vd.

Oscar kazanmadı "Wild Tales" ama bence insanlık hallerinden "tepesi atma" durumunu sinemada en iyi anlatanlar içinde "bütün zamanların en iyisi" ödülünü hak eden bir film.

"Tepesi atmak" aslında her insanda olabilecek bir insani durum. Her insanda ortaya çıkabilecek bu durum bazen insanlara hiç bir zaman yapmayacakları işleri yaptırabiliyor, kimi trajik sonuçlara da yol açabiliyor.

Damián Szifrón "Vahşi Öyküler" isimli 6 bölümlük filminde böyle trajik/trajikomik sonuçlarla biten "tepe atma" olaylarını anlatıyor. Çok iyi bir oyuncu kadrosu, çok iyi bir görüntü yönetmeni, çok iyi bir senaryo, çok iyi bir yönetim, çok "vahşi" sonuçları yer yer kahkahalarla gülerek, bu kadarı da olmaz diyerek ve fakat düşündüğünüzde neden olmasın diye sorduğunuz, bal gibi olabilir dediğiniz 6 öykü.

Film daha 5 dakikalık girişinde "Pasternak" adlı prologunda seyirciyi avucunun içine alıyor.

Öyküleri anlatmak istemiyorum. Esprisi kaçar. Önerim bu filmi herkesin görmesi ve kendi kendini ve çevresindekileri sorgulamasıdır.

Sezonun en keyifli filmlerinden biri bence "Vahşi Öyküler".

TİMBUKTU
(Fransa/Moritanya 2014)

Yönetmen: *Abderrahmane Sissako*
Oyuncular: *Ibrahim AHMED, Toulou KIKI, Abel JAFRI, Fatoumata Diawara, Hichem Yacoubi, Salem Dendou vd.*

Fransa'da yaşayan Moritanya kökenli Abderrahmane Sissako'nun Timbuktu' su da bu yılki Oscar'ın "Yabancı dilde En iyi Film" adaylarından biri idi.

Oscar almadı, fakat adaylığı bile önemli. Belki bu adaylık bu bence önemli filmin sinematekler ve program sinemaları dışındaki seyirciye de ulaşmasını sağlar. Ve bu olursa çok iyi olur.

Neden önemli diyorum?

Çünkü bu filmde Sissako bir dönem Cihadcı bir örgütün denetiminde bulunan Timbuktu'da bu Cihadcı örgütün kentteki bütün insanların hayatını gündelik terörle adım adım nasıl değiştirdiğini gösteriyor. Hemen her gün silahlı erkeklerle dolu arabalar şehir içinde tur atıyorlar. Bu arabaların üzerine yerleştirilmiş hoparlörler üzerinden her gün daha fazla insanın kişisel özgürlük alanlarını kısıtlayan yasaklamalar ilan ediliyor. Bir gün açıkta sigara içme yasağı; bir başka gün futbol oynama yasağı, bir başka gün müzik dinleme yasağı, bir başka gün, yüksek sesle gülme yasağı... vs. Ve bu yasakları denetlemek için gece gündüz silahlı olarak dolaşan ahlâk polisi!

Sokaklarda zaten kadın yok. Bir Vodoo ustası kadın dışında. Ona da Cihatçılar da, herhalde çarpılacakları korkusuyla da, "köyün delisi" muamelesi yapıp dokunmuyorlar.

Kent insanları bu yasaklara karşı pasif direniş gösteriyorlar. Evlerinde gizliden müzik dinleyerek mesela. Ya da topsuz futbol oynayarak! Bu topsuz futbol oynama sahnesi bir terör rejiminin ne demek olduğunu mükemmel bir şekilde, şiirsel bir sinema diliyle gösteriyor. Sissako somut bir zamanda, somut bir mekânda, somut bir terör rejimini, İslami faşist bir terör rejimini anlatıyor filminde. Fakat İslam'ı faşizmle eşitleme kolaycılığına kapılmadan, bu oryentalist tuzağa düşmeden yapıyor bunu. Cihadcı faşistlerin iktidarına karşı pasif direniş içinde olanlar arasında kendilerini İslam üzerinden tanımlayan, fakat İslam yorumu ayrı olanlar da var. Bu bağlamda fakat silahın gücü sözün gücünü yeniyor. Sissako'nun anlatığı Cihadcı faşist iktidar mekaniği aslında bütün faşist rejimlerin ortak mekaniği: Terörle korkutma, sindirme, insanları tek tipleştirme. Açık terörün iktidarın esas kaynağı olduğu bir rejim.

Sissako Timbuktu'da, kent dışında, görünürde kenteki kaos dışında kalan normal hayatın nasıl etkilendiğini de anlatıyor. Bu bağlamda Timbuktu'nun hemen yanı başında Çöl'de eşi Satima, kızı Toya ile yaşayan göçebe Kidane'nin de öyküsü anlatılan. Dingin, mutlu bir hayat. Bir kaç inekleri var. Onların içinde de en sevgili ineği "GPS". Burada teknolojinin en dünyanın en ücra köşelerinde bile insanların hayatına nasıl girmiş olduğunu görüyoruz. Modernite yalnızca GPS ile girmiyor insanların hayatına. Kentteki cihatçı düzen de bu "modernite"nin bir ürünü, bir parçası. Ortaçağ barbarlığı en modern silahlarla, binek araçlarıyla, en başta da GPS sistemi ile, cep telefonu ile giriyor insanların hayatına. Yoksul bir balıkçının GPS' i aslında istemeden öldürmesi sonrasında onunla tartışmaya giden Kidane ile balıkçı kavgaya tutuşuyorlar. Bu kavgada balıkçı aslında bir kaza sonucu ölüyor. Ve devreye Kimbuktu'daki Cihadcı faşist iktidar şeriat mahkemesi üzerinden onların da hayatına giriyor. Bu ilişki içinde başkalarına terör yoluyla İslam adına nasıl yaşayacaklarını dikte edenlerin kendi hayatlarında hiç de kendi yasaklarına uymadıklarını da görüyoruz.

Ben Sissako'nun bu filmini faşizmin her türüne karşı bir direniş çağrısı olarak okuyorum.

İmkân olursa mutlaka sinemada görün bu filmi.

Sissako'nun filmi yalnızca anlattığı öykü açısından değil, onu nasıl anlattığı açısından, sinema dili açısından da önemli bir film.

21 Mart 2015

Meray ÜLGEN

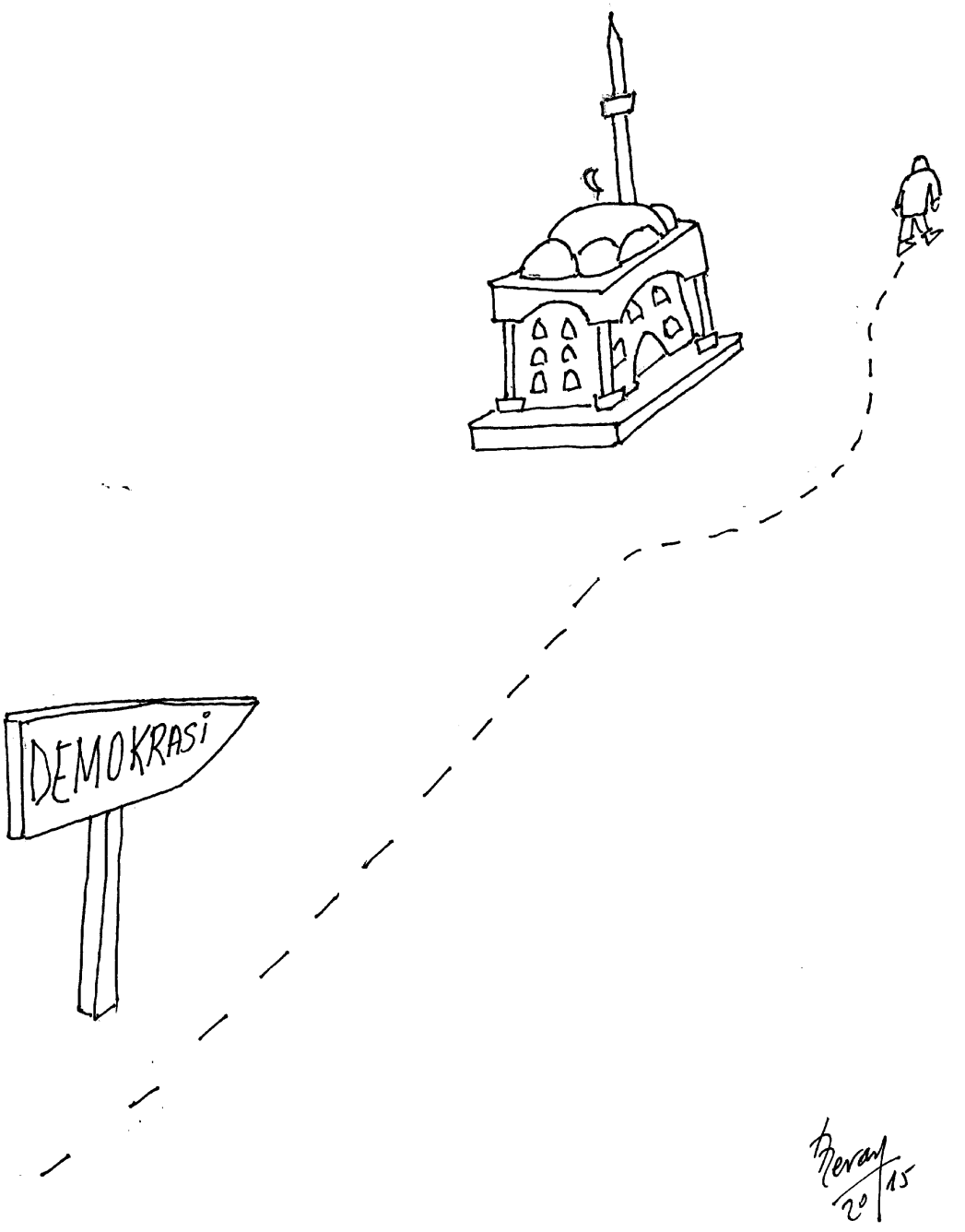

Zafer kazandırmış çocuklar

Levent UĞUR

ne zaman gün ışısa baksam
bir çığlık uzaklığında
birdenbire haykıran bir halkın
zafer kazandırmış çocukları
koşup gider yalın ayak
bende görürüm
onları

ne zaman gün ışısa baksam
gördüğüm o çocuklar
bir direnişin anlında açan
duvar resimleri
siyasi yazılar
rüzgarı ve güneşi anlatan
çiçekler bahçesinde
umut ve insanla yürüdüler

her adım bir varışa işaretti

geceye düşen
bedeli ödenmiş umutların
bir damla terin
toprağın ve özgürlüğün kutsallaşan
gününde
bir sevinç türküsüyle gürlediler
yüreğimiz parçalandı

o çocuklar ki
yaşamın ağırlaşan kavgasında aldılar
yerlerini
pırıl pırıl bir hayat ertesi için
gün ışığında
birbirine eklenmiş seslerle
ızdırap içinde
her gün biraz daha büyüdüler

kopacak fırtınaların öncesinde
baş kaldıran bir umut taşıyorlardı
partizan bir güvercin
işgal edilmeyen bir akıl
tek kişilik bir ordu
baş eğmeyen bir onurdular
namlunun nişangahında
delirmiş soluksuz
kaç bahar daha ölecekler bilinmez

ne zaman gün ışısa baksam
halk çağının temeli atılmış
gençleşen bir hayatla yaşlanmış zaman
akıp giden her şey değişerek akıyor
bırakılan yerde değiliz artık
dünya hızlanıyor gitgide
oduncular tayfalar madenciler
dolup dolup taşan çocuklar
bir demet karanfil sabah vakitlerinde

kürek kürek dağ taşıdım oysa ben
çocuklar oynasın diye
mermi sıkmışlığım bile vardır çocuklar
yaşasın diye
tek yol devrim
kahrolsun faşizm yazdım duvarlara
çocuklar ölmesin diye

onlarsa
yabani bir adaletin
çakıl taşlarından çizilmiş kaderleriyle
fırlama uçurumların telaşında
tanrılara kurban edildiler
işte o zaman bir damla zehir düştü
zamanın kalbine
ölümün doğduğu günde derler o güne

işte o gün o çocuklar
gölge hareketleri
fısıltılı yankılar
ve bahar kokusuyla
yorgun bir gökkuşağının altında
kah türkü oldular
kah ağıt

İsmail Çoban, "SİVAS" PİR SULTAN GÜLLERİ'NİN ANISINA…
(Tuval üzerine yağlı boya, 2014, 360x190 cm)